శ్రీరస్తు.

శ్రీ మత్సమస్త
జ్యోతిశ్శాస్త్రసారాంశభూతః.

కాలామృతాఖ్యోయంగ్రంథః.

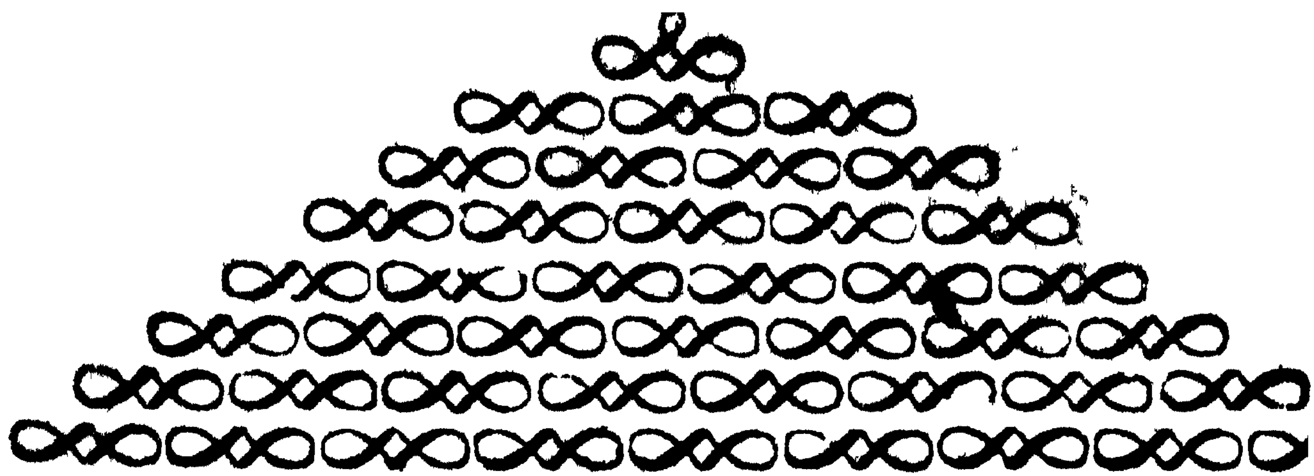
శ్రీమచ్చింతలపాటి వెంకటయజ్వకృత
సంస్కృతవ్యాఖ్యయా
తాత్పర్యకరతలామలకీకరణదక్షయా
ఆంధ్రవ్యాఖ్యయాచసాకం

వాధూల - వీరరాఘవాచార్యేణ
సమ్యక్పరిశోధితః

తాతా - బంగారుశెట్టి
అండుసన్ గారిచే

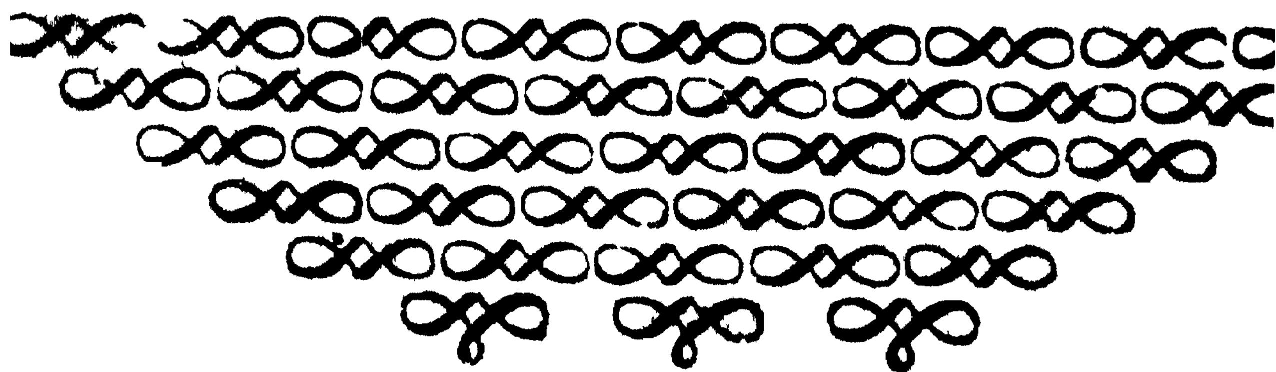
శ్రీకనకపుగాద్రి శ్రీనివాసముద్రాయంత్రే
ముద్రితః.

౧౮౯౯

కాలామృతపురుషుడు.

శ్రీరస్తు.

కాలామృతము.

సవ్యాఖ్యానము- ప్రథమబిందు ప్రారంభము.

మూ॥ శ్రీమద్వేంకటనాయకం కులగురుం నత్వా సుసాక్షిప్రదం
జ్యోతిశ్శాస్త్రపయోనిధిప్రమథనాత్ప్రారంభసముద్ధృతం।
విద్వద్విశ్వమనోహరం మృదుపదం సంక్షేపతస్స్పష్టగ
ర్భాధానసముఖం ప్రపాసుసులభం కాలామృతం వ్యాహరామ్॥

వ్యాఖ్యానపీఠికా.

శ్లో॥ శ్రీమచ్చింతలపాటి వంశజలధేశ్శీతాంశునాధీమతా ధ్యాత్వా విఘ్ననివారణాయ హృదయే శ్రీదక్షిణాస్యం గురుమ్। ఏకా జ్యోతిషశాస్త్రతత్త్వముఖిలం సంగృహ్య సంభాష్యతే శ్రీమద్వేంకటయజ్వనా బహుమతే కాలామృతస్యోజ్జ్వలా॥ శ్రీమచ్చింతలపాటివంశమహిత శ్రీవేంకటాఖ్యో మహాన్ తస్యాంకుర కింకరశ్చసుధునే శ్రీచన్నమాంబాచయమ। యస్యోదగ్రతపోధనస్య త్రివిధశ్రీ యల్లయజ్వాదయశ్చ త్వాంస్సు సహోదరాశ్చ విధియశ్రీ రుద్రసంజ్ఞాపకాః॥ వేదంయాజుషమంగసంగతమసౌ యోజగౌ లీలయా మన్వాద్యష్టవిధగ్రహశాస్త్రం ఇచయిష్యే కాదపత్యంగతః। జ్యోతిశ్శాస్త్రసుధారసంకబళమస్మాత్ శ్రీకాదకే జాగరీత్సోయం వెంకటయాజకో విజయతే కుండిసేపట్టణే॥ కాలామృతస్యాస్య తత్త్వం నారికేళఫలోపమం। విభజ్య లిపిబంధ్యస్యసారం జ్యోతిషచుంచవః॥ అథ తత్రభవాన్ స్వకీర్తి సత్యాగ్రథస్య నిష్ప్రత్యూహపరిపూరణాయ సంప్రదాయావిచ్ఛేద లక్షణ ఫలసాధనత్వాదాశీర్నమస్క్రియా వస్తునిర్దేశోవాపి తన్ముఖమిత్యాశీరాద్యన్యతమస్య ప్రబంధముఖలక్షణత్వాచ్చ విశిష్టదేవతా నమస్కారలక్షణం మంగళమాచరన్నాచరగన్చి కీర్తి సంపత్తిజానితే॥ వ్యాఖ్యాప్రారంభః॥ శ్రీమదితి॥ ఆదౌ శ్రీశబ్దప్రయోగాత్ గ్రంథస్య గణాదిశుద్ధేరభ్యుదయః తదుక్తం॥ శ్లో॥ దేవతావాచకాశ్శబ్దా యేచ భద్రాదివాచకాః। తే సర్వే నైవ నింద్యాస్స్యుర్లిపితో గణతోపి వేతి॥ కులగురుం గృహదైవం ఇష్టదైవమిత్యర్థః। అత్రకులశబ్దో గృహపర్యాయః। అతఏవ శ్రీమద్రామాయణే అయోధ్యాకాండే ఆద్యపద్యే॥ శ్లో॥ గచ్ఛతా మాతులకులం భరతేన తదానఘ ఇతిప్రయోగాత్ అభీష్ట ఈప్సితార్థప్రదాతృత్వాత్ ఇష్టం॥ శ్రీమద్వేంకటనాయకం శ్రీనివాసస్వామిం శ్రీమాంస్తేన తదనుసర్వస్య ... తత్ప్రసాదాత్

కటతిదహతీతి వేంకటః వేమితిపాపార్థం పాతోయం. - సచాస్యానాయక
అథవాభీమోభీమసేనఇతీవత్ - నామైకదేశేనామగ్రహణాద్వేంకటశబ్దః-
కటాచలార్థకః- తస్యనాయకఇతి అతఏవోక్తం బ్రహ్మాండపురాణే॥ శ్లో॥
పాపాని వేం ప్రాహుః కటస్తద్దాహ ఉచ్యతే సర్వపాపాదహో యస్మాద్వేం
కటాచల ఇత్యభూదితి ॥ తాదృశం వేంకటనాయకం సదాసర్వదాగ్రంథసా
మప్త్యేఅంతే చేత్యర్థః । మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళాంతాని శాస్త్రా
ణిప్రథంత ఇతిభాష్యకారవచనప్రామాణ్యాత్ । నత్వానమస్కృత్యం కృత్వే
జ్యోతిశ్శాస్త్రపయోనిధిప్రమథనాత్ । జ్యోతిషాంనక్షత్రాణాంగ్రహాణాం
శాస్త్రంతత్ప్రతిధానత్వాత్తద్వ్యపదేశః । తదేవపయోనిధిః క్షీరాకబుధిః
పయః క్షీరంపయోంబుచేత్యమరః ॥ తస్యప్రమథనాద్విలోచనాత్ సమ్యక్ప
లోచనాదిత్యర్థః- సారస్థిరాంశోయస్సముత్పన్నఇతి శేషః॥ సి॥ సారోబ
లాంశేచేత్యమరః॥ తంసారం సముత్కృష్య సంగృహ్యావిద్వద్విశ్వ మనోహ
సహృదయ హృదయాహ్లాదకమిత్యర్థః - ఇదంక్రియావిశేషణంఅమృత పి
ణమితివాబోధ్యం । మృదుపదంమృదూని పేలవాని పదాని యస్య తత్తథో
నచాతురవగాహమిత్యర్థః గర్భాధానశబ్దేన తద్యోగ్యనక్షత్రాది ప్రతి
దకగ్రంథోలక్ష్యతే । తదేవముఖం ఆదిర్యస్యతత్తథోక్తం। కించ। పిపాసు
లభం। పాతుమిచ్ఛుః పిపాసుః పిబతేస్సన్నంతాదుప్రత్యయః తస్యసులభం
లామృతమితి విశేష్యానురూపేణ పిపాసుసులభ మిత్యుక్తం। అన్యథా
ణార్హస్యగ్రంథస్య పానాయోగ్యత్వాత్ । కాలామృతం కాలామృతాఖ్య
గ్రంథం సంక్షేపతః అల్పార్థతః అనతివిస్తరాదిత్యర్థః । సంస్ఫుటం ఇతరగ్రం
నపేక్షంయథాతథా - అహంవచ్మి । కథయామి వచపరిభాషణ ఇతిధాతో
ర్తమానసామీప్యేవర్తమానవద్వేతిభవిష్యదర్థేలట్ । నతువర్తమానే - మ
శానుభవ ప్రతిజ్ఞాబంధస్యాద్యశ్లోకస్య । కాలామృతపదవాచ్యశబ్దానన
ఖ్యాసేనాం వర్ణ్యావాత్ ప్రతిజ్ఞాతస్యచాద్య స్యాదబ్ధస్థితత్వాదితిదిక్ । స
త్రాత్రగంగాశార్దూలవిక్రీడితంవృత్తం॥ శ్లో॥ సూర్యాశ్వైర్మసజాస్తతా
గురవశ్శార్దూలవిక్రీడితమ్ ॥ అవతరణిక ॥ గ్రంథకర్త తాంజెప్పెడు గ్రం
ము నిర్విఘ్నముగా సమాప్తినొందుటకు నిష్టదేవతాప్రార్థనా పూర్వకము
గ్రంథవివరమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ ఇష్టదైవంబును । ఇష్టవా
చ్ఛవాడును । సంపదధిష్ఠానదేవతయగు నలమేలుమంగాసమేతుండును ॥
పన్నాశకరుండునగు వేంకటేశ్వరస్వామికి నెల్లప్పుడును వందనంబుఁజేసి జ్యో
తిశ్శాస్త్రమనెడి పాలసముద్రమును పరిశోధించుటవలన బుట్టినసారాంశము
సంగ్రహించి విద్వత్సమూహ రమ్యంబగునట్లు మృదుపదములు గలదియు

గర్భాధానాదిషోడశకర్మ యోగ్యంబులగు తిథివార నక్షత్రాదుల దెలియజే యునదియును శ్రోత్రముచే పానము చేయదలంచినవారల కతిసులభముగా దెలియునదియునునగు కాలామృతమను గ్రంథమును సూక్ష్మముగా నితర గ్రంథాపేక్ష లేనట్లు నే దెలియజెప్పెదనని తాత్పర్యము. *

(2) మూ॥ వహ్నిత్వష్టృహిమాద్రిజా గణపతిస్సర్పః కుమారో ర విగౌరీశో వసు నాగ ధర్మహరయః కామః కలిందూ పితా । ఏతే సర్వదినాధిపాస్స్యురథ తే వారేశ్వరా భాస్కరాశ్చంద్రో భూమిజ ఇందుజో గురుభృగూ మందో భవేయుః క్రమాత్ ॥ వ్యా॥ అథ గర్భాధానాద్యుపయోగిత్వేన తిథివారాధిపతీనాహ॥ వహ్నీతి॥ ఏతే వహ్న్యాదయః షోడశ సర్వదినాధిపాః । ప్రతిపత్ప్రభృతిషోడశదినాధిపాః। క్రమాత్స్యుః। తథాహి। వహ్నిరగ్నిః ప్రతిపదః। త్వష్టా బ్రహ్మా ద్వితీయాయాః॥ వి॥ త్వష్టా ప్రజాపతిర్వేధా ఇత్యమరః ॥ హిమాద్రిజా పార్వతీ తృతీయాయాః । గణపతిర్విఘ్నేశ్వరశ్చతుర్థ్యాః । సర్పశ్శేషః పంచమ్యాః। కుమారః- కుమారస్వామీ షష్ఠ్యాః। రవిస్సూర్యస్సప్తమ్యాః గౌరీశశ్శివో ష్టమ్యాః వసవః అష్టవసవో నవమ్యాః నాగా దిగ్గజాః దశమ్యాః ధర్మో యమ ఏకాదశ్యాః। హరిర్విష్ణుః ద్వాదశ్యాః। కామో మన్మథః త్రయోదశ్యాః॥ ని॥ కామః పంచశరస్స్మర ఇత్యమరః । కలిః కలిపురుషః చతుర్దశ్యాః । ఇందుశ్చంద్రః పౌర్ణమాస్యాః పితా అగ్నిష్వాత్తాదిపితరః అమావాస్యాయాః క్రమాదధిపాః । అథ తిథ్యధిపనిరూపణానంతరం । తే ప్రసిద్ధాః భాస్కరాదయః వారేశ్వరాః క్రమాద్భవేయుః । అత్ర తచ్ఛబ్దస్య ప్రసిద్ధార్థకత్వాన్నయచ్ఛబ్దాపేక్షా భాస్కరః సూర్యః భానువారస్య । చంద్రస్సోమవారస్య । భూమిజః అంగారకః కుజవారస్య। ఇందుజః బుధస్సౌమ్యవారస్య। గురుర్బృహస్పతిర్గురువారస్య। భృగుశ్శుక్రశ్శుక్రవారస్య । మందశ్శనిశ్శనివారస్య ॥ ని ॥ శనిమందౌ పంగుకాలావిత్యమరః॥ అ॥ దినవారాధిపతుల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పాడ్యమికి అగ్ని విదియకు బ్రహ్మ తదియకు పార్వతి। చవితికి విఘ్నేశ్వరుండు। పంచమికి ఆదిశేషుండు। షష్ఠికి కుమారస్వామి । సప్తమికి సూర్యుడు। అష్టమికి శివుడు । నవమికి అష్టవసవులు। దశమికి దిగ్గజములు । ఏకాదశికి యముడు। ద్వాదశికి విష్ణువు । త్రయోదశికి మన్మథుడు। చతుర్దశికి కలిపురుషుడు। పూర్ణిమకు చంద్రుడు। అమావాస్యకు పితృదేవతలు । వీరలు క్రమంబున దినాధిపతులనంబడుదురు । మఱియు నాదివారమునకు సూర్యుడు। సోమవారమునకు జంద్రుడు। కుజవారమునకు అంగారకుడు। బుధవారమునకు బుధుడు । గురువారమునకు బృహస్పతి । శుక్రవారమునకు శుక్రుడు। మందవారమునకు శనైశ్చరుడు । వీరలు వారాధిపతులనంబడుదురు॥ *

(3) మూ ॥ ఋక్షేశా అథ దస్ర కాలహుతభుగ్బ్రహ్మేందురుద్రాది

తీజ్యాతాగాః పితరోభగార్యమరవిత్వష్ట్రానిలగాఖ్యాః క్రమాత్ । ఇంద్ర
అపిమిత్రశక్రదనుజాస్తోయాఖ్య విశ్వాఖ్యబ్రహ్మశ్రీశాఖ్యా వసు యపాజ
ఏకాహిర్బుధ్న్యపూషాహ్వయాః॥ వ్యా॥ అథనక్షత్రాధిపతీనాహ। ఋ
ఇతి ॥ అథతిథివారాధిపతినిరూపణానంతరం - ఏతేక్రమాత్ ఋక్షేశా
న్యాదినక్షత్రాధిపతయఃస్యుఃతథాహి - దస్రకాలహుతభుగ్బ్రహ్మేం
ద్రాదితీజ్యాతాగాః - అశ్విన్యాః - దస్రౌఅశ్వినీదేవతే - భరణ్యాఃకాలో
కృత్తికాయాః హుతభుక్ అగ్నిః - రోహిణ్యాఃబ్రహ్మా - మృగశీర్షస్య
శ్చంద్రః- ఆర్ద్రాయాఃరుద్రశ్శివః - పునర్వసోరదితిఃదేవమాతా- పుష్యస్య
గురుః- ఆశ్లేషాయాఃనాగాఃసర్పాః - మఘాయాఃపితరః- పూర్వఫల్గున
భగస్సూర్యవిశేషః । ఉత్తరఫల్గున్యాః అర్యమా అయమపిద్వాదశాదిత్యాన్య
హస్తస్యరవిః చిత్రాయాః త్వష్టా । ఇంద్రశ్చిత్రానక్షత్రమిందోదేవదేతి
స్వాత్యాఃఅనిలః। వాయుఃవిశాఖాయా ఇంద్రశ్చఅగ్నిశ్చఇంద్రాగ్నీ। దే
ద్వంద్వేచేత్యానఙ్ ఇంద్రాగ్నీ।అపీత్యత్ర। ఈమూదేద్ద్వివచనంప్రగృహ్యమి
గృహ్యత్వాత్ప్రకృతిభావః । అనూరాధాయాఃమిత్రస్సూర్యవిశేషః జ్యే
యాఃశక్రః ఇంద్రః మూలస్య దనుజః రాక్షసః పూర్వాషాఢాయాః తో
ఖ్యాఃఅప్సంజ్ఞాః । ఉత్తరాషాఢాయాఃవిశ్వేవిశ్వేదేవాః అభిజితః ఆత్మ
బ్రహ్మా । శ్రవణస్యశ్రీశాఖ్యోవిష్ణుః। ధనిష్ఠాయాఃవసవఃశతతారాణాంతో
యేశః వరుణః । పూర్వాభాద్రాయాః అజచరణ అజైకపాత్ । ఉత్తరాభా
యాః అహిర్బుధ్న్యః రుద్రమూర్త్యంశభేదః । రేవత్యాః పూషాహ్వ
పూషాఖ్యస్సూర్యభేదః॥ అ॥ నక్షత్రాధిపతుల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి
నశ్వినీదేవతలు భరణికియముండు। కృత్తికకగ్ని।రోహిణికిబ్రహ్మ। మృగశిర
జంద్రుడు। ఆర్ద్రకశివుండు। పునర్వసువునకదితిదేవి। పుష్యమికిగురుండు। ఆ
షకుసర్పములు। మఘకుపితృదేవతలు । పుబ్బకుభగుడనెడుసూర్యవిశేషుం
ఉత్తరకర్యముడనెడిసూర్యవిశేషుండు । హస్తకుసూర్యుండు । చిత్తకింద్రుం
డు। స్వాతికివాయువు। విశాఖకింద్రాగ్నులు। అనూరాధకుమిత్రుడనెడిసూ
విశేషుండు జ్యేష్ఠకుదేవేంద్రుండు । మూలకురాక్షసుడు । పూర్వాషాఢ
శ్వేదేవులు। అభిజిత్తుకుబ్రహ్మ। శ్రవణమునకువిష్ణువు। ధనిష్ఠకష్టవసువులు।
తారకువరుణుండు। పూర్వాభాద్రకజచరణుండు। ఉత్తరాభాద్రకహిర్బుధ్న్య
డు । రేవతికిపూషాఖ్యసూర్యవిశేషుండు । ఏరలీక్రమమునక్షత్రాధిపతుల
బడుదురు। ఇందుజెప్పబడినసూర్యవిశేషులు ద్వాదశాదిత్యులలోఁ గాంద
తెలిసికొనవలయు॥

(౪) మూ॥ క్షిప్రందస్రపిత్ర్యమూలసురశివజ్యేష్ఠోరగేంద్రా దారుణంచి
త్రాంత్యంధ్రుమైత్రభం మృదుభవేద్బ్రాహ్మ్యుత్తరాభం స్థిరమ్। ఉగ్రంకాల
మఘాత్రిపూర్వమనలేంద్రాగ్నీతు సాధారణం స్వాత్యదితిస్వహరిత్రయంచరమి
దదద్యాత్స్వసంజ్ఞాఫలమ్॥ వ్యా॥ అథనక్షత్రాణాం క్షిప్రదారుణమృదుస్థిరో
గ్రసాధారణచరసంజ్ఞామాహ॥ క్షిప్రమితి॥ దస్రంచరవిశ్చ ఇజ్యశ్చ తేషాంస
మాహారః దస్రరవిజ్యం అత్ర శ్లోకే సర్వత్ర సమాహారద్వంద్వో బోధ్యః । అశ్వినీ
హస్తపుష్యత్రయం క్షిప్రం క్షిప్రసంజ్ఞికం । అసురశివజ్యేష్ఠోరగం మూలా ర్ద్రా
జ్యేష్ఠాశ్లేషాచతుష్టయం దారుణం దారుణసంజ్ఞికం । చిత్రాంత్యేంభ మైత్ర
భంచిత్రా రేవతీమృగశీర్షానూరాధాచతుష్టయం మృదుమృదుసంజ్ఞికం । బ్రా
హ్మ్యుత్తరాభం రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాచతుష్టయం స్థి
రంస్థిరసంజ్ఞికం యాత్రయాత్రసామాన్యోత్తరాగ్రహణంక్రియతే తేన ఉత్తరో
త్తరోత్తరం షాఢోత్తరాభాద్రాణాంగ్రహణం మన్యేత చాత్ర సమాసః కాల
మఘాత్రిపూర్వం భరణీమఘాపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాణాం
పంచకంఉగ్రంఉగ్రసంజ్ఞికం । అనలేంద్రాగ్నీ కృత్తికావిశాఖా ద్వయంతు
సాధారణంసాధారణసంజ్ఞికం । తుశబ్దః పాదపూరణార్థకః॥ని॥ తుహిచస్మ
హవై పాదపూరణఇత్యమరః । స్వాత్యదితిస్వహరిత్రయం స్వాతీపునర్వసూశ్ర
వణధనిష్ఠా శతభిషజాం పంచకంచరంచరసంజ్ఞికం ఏతానినక్షత్రాణి ప్రత్యేకం
స్వసంజ్ఞాఫలందద్యుః యస్యయాదృశీసంజ్ఞా తాదృశఫలం దదాతీత్యర్థః క్షిప్ర
నక్షత్రంశీఘ్రఫలందద్యాత్ ॥ అ ॥ నక్షత్రములకు క్షిప్రదారుణమృదుస్థిరోగ్రసా
ధారణచరసంజ్ఞలం జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని-హస్త-పుష్యమి- ఈ మూడు
క్షిప్రనక్షత్రములు-మూల- ఆర్ద్ర- జ్యేష్ఠ-ఆశ్లేష ఈ నాల్గు దారుణనక్షత్రములు-
చిత్త- రేవతి-మృగశిర- అనూరాధలు ఈ నాల్గు మృదునక్షత్రములు- రోహిణి-ఉత్త
ర-ఉత్తరాషాఢ- ఉత్తరాభాద్రపదలు ఉగ్రనక్షత్రములు కృత్తిక-విశాఖ ఈ రెండును
సాధారణనక్షత్రములు-స్వాతి- పునర్వసు- శ్రవణము-ధనిష్ఠ-శతభిషము ఈ
ఐదును చరనక్షత్రములు- ఈ చెప్పబడిన నక్షత్రములు తమతమసంజ్ఞా ఫలముల
నిచ్చును-అనగా క్షిప్రనక్షత్రములు శీఘ్రఫలమును- దారుణనక్షత్రము సుభయా ఫల
మును- మృదునక్షత్రములు ఫలమును స్థిరనక్షత్రములు- స్థిరఫలమును ఉగ్రన
క్షత్రములుగ్రఫలమును- సాధారణనక్షత్రములు సామాన్యఫలమును చరనక్ష
త్రములు చంచలఫలమునిచ్చుననుట॥

(౫) మూ॥ క్రూరారాశానుతమశ్వసిధ్వజకః జాతస్య కాష్ఠసౌమ్యోదప
స్సామాన్యాస్త్రీపురుషాంకః జారకా గురవో రాహ్వోరణౌంతు క్రూరాః స్త్రియః। తచ్ఛేషా
సునస్పః సకాగురుభృగూ విప్రౌ క్షజారా స్త్రప్తౌ వైశ్యౌ చంద్రబుధౌ శూద్రౌ తమస్యాక

శజో మందస్తు శనైశ్చర॥ వ్యా॥ అ॥ గ్రహాణాం క్రూరసౌమ్యపురుషస్త్రీనపుంసకసంజ్ఞాం జాతినిర్ణయం చ దర్శయతి॥ క్రూరా ఇతి॥ భానుతనయశ్శనిర్ధ్వజః కేతుస్స్వర్భానూ రాహుశ్శని కేత్వంగారకాః పంచ యుతే క్రూరాః పాపగ్రహా ఇత్యర్థః। ఇతరే సౌమ్యేందవశ్శుక్రగురుబుధచంద్రాశ్చత్వారస్సౌమ్యగ్రహాః శుభగ్రహా ఇత్యర్థః। అత్రాయం విశేషః । బుధః పాపగ్రహయుక్తశ్చేత్పాపో భవతి। చంద్రః క్షీణదశాయాం పాపః పూర్ణదశాయాం శుభ ఇత్యుక్తం చ బాలబోధిన్యాం॥ బుధః పాపయుతః పాపః క్షీణచంద్రస్తథైవ చేతి । కుజార్కగురవః పురుషగ్రహాః । రాహ్వింద్వశుక్రాః స్త్రియః స్త్రీగ్రహాః । తచ్చేషాస్తు గ్రహాః విశిష్టాః బుధశనైశ్చరకేతవః నపుంసకాః షండగ్రహాః । గురుభృగూ బ్రాహ్మణగ్రహౌ కుజార్కౌ నృపౌ క్షత్రియగ్రహౌ । చంద్రబుధౌ వైశ్యగ్రహౌ । మందస్తు శనైశ్చరస్తు తదన్యకులజః । తేభ్యః బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యకులేభ్యః అన్యస్మిన్ శూద్రకులే జాత ఇత్యర్థః। సప్తమ్యాం జనేర్ధాతోః ప్రత్యయః వర్ణేశ్వర ఇత్యర్థః। నను వర్ణేశ్వర ఇత్యర్థః। నను వర్ణేశ్వర ఇత్యేవం ప్రోక్తే వర్ణేశ్వర ఇత్యేవం లభ్యతే కుతశ్శూద్రకులాధిప ఇతి చేన్న చవంశజాతస్య చతుర్వంశాధిపతిత్వాయోగాత్॥అ॥ నవగ్రహములకు శుభాశుభసంజ్ఞలను పుస్త్రీనపుంసకసంజ్ఞలను। బ్రాహ్మణాదిజాతినిర్ణయమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యుడు। కుజుడు। శని। రాహువు। కేతువు పాపగ్రహములు- చంద్రుడు। బుధుడు। బృహస్పతి। శుక్రుడును శుభగ్రహములు. వీరిలో బుధుడు పాపగ్రహముతో గూడినట్లయితే పాపియనియు । చంద్రుండు క్షీణదశయందు పాపియనియు పూర్ణదశయందు శుభకరుడనియు తాత్పర్యము। సూర్యుడు। అంగారకుడు బృహస్పతియును పురుషగ్రహములు। చంద్రుడు। శుక్రుడు। రాహువును స్త్రీగ్రహములు। బుధుడు। శని। కేతువును నపుంసకగ్రహములు। బృహస్పతి। శుక్రుడును బ్రాహ్మణగ్రహములు। సూర్యుడు। అంగారకుడును క్షత్రియగ్రహములు। చంద్రుడు బుధుడును వైశ్యగ్రహములు। శనైశ్చరుడు। శూద్రవ్యవహారసంపదకు వర్ణములకధిపతియైన శూద్రుడు। ఈక్రమమున గ్రహముల వర్ణనిర్ణయమును తెలియజేయునది.

(౬) మూ॥ అష్టమ్యాశ్శుభయోశ్చ మధ్యమగతశ్శుక్లాన్యయోర్దర్శయోర్మధ్యే పూర్ణః క్షీణ ఇతి క్రమాచ్ఛశధరః పూర్ణశ్శుభే మంగళే। కృష్ణాదౌ దినపఞ్చకం శుభకరం • తన్మధ్యమం మధ్యమం తస్యాంత్యం త్వధమాభిధం శశివశాచ్ఛ్రేష్ఠం తదన్యాత్మకమ్॥ వ్యా॥అ॥ అథ చంద్రస్య పూర్ణత్వం క్షీణత్వం చ దర్శయతి త్రిభిః వ్యాహృతిభిః॥ అష్టమ్యోరితి॥ ఉభయోః శుక్లకృష్ణయోరష్టమ్యోః మధ్యగతః శశధరః చంద్రః పూర్ణః । శుక్లాన్యయో శుక్లా చ అన్యా చ శుక్లాన్యయోర్ద

త్యయేవిపర్యాసేసతిశుభయోగ్యవ్యగతఃచంద్రఃక్షీణోభవతి। క్రమాత్పూర్ణః శి
మంగళేషుభకర్మణి। శుభశ్శుభకరఇత్యర్థః। క్షీణస్త్వశుభకరఇత్యర్థాల్లభ్యతే।
అనేనైతదుక్తంభవతి । శుక్లాష్టమ్యుత్తరార్ధమారభ్యకృష్ణాష్టమీపూర్వార్ధపర
ర్యంతంమధ్యాహ్నకాలః తత్రసితేఃశశీపూర్ణః । కృష్ణాష్టమ్యుత్తరార్ధమారభ్యశుక్లా
ష్టమీపూర్వార్ధపర్యంతం యోఽయంమధ్యకాలఃతత్రగతఃక్షీణోభవతి। అత్రా
యంవిశేషః। కృష్ణాదౌకృష్ణపక్షప్రథమభాగేయద్దినపంచకంతచ్ఛుభకరం పూ
ర్ణచంద్రత్వాదితిభావః। తస్మాత్పరంతస్యకృష్ణపక్షస్యమధ్యమం । షష్ఠ్యాదిదశమీ
పర్యంతంద్వితీయంపంచకంమధ్యమం । అల్పఫలదమిత్యర్థః అనతిపూర్ణచంద్ర
త్వాదితిభావః । తస్యకృష్ణపక్షస్యాంతిమంఏకాదశీమారభ్యదర్శపర్యంతంచరమ
పంచకం।అధమాభిధం।అధమసంజ్ఞికం । అశుభకరమిత్యర్థః।తత్రాతిక్షీణచంద్ర
త్వాదితిభావః। శశినఏవశౌక్ల్యతక్షీణత్వమధ్యత్వపూర్ణత్వవశాత్ శుక్లేశుక్లపక్షే
తుత్వవ్యత్యాసముక్తమైవతిత్యంతదాశుక్లప్రతిపదారభ్య తత్పంచమీపర్యంతంఅ
ధమాభిధంక్షీణచంద్రత్వాత్ శుక్లషష్ఠీమారభ్యత । దశమీపర్యంతంమధ్యమం
అనతిక్షీణచంద్రత్వాచ్ఛుక్లైకాదశ్యాదిపూర్ణిమాపర్యంతం। శుభకరంపూ
ర్ణచంద్రత్వాదితి ॥ అ ॥ చంద్రునిపూర్ణత్వక్షీణత్వతత్ఫలములవివరింపుచు
న్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడుశుక్లాష్టమిమొదలుకృష్ణాష్టమిపర్యంతముపూర్ణుడును।కృ
ష్ణశుక్లాష్టములకుమధ్యముననక్షీణుండును।పూర్ణచంద్రుడుశుభకరుండు।క్షీ
ణచంద్రుడుశుభకరుడనితాత్పర్యము । మఱియుశుక్లపక్షైకాదశిమొదలు కృష్ణ
పక్షపంచమీవరకుపూర్ణచంద్రుడౌటవలన శుభకరము।యుశుక్లపక్షషష్ఠిమొ
దలాదశమివరకునుకృష్ణపక్షషష్ఠిమొదలు కృష్ణదశమిపర్యంతము మధ్యమచంద్రు
డౌటవలన నల్పఫలప్రదమనియు। కృష్ణైకాదశిమొదలు శుద్ధపంచమివరకు మిక్కిలి
క్షీణచంద్రుడౌటవలనశుభకరమనియునుతాత్పర్యము॥ *

(2) మూ॥ కన్యాయాఃప్రథమార్తవేశుభకరణ్యాద్యంతిమూలో
త్తరబార్హిస్పత్యేందువనేశ పంచకహారితీ త్వేవనాన్యాసితు ఉవ రాస్పేదు
జజీవశుక్రశశినాం తేషాంచవర్గాస్స్యుః కేంద్రత్రికోణాంత్యధనత్రికోణే సహి
తాశ్చస్యేరిలాభత్రిగాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథగర్భాధానహేతుభూతస్యప్రథమా
ర్తవస్యశుభాశుభనక్షత్రవారాదీల్లగ్నస్యగ్రహసంస్థితిఃచదర్శయతి॥ కన్యా
యాఇతి॥ ఆద్యంతమూలోత్తరాఃఅదిఃఅశ్వినీ । అంత్యోరేవతీమూలాప్రసిద్ధా।
ఉత్తరాఉత్తరాత్రియం। బార్హిస్పత్యంగురోర్నేశపంచకహారిత్రీణి।బార్హిస్పత్యరో
హిణీ। ఇద్యత్రిపుష్యః।ఇందుర్మృగశీర్షం। దనేశపంచకంహస్తచిత్రాస్వాతీవిశా
ఖానూరాధాః । హారిత్రీణిశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః। ఏతానిసప్తదశనక్షత్రా
ణ్యేవ । కన్యాయాఃప్రథమార్తవేప్రశస్తగజనిశుభకరాణి అన్యానితుమధ్యా

రా। పునర్వసూజ్యేష్ఠాకృత్తికాపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్ర
భరణ్యార్ద్రాశ్లేషాదశైతాని నక్షత్రాణ్యశుభకరాణి । ఇందుబుధజీవశుక్రశశినాం
సంబంధినో వాసరాశ్చ శుభకరాః । తేషాం బుధజీవశుక్రశశినాం వర్గాశ్చ
శుభాశ్శుభకరాః । అత్ర వర్గశబ్దేన లగ్నహోరాద్రేక్కాణనవాంశద్వా
దశాంశత్రింశాంశా ఉచ్యంతే కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాః । కేంద్రా
ణి లగ్నచతుర్థసప్తమదశమాని । ఉపాంత్యమేకాదశస్థానం ధనం ద్వితీయం త్రి
కోణౌ పంచమనవమౌ । ఏతేషు లగ్నస్యోక్తస్థానేషు స్థితాశ్శుభాశ్శుభగ్రహా
శ్శుభకరాః అన్యే పాపగ్రహాః అరిలాభత్రిస్థాః షష్ఠైకాదశతృతీయస్థానగతా
స్సంతశ్శుభకరా భవంతి॥ అ॥ తా॥ తిసమ[illegible]విశయి మై శుభాశుభనక్షత్రముల
వ్వును వన్నవి॥ ఉ॥ అశ్విని రోహిణి। మృగశిరస్సు। పుష్యమి। ఉత్తర। హ
స్త। చిత్త। స్వాతి। విశాఖ। అనూరాధ। మూల। ఉత్తరాషాఢ । శ్రవణము। ధనిష్ఠ
శతభిషక్। ఉత్తరాభాద్ర। రేవతి ఈ ౧౭ నక్షత్రములయందు సమస్తాడిన శుభ
కరమనియు। భరణి। కృత్తిక। ఆర్ద్ర। పునర్వసు। ఆశ్లేష। మఖ। పుబ్బ। జ్యేష్ఠ। పూర్వా
షాఢ। పూర్వాభాద్ర ఈ ౧౦ నక్షత్రములయందు మూర్తాడిన నశుభకరము
యు। సోమ। బుధ। గురు। శుక్ర వారములయందు మూర్తాడిన శుభకరమనియును
వీనిలగ్నములగు । వృషభ। మిధున। కర్కాటక। కన్యా। తుల। ధనుర్లగ్నము
చంద్రహోరయు । నిలగ్నముల ద్రేక్కాణములను । నవాంశ ద్వాదశాం
త్రింశాంశములును శుభకరములై నవని తాత్పర్యము। ఒకలగ్నమునకు హోరలు
రెండు అవి ఎపుశమంచి బేసిలగ్నములయందు మొదటిభాగము సూర్యహో
ర। రెండవభాగము చంద్రహోర। ద్వితీయాదిసమలగ్నములయందు లగ్నప్ర
థమభాగము చంద్రహోర రెండవభాగము సూర్యహోర। ద్రేక్కాణములు నగ
లగ్నతృతీయభాగమనియుండా తాత్పర్యము । మరియు శుభగ్రహములు రాజస్థ
మైనలగ్నమందును। లగ్నమునకు రెండు। నాలుగు। ఐదు। యేడు। తొమ్మిది। పది
పదినకొండు । ఈ యుండ్లయందుండినను శుభకరములనియును। పాపగ్రహము
లు తె[illegible]గ ఈస్థానములయందున్న నశుభకరములనియు తాత్పర్యము॥

(౮) మూ॥ దుఃఖీ స్యాత్ప్రోష్ఠరౌద్రియోరదితిభే సాబంధకీ శక్రభే
గ్నౌ స్వతరారిభౌమదినకృద్వారేష్వరోగీ తేన కృత్ । వైధవ్యాసుతసర్వ
శుభఫలం యాత్యత్రి పూర్వోత్తరగేష్వేకద్వి త్రిచతుష్పంచాసియువతేర్గణ్యా
మాంధాతర వే। వ్యా॥ అ॥ పూర్వోక్తముహూర్తగ్రహతుత్రింశాంశౌ రవాసర
శాంచఫలమాహ॥ దుఃఖితి॥ [illegible] రౌద్రయోః ప్రోష్ఠపదోర్యోః యస్యాః కనా
యాః పృథమరజో దృశ్యతే [illegible] దుఃఖినీ స్యాత్ । శక్రభే పునర్వసుచేత్ సాబంధ
వ్యభిచారిణీ స్యాత్ శక్రభే జ్యేష్ఠాయాం అగ్నౌ కృత్తికాయామపి చేత్ । స్వస్థ

రాదరిద్రతమా । అసిత-భౌమదినకృద్వారేషు శన్యాగారరవివారేషు చేత్। రోగార్తికృత్ రోగప్రయుక్తపీడాకృత్ । యామ్యతిపూర్వోత్తరేషు భరణీపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రా శ్లేషాసుపకద్విత్రిచతుష్పదానిప్రతీయత్తృతీయమద్వయచతుర్థపాదః యవతేకన్యాయాః క్రమాత్ వైధవ్యాసుతనిర్ధనత్వంఅశుభఫలంచదద్యుః । భరణ్యాశిషూక్తనక్షత్రేషుప్రథమపాదాః వైధవ్యం । ద్వితీయపాదాఃఅపుత్రత్వం । తృతీయపాదాః దారిద్ర్యం తురీయపాదాఃఅశుభఫలంచక్రమాద్దద్యురిత్యన్వయః ॥ ఈరజోవిషయమై ముందు జెప్పబడినదుష్టనక్షత్రవారఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మఖ।ఆర్ద్ర। ఈ నక్షత్రములయందు ప్రథమరజస్వలయైనవనితదుఃఖియగును - పునర్వసునందువ్యభిచారిణియగును- జ్యేష్ఠ- కృత్తిక ఈ యందు మిక్కిలిదరిద్రురాలగును- భరణి-పుబ్బ-పూషా। పూభా। ఆశ్లేష ఈనక్షత్రములమొదటిపాదములందు విధవయగును। రెండవపాదమునందు గొడ్రాలగును । మూడవపాదమునందుదరిద్రురాలగును।నాలవపాదమందునశుభఫలములబొందును। మ తిథి- ఆదిత్యమంగళ। శనివారములయందురజస్వలయైనరోగములచే పీడింపబడునని తాత్పర్యము॥

(౯) మూ॥ సంధ్యోపప్లవపర్వపాతపరిఘారిక్తాష్టమీ ద్వాదశీపష్ఠీవిష్టివిషావమాదిదివసాదుష్టర్క్షసంస్థేరవౌ। రంధ్రేందౌ నిధనోడుభర్తురశుభాయోగానిశావైధృతిః పాపాక్రాంతభమస్త పాపవసతిఃకన్యోదభేదోషకృత్॥ వ్యా॥అ॥ రజోదుష్టకాలమాహ॥సంధ్యే॥ సంధ్యాసూర్యోదయాస్తమయకాలః। ఉపప్లవః। ఉపద్రవకాలః। గ్రహణకాలోవాపర్వాణిఅమావాస్యపూర్ణిమాకృష్ణాష్టమీకృష్ణచతుర్దశీ సంక్రాంతయః పాతఃవ్యతీపాతోమహాపాతశ్చపరిఘాయోగవిశేషః । రిక్తాశ్చతిథయః నవమీచతుర్థీచతుర్దశ్యః అష్టమీద్వాదశీషష్ఠ్యౌ పక్షద్వయగతాః విష్టిర్భద్రకరణంవిషాః విషనాడ్యః అవమ దినత్రయంఆదిశబ్దేనత్రిద్యుస్పృగ్యాదయః॥ శ్లో॥ దినత్రయంస్పృశత్యేకోవారస్స్యాదవమంహితత్ ।త్రివారస్పృక్తిథిర్యత్రత్రిద్యుస్పృగితినిందితఇత్యుక్తం నష్టక్షసంస్థాదుష్టనక్షత్రాణిపూర్వోక్తకృత్తికాదీనితేషుస్థితేరవౌభర్తుఃపత్యుః । రంధ్రేందుఃఅష్టమచంద్రః। నిధనోడువైధనతారాచ అశుభాయోగాః। వజ్రవిష్కంభగండవ్యాఘాతశూలాతిగండాదయః । నిశారాత్రిఃవైధృతిఃప్రసిద్ధా పాపాక్రాంతభం పాపగ్రహాక్రాంతనక్షత్రంరాశిర్వా అస్తపాపవసతిః జోలగ్నాత్సప్తమేపాపగ్రహస్థితిశ్చకన్యాయాఃఆర్తవేప్రథమార్తవేదోషకృత్॥ అ॥ సమర్తదుష్టకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలంబులు। గ్రహణకాలము। అమావాస్యపున్నమ। కృష్ణాష్టమి।కృష్ణచతుర్దశి।మేషాదిసంక్రమణములు।వ్యతీపాతనామయోగము।మహాపాతలనగావ్యైధృతి।పరిఘా

నామయోగమును|చవితి|షష్ఠి|అష్టమి|నవమి|ద్వాదశి| చతుర్దశీభద్రకరణము
త్యాజ్యఘడియలును|అవమయనగా మూఁడుతిథులుగలసినవారమును|త్రిద్యుస్పృ
క్ అనగా మూఁడువారములతోఁ గూడినతిథియును|క్రింద జెప్పబడినకృత్తికాదిదష్ట
నక్షత్రములయందు సూర్యుడుండగాను| పెనిమిటిరాశికి| ఎనిమిదవరాశియందుచం
ద్రుడుండగాను వైధనతారయనగా జన్మనక్షత్రమునకు ౭వ నక్షత్రమును | వ
జ్రము| విష్కంభము గండము| వ్యాఘాతము| శూల| అతిగండము| ఇవిమొదలై
న అశుభయోగములును | రాత్రి వైధృతినామయోగమును పాపగ్రహంబులగు
సూర్యాంగారకశనిరాహు కేతువులచే నాక్రమింపబడిన నక్షత్రములును రజస్వ
లయైనలగ్నమునకు నేడవలగ్నమునందు సూర్యాదిపాపగ్రహంబులుండగాని
చెప్పబడిన కాలములు ప్రథమార్తవమునకు దోషకరంబులనుట|| *

(౧౧) మూ|| సప్తైకాష్టచతుష్షట్త్రినవదిక్ పుత్రాదిసంఖ్యాః క్రమా
ద్రామాద్య బ్ధికరాబ్ధిరామశశభృచ్చంద్రా రజోబిందవః| జీర్ణం శ్యామలరక్త
శుభ్రమలినం కాషాయ చిత్రంచ తద్వస్త్రం ధాతుమయంచ పృచ్ఛకవశాత్ప్రా
చ్యాదికాష్ఠాఫలమ్|| వ్యా|| అ|| పృచ్ఛకదిగ్వశాత్పుత్రబిందువస్త్ర స్వరూ
యమాహ|| సప్తేతి|| పృచ్ఛకః దైవజ్ఞస్య ప్రాగాదిదిక్షుస్థిత్వా యదిపృచ్ఛతి | త
దా దైవజ్ఞః పుత్రసంఖ్యాం| బిందుసంఖ్యాం వస్త్రలక్షణంచ క్రమాద్వదేత్| య
థా ప్రాగ్భాగేస్థిత్వా యదిపృచ్ఛతి తదా దైవజ్ఞః సప్త| సప్తపుత్రాః| ఆగ్నేయ
భాగేస్థిత్వా యదిపృచ్ఛతి | తదా ఏకపుత్రః దక్షిణదిగ్భాగే అష్టపుత్రాః నైరృతి
దిగ్భాగే చత్వారః పుత్రాః పశ్చిమే షట్ వాయవ్యభాగే అక్షిణీ ద్వౌ ఉదగ్భాగే
నవపుత్రాః ఈశాన్యే దిశి దశపుత్రా ఇతి| అథ బిందు నిర్ణయః||పృచ్ఛకః ప్రాచ్యాం
స్థిత్వా యదిపృచ్ఛతి తదా రామాః త్రయో రజోబిందవః ఆగ్నేయే అద్రయస్సప్త
రజోబిందవః దక్షిణే అబ్ధయశ్చత్వారః నైరృత్యాం కరౌ ద్వౌ బిందూ ప్రతీచ్యాం
అబ్ధ అశ్చత్వారః వాయవ్యే రామాః త్రయో రజోబిందవః | ఉదీచ్యాం శశభృదే
కః ఈశాన్యే చంద్రః ఏకః రజోబిందురితి | అథ వస్త్రనిర్ణయః ప్రాచ్యాం స్థిత్వా
యదిపృచ్ఛతి తదా తద్వస్త్రం రజోమూషితం జీర్ణం ఆగ్నేయ్యాం శ్యామలం శ్యా
మలవర్ణం దక్షిణాయాం రక్తం రక్తవర్ణం నైరృత్యాం శుభ్రం శ్వేతం పశ్చిమే మ
లినం మాలిన్యయుక్తం వాయవ్యే కాషాయం ఉదీచ్యాం చిత్రం ఈశాన్యే ధాతు
మయం వస్త్రమితి ప్రాచ్యాదికాష్ఠాఫలం ప్రాగాదిదిక్ఫలం వక్తవ్యం|| ని|| దిశస్తు
కకుభః కాష్ఠా ఇత్యమరః|| అ|| ప్రశ్న చేసినదిక్కును బట్టి పుత్రబిందువస్త్రముల
నిర్ణయించెడి క్రమము జెప్పుచున్నాఁడు|| తా|| అడుగవచ్చినవాఁడు జ్యోస్యుడైనత
నకు తూర్పుదిక్కుననుండియడిగిన నేడు గురుపుత్రులును ౩ రజోబిందువులని
యు జీర్ణవస్త్రమనియుం జెప్పవలయు ఆగ్నేయదిక్కుననుండియడిగిన నొక్క

కౌతుకనియుక్త బిందువులనియుకప్పవలుయనియు। దక్షిణదిశనుండియడిగిన నె
నచుంద్రుకౌమరులనియుర బిందువులనియు। ఎఱ్ఱనివలువయనియు। నిరృతిదిక్కు-
ననుండియడగిన నలుగురుకౌమరులని౨ బిందువులనియు తెల్లవలువయనియు
పశ్చిమదేశనుండియడిగిన నాగ్గురుకౌమరులనియుర బిందువులనియు మలినవ
స్త్రమనియు॥ వాయవ్యదిశనుండియడిగిననిరువురుకౌమరులనియు౩ బిందువుల
నియు జెంగావిచీరయనియు॥ కుబేరదిక్కునుండియడిగిన తొమ్మండ్రుపుత్రుల
నియు౧బిందువనియు। పెక్కువన్నెలుగలవస్త్రమనియు॥ ఈశాన్యదిశనుండి
యడిగినపదుగురుకౌమరులనియు౧ బిందువనియు। గైరికధాతుమయమైనవ
స్త్రమనియు సక్రమంబునజ్యోతిషుడుపుత్ర బిందువస్త్రనిర్ణయములం జెప్ప
వలయును॥ ❋

(౧౧)మూ॥ శ్యామంమృత్యుకరందృఢం శుభకరంచిత్రంచదారిద్య్ర
కృద్రక్తంవ్యాధికరంసితం సుతకరంవస్త్రంరజోదూషితమ్। స్త్రీణాంబిందుస
మత్వమామయకరంకన్యాప్రదంచార్తవే బిందునాంవిషమత్వమేవసుతకృద్భా
గ్యప్రదంసర్వదా॥వ్యా॥అ॥ పూర్వోక్తవస్త్రనిర్ణయస్యబిందుసంఖ్యాయాశ్చ
ఫలమాహ॥ శ్యామమితి॥ రజోదూషితంవస్త్రంశ్యామంచేత్ మృత్యుకరం। దృ
ఢంఅచ్ఛిద్రంచేచ్ఛుభకరం। చిత్రంచిత్రవర్ణంచేద్దారిద్య్రకృద్దారిద్రప్రదం రక్తం
చేద్వ్యాధికరంరోగప్రదం। సితంశ్వేతంచేత్సుతకరం పుత్రప్రదమితివక్తవ్యం
ఆర్తవేప్రథమరజసిబిందుసమత్వంబిందూనాంరజో బిందూనాంసమత్వేయు
గ్మత్వేస్త్రీణామామయకరంరోగప్రదంకించకన్యాప్రదం స్త్రీసంతానకరంచ।
విషమత్వమేవ। యుగ్మత్వేతుసుతకృత్। పురుషసంతానకరంకించనిర్వధా
భాగ్యప్రదమైశ్వర్యప్రదంచ॥అ॥ ఈచెప్పబడినవస్త్రమునకును। బిందుసంఖ్యకు
ఫలముజెప్పుచున్నాడు। తా॥ కప్పుచీరగట్టుకొనిరజస్వలమైననాశకరము। గట్టి
చీరమైనమంగళకరము పెక్కువన్నెలుగలచీరయయినదరిద్రము। ఎఱ్ఱచీరయ
యినరోగప్రదము। తెల్లచీరయయినకొమరులుగలుగుదురు మఱియు స్త్రీలకు
మొదటిసమతయందు౨-౪-ఇట్టిసమబిందువులుగల్గినరోగకరము। స్త్రీసంతా
నకరమనియు౧-౩- ఇట్టిబేసిబిందువులుగల్గినపురుషసంతానమనియు ఎల్లప్పుడు
సౌభాగ్యప్రదమనియు॥ తా॥ ❋

(౧౨)మూ॥ గర్భాధానమరిష్టమష్టమవిధౌ పాపగ్రహాక్రాంతభేద
స్రోహిద్వయకాలమూలనిధనజ్యేష్ఠాంత్యజన్మోడుషు। షష్ఠీసప్తి విపావమా
సుపరిఘావ్యర్థేవివావైధృతౌ సంధ్యాపర్వచతుర్దశీవ్రత పిత్రుశ్రాద్ధేషు పాతేభ్య
వేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథకారణభూతస్యగర్భస్యోత్పత్తిశానంతరంకార్యభూతస్యగ
ర్భాధానస్యవర్జ్యకాలమాహ॥గర్భాధానమితి॥ అష్టమవిధౌదంపత్యోరష్టమ

చంద్రే । పాపగ్రహాక్రాంతభే పాపగ్రహాస్థితనక్షత్రే దగ్రాహీద్వయకాలమూ
లసిధనక్జ్యేష్ఠాంత్యాజక మోషుషుద। సః। అశ్వినీ। అహిద్వయం ఆశ్లేషామఘేకా,
లః। భరణీమూలాప్రసిద్ధా । నిధనందంపత్యోరై నిధనతారా। జ్యేష్ఠాప్రసిద్ధా॰
అంత్యా రేవతీజన్మోడుషుదంపత్యోః జన్మనక్షత్రం తేషునవనక్షత్రేషుచ షష్ఠీప
క్షద్వయగతా: షష్ఠీభద్రకరణం।విష్టిః। విషనాడికాః। అవమాదినత్రయంచైతా
సుచపరిఘార్ధ్వ్యధశేష ఘాయోః । పూర్వార్ధేదివాఅహ్ని- వైధృతౌవైధృతినా
మయోగే। సంధ్యయోరుభయసంధ్యయోః ॥ పర్వసుపంచపర్వసుచతుర్దశ్యాం
శుక్లచతుర్దశ్యాంకృష్ణచతుర్దశ్యాంపర్వాంతః పాతిత్వేనగతార్థత్వాత్ । వ్రతే
ఆచరితవ్రతేదినేపితృశ్రాద్ధేషు శ్రాద్ధదివసేషుపాతేచవ్యతీపాతేమహోష్ణాతేచ
ఉక్తేష్వేతేషుగర్భాధానంస్యాద్యదిఅష్టఅశుభంభవేత్ విద్యర్థలిట్॥ అ॥ గ
ర్భాధానముచేయకూడనికాలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ భార్యాభర్తలరా
శికినిమిదవయింట చంద్రుండుండగాను ముందుజెప్పబడిన సూర్యాదిపాపగ్ర
హములుండినక్షత్రములయందును- అశ్విని భరణి-ఆశ్లేష-మఖ-జ్యేష్ఠ-మూల-
రేవతి-ఈనక్షత్రములయందు - భార్యాభర్తలజన్మనక్షత్రములకేడవనక్షత్ర
మునందుపక్షద్వయగతషష్ఠులయందు పరిఘనామయోగ పూర్వభాగమునం
దుపగటియందువైధృతినామయోగమునందు సూర్యోదయాస్తమయకాలంబుల
యందు। పంచపర్వములనగాకృష్ణాష్టమి।కృష్ణచతుర్దశి।పూర్ణిమ।అమావాస్య।
సంక్రాంతులుఈదినములయందును । శుక్లచతుర్దశియందును। ఏకాదశిమొదలు
గాగలవ్రతదినములయందును। శ్రాద్ధదినములయందును। వ్యతీపాతనామయో
గమునందు నీచెప్పబడినకాలములయందు గర్భాధానము చేయగూడదని తా
త్పర్యము॥ ✻

(౧౩) మూ॥ స్త్రీణామార్తవదర్శనాదిదినతస్స్యాత్షోడశర్తుక్షపాః।
పుత్రార్థీపరమేత్సమాసు సుముఖీంతాస్వేవశుద్ధాంకృశామ్ । పుంలగ్నేపురు
షైరవేక్షితయుతే పుంవర్గసంస్థైర్గ్రహైర్జేవలగ్నే సుతాంకగేహాదిసుత స్త
ద్వ్యత్యయేపుత్రికా॥ వ్యా॥ అ॥ అథఋతుకాలనిర్ణయమాహ॥ స్త్రీణామితి॥ ఆ
ర్తవదర్శనాదిదినతఃఋతౌభవం। తత్రభవఇత్యణ్ గుణః। తస్యరజసఃదర్శనం
తస్యఆదిదినం ప్రథమదివసః తస్మాత్షోడశఋతుక్షపాః ఋతురాత్రయఃస్యుః
రజోదర్శనాదిదినమారభ్యషోడశదినమభివ్యాప్యఋతుక్షపాఇత్యర్థః । పుత్రా
ర్థీపుత్రసంతానాభిలాషీ। సమాస్వేవతాసుఋతుక్షపాసు సుముఖీమనుకూ
లవతీం । శుద్ధాంస్నానాదినావిశుద్ధాంకృశాంరజస్వలానియమేనక్షీణాంగీం।
భార్యామితిశేషః। వరమేద్గచ్ఛేత్। అత్రాయంవిశేషః షోడశసుఆద్యాశ్చత
స్రోనింద్యాః । తస్మాత్తాఃపరిత్యజ్యశేషాసుపరమేదితితదుక్తం॥ శ్లో॥ ఋతు

స్వాభావికాః స్త్రీణాం రాత్రయష్షోడశస్మృతాః। చతుర్భిస్సహితైస్సార్ధ మహోభిస్సద్విగర్హితైః॥ తాసామాద్యాశ్చతస్రస్తు నింద్యా ఏకాదశీ చ యా। త్రయోదశీ చ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశ రాత్రయ ఇతి। న కేవలమేతావత్స్వం వర్గసంస్థైర్వర్గశబ్దేన షడ్వర్గ ఉచ్యతే। పురుషసంజ్ఞికరాశివర్గః। యద్వా పురుషగ్రహాధిపతిరాశివర్గః। పుంవర్గః। తత్రస్థితైః పురుషైః పుంగ్రహైః అవేక్షితే దృష్టే యుతేవా। విశేషణసామర్థ్యాత్ పుంలగ్నే పురుషసంజ్ఞికలగ్నే పుంలగ్నాని తు మేష మిథునసింహతులాధనుః కుంభాః। తేషామన్యతమలగ్నే జీవే గురౌ లగ్నసుతాంకగే గర్భాధానలగ్నాత్పంచమే నవమే వా స్థితే సుదసుతః పుత్రః జాయత ఇతి శేషః। తద్వ్యత్యయే ఉక్తలక్షణవ్యత్యయే స్త్రీవర్గసంస్థైః స్త్రీగ్రహైః చంద్రశుక్రరాహుభిః అవేక్షితే యుతే వా స్త్రీలగ్నే వృషభకర్కటకకన్యావృశ్చికమకరమీనానామన్యతమే వా। గురౌ లగ్నాత్పంచమనవమాతిరిక్తస్థానేషు స్థితే వా పుత్రికేత్యర్థః॥ అ॥ ఋతుదినములు ప్రయుక్తమును గర్భాధానకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ స్త్రీలకు జనించినదినము మొదలు పదునారు రాత్రులు ఋతురాత్రులనంబడును పుత్రసంతానమును గోరినవారీ పదునారు రాత్రులలో సమదివసంబుల ఋతుస్నానముచే బరిశుద్ధురాలును ఋతునియమాదులచేత గృశించిన దేహముగలదియునుతనకత్వంతి। పిమ్మ రాలునగుసిల్లాలింగలయవలయు। మఱియు। పురుషరాసులగు మేషమిథునసింహతులాధనుఃకుంభ షడ్వర్గులయందైనను। పురుషగ్రహరాసులయిన మేషసింహవృశ్చికధనుమీనసముల షడ్వర్గుల యందైననిరాసులబుగు షగ్రహముల గూడియుండినను చూడబడినను బృహస్పతిలగ్నపంచమనవమస్థానములయందుండగాను గర్భాధానముచేసిన బుత్రుండుగలుగుననియు స్త్రీరాసులైన వృషభకర్కటకకన్యావృశ్చికమకర మీనరాసులయందైనను స్త్రీగ్రహరాసులయిన వృషభకర్కటకతు రాసుల షడ్వర్గులయందైనసులగ్నము స్త్రీగ్రహముల చేజూడబడినైనను స్త్రీగ్రహములతో గూడియైననుండగా లగ్నపంచమనవమస్థానంబులయందు బృహస్పతిలేక యుండగాను గర్భాధానముచేయగా బుత్రికకలుగునని తాత్పర్యము। ఇదియునుంగాక యీపదునారు దినములలో నాదిసినాలుగురాత్రులును పదనొకండవ పదమూడవ రాత్రులునీయాఱురాత్రులునింద్యములనియును నితరములగు పదిరాత్రులుత్తమంబులనియు గొందఱి యభిప్రాయము। ఇదపశ్లోకంబున స్త్రీపురుషగ్రనిహర్ణయ్యంబు నఱువదియావశ్లోకము మొదలైనశ్లోకములయందు షడ్వర్గులక్షణమును జెప్పియున్నాడు॥

శ్లో॥ (౧౪) పూ॥ కుర్యాత్పుంసవనం కర్మత్రయవిధిః శ్రోణత్రయార్క్యోత్తరా మిత్రాంత్యాదితిమూలదస్రశశభృద్బ్రహ్మాద్యగస్వేస్ఫటే। నగ్నే పుంగ్ర

హైనశుభమదినపూర్వాహ్ణమందుజాతకర్మముజేయవలెననితాత్పర్యము॥ ❋

(౧౭) జాతానంతరమేవనామకరణంత్వేకాదశాహేస్ఫుటం। పుత్రస్యైవసమాక్షరంతుయుక్తే।కార్యంతతోవ్యత్యయమే। శుద్ధిర్జాతకవచ్చనామ్నిసకలైస్సద్వాదశేహోడశేద్వావింశేపృథవింశకేహ్నివిహితంజాతివ్యవస్థాంవినా॥ వ్యా॥ అ॥ అథనామకరణకాలమాహ॥ జాతానంతరమితి॥ జాతానంతరమేవనామకరణంరోహిణీమార్గశీర్షః ఇత్యాదినక్షత్రనామకరణంరహస్యంకర్తవ్యం।నక్షత్రనామచనిర్దిశతి। తత్రరహస్యంభవతీత్యాసంబెనోక్తత్వాత్।ఏకాదశాహేఏకాదశదినేస్ఫుటం వ్యవహారనామవ్యక్తంకర్తవ్యమిత్యర్థః।పుత్రస్యైవసమాక్షరంనామకర్తవ్యం।యథా శివః।మహేశ్వరఇత్యాదియువభః।కన్యాయాస్తు తతః।పురుషాద్వ్యత్యయంవిషమాక్షరంనామ।యథా పార్వతీతేవానీత్యాదికార్యంనామ్నినామకరణేశుద్ధిః।లగ్నాదిశుద్ధిః జాతకర్మవత్ సకలైః। చాతుర్వర్ణ్యైః।జాతివ్యవస్థాంవినాజాతిభేదంవినాద్వాదశేజన్మతఃద్వాదశేహోడశేద్వావింశే। అథవావింశకేహ్నిదివసేవాతన్నామకరణంవిహితమావశ్యకమిత్యర్థః॥ నను॥ శ్లో॥ దశాహంద్వాదశాహంచపక్షంమాసమనుక్రమాదిత్యాదినా బ్రాహ్మణాదీనాంవర్ణానా మాశౌచభేదస్యదృష్టత్వాత్కథం జాతివ్యవస్థావినేతి సంగచ్ఛతఇతిచేన్మైవం॥శ్లో॥ సర్వేషాందశరాత్రేణసూతకేశుద్ధిరిష్యతఇతిజాతాశౌచవిషయే విశేషవచనేనసామాన్యవచనస్య బాధితత్వాదితిదిక్॥ అ॥ నామకరణకాలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుత్రుడుకలిగిన క్షణంబున నక్షత్రనామమనగారోహిణీనక్షత్రమందుబుట్టినవానికిరోహిణుడు-ఈమొదలగునక్షత్రనామకరణమునురహస్యముగాజేసి ౧౧ వ దివసమందుకుమారవిషయమైసమానవర్ణములుగలపేరనగాస్పష్టః। శివః।మహేశ్వరః। వట్టివ్యవహారనామములునుకూతురువిషయమైజేసీయక్షరములుగలనామమనగాజానకీపార్వతీ।భవానీ।ఇట్టినామములునిశ్చయింపవలెను-ఈ నామకరణవిషయమైలగ్నాదిశుద్ధిపూర్వశ్లోకమునందు జాతకర్మమునకునిర్ణయించినప్రకారమని తెలియవలయు ౧౧ వదినమందుజేయనిపక్షమునబ్రాహ్మణులుమొదలుగాగల ౪ వర్ణములకు॥౧౦ దివసములపర్యంతముజాతాశౌచమనివిశేషవచనముండుటవలన జాతిభేదములేక నాలుగువర్ణములవారునుపుట్టినదినముమొదలు।౧౨।౧౬। ౨౦।౨౨। వీనిలోనేదినమందైనను నామకరణము చేయనచ్చుననితాత్పర్యము॥ ❋

(౧౮) మూ॥ అన్నప్రాశనమర్భకస్యశుభదంమాస్యేవయుక్తేషు షౌవష్ఠాదావథ పంచమాదిషుమేవమాసేవథూనాంశుభేవారే సౌమ్యగ్రహే విశుద్ధదశమేనందాష్టమీ ద్వాదశీరిక్తావమారహితేదివినేచర మృదుక్షిప్రధ్రువా

[illegible] అథ [illegible] అన్నప్రాశన [illegible] వక్ష్యతే । [illegible] షష్ఠమాసేష్టమే వా పుంసాం [illegible] స్త్రీణాం తు పంచమే దశమే వా మాసే షష్ఠ మాసప్రభృతి యుగ్మ మాసేషు పుంసాం అన్నప్రాశనం కార్యమ్ । [illegible] శుభగ్రహ [illegible] పాప [illegible] లగ్నే [illegible] నష్టే కేంద్రేషు శుభగ్రహేషు సత్సు [illegible] వృషభకర్కటకాదిసమరాశినా మన్యతమేనా [illegible] లగ్నేన । సమరాశీనాం సౌమ్యరాశిత్వం క్రూరస్వామ్యాశ్రయ [illegible] పాపాధిపహానికారిత్వాత్ । నందాష్టమీద్వాదశీర్వర్జయిత్వా రిక్తా [illegible] ప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశ్యః । అష్టమీపక్షద్వయగతా ద్వాదశీ పక్షద్వయగతారిక్తాః రిక్తతిథయః । అమాదర్శ ఏతైః దహితే । ఏతద్వ్యతిరిక్త దినే చరస్థిరమృదుక్షిప్ర [illegible] యేషు । [illegible] స్వాతీపునర్వసూ శ్రవణధనిష్ఠా శతభిషజః మృదూనిచిత్రా రేవతీమృగశీర్షానూరాధాః । క్షిప్రాణిఅశ్వినీహస్తపుష్యాః ధ్రువాణి రోహిణ్యుత్తరాత్రయం ఉడుషు ఏతత్సంజ్ఞికనక్షత్రేషుచ అన్నప్రాశనం [illegible] ॥ అన్నప్రాశనకాలనిర్ణయము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పురుషశిశువులకు యుగ్మషష్ఠాదిమాసములనగా- ౬ ౮-౧౦- ఈ నెలలయందును స్త్రీశిశువులకు యుగ్మపంచమాదివిషమమాసములనగా- ౫-౭-౯- ఈ నెలలయందును సోమ బుధ-గురు-శుక్ర వారములయందును- అన్నప్రాశనలగ్నమునకు- ౧౦వ చోట గ్రహములేక యుండగాను- వృషభ కర్కటక మిధున కన్యాధనుర్మీనములనెడి శుభలగ్నములయందును- పాడ్యమి చవితి- షష్ఠి అష్టమి- నవమి- ఏకాదశి- ద్వాదశి- అమావాస్య- పున్నమ- ఈ దినములుగాక యితర ములగు దినములయందును- అశ్విని- రోహిణి- మృగశీర్ష- పునర్వసు- పుష్యమి- ఉత్తర- హస్త- చిత్త- స్వాతి- అనూరాధ- ఉత్తరాషాఢ- శ్రవణము- ధనిష్ఠ శతభిషక్- ఉత్తరాభాద్ర- రేవతి- యీ నక్షత్రములయందు అన్నప్రాశనము చేయవలయుననుట॥

(౧౮) మూ॥ [illegible] లగ్నగతేరవౌ [illegible] చంద్రే [illegible] పూర్ణేందౌ బహుసత్త్వదో [illegible] పిత్తార్తి [illegible] [illegible] గురుః [illegible] [illegible] తమసి [illegible] బాలో [illegible] భవేత్॥ వ్యా॥ అథ అన్నప్రాశనలగ్నగ [illegible] ఫలం [illegible] లగ్నేస్థితే సతిబాలః అన్నభోక్తాయదికష్ట [illegible] భవేత్ [illegible] వ్యాధి పదద్వయాంసర్వత్ర [illegible] చంద్రే [illegible] పూర్ణచంద్రే బహుసత్త్వ [illegible] । [illegible] పీడితః [illegible] । [illegible] యః అరా [illegible] తతసిరా [illegible]

ధ్వజే కేతౌ చలనశనీ దరిద్రో భవేత్॥ అ॥ అన్నప్రాశనలగ్నమందుండు గ్రహఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ అన్నప్రాశనలగ్నమందు సూర్యుండుండిన చిన్నవాఁడు కుష్ఠిరోగియును। క్షీణచంద్రుండుండిన దరిద్రుండును। పూర్ణచంద్రుండుండిన నన్నదాతయును। అంగారకుఁడుండిన పైత్యరోగియును। బుధుఁడుండిన విశేషజ్ఞానవంతుండును। గురువుండిన మిక్కిలి భోగవంతుండును। శుక్రుఁడుండిన దీర్ఘాయువుగలవాఁడును। శనైశ్చరుఁడుండిన వాతరోగముతోఁ గూడిన శరీరముఁగలవాఁడును। రాహుకేతువులుండిన మిక్కిలి దరిద్రుఁడునౌనని తాత్పర్యము॥

(౨౦) మూ॥ జన్మాదౌ సమమాసి పుత్రవిషయే స్త్రీణాంతు తద్వ్యత్యయే కార్యం చాదిమకేశఖండనమిదం పూర్వేహ్ని సౌమ్యాయనే। ఆదిత్యద్వయదస్రపౌష్ణశభృద్విష్ణుత్రయారత్రయే పూర్ణాహే శుభవాసరే జయదినే చాష్టమ్యమావర్జితే॥ వ్యా॥ అ॥ శిశోః కేశఖండనే మాసాదీనాహ॥ జన్మాదావితి॥ పుత్రవిషయే జన్మాదౌ జన్మప్రభృతి సమమాసే ద్వితీయచతుర్థాదిమాసేషు స్త్రీణాంతు తద్వ్యత్యయే ఉక్తవైపరీత్యాత్ తృతీయపంచమాదివిషమమాసేష్విత్యర్థః పూర్వేహ్ని పూర్వాహ్ణే సౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణే ఆదిత్యద్వయదస్రపౌషశశభృద్విష్ణుత్రయారత్రయే ఆదితేర్దేవతాకమాదిత్యం। దిత్యాదిత్యపత్యుత్తరపదాణ్ణ్య ఇతి ణ్యప్రత్యయః। పునర్వసూ తదాదిద్వయం పునర్వసూపుష్యద్వయం। దస్రః అశ్వినీ పౌష్ణో రేవతీ శశభృత్ మృగశీర్షం విష్ణుత్రయం అరత్రయం చ ప్రాగుక్తమేషు నక్షత్రేషు పూర్ణాహ్నే పూర్ణతిథౌ శుభవాసరే శుభదినే జయతిథౌ। అష్టమ్యమావర్జితే అష్టమీవర్జితే జయదినే అమావర్జితే పూర్ణతిథౌ వేతేషు మాసనక్షత్రాదిషు। ఇదమాదిమకేశఖండనం కార్యం కర్తవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥ బాలురకు కేశఖండనవిషయమై మాసాదికాలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ పుత్రవిషయమై పుట్టినది మొదలు సరినెలలైన- ౨,౪,౬, నెలలయందును స్త్రీవిషయమై బేసినెలలైన-౩,౫-౭ నెలలయందును ఉభయులకును ఉత్తరాయణమందును పూర్వయామమందును అశ్వినీ।మృగశీర్ష।పునర్వసు।పుష్యమి।హస్త।చిత్త।స్వాతి।శ్రవణము।ధనిష్ఠ।శతభిషక్। రేవతి యీనక్షత్రములయందును సోమ।బుధ।గురు।శుక్రవారములయందును। తదియ। అష్టమి। త్రయోదశి అమావాస్యలు వినా క్రిందఁ జెప్పిన మాసదినక్షత్రములతోఁ గూడిన పూర్ణతిథియందు బాలురకు కేశఖండనము చేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౨౧) మూ॥ జాతాద్ద్వాదశషోడశేహ్ని ధనే శుద్ధేష్టమే సప్తమే షష్ఠే మాసి శుభే చ వారభవనే కర్ణౌ సుతస్యాశిశోః। రిక్తాపర్వసితాదినాదరహితే సంపూర్ణతిథ్యృక్షయోః పౌష్ణాదిత్యకరధ్రువోత్తరహరిశ్రోణాగ్వయోర్వేందుషు॥ వ్యా॥ అ॥ కర్ణవేధయోగ్యకాలమాహ॥ జాతాదితి॥ జాతాజ్జన్మతః ద్వాదశ

షోడశే ద్వాదశే షోడశే వా అహ్నాదివసే సిధనే లగ్నమేలగ్నే శుద్ధే గ్రహావర్జితేన తిలఅథవా అష్టమేస ప్తమేషష్ఠేవా మాసి శుభవారభవనే శుభవాసరే శుభగ్రహా ధిపతిలగ్నేచ । రిక్తా పర్వనిశాదినాదిరహితే రిక్తాః పూర్వోక్తాః పర్వాణిపంచ పర్వాణినిశారాత్రిః దివాదిః ప్రతిపత్ । ఏతైరహితే సంపూర్ణతిథౌ సంపూర్ణ నక్షత్రేపితయోః పౌషాదిత్యకరద్వయోత్తరహరశ్రోణద్వయా ర్యేందుషు । రేవ తీపునర్వసూ హస్తచిత్రోత్తరాత్రయాశ్వి శ్రవణధనిష్టాపుష్యమృగశీర్షేషు ద్వాదశనక్షత్రేషుశిశోర్బాలస్య । కర్ణౌ సువేద్యౌ । కర్ణవేదాఖ్యంకర్మ కర్తవ్య మిత్యర్థః॥ అ॥ బాలురకు చెవులు కుట్టుటకు యోగ్యకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శిశువుపుట్టినది మొదలు పండ్రెండవదినమందైనను పదునారవదివసమందైనను । పగటియందును । కర్ణవేధలగ్నమున కెనిమిదవయింటనే గ్రహములులే కయుండగా చెవులుకుట్టవలసినది । యీ చెప్పబడినకాలముల నతిక్రమించినను ౬।౭।౮ ఈనెలలయందును సోమ।బుధ।గురు।శుక్ర వారములయందును వృషభ మిథున । కర్కాటక । కన్యా । ధనుర్వ్రలగ్నములయందును చవితినవమి । చతుర్ద శి।పూర్ణిమ।అమావాస్యకృష్ణాష్టమీ।కృష్ణచతుర్దశి।సంక్రమణములు।రాత్రి।శు క్లపాడ్యమియీనియందువినాపూర్ణతిథినక్షత్రములయందును మృగశీర్ష । ఆర్ద్రా। పునర్వసు। పుష్యమి। హస్త। చిత్త । ఉత్తర। ఉత్తరాషాఢ। శ్రవణము। ధనిష్ఠ। ఉత్తరాభాద్ర । రేవతినక్షత్రములయందు బాలురకు చెవులు కుట్టవలయునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౨) మూ॥ మధ్యేషూత్తరవాయుమిత్రవరుణబ్రహ్మోభిధేషూత్తమే చిత్రాంత్యేందు పునర్వసూద్వయకరశ్రోణద్వయాద్యేదివా । బాలస్యత్రితయే థపంచమసమేమాసాదిరిక్తాష్టమీ పర్వాణ్యాసుశుభాంశవార భవనే చౌలంవి శుద్ధేష్టమే॥ వ్యా॥ అ॥ అథచౌలకాలమాహ॥మధ్యేష్వితి॥ ఉత్తరవాయుమిత్రవ రుణబ్రహ్మాభిధేషూత్తరాత్రయస్వాత్యనూరాధా శతతారారోహిణ్యాఖ్యే షుమధ్యేషుమధ్యమనక్షత్రే చిత్రాంత్యేందుషుపునర్వసూ ద్వయకరశ్రోణద్వ యాద్యేచిత్రా రేవతీ మృగశీర్ష పునర్వసూపుష్యహస్త శ్రవణధనిష్ఠాశ్వినీప్రభృ త్యుత్తమేనక్షత్రే నక్షత్రేదివాదివాభాగేబాలస్యత్రితయేసమేసంవత్సరే॥ సి॥ హా యనోస్త్రీశరత్సమాఇత్యమరః । అథవాపంచమసమేపంచమవర్షేవా మాసాది రిక్తాష్టమిపర్వాణ్యాసుమాసాదిః శుక్లప్రతిపత్ రిక్తా ప్రాగుక్తాః అష్టమీపక్ష మీపక్షద్వయగతా పర్వాణిపంచపర్వాణి అన్యాసుఏభ్యోన్యాసుతిథిష్వితి శేషః శుభాంశవారేభవనే శుభగ్రహనవాంశే శుభలగ్నేచ విశుద్ధేష్టమే లగ్నాద ష్టమస్థానేగ్రహరహితే సతిచౌలంచూడాకర్మకర్తవ్యమితి శేషః॥ అ॥ చౌలకా లనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కొమరుడుపుట్టినమొదలుమూడవసంవత్స

రములందును। ఐదవసంవత్సరమందును। శుక్లపాడ్యమి। చవితి। నవమి। చతుర్దశి। శుక్లకృష్ణాష్టములు। పూర్ణిమ। అమావాస్యచతుర్దశి। సంక్రమణమువీనినివిడిచిపెట్ట ములయినతిథులయందును। సోమ। బుధ। గురు। శుక్రవారములయందును। వృషభమిథునకర్కాటక కన్యాధనుర్మీనములనెడు శుభగ్రహముల లగ్నములయందును। శుభగ్రహములవలననవాంశములయందును। రోహిణి। ఉత్తర। స్వాతి। అనూరాధ। ఉత్తరాషాఢ। ఉత్తరాభాద్ర। ఈనక్షత్రములు మధ్యమము లగుటవలనచౌలకర్మకుశ్రేష్టములుకావుగనుక। అశ్విని। మృగశీర్ష। పునర్వసు। పుష్యమి। హస్త। చిత్త। శ్రవణము। ధనిష్ఠ। యీయుత్తమనక్షత్రములయందు చేయనను కూలించనిపక్షమున యీక్రిందనుదహరింపబడిన మధ్యమనక్షత్రములయందయినను। అష్టమశుద్ధిగలలగ్నమందుచిన్నవానికిచౌలకర్మముచేయుటయుక్తంబని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౩) మూ॥ కర్తవ్యావిధితోంకురార్పణ విధిశ్చౌలాదికర్మాదితో రాత్రిష్వేవశరాగ్నిశైలగణనాశ్వేతాసుస్యాదోథవారిక్తాపర్వవిషప్రదోషరహితేవాశుభానాంగృహేష్టే ప్రశ్వాతిమృదుధ్రువాసురముఖా విష్ణుత్రయాఖ్యోడుషు॥ వ్యా॥ అ। అథాంకురార్పణకాలమాహ॥ కర్తవ్యఇతిఅంకురార్పణమంకురోత్పత్త్యర్థంబీజజావాపః తస్యవిధిఃవిధితఃస్వగృహ్యోక్తవిధానేన ※ సార్వవిభక్తికస్తసిః। చౌలాదికర్మాదితంఆదిశబ్దేనాన్నప్రాశనోపనయనవివాహసీమంతపుంసవనాదయోగృహ్యంతే తేషాంకర్మాదితఃకర్మణః। పూర్వమేవశరాగ్నిశైలగణనాసుపంచమతృతీయసప్తమాస్వేతాసురాత్రిష్వేవనతుదివేత్యేవకారార్థః అథవాపద్యశ్శోభనదినాత్పూర్వరాత్రౌవారిక్తాపర్వవిషప్రదోషరహితైరిక్తాః ప్రసిద్ధాఃపర్వాణిపంచపర్వాణివిషాః విషఘుడికాఃప్రదోషఃచతుర్థీసప్తమిత్రయోదశీనాంప్రదోషః సర్వతిథీనాంప్రదోషకాలోవా। ఏతైరహితేదినఇతిశేషః శుభానానశుభగ్రహాణాంసంబంధివారే శుభగ్రహసంబంధలగ్నేక్షిప్రాణిఅశ్వినిహస్తపుష్యాః। స్వాతీ। ప్రసిద్ధామృదూనిచిత్రారేవతీమృగశీర్షానురాధాః। ధ్రువాణిరోహిణ్యుత్తరాత్రయంఆసురఃమూలా। మఖాప్రసిద్ధాః। విష్ణుత్రయంశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః। ఏతేషుసప్తదశనక్షత్రేషుకర్తవ్యః॥ అ॥ అంకురార్పణమునకుగాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అంకురార్పణము। గృహసూత్రములో జెప్పినప్రకారము అన్నప్రాశనచౌలఉపనయనవివాహసీమంతపుంసవనకర్మములకు బూర్వమందనగావీనిముహూర్తదినమునకుబూర్వరాత్రియందైనను। సద్యఃకాలమందైనను। పరరాత్రయందైనను। ఇట్లుచేయనిపక్షమందుఐముహూర్తదినానికి। ౩। ౫। ౭। ఈరాత్రులయందైనను। చవితి। నవమి। చతుర్దశి। యీరిక్తతిథులును। పూర్ణిమ। అమావాస్య

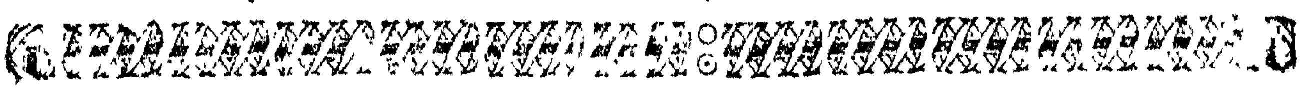
కృష్ణాష్టమికృష్ణచతుర్దశిసంక్రమణములపర్వతములును।చవితి।నవమి।త్రయో
దశి।ప్రదోషదినములును। త్యాజ్యములగుఁలను।నిషేధించి।- సోమ।బుధ। బృహ
స్పతి।శుక్రవారములయందును।వృషభ।మిథునకర్కటక।కన్య। ధనుర్మీనమా
సములైనశుభగ్రహములయొక్కలగ్నములయందును। అశ్వి। పుష్యమి। హస్త
స్వాతి।చిత్త। రేవతి। మృగశీర్ష। అనూరాధ। రోహిణి ఉత్తర।ఉత్తరాషాఢ।
ఉత్తరాభాద్ర। మూల। మఖ। శ్రవణ।ధనిష్ఠ। శతభిషఙ్నక్షత్రములయందును।
అంకురారోపణము చేయవలయునని తాత్పర్యము. *

(౨౮) మూ॥ మేషోగౌమృగ్యకరస్సతిశశిగృహంమీనస్తులోచ్చాభిధాది
గ్మోమనునుయుగ్మనంశరమితంతారాః క్రమాద్వింశతిః । స్వస్యోచ్చాత్సప్తగృ
హంస్వనీచభవనంసూర్యాదితస్సింహగోమేషాష్టష్టధనస్తులాశ్చకలతో మూ
లత్రికోణాభిధాః॥ వా॥అ॥ గ్రహాణాముచ్చనీచమూలత్రికోణనిర్ణయమాహ॥
మేషఇతి॥మేషఃప్రసిద్ధఃగౌఃవృషభః । మకరశ్చప్రసిద్ధః। సతీకన్యా।శశిగృహం
కర్కటకః।మీనఃప్రసిద్ధః।తులాచఏతేనవరాశయః।క్రమాత్ । సూర్యాదీనాంస
ప్తానాముచ్చాభిధాః।ఉచ్చసంజ్ఞికస్థానానితథాహిసూర్యస్యమేషః। చంద్రస్య
వృషభః। కుజస్యమకరః। బుధస్యకన్యా।గురోఃకర్కటకః। శుక్రస్యమీనః।శనే
స్తులోచ్చమితివివేకః।దిక్ । మేషేదశమోభాగః।రామఃవృషభేతృతీయోభాగః
మమయుక్ మనుయుగ్మంమనూనాంయుక్ మనుయుక్ అష్టావింశోభాగఇత్య
ర్థః।అన్యతంత్రన్యాయేనమనుశబ్దః పునఃపర్యాయే।తథాచమనుశబ్దశ్చచతుర్దశ
సంఖ్యావాచీమనునాయునక్తీతిమనుయుక్ । మకరేఅష్టావింశోభాగఇతిఫలతి।
దినంకన్యాయాం పంచదశోభాగః । శరమితంకర్కటపంచమోభాగః తా
రాఃమీనేసప్తవింశోభాగః । వింశతిస్తులాయాంవింశోభాగః । ఏతేపరమో
చ్చభాగాఇత్యుచ్యంతే స్వస్యోచ్చాత్సప్త । గృహంస్వస్యాత్మనఃఉచ్చాత్ అస్త
గృహంసప్తమస్థానం। స్వనీచభవనం। స్వస్యనీచస్థానంయథా। సూర్యస్యతు
లానీచః।తద్దశమోభాగః పరమనీచః। చంద్రస్యవృశ్చికోనీచః।తస్యతృతీయోభా
గఃపరమనీచః । కుజస్యకర్కటకోనీచః । తస్యాష్టావింశోభాగఃపరమనీచః।
బుధస్యమీనోనీచః। తస్యపంచదశోభాగః పరమనీచః। గురోర్మకరోనీచః।
తస్యపంచమోభాగః పరమనీచః శుక్రస్యకన్యానీచా । తస్యాస్సప్తవింశో
భాగః పరమనీచః । శనేర్మేషోనీచః । తస్యవింశోభాగఃపరమనీచః।సూ
ర్యాదితస్సూర్యప్రభృతిసప్తగ్రహాణామిత్యర్థః। సార్వవిభక్తికస్తసిం।సింహ
గోమేషాష్టష్టధనుస్తులాశ్చకలశః । సూర్యస్యసింహః। చంద్రస్యవృషభః।కు
జస్యమేషః । బుధస్యకన్యా।గురోర్ధనుః। శుక్రస్యతులా। శనేఃకుంభః।మూల
త్రికోణాభిధాః । ఏతేసప్తరాశయఃమూలత్రికోణసంజ్ఞికాః। ననుసూర్యస్య

సింహస్స్వక్షేత్రంమూలత్రికోణంచ । చంద్రస్యవృషభఉచ్చోమూలత్రికోణం చ। కుజస్యమేషః। స్వక్షేత్రంమూలత్రికోణంచ । బుధస్యకన్యాస్వక్షేత్రంమూలత్రికోణముచ్చంచ। గురోర్ధనుస్స్వక్షేత్రంమూలత్రికోణంచ। శుక్రస్యతులా స్వక్షేత్రంమూలత్రికోణంచ। శనేఃకుంభస్స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణంచభవతి ఏవంచసతిస్వక్షేత్రంపరిత్యజ్య సూర్యస్య సింహోమూలత్రికోణమితికథంవక్తుంశక్యతఇతిచేదుచ్యతే । సింహేఆద్యవింశతిభాగాఃసూర్యస్యమూలత్రికోణంఅపరేదశభాగాఃస్వక్షేత్ర। వృషభేఆద్యభాగత్రయం చంద్రస్యోచ్చః। అపరేసప్తవింశతిభాగాఃమూలత్రికోణం। మేషే ద్వాదశభాగాఃకుజస్యమూలత్రికోణం। అపరేష్టాదశభాగాఃస్వక్షేత్రం । కన్యాయాంపంచదశభాగాఃబుధస్యోచ్చః అపరపంచభాగాఃమూలత్రికోణంశేషదశభాగాఃస్వక్షేత్రంధనుషిదశభాగాః గురోర్మూలత్రికోణం । అన్యేవింశతిభాగాః స్వక్షేత్రంతులాయాంపంచదశభాగాః శుక్రస్యమూలత్రికోణం।అన్యేపంచదశభాగాః స్వక్షేత్రంకుంభేవింశతిభాగాఃశనేమూలత్రికోణం । అన్యేదశభాగాఃస్వక్షేత్రం। తథాచసారావళ్యాం॥శ్లో॥ వింశతిరంశాస్సింహేత్రికోణమపరేస్వభవనమర్కస్య। ఉచ్చభాగత్రితయంవృషఇందోస్స్యాత్త్రికోణమపరేంశాః । ద్వాదశభాగామేషేత్రికోణమపరేస్వభవనంభౌమస్య। ఉచ్చఫలంకన్యాయాంబుధస్యతిథ్యంశకైస్సదాచింత్యం॥ పరతస్త్రికోణజాతంపంచభిరంశైః స్వరాశిజంపరతః। దశభిర్భాగైర్జీవస్యత్రికోణమపరేస్వభవనంచాపే ॥ శుక్రస్యైవంత్రికోణం తిథయోంశాకేపరస్స్వరాశిశ్చ । కుంభత్రికోణనిజభేరవిజస్యరవేర్యథాసింహే॥ అ॥ సూర్యాదిరాదిసప్తగ్రహములఉచ్చపరమోచ్చనీచపరమనీచస్వక్షేత్రమూలత్రికోణములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యునికిమేషరాశియుచ్చము అందు ౧౦ దోభాగముపరమోచ్చము-ఈయుచ్చరాశికేడవదగుతులారాశినీచరాశిఅందు ౧౦ దోభాగముపరమనీచము-సింహరాశిలోమొదటి౨౦ భాగములుమూలత్రికోణమును-మిగత౧౦ భాగములుస్వక్షేత్రమును-చంద్రునకు వృషభముచ్చరాశి-అందు ౩ వభాగముపరమోచ్చము-ఈరాశికేడవదగువృశ్చికరాశినీచముఅందు౩ వభాగముపరమనీచము-వృషభరాశిలోమొదటి౩ వ భాగముచ్చమును మిగత ౨౭ భాగములుమూలత్రికోణమును-అంగారకునకు మకరరాశియుచ్చముఅందు౨౮వభాగముపరమోచ్చము ఈరాశికేడవదయినకర్కటకరాశినీచముఅందు౨౮ వభాగముపరమనీచము-మేషరాశిలో ౧౨ వభాగములుమూలత్రికోణము-మిగత ౧౮ భాగములుస్వక్షేత్రమును-బుధునకు కన్యారాశియుచ్చము-అందు౧౫ వభాగముపరమోచ్చము - ఈరాశికేడవదయినమీనరాశినీచముఅందు౧౫వ భాగముపరమనీచముకన్యారాశిలో౧౫ వ

భాగముచ్చము మిగత ౨౫ భాగములు మూలత్రికోణమును బృహస్పతికి కర్కా-
టకరాశియుచ్చము-అందు ౫ వభాగముపరమోచ్చము-ఈరాశికేడవదయిన మ
కరరాశినీచము-అందు ౫ వభాగముపరమనీచము-ధనూరాశిలో మొదటి ౧౦ భా
గములు మూలత్రికోణమును-మిగత ౨౦ భాగములు స్వక్షేత్రము- శుక్రునకు మీ
నరాశియుచ్చరాశి-అందు ౨౭ వభాగముపరమోచ్చము-ఈరాశికేడవదయి
నకన్యానీచరాశి అందు ౨౭ వభాగముపరమనీచము తులారాశిలో మొదటి ౫
భాగములు మూలత్రికోణమును-మిగత ౩ భాగములు స్వక్షేత్రము॥ శనైశ్చరున
కు తులారాశియుచ్చము-అందు ౨౦ వభాగముపరమోచ్చము- ఈయుచ్చరా
శికేడవదయిన మేషరాశినీచము-అందు ౨౦ వభాగముపరమనీచము-కుంభము
లో మొదట ౨౦ భాగములు మూలత్రికోణము-౧౦ భాగములు స్వక్షేత్రము-
నీవరుసను సప్తగ్రహములయుచ్చస్వోచ్చనీచాదినిర్ణయములు తెలియవలెను॥

ప్రథమబిందుస్సమాప్తః

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే ద్వితీయబిందు ప్రారంభః.

---

(౨౫) మూ॥ బ్రహ్మక్షత్రవిశామథోపనయనం వత్సరే గ్రీ
ష్మర్తౌ శరదే హ వర్ణనియత త్రాపిసాధారణాః। మాసామాఘముఖాః ...
చజన్మాద్వాగర్భతో శ్రేష్ఠమనిత్యే విప్రవిశాంక్షత్రమానాం పవిశాం కాలే తదన్వా
దశే॥వ్యా॥అ॥ అథప్రశస్తత్రవిశాముపనయన యోగ్యకాలమాహ । ప్ర వశ్మి
ప్ర అథశబ్దోనంతరార్థవాచ్యః అనంతరమితి యనంతయోగః కథితో మంగళార్థకో బ్రహ్మక్ష
త్రవిశాముపనయముపయు వాఖ్యాకమః ప్రమాదక్షేత్యకథయామి । వసంతే
బ్రాహ్మణానాం। గ్రీష్మర్తౌ క్షత్రియాణాం। శరద్వైశ్యానామితినియమః యి
మాస్మిక్షవణకానియతై బ్రాహ్మణాదివర్ణానామృతునియమేపి తత్ర ఋష్యానయ
నేమాఘముఖాః మాఘాద్యాః పంచమాసాపిసాధారణాః బ్రహ్మక్షత్రవిశాం
తుల్యాః జన్మాజన్మారభ్యవా అథవా గర్భతః గర్భాదారభ్యవా సితే
గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపనయీతేత్యాదివిధిప్రాప్తే అష్టమ ...
బ్రాహ్మణకుమారస్యాన్ సవిశాం క్షత్రియవైశ్యకుమారయోరేకాదశే ద్వా
దశేవర్షే చక్రమాత్ ఉపనయనం కార్యమిత్యధ్యాహారః॥అ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియ
వైశ్యులకుపనయనకాలమున క్రమముగా జెప్పుచున్నాడు॥తా॥బ్రాహ్మణులకు
గర్భసంవత్సరము మొదలయినను జననసంవత్సరము మొదలుగానైనను ఎనిమిద
వ సంవత్సరమునందు-వసంతఋతువునందును- క్షత్రియులకు ౧౧వ సంవత్సర
మునందును గ్రీష్మర్తువునందును- వైశ్యులకు ౧౨వ సంవత్సరమునందును శరదృతువు

[illegible]
నందును మఱి యుక్తవిధమున నిర్ణయింపబడిన ఋతువులయందును- మాఘమా సము మొదలు జ్యేష్ఠమాసమువఱకు శ్రేష్ఠమాసములౌటవలన జాతిభేదనిమిత్తము లేకనీ ౫ మాసములయందును బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులకుపనయనాగ్ర్యము చేయు టముఖ్యమని తాత్పర్యము.

(౨౬) మూ॥ కామ్యాబ్దేష్వథ పంచమాదివిషమేష్వష్టే చతుర్థే పరేవాం ఛంత్యేవహి మధ్యమేతు దశమే ద్వైవాచ్ఛకాలాత్యయే । కృష్ణాహాదినపంచకే శుభదినే పక్షే వళక్షేపి వా రిక్తానధ్యయనానిమధ్యమతిథీనం తే అపి ద్వాదశీ॥ వ్యా॥ అ॥ ఉపనయనాబ్దవిషయే పక్షాంతరమాహ॥ కామ్యాబ్ద ఇతి॥ కామ్యాబ్దేతు సప్తమే బ్రహ్మవర్చసకామస్యాష్టమమాయుష్కామం నవమే తేజస్కామం దశమే న్నాద్యకాం। ఏకాదశం ఇంద్రియకామం। ద్వాదశే పశుకామం ఇత్యాపస్తంబోక్తకామ్యవర్షే అథవా పంచమాదివిషమే ఆదిశబ్దేన సప్తమనవమైకాదశానాం గ్రహణం। ఏషామన్యతమే విషమేబ్దే సమేఉవష్ఠే ఆపస్తంబేన గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపనయీతేత్యత్ర బహువచనస్య గర్భషష్ఠగర్భసప్తమగర్భాష్టమాకృతత్వాత్తన్మనసి నిధాయ। షష్ఠ ఇత్యుక్తవాన్ । తస్య గర్భ షష్ఠేంగం స్వీకారపక్షావలంబేనైవ పంచమాబ్దగ్రహణసిద్ధిః గర్భషష్ఠస్య జన్మతః పంచమో భవతి। అన్యథా పంచమాబ్దగ్రహణే మానాభావాత్। చతుర్థే చతుర్థేవాషే పరే కేచనవాంఛంత్యుపనయనమితి శేషః। పర ఇత్యనేనాయమస్మత్పక్షః। మానాభావాదిత్యస్వరసస్సూచ్యతే । హీతిప్రసిద్ధౌ దయివా ద్వైవశాత్। కాలాత్యయేఉక్తసంవత్సరాతిక్రమే సతి మధ్యమే జఘన్యే దశమే ద్వైవా కృష్ణాదౌ కృష్ణపక్షాదౌ దినపంచకే పూర్ణచంద్రత్వాత్ । శుభదినే పంచాంగశుద్ధిదినే వళక్షే పక్షే శుక్లపక్షే॥ వళక్షో ధవళోర్జున ఇత్యమరః। ఆద్యపంచకం వినా విషయేత్యర్థః క్షీణచంద్రత్వాత్ । శుక్లపక్షే ఆదిపంచకమాత్రనిషేధేన ద్వితీయతృతీయపంచకయోస్స్వీకారః పూర్ణచంద్రత్వాత్। రిక్తాః పూర్వోక్తాః అనధ్యయనాని వక్ష్యమాణాని మధ్యమతిథి అష్టమీం నందే షష్ఠ్యేకాదశ్యౌ ద్వాదశీ ప్రసిద్ధా ఏతాని విహాయ ఉపనయనం కర్తవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥ ఉపనయము నకు ఒక పక్షాంతరము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణాం జాతిత్రయమునకు జననము మొదలు ౫-౬-౭-౮ ౯- ఈ సంవత్సరములయందును ఈ కాలములయందు చేయుటకు దైవవశమున ననుకూలించిపక్షమునకు ౧౦-౧౧ సంవత్సరములయందును - కృష్ణపాడ్యమి మొదల యిదుదినములయందును- శుక్లపాడ్యమి మొదలు ౫ దినములవర్జించి మిగతదినములయందును- శుభకరములయినతిథివారనక్షత్రయోగకరణములతోగూడిన దినములయందును- చవితి నవమి చతుర్దశి పాడ్యమిమధ్యమములగు షష్ఠ్యేకాదశులు- ద్వాదశి- వీనివిడచి

౩౯- ౪౦- శ్లోకములయందు జెప్పంబడినప్రకారము నధ్యయనదివసములఃర్జించి క్రింద జెప్పంబడినసర్గ్వయకాలములయం దుపనయనముచేయవలయునని తాత్పర్యము॥ మఱియు నాలవసంవత్సరమం దుపనయనకర్మంబు జేయుటకొండ ఱిక్షష్టైంలను గ్రంథకర్తఃకుసన్మతమౌటవలనవిధింపబడలేదు॥ *

(౨౭) మూ॥ శుక్రార్కేందుజవాసరేరఽ-శశినోర్వారౌచవద్యార్యోర్మిత్రాంత్యాదిమృగస్థిరాదితిగురుశ్రోణత్రయారఽత్రమే। స్వాంశాదస్య శుభాంశగేహిమకరే శ్రోణాదితిస్వాంశగేనిగ్నే చంద్రవివర్జితే శుభదినేపూర్వేష్ణాశుద్ధేష్టమే॥ వ్యా॥ అ॥ ఉపనయనస్యవారనక్షత్రలగ్ననిర్ణయమాహ॥ శుక్రేతి॥ శుక్రార్కేందుజవాసరేశుక్రగురుబుధవాసరేతయోః ప్రసిద్ధయోఅరఽశసిదోస్సూర్యచంద్రయోఃసంబంధినౌ భానుసోమవాసరౌమధ్యౌ శుక్రబుధౌ వివఉపనయనేనముఖ్యావాపి కుజ శనివాసరవర్జనన్యౌ కింతుమధ్యఫలదౌమిత్రాంత్యాదిమృగస్థిరాదితగురుశ్రోణత్రయారఽత్రయే అనూరాధారేవత్యశ్వినిమృగశీర్షరోహిణ్యుత్తరాత్రయపునర్వసుపుష్య శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషగ్ఘస్తచిత్రాస్వాతయః। ఏతేషుషోడశనక్షత్రేషుకించహిమకరేచంద్రేస్వాంశాత్‌ కరఽటకాంశాత్। అన్యశుభాంశకేబుధగురుశుక్రాణాంఅంశగేసతిశ్రోణాదినిస్వాంశగే శ్రవణపునర్వస్వోస్వాంశగే శ్రవణచతుర్థపాదే పునర్వసూచతుర్థపాదేవస్థితేసతికించచంద్రవివర్జితేలగ్నేశుభదినేసంక్రాంగశుద్ధిదినేపూర్వేష్ణాపూర్వాహ్ణే అష్టమేఉపనయనలగ్నాదష్టనేశుద్ధే। గ్రహవర్జితేసతి ఉపనయనంముఖ్యమితిశేషః॥ అ॥ ఉపనయనమునకు వారనక్షత్రలగ్ననిర్ణయములఁ జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉపనయనవిషయమైబుధబృహస్పతిశుక్రవారములు శ్రేష్ఠములని। ఆదిత్యసోమవారములుమధ్యములని। అనూరాధ। రేవతి। అశ్వని। మృగశిర ఉత్తర-ఉత్తరాషాఢ-ఉత్తరాభాద్ర-పునర్వసు-పుష్యమి-శ్రవణం-ధనిష్ఠ-శతభిషక్ హస్త-చిత్త-స్వాతి-రోహిణి- ఈ౧౬ నక్షత్రములు శ్రేష్ఠములనిచంద్రుండుస్వకీయాంశమందుండగా - స్వాంశమైనకరాఽటకమునుంచి - బుధగురుశుక్రులయంశమును బొందియుండగాను శ్రవణపునర్వసువుల నాలవపాదమందుండగానుచంద్రుండులేని లగ్నమందును- శుభదినపూర్వాహ్ణమందున ఉపనయనలగ్నమునకెనిమిదవయింటనే గ్రహములులేకయుండగా నుపనయనమునకుయోగ్యకాలమని తాత్పర్యము. *

(౨౮) మూ॥ వర్ణేశారఽకవీజ్యవేదశబలంచాబ్దేందుతారాబలంతత్రాచార్యకుమారయోర్గురుబలంతేభ్యోహముఖ్యంత్రవతే - తేషాంవర్ధకబాలమౌఢ్యరహితేతేమూవిత్రికోణాలయేస్వోచ్చస్వాలయమిత్రరాశి సహితేష్వేతేషు కార్యం।వతమ్॥వ్యా॥అ॥నటోర్వర్ణేశాదిబలమాహ॥వర్ణేశేతి॥వర్ణేశా.

రవిః కవిజ్ఞౌ వేదపబలం వర్ణేశాః విప్రాణాం గురుః క్షత్రియాణాం రవిః వైశ్యా
నాంచంద్రః తేషాంచ అరవిః సూర్యః కవిశ్శుక్రః ఇజ్యో గురుః, వేదపః స్వశాఖా
ధిపతిః ఏతేషాంచ బలం। అబ్దేందుతారాబలం అబ్దశబ్దేన అబ్దాధిపతిర్లక్ష్యతే। త
స్యచ బలం ఇందోశ్చంద్రస్య తారాయాశ్చ బలం చ తత్రోపనయం వటోశ్చింతనీయ
మితి శేషః । తేభ్యః వర్ణేశాదిభ్యః గురుబలం ప్రవలముపనయనే ఆచార్యకుమా
రయోర్ముఖ్యమావశ్యకం హి ఇతి ప్రసిద్ధా తేషాంచ వర్ణేశాదీనాం వార్ధకబాల్య
మౌఢ్యరహితే వృద్ధస్య భావో వార్ధకం మూఢస్య భావో మౌఢ్యం బాలస్య భావో
బాల్యం గుణవచనేత్యాదినా ష్యఞ్। ఏతైస్త్రిభిః రహితే సతి ఏతేషు వర్ణేశాదిగ్రహే
షు మూలత్రికోణాని పూర్వోక్తాని స్వోచ్చాన్యపి ప్రాగుక్తాని మేషో గౌరిత్యాదీ
ని స్వాలయాః స్వక్షేత్రాణి మిత్రరాశయః । మిత్రక్షేత్రాణి తైస్సహితేషు స
త్స్వప్రతేరుపనయనం కార్యం॥ అ॥ ఉపనయనపటువునకు వర్ణేశుడు మొదలయి
న వారి బలములఁ జెప్పుచునాఁడు॥ తా॥ వర్ణేశబలమనగ బ్రాహ్మణులకు బృహ
స్పతిబలమును- క్షత్రియులకు సూర్యబలమును- వైశ్యులకు చంద్రబలము నందఱికి
సూర్యశుక్ర గురుబలములు తమతమ వేదాధిపతులబలము- వుపనయనము చేయు
సంవత్సరాధిపతి గ్రహబలము॥ చంద్రతారాబలముసీ లవర్ణేశాదిబలముకంటె
నాచార్యవటువులకు బృహస్పతిబలము ను ఆవశ్యము దనినది- ఈ వర్ణేశాదులకు
మూఢబాలవృద్ధత్వములు లేకయుండగాను నీగ్రహములే తమతమ మూలత్రికోణ
ములయందు నుచ్చస్థానము లయందును - స్వక్షేత్రమిత్రక్షేత్రములయందు నుండ
గా నుపనయనము చేయుట ముఖ్యమని తాత్పర్యము॥ *

(౨౯) మూ॥ ఋగ్వేదప్రభృతీశ్వరా గురుభృగుక్ష్మాపుత్రసౌమ్యా
వ్రతేస్వీయం వేదపలగ్నవాసరబలం త్వేతత్త్రయం దుర్లభం। లగ్నేందూశుభయ
రోగిణంచ కురుతే స్వోచ్చస్థితో వ్యర్కకం లగ్నాద్ద్వాదశగంరవిం యదికుజః ప
శ్యం గురోర్నేత్రహృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ వేదాధిపతీనాహ॥ ఋగ్వేదేతి॥ గురుభృ
గుక్ష్మాపుత్రసౌమ్యాః గురుశుక్రాంగారకబుధాశ్చత్వారః ఋగ్వేదప్రభృతీ
శ్వరాః ఋగ్యజుస్సామాథర్వణానామధిపాః క్రమాత్స్యుః । వ్రతేయుపనయ
నే స్వీయం స్వకీయం స్వశబ్దాత్ । సంబంధార్థే ఛప్రత్యయః । వేదలగ్నవాసరబ
లం స్వకీయో యో వేదః తత్స్వాధిపస్తస్య స్వకీయం యజ్జన్మలగ్నం తదధిపతేస్స్వకీ
యో యో జన్మవారః తదధిపతేశ్చ బలం వటోశ్చింతనీయం ఏతత్త్రయం వేదప
లగ్నవాసరబలత్రితయం తు। దుర్లభం ప్రాయశోనలభ్యత ఇత్యర్థః । లగ్నేందూశుభ।
ఉపనయనలగ్నచంద్రః స్వోచ్చస్థితోపి వృషభస్థితోపి అర్భకం వటుం క్షయరోగి
ణం క్షయరోగవంతం కురుతే । నీచలగ్నే చంద్ర ఉపవర్జిత ఇతి పూర్వశ్లోకోక్తత్వా
త్సునరిదానీం లగ్నం సతి క్షయరోగిణం కురుత ఇతి లగ్నచంద్ర నిషేధః కిమర్థంక

ర్తవ్యమితిచేదుచ్యతే॥శ్లో॥ చౌళేవ్రతప్రయాణేచప్రవేశే రాజదర్శనే।లగ్నతం
ద్రశ్మ్యషష్ఠాష్టక్తషపాపాపరివర్జయేత్। ఇత్యస్మిన్ శ్లోకేవిద్యమాన వ్రతశబ్దం
ఉపనయనపరంకృత్వా ఉపనయనలగ్నచంద్రః శుభకరఇలభ్యాంతి ర్యాఖ్యా
దిలోప్రనుక్తం ప్రతిశబ్దస్య వేదవ్రతచతుష్టయపరత్వే తథాచ కాశ్యపవసిష్ఠౌ॥
శ్లో॥ సోమోవృషాభిశరచీవామశుచ్యే ఫలితం యదలగ్నగః।తంకరోతిశిశుర్నిస్వం సత
తం తత్ పరోగణకులశాస్త్ర్యః। ప్రాలేయరశ్మి యదలగ్నాత్స్థసిపశితుపక్షేపిభ
వేత్సరోగీ। ప్రతివసౌమ్యగ్రహావర్గేపఖలోపనసృష్టాత్మకర్మహీనఇతివసిష్ఠః॥
కుజః అంగారకః లగ్నాద్వాదశగఉపనయనలగ్నాద్ద్వాదశలగ్న స్థంరవింప
శ్యన్ స్థితి శ్లో॥ యదిగురోంశ ఉపనయనకతుంగః సెత్రహ్యత్ సెత్రపాకర్తాభగతిః॥అ॥వేదా
ధిపతులుజెప్పచున్నా॥ ఋగ్వేదమునకుగురుడున్ను।యజుర్వేదమునకుశుక్రు
డును।సామవేదమునకుఅంగారకుడును। అథర్వణవేదమునకుబుధుడునుపిరవిక్ర
మమున వేదాధిపతులసంబడుదురు। ఉపనయనవిషయమైస్వకీయవేదాధిపతిబల
మును। వటువుయొక్క లగ్నాధిపతిబలమును। జన్మవారాధిపతిబలమును।
యివిముఖ్యముగానుండవలెను। ఈచెప్పబడిన-౩- బలములునేక కాలమందదొ
రకుటమిస్తరను। మఱిచంద్రుడుపనయనలగ్నమందున్నను స్వకీయమైనఉచ్చ
రాశియందున్ననువటువును ఈయరోగసంతునిగాజేయును। ఉపనయనలగ్న
మునకుగాని టనుండేపీరూర్ధ్వనికంగారకవీక్షణముగలిగిననైనను వటువ్రతం
ద్రియుడంగునని తాత్పర్యము. ❊

(౩౦)మూ॥నీచస్థేషుపరాజితేష్వరిగృహస్థేష్వస్తగేషువ్రతేవర్గాధీశక
వీజ్యవేదపతిషుస్యాదంత్యతుల్యోవటుః। అన్యైస్త్యక్తైకవింశతిమహాదోషైర్వి
యుక్తేఖిలే కేంద్రేపాపవివర్జితేయదిశుభేలగ్నేచకార్యంవ్రతమ్ ॥ వ్యా॥ వ
ర్గాధీశాదీనాంఫలవిచారంకుర్వన్నుపనయనలగ్ననిర్ణయమాహ॥ నీచస్థేష్వితి॥ వ్ర
తే ఉపనయనేవర్గాధీశకవీజ్యవేదపతిషు। వర్గాధీశాఃపూర్వోక్తాఃకవిశ్శుక్రఃఇ
జ్యోగురుఃవేదపతయఃపూర్వోక్తాః ఏతేషునీచస్థేషునీచరాశిగతేషుపరాజితేషు
గ్రహయుద్ధేశత్రుపరాజితేషుఅరిగృహస్థేషుశత్రుక్షేత్రగతేషు। అస్తగేషు।అ
స్తమితేషుచసత్సువటుః ఉపనీతకుమారః। అంత్యతుల్యః। నికృష్టజాతిసమాన
స్స్యాత్।అన్యైఃఉక్తాంతరిక్తైః అఖిలైకవింశతిమహాదోషైశ్చ। వియుక్తేరహితే
లగ్నేఃకించఅఖిలకేంద్రేలగ్నచతుర్థసప్తమదశమకేంద్రేపాపవర్జితేపాపగ్ర
హరహితేసతియది।ఉపనయనలగ్నాత్కేంద్రేశుభగ్రహాక్రాంతేయది।వ్రతము
పనయనంకార్యం।అనేనకేంద్రేషుపాపగ్రహాక్రాంతేష్వితిశేషః।శుభగ్రహాయు
తేషుసత్సుదోషఇతితాత్పర్యార్థఃతదుక్తందైవజ్ఞవిలాసే॥శ్లో॥ లగ్నాదికేంద్రే
ష్వథవాత్రికోణేచేద్వేజ్యశుక్రాశ్చితేసౌమ్యసౌమ్యాః।ఏకోనిహంతిస్ఫుటితాదిదో

షాక్ భానుర్యోగా గాధమివాంధకారమిత్॥అ॥ వర్గాధిపతుల ఫలమును వివరిం
పుచున్నవాడై ఉపనయనమునకు లగ్నశుద్ధియును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వర్గా
ధిపతులును। గురుశుక్రులును। వేదాధిపతులును। వీరలు। నీచరాసులయందుండ గా
ను శత్రుగ్రహములతోఁ గూడియుండగాను। శత్రుక్షేత్రములయందుండగాను। గ్రహ
ముల నస్తమించియుండగాను ఉపనయనము చేసినవటువు చండాలునితోఁ సమానుడని
చెప్పవలెను। మఱియు ఒకశ్లోకము మొదలు చెప్పబోయెడి ఆఱగు మహాదోషముల
వర్జించి కేంద్రములనగా లగ్నచతుర్థ సప్తమ। దశమస్థానములయందు పాపగ్రహ
ములు లేకయుండగా। శుభగ్రహములు కేంద్రస్థానములయందుండగాను శుభల
గ్నమునందు ఉపనయకర్మము జేయదగ్గదని భావము॥ *

(౩౧) మూ॥ లగ్నాత్కేంద్రగతైర్వా స్ఫుజిత ఇత్యాచార్యశిష్యావ్రతే
భౌమే కూజిత నామకస్తు జననీహంత్యేవ మందే కులం। దోషోయం రుధిరాభిధ
స్తమసి చేదుగ్రాభిధో బాలకం రంధ్రాఖ్యః పితరం ధ్వజే సగదశస్త్విత్యబ్ధి కేంద్రాభి
ధః॥ వ్యా॥ అ। ఉపనయన లగ్నాత్ కేంద్రేషు పాపగ్రహైః క్రాంతేషు సత్సుయే
దోషాః ఉపాంసంజ్ఞాని ఇతి ఏకత్ర తద్దోషఫలమాహ॥ లగ్నాదితి॥ వ్రతేలగ్నాదు
పనయనలగ్నాద్రవిసూర్యే కేంద్రగతే చేత్। స్ఫుజితః స్ఫుజితాఖ్యో దోషః। స
త్యాచార్యశిష్యాపిత్రుపుత్రౌ హంతి భౌమే అంగారకే కేంద్రగతే చేత్ స్ఫుజితనా
మకో దోషః తుజనని వటోర్మాతరం హంతి శనైశ్చరే కేంద్రగతే చేత్। అయం
దోషో రుధిరాభిధః। కులం కులోద్భవజనేషు అపవద్యతే తమసి రాహౌ కేంద్రగతే
చేత్। ఉగ్రాభిధో దోషః బాలకం వటుం హంతి ధ్వజే కేతౌ కేంద్రగతే చేత్ రం
ధ్రాఖ్యః సదోషః పితరం వటుజనకం హంతి। సర్వత్ర యోజ్యం సగదశస్త్విత్యబ్ధి కే
న్ద్రాభిధానః సప్తమదశమలగ్నచతుర్థస్థానాని కేంద్రాభిధానాః కేంద్రసంజ్ఞికస్థానా
ని॥అ॥ ఉపనయనలగ్నమునకు కేంద్రస్థానములయందు పాపగ్రహములుండగా గ
లిగెడి దోషనామములను। ఆదోషఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కేంద్రస్థానము
లనగా లగ్నములగ్నమునకు। ౪ ౭। ౧౦ స్థానము। ఈర కేంద్రస్థానములయందు
సూర్యుండుండిన స్ఫుజితమను దోషము ఆదోషము ఉపనీతునికిన్ని తండ్రికిని మా
రకంబనియును అంగారకుడుండగా కూజితమను దోషము। ఆదోషమాతనితల్లికిని మార
కంబనియు। శనియుండిన రుధిరమను దోషము ఆదోషమతనిగోత్రజులకు మారకం
బనియు రాహువుండిన నుగ్రమనుదోషము ఆదోషము ఉపనీతునికి మారకంబని
యు కేతువుండిన రంధ్రమను దోషము। ఆదోషమతనితండ్రికి మారకంబని॥ తా॥

(౩౨) మూ॥ జీవః కర్కటచాపమీనగృహగస్తద్భాగసంస్థోపి వా జ
న్మద్వాదశరంధ్రగో యది వటోర్విద్యార్థదస్స్యాద్వ్రతే శ్రీగో యుగ్మతులా
మృగాఖ్యగృహగస్తద్భాగ సంస్థోపి వా విద్యాచారసుఖాయురర్థరహితం కు

ర్యాద్గురుస్తంశేశుభః॥ వ్యా॥అ॥ వటార్గురుబలమాహ॥జీవఇతి॥ జీవోబృహస్ప
తిఃకర్కటచాపమీనగృహగఃకర్కటధనుర్మీనరాశిషుస్థితస్సన్ ధనుర్మీనయోఃస్వ
క్షేత్రత్వాత్కర్కటస్యోచ్చత్వాచ్చేత్యర్థః । యద్వాతద్భసంస్థోవాతత్తే
షాంకర్కటమీనధనుషాంనవమభాగాః। అంశాస్తేషుస్థితోపివాజన్మద్వాదశరం
ధ్రగోపివటోర్విద్యార్థదఃసంవత్సరస్వప్రదస్స్యాత్ వ్రతే ఉపనయనసమయేస్త్రీ
గోయుగ్మతులామృగాఖ్యగృహగఃస్త్రీ కన్యావృషభమిధునతులామకరసంజ్ఞిక
రాశిషుస్థితోవాతద్భగసంస్థోవాతత్తేషాంకన్యావృషభమిధునతులామ కరా
ణాంభాగాఃఅంశాఃవాతేషుస్థితోపివాఅపిశబ్దార్థఃయత్రకుత్రస్థితోపివాతేంశాః।
అయోగ్యాఇత్యర్థకన్యావృషభమిధునతులానాంశత్రుక్షేత్రత్వాత్ మకరస్యనీచ
త్వాదితిభావఃగురుస్తంశేశుండఃసితకుమారంవిద్యాచారసుఖాయురర్థరహి
తంకుర్యాత్॥అ॥ఉపనయవిషయమైగురుబలమునుచెప్పుచున్నాడు॥తా॥కర్కాటక
ధనుర్మీనరాసులయందైనరాసులయంశములయందైననుపనీతునిజన్మరాశియం
దైననుండగా। నైననుబృహస్పతియుండగానుపనయనవటువుసంపూర్ణవిద్య
వంతుడుసుభాగ్యవంతుడునగునని యునువృషమిధునకన్యాతులామకరరాసుల
దైనను।నియంశములయందైనటనైనను గురువున్నగానుపనయనమైనవాడువిద్యా
చారసుఖాయుర్ధనములలోనొకటియైననులేకనిర్భాగ్యుడగునని తాత్పర్యము॥

(33)మూ॥కుర్యాత్పాతకినంవటుంశశధరస్సూర్యాంశగస్స్వాంశగో
నిస్స్వంభూమిసుతాంశమాయుధభృతంజ్ఞాంశంతువిద్యాయుతం। జీవాంశక్రి
తుకారిణంభృగుసుతస్యాంశంవివాహాన్వితం మందాంశంగతఆశుచోపనయనే
చండాలసేవాకరం॥ వ్యా॥ అథసర్వగ్రహాంశగతచంద్రఫలమాహ॥ కు
ర్యాదితి॥ శశధరః । చంద్రః । సూర్యాంశగస్సింహాంశగతశ్చేద్వటుంపా
తకినంపాపరతం కుర్యాత్ స్వాంశగశ్చేత్ కర్కటాంశగతశ్చేత్ నిస్స్వందరి
ద్రంకుర్యాదితివటుమితిసర్వత్రయోజ్యంభూమిసుతాంశగః । భూమిసుతోం
గారకః కస్యాంశౌ మేషవృశ్చికౌ తత్రగతశ్చేదాయుధభృతంశస్త్రజీవినం
జ్ఞాంశంబుధస్యాంశం కన్యామిధున యోరన్యతరాంశగతశ్చేద్విద్యాయుతం
విద్యావంతం జీవాంశం బృహస్పతేరంశం ధనుర్మీనయోరన్యతరాంశగ
తశ్చేత్ క్రతుకారిణ మాహితాగ్నిం। భృగుసుతస్యాంశం భృగుసుతస్యశు
క్రస్య । అంశంతులావృషభ యోరన్యతరాంశంగతశ్చేదాశుశీఘ్రంవివాహ
న్వితం పత్నీవంతముపనయనే ఉపనయకాలే మందాంశం మందస్యశనైశ్చ
రస్యఅంశంమకరకుంభయోరన్యతరాంశగతశ్చేద్వటుం చండాల సేవాకరంకు
ర్యాత్॥అ॥చంద్రుడుస్వరాశిఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడుసింహ

రాశియందుండగా నుపనయనమైనవాడు పాపవంతుండగును । కర్కాటకరాశి
యందున్న చంద్రుండు । మేషవృశ్చిక రాసులయందున్న నాయుధధరుండగును। క
న్యామిథున రాసులయందున్న బండితుండగును । ధనుర్మీన రాసులయందున్న సోమ
యాజియగును । తులావృషభ రాసులయందున్న శుభ్రయుత భార్యావంతుండగును।
మకరకుంభ రాసులయందున్న జండాలసేవకుండగును । ఈరీతి జంద్రుండీ రా
సులయందుండగా నుపనయనమైనవాడీఫలముగలవాడగునని తాత్పర్యము॥

(౩౪) మూ॥ పూర్వేద్యుశ్చ సహ ప్రతేనితాత్తస్మాచ్చతుర్థే దినే
నాధ్యాయస్తు రజస్వలా స్వజననీ గర్భస్థితా వా శిశోః । పిత్రోశ్చ ఋతుయవత్సరో
యద్యగురోః స్సంధ్యాభిజిత్సద్వా బాలో వా యదికర్ణవేధరహితో నైవేష కా
ర్య వ్రతః॥ వ్యా॥ అథోపనయనస్య నిషేధకాలమాహ॥ పూర్వేద్యురితి॥ వ్రత
దినాత్ పూర్వదినసదివాత్పూర్వేద్యుః పూర్వదినే పరదినే పరదినేచ తస్మాత్
ప్రతదినాచ్చతుర్థే దినే అనధ్యాయో యదిచ శిశోర్వటోస్స్వజననీ మాతా రజ
స్వలా వా యది వ్రతముపనయనం కార్యం । నాందీముఖాత్పూర్వం చేన్నిషేధః।
తదనంతరం చేన్న దోషః। తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ నాందీముఖే కృతే పశ్చాన్మాతా
యదిరజస్వలా । మౌంజీబంధం ప్రకుర్వీత తత్పాపి క్షేమేణకారయేదితి॥
గర్భస్థితా వా శిశోర్జననీ అంతర్వత్నీ యది పంచమాసాదూర్ధ్వం నిషేధః ప్రా
క్చేన్నదోషః తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ గర్భిణీ యది పత్నీ చేన్న కుర్యాదుపనాయ
నం పంచమాసాదధః కుర్యాదథ ఊర్ధ్వం న కారయేదితి । కించ శిశోః పిత్రోః
మాతా చ పితా చ పితరౌ । జీతామాతృశ్చేత్ శేషతయోః ఋతుయవత్సరః సంస్మృతా
బ్దశ్చ గురోశ్చ॥ స॥ గురుస్తు పిత్రోర్న్యేష్ఠే గురౌ పితరి దుర్భర ఇతి శబ్దార్ణవః॥ పి
తు॥ పిత్రోశ్చిత్య నక్షత్రం యదిచ । సంధ్యాభిజిత్సద్వా సంధ్యా సన్యాభిజిన్నక్షత్రి
ద్వంద్వాంతే సా నక్షత్రమితి బృహస్పత్యాదిమునిభిః సంబోధ్యతే । సంధ్యాసన్న
సూర్యస్థితరాశిః అభిజిన్నక్షత్రం సూర్యస్థితరాశేశ్చతుర్థరాశిః యేతయోశ్చబాలః
వటుః కర్ణవేధసహితో యదిచ వ్రతబంధనం కార్యం అత్ర కృష్ణాపౌ దినపంచకవి
తివాక్యే వక్ష్యే కృష్ణపక్షే ఆదిపంచకస్య వ్రతయోగ్యత్వం । స్వీకృతం భవతి । కృష్ణప
క్షే ద్వితీయా తృతీయా పంచమీ స్వీకృతే । అత్రోపప్రతదినాత్పూర్వేద్యుః పరా
నిచతుర్థే హనిచ అనధ్యాయోయది ఉపనయననిషేధః కృతః । తథాచ సతి కృ
ష్ణాదౌ దినపంచక ఇతి వాక్యే నైష్ఫల్యం స్యాత్ కృష్ణపక్షాద్యపంచకాంతః పాతిద్వి
తీయపంచమ్యోర్నిషేధ ప్రతతేః ద్వితీయాయాః పూర్వేద్యుః ప్రతిపదః పంచ
మ్యాశ్చతుర్థే హని అష్టమ్యాశ్చ సత్వాత్ తస్యాష్టతృతీయ మాత్రావశిష్టత్వేన
పంచతస్వీకారోక్తస్యార్థః ద్వితీయా పంచమ్యోర్గ్రంథాంతరే వ్రతయోగ్యత్వేన స్వీ
కృతత్వాచ్చ । తథాపి॥ శ్లో॥ ద్వితీయా చ తృతీయా చ పంచమీ సప్తమీ తథా।

త్రయోదశీచదశమి ప్రసస్తాస్తిథయోవ్రతబంధే॥ తస్మాద్వ్రత దినాత్పూర్వేద్యుః పరేహానిచతుర్థదినే అనధ్యాయనిషేధః । చింతనీయోధాచదర్పణే॥ శ్లో॥ వ్రతబంధనపూర్వద్యుః పరేద్యురితియద్వచః తదసన్మునిభిఃప్రోక్తం వచనానాంవిరోధతఃబంధే॥ అ॥ ఉపనయనమునకు గొంజిగానికాలనుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉపనయనముహూర్త దినములకు పూర్వదివసమున పరదివసము ౪ దినములలోనొకదివసమనధ్యాయదివసమై యుండగానుబాలుని తల్లినాందీకర్మము చేయకముందురజస్వలయైనను ౬। మాసములగర్భిణియైనను మూరుసితండ్రులుపితా మహాపితామహులుచనిపోయినసంవత్సరమందును సూర్యుండు స్వరాశియందుఈరాశికి ౪। వరాశియందును బాలునికిచెప్పుటకుండకయుండగానుపనయనముజేయగూడదని తాత్పర్యము ౯౬ వ శ్లోకమునందు గ్రహపక్షములలో మొదటిపంచకము శ్రేష్ఠమనిచెప్పి యీశ్లోకమునందనధ్యాయనములేక యుండగాజేయవలయునని చెప్పుటవలనవ్యాస్యానశ్లోకార్థమునే గ్రహింపవలెను॥

(౩౫) మూ॥ జన్మర్క్షంజననోడుకర్మ దశమంసాంఘాతికంషోడశం త్రైనాశాఖ్యమథత్రివింశమపిభంతత్పంచవింశంయదా। ఋక్షంమానససంజ్ఞికంద్విసమంతత్సాముదాయాభిధంత్వ్యాస్తంభంతునైధనమిదంసర్వేషుకర్మస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ షడ్జన్మనక్షత్రస్వరూపందర్శయతి నేషు సర్వకర్మసునిషేధమాహ జన్మర్క్షమితి॥ యస్మిన్నక్షత్రేజన్మసంభవః తన్నక్షత్రంజననామసంజ్ఞం దశమంజన్మనక్షత్రాత్ దశమర్క్షంకర్మసంజ్ఞికం షోడశంజన్మనక్షత్రాత్ షోడశంభం సాంఘాతికం సాంఘాతికసంజ్ఞికం త్రయోవింశన్నక్షత్రాత్ త్రయోవింశంభంనక్షత్రం వైనాశాఖ్యం తత్పంచవింశం స్యాజ్జన్మర్క్షాత్పంచవింశం ఋక్షం యదిమానసం మానససంజ్ఞికంతద్వినవమంజన్మర్క్షాత్ ద్విగుణనవభం సాముదాయాభిధంసాముదాయికసంజ్ఞికంసప్తమంతు జన్మర్క్షాత్సప్తమనక్షత్రంతు నైధననైధనసంజ్ఞికం ఇదముక్తనక్షత్రషట్కంసర్వేషు శుభకర్మసు ఉపనయనాది సకలశుభకర్మసు త్యాజ్యమ్॥ అ॥ షడ్జన్మనక్షత్రస్వరూపము దెలియజేయుచున్నవాడై వానియందు సమస్తకార్యములకు నిషేధము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఏనక్షత్రమందుజన్మించినవానినక్షత్రముజన్మనక్షత్రమనియు జన్మనక్షత్రమునకు ౧౦ వనక్షత్రముకర్మనక్షత్రమనియు ౧౬ వనక్షత్రము సాంఘాతికమనియు ౨౩ వనక్షత్రమువైనాశమనియు ౧౮ వనక్షత్రముసాముదాయికమనియు ౭ వనక్షత్రమునైధనమనియు ౨౫ వ నక్షత్రము మానసమనియు । నీప్రకారముగానీ సంజ్ఞలుగలనక్షత్రములయందుపనయనము మొదలైనకార్యములేనియు జేయరాదని తాత్పర్యము॥

(౩౮) మూ॥జన్మర్క్షంశుభదంనిషేకమఖయోశ్చౌలాన్నభుక్త్యోఃకృషౌమౌంజీబంధనపట్టబంధనమహీప్రాప్త్యక్షరావాప్తిషు । నైభ్యోన్యేష్వశుభప్రదంచసువనే సీమంతసంగ్రామయోర్గర్భాధానపితృక్రియా క్షురభిషగ్యాత్రావివాహేష్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ జన్మర్క్షే కార్యాణ్యాహ॥జన్మర్క్షమితి। జన్మర్క్షం జన్మనక్షత్రనిషేకమఖయోఃనిషేకయాగయోః చౌలాన్నభుక్త్యోఃచూడాకర్మాన్నప్రాశనయోఃకృషౌహలకర్మణి । మౌంజీబంధనముపనయనం। పట్టబంధనంపట్టాభిషేకఃమహీప్రాప్తిఃక్షేత్ర గ్రహణం అక్షరావాప్తిః। అక్షరస్వీకారః।ఏతేషుశుభదంశుభప్రదం।ఏభ్యోనిషేకాదిభ్యఃఅన్యేషు వ్యతిరిక్తేషుసువనే పుంసవనేసంగ్రామే సీమంతయోః యుద్ధసీమంతకర్మణోఃగర్భాధానపితృక్రియాక్షురభిషగ్యాత్రావివాహాదిషు । గర్భాధానంపితృక్రియా శ్రాద్ధకర్మక్షురంక్షౌరకర్మభిషక్ । ఔషధసేవాయాత్రా ప్రయాణంవివాహః ప్రసిద్ధః ఏతేషుజన్మర్క్షంఅశుభదంభవతి । అయంనిషేధఃపురుషపరః స్త్రీణాంతువివాహేశుభదమేవ।తథాచ చ్యవనః॥శ్లో॥ జన్మర్క్షంజన్మమాసశ్చ తథాజన్మదినం శుభం। స్త్రీణాంజన్మత్రయంశ్రేష్ఠంవివాహేత్వన్యకర్మస్వితి॥ అ॥ జన్మనక్షత్రమందుజేయదగినచేయదగనికార్యములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మనక్షత్రము।నిషేక।యాగ। చౌళకర్మఅన్నప్రాశన।వ్యవసాయ। ఉపనయన। పట్టాభిషేక।భూసంపాదన। అక్షరాభ్యాసములయందు శుభకరమనియు ఈచెప్పబడ్డనిషేకాదులకంటె నితరకర్మములయందనగా పుంసవనముయుద్ధము। సీమంతము। గర్భాధానము। శ్రాద్ధము। క్షౌరకర్మఔషధసేవప్రయాణము।వివాహము వీనియందశుభప్రదమనియు తాత్పర్యము॥ స్త్రీలకువివాహవిషయమైజన్మనక్షత్రముశ్రేష్ఠమనియు । గ్రంథాంతరమందుజెప్పియుండుటవలన।నీవివాహనిషేధముపురుషవిషయమని తెలియదగును॥ ✻

(౩౯) మూ॥దోషాణాంనియుతంనిహంతిబలవాన్ లగ్నస్థితశ్చంద్రజఃశుక్రస్తద్విగుణం గురుర్దశగుణంలగ్నంచపంచేష్టికమ్ । లగ్నస్వోపదపస్థితోగృహపతిః క్రూరోబలీచేద్యుతే లగ్నైకాదశ గోరవిశ్చసకలాన్దోషాన్నిహంత్యేవతాన్॥ వ్యా॥ ఉపనయలగ్నస్యదోషాపవాదమాహ ॥ దోషాణామితి॥ ఇందుజోబుధః బలవాన్స్థానాదిషడ్బలయుక్తస్సన్లగ్నస్థితశ్చేదుపనయలగ్నస్థితో యదిదోషాణాంనియుతం శతసహస్రం నిహంతినాశయతి। శుక్రఃలగ్నగతోయదితద్విగుణం లక్షద్వయంనిహంతిబలవాన్ గురుర్లగ్నగతశ్చేత్ దశగుణం । దశలక్షదోషాన్। నిహంతిపంచేష్టికం।లగ్నం।దశగుణం।పంచేష్టికం। బలయుక్తలగ్నమపిదశలక్షదోషాన్నిహంతిపంచేష్టికంచ॥ శ్లో॥ కాలాధిపోలగ్నపతిర్గురుశ్చత్రవేష్టిఃచంద్రబలంచతుర్థం। పంచేష్టికం

చేతిసహస్రరశ్మిర్నిరీక్షితం పంచబలేన శస్తం ॥ కాలాధిపలగ్నాధిపగురుసూర్యచంద్రమోభిర్దృష్టం లగ్నం పంచేష్టికమిత్యభిధీయతే కాలాధిపతయః॥ శ్లో॥ ప్రాక్పూర్వశ్చాబలవాన్ శశాంకః శుక్రోర్ధరాత్రౌ చకుజో నిశాంతే । ప్రాతర్బుధో మధ్యదినేచ సూర్యశ్శనిర్దినాంతేనతితం బలీజ్యః ॥ గృహపతి । ఉపనయనలగ్నాధిపతిః । లగ్నస్యఉపచయస్థితో యదిత్రుతీయ షష్ఠైకాదశ దశమానిఉపచయస్థానాని తేషుస్థితో యదిద్విలక్షదోషాన్ నిహంతి క్రూరస్సూర్యాంగారకశనినామన్యతమఃబలన్ । సన్ ఉపచయస్థితశ్చేత్ పక్షద్వయదోషాన్ నిహంతి వ్రతే ఉపనయనేరవిః బలయుక్తస్సన్ లగ్నే ఏకాదశగః ఉపనయనలగ్నై ఏకాదశ శేస్థితశ్చేత్తాన్ సకలాన్ దోషాన్ నిహంత్యేవన సంశయఇత్యేవకారార్థః॥ అ॥ ఉపనయనలగ్నమునకు దోషాపవాదముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా ॥ బుధుషష్ఠాదిషడ్బలముతో డంగూడియుపనయలగ్న మందుండినలక్షదోషముల పోగొట్టుననియు శుక్రుడులగ్న మందుండిన రెండు లక్షల దోషములహరించుననియు బృహస్పతిలగ్నమందుండిన లగ్నముపంచేష్టికబలముగలదైనను ౧౦ లక్షదోషములను బోగొట్టుననియు పంచేష్టికమనగా కాలాధిపలగ్నాధిప గురుసూర్యచంద్రుల బలములగ్నాధిపతి యుపనయనలగ్నముయొక్క ఉపనయమందనగా ౩వ। ౬వ। ౧౧వ। స్థానములయందుండిన ౨ లక్షలదోషములనహరించుననియును సూర్యాంగారకశనైశ్చరులతో బలయుక్తమైయేగ్రహమైన లగ్నతృతీయషష్ఠైకాదశ స్థానములయందుండిన । అల్లక్షల దోషములనుహరించునని యుపనయనవిషయమై సూర్యుడుపనయనలగ్నమునకు ౧౧వ। స్థానమందుండినట్లయిన సర్వదోషముల నపహరించునని తా॥

(౩౮) మూ॥ బాలానాంశుభవాసరేప్యహ్నినిధనేశుద్ధేషు స్వీకృతిః కార్యాపంచమవత్సరే ప్రతిపదంరిక్తాష్టమీపష్ఠ్యమాః । హిత్వాపూష్ణిచరేస్థిరేచరగృహేవ్యక్తే గురౌభార్గవేమిత్రాంత్యాద్యరవిత్రయాదినిగురశ్రోణాసుసౌమ్యాయనే॥ వ్యా॥ అ॥ అథాక్షరస్వీకారయోగ్యకాలమాహ ॥ బాలనామితి । శుభవాసరేశుభదినేఅహ్నిదివాభాగేనిధనే అక్షరస్వీకారలగ్నాదష్టమస్థానే । శుద్ధేగ్రహరహితే సతిపంచమవత్సరేజన్మతః పంచమవర్షే ప్రతిపదం పక్షద్వయగత ప్రతిపత్తిథిః రిక్తాష్టమీషష్ఠ్యమాః రిక్తాః పూర్వోక్తాః అష్టమీషష్ఠ్యా పక్షద్వయగతేఅమాఅమావాస్యాఏతాః పంచతిథీః హిత్వా విహాయపూష్ణిసూర్యేచరేచరరాశౌస్థితేస్థిరరాశౌవాస్థితేసతీతిశేషః । చరగృహేచరలగ్నేగురౌభార్గవేశుక్రేచవ్యక్తేసతి । అనస్తమితేసతీత్యర్థః మిత్రాంత్యాద్యరవిత్రయాదితిగురుశ్రోణాసు। అనూరాధా। రేవత్యశ్విన్యౌ। హస్త। చిత్రస్వాతి। పునర్వసు। పుష్య। శ్రవణేషునవనక్షత్రేషుసౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణేబా

లానామక్షరగ్రహణ ధారణపటూనామిత్యర్థః । నతు స్తనంధయానామక్షర స్వీకృతిఃకార్యా॥ అ॥ అక్షరాభ్యాసమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభవాసరములయందును పగటియందును అక్షరస్వీకారలగ్నమునకునెనిమిదవఇంటనే గ్రహములేకయుండగాను। జననమారభ్యా॥ వసంమాసరమందునుశుక్లకృష్ణపాడ్యములు। రిక్తతిథులు। శుక్లకృష్ణాష్టములను। అమావాస్యను। ఈతిథులనువిడచిసూర్యుడుచరరాసులయందనగా మేషకరకాటకతులామకరరాసులయందుండగాను । స్థిరరాసులనగా వృషభసింహవృశ్చికకుంభరాసులయందుండగాను। చరలగ్నములయందును। గురుశుక్రుల స్తమయమునుపొందకయుండగాను। అనూరాధ। రేవతి। అశ్విని। హస్త। చిత్తస్వాతి। పునర్వసు। పుష్యమి। శ్రవణము। ఈతొమ్మిది నక్షత్రములయందును । ఉత్తరాయణమందును బాలురకునక్షరాభ్యాసము చేయుటముఖ్యమని తాత్పర్యము॥

(౩౯) మూ॥ విద్యారంభవిధిర్దివైవశుభదోనధ్యాయరిక్తావినాదస్రార్కత్రయసోమపంచకహరిక్రవ్యాదపూర్వత్రయే । శాఖేశార్యకవిజ్ఞసోమదినకృద్వారేషులగ్నేచరేనో విద్యాబుధసోమయోః పరమతంశస్త్రంకుజేఽర్కేఽభ్యసేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవిద్యారంభయోగ్యాయోగ్యకాలమాహ॥ విద్యారంభేతి॥ విద్యారంభవిధిః విద్యోపక్రమణ విధానం దివైవదివాభాగ ఏవశుభదఃఏవకారేణ నరాత్రావితి అనధ్యాయరిక్తాః అనధ్యయనానివక్ష్యమాణాని రిక్తాః పూర్వోక్తాః ఏతాఃవినావిహాయ । పృథగ్వినానాభి స్తృతీయాన్యతరస్యామితిద్వితీయాదస్రార్క త్రయసోమపంచకహరిక్రవ్యాద పూర్వత్రయేదస్రః। అశ్వినీ। అర్కత్రయం హస్తచిత్రాస్వాతయః సోమపంచకంమృగశీర్షార్ద్రాపునర్వసూపుష్యాశ్లేషాఃహరిః శ్రవణం। క్రవ్యాదోమూలః। అదభక్షణ ఇతిధాతోః । పక్వమాంసశబ్దే ఉపపదేణ్ ప్రత్యయఃపృషోదరాదిత్వాదుపపదస్యక్రవ్యాదేశఃక్రవ్యాదఃరాక్షసఃస్యాత్॥ క్రవ్యాదోఽస్రపఆశరఇత్యమరః । రాక్షసాధిదైవతత్వాత్ మూలే ఔపచారికః పూర్వత్రయంపూర్వఫల్గునిపూర్వాషాఢా। పూర్వాభాద్రాణాం త్రయంపతేషుచతుర్దశనక్షత్రేషు శాఖేశార్యకవిజ్ఞసోమదినకృద్వారేషు శాఖేశః పూర్వోక్తః తస్యవారేగురుశుక్రబుధసోమరవివాసరేషుచ రేచరాణిమేష కరకటతులామకరాణి తేషామన్యతమేలగ్నేశుభః నోవిద్యాబుధసోమయోః విద్యారంభః వారయోః నశుభదఇతిపరమతంకేషాంచిత్పక్షః శస్త్రంధనుర్విద్యాకుజే భౌమవాసరే అర్కేరవివాసరేచఅభ్యసేత్ ఉపక్రమేత్॥ అ॥ విద్యారంభమునకు యోగాయోగ్యకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ౪౦।౪౧।౪౨ఈవశ్లోకములయందు జెప్పబోవు అనధ్యాయములనురిక్తతిథులనువిడిచిపగటియందును।అశ్విని।హస్త।చిత్త। స్వాతి

మృగశీర్ష। ఆరుద్ర। పునర్వసు। పుష్యమి। అశ్రేష। శ్రవణం। మూల। పూర్వఫ
ల్గునీ। పూర్వాషాఢా। పూర్వాభాద్ర ఈ౧౧। నక్షత్రములయందును। గురు। శు
క్ర। బుధ। సోమ। భానువారములయందును। చరలగ్నములయందును। విద్యా
భ్యాసముచేయుట ముఖ్యమనియును। అంగారక। భానువారములయందుశ
స్త్రవిద్యాభ్యాసముచేయుటముఖ్యమని యభిప్రాయము। సోమ। బుధవార
ములయందు విద్యాభ్యాసముచేయుటకొందఱికిసమ్మతమైనను గ్రంథకర్తయి
ష్టానుసారముగా నిరంతరువారములు శ్రేష్ఠములేననుట॥ ✽

(౪౦) మూ॥ అప్యర్కేచరరాశిచేతదయనేస్యాత్పక్షిణీసాతిథిశ్చాం
త్యోపాంత్యసుమధ్యమాదితిథయఃపక్షేషుచానధ్యాయాః। ప్రాతఃపంచతునా
డికాః క్షయతిథౌవృద్ధౌ త్రయష్షట్స్వాయంక్రమ శస్సమ్యోను భయో
ర్నాడీచతుష్కంసదా॥ వ్యా॥ అ॥ అధానధ్యాయనిర్ణయమాహ॥అపీతి॥ అర్కే
రవౌచరరాశిగే మేషకర్కటతులామకరరాశిగతేసతి తదయనేచ రరాశ్య
యనగతేసతి। యాతిథిః। సాతిథిఃపక్షిణీఅనధ్యాయస్స్యాత్। పక్షిణీసార్ధదివ
సః॥ని॥ ఆగామివర్తమానావహర్యుక్తాయాంనిశిపక్షిణ్యుత్సవముద॥ఆంత్యోపాంత్య
సుమధ్యమాదితిథయఃఅన్త్యేదర్శపౌర్ణమాస్యాఉపాంత్యే। ఉభయచతుర్దశ్యౌ
సుమధ్యమే అష్టమ్యౌఆదిఃప్రతిపదా ఏతాంస్తిథయః పక్షేషు శుక్లకృష్ణయోరి
త్యర్థః అనధ్యాయాః అధ్యయనాయోగ్యాః క్షయతిథౌపంచమఘటికాః వృ
ద్ధౌతిథివృద్ధౌ త్రయః తిస్రోఘటికాః ప్రతిపదష్టమ్యోఘటికాః ప్రాతస్తుప్రా
తఃకాలేవ్యాప్నువంతిచేత్ తదాఅనధ్యాయః అధఅనంతరంక్షయతిథౌత్ర
యః వృద్ధౌషడ్ఘటికాసాయంకాలే క్రమశఃక్రమాత్సప్తమీత్రయోదశ్యోఃద్వ్యా
ప్నువంతిచేత్తదా అనధ్యాయః। సమత్వేవృద్ధిక్షయరహితేదినేఉభయోఃసా
యంప్రాతఃకాలయోర్నాడీ చతుష్కం అనధ్యాయతిథి ఘటికాచతుష్టయం
వ్యాప్నోతిచేత్ తదాఅనధ్యాయః పదేద్యనేననిత్యానధ్యాయః ఏషవిధిఃనత
త్కునైమిత్తికఇతిగమ్యతే॥ అ॥ నిత్యముగావచ్చెడి యనధ్యయనముల జెప్పచు
న్నాడు॥ తా॥ మేష కర్కటక తులామకరసంక్రాంతులయందును నీరాసుల
యయనములయందు నొకటిన్నరదివసమనియు పాడ్యమిఅష్టమిచతుర్దశిపూర్ణిమ
అమావాస్యఈతిథులును। క్షయకాలమందుదయానపాడ్యమి। అష్టమీలు౫।
గడియలుండినసువృద్ధియందు ౩। ఘడియలును। వృద్ధిక్షయములులేకయుండగా
౪। గడియలును సాయంకాలమందుసప్తమీత్రయోదశులలోక్షయవృద్ధిసామ్య
ములయందుసుగ్రహముగా౬। ౩। ౪। ఘడియలుఅష్టమీచతుర్దశులునుకలిసియు
న్నతిథులును ఈచెప్పబడినవన్నియు నిత్యానధ్యయనములని తాత్పర్యము॥

(౪౧) మూ॥ చైత్రేమాధవపక్షయోరపిసదా శుక్లేతృతీయాశుచౌ

షష్ఠీ పాదశమీత్విషోర్జనవమీ మాసేద్వితీయాత్విషే । ఊర్జేమాస్యథపంచమీతప
సిచేత్సప్తమిద్వాదశీమాఘే భాద్రపదాదిషు త్రిషుశుచౌపక్షేసితైకాదశీ॥
వ్యా॥ అ॥ శుక్లపక్షేనైమిత్తికానధ్యాయానాహ॥ చైత్రఇతి॥ చైత్రప్రసిద్ధిమాథ
వపష్ఠయోః మాధవంవైశాఖః షష్ఠోభాద్రపదః॥ ని॥ వైశాఖేమాధవోరాధఇ
త్యమరః త్రయోశ్చశుక్లపక్షతృతీయా । శుచౌఆషాఢేశుక్లపక్షేనాం దశమీఆ
షాఢశుక్లదశమి ఇషోర్జనవమీ ఆశ్వయుజకార్తికయోశ్శుక్లనవమీ॥ ని॥ స్యా
ద్వాదశినఇషాస్స్యాశ్వయుజోపిస్యాత్తుకార్తికే । బాహులోర్జౌకార్తికికఇ
త్యథచాప్యమరః మాసేద్వితీయాత్విషేఇషేమాసేఆశ్వయుజమాసేశు
క్లద్వితీయాఊర్జేమాసికార్తికమాసిశుక్లపంచమీ। తపసిచేత్ మాఘమాసేస
ప్తమిపునర్మాఘేద్వాదశీ భాద్రపదాదిషు భాద్రపదాశ్వయుజ కార్తికేషు
త్రిషుమాసేషుశుచౌఆషాఢే॥ ని॥ శుచిస్త్వయంఆషాఢఇత్యమరః । పౌషేమ
సితశుక్లైకాదశీచైత్రేవైశాఖే శుక్లతృతీయాఆషాఢేశుక్లషష్ఠీ దశమ్యేకాదశీ
భాద్రపదేతృతీయైకాదశ్యో ఆశ్వయుజెశుక్లైకాదశీ కార్తికే శుక్లపంచమీ
నవమ్యేకాదశ్యః పౌషే శుక్లద్వితీయాదశమ్యేకాదశ్యః మాఘేశుక్లసప్తమీ
ద్వాదశ్యౌ సర్వంమిళిత్వా శుక్లపక్షేషు షోడశనైమిత్తికా సధ్యాయాఇతిఫ
లితం॥ అ॥ శుక్లపక్షమునందుండు నైమిత్తికానధ్యయనములను జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ చైత్రశుద్ధద్వితీయవైశాఖశుద్ధద్వితీయఅషాఢశుద్ధషష్ఠీ।దశమి। ఏకాద
శిభాద్రపదశుద్ధతృతీయ। ఏకాదశిఆశ్వయుజశుద్ధఏకాదశికార్తికశుద్ధపంచమి
నవమిఏకాదశిపుష్యశుద్ధవిదియ । దశమిఏకాదశిమాఘశుద్ధసప్తమిద్వాదశి।
ఈరెండున్ను । శుక్లపక్షమునందు నైమిత్తికానధ్యయనములని తాత్పర్యము॥

(౪-౧) మూ॥ తచ్ఛేషాస్తుసితేతరాశ్చతిథయఃషష్ఠీత్రయోదశ్యదో
యామ్యర్క్షంచతపస్యకార్తికశుచిష్వేవద్వితీయాఇమాః । సంధ్యాగర్జితమ
న్యాకాలజం వృష్టిశ్చప్రోష్ఠకాః రిక్తానధ్యయనే కృతోపనయనం స్యా
త్తద్గృహీణార్తికృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథకృష్ణపక్షేషునైమిత్తికానధ్యయనానాహ
తచ్ఛేషాఇతి ॥ తచ్ఛేషాః ఉక్తావశిష్టాస్సితేతరాః కృష్ణపక్షగతాః తిథయః ష
ష్ఠీభాద్రపదేమాసిత్రయోదశీఅథో యామ్యర్క్షంచ భాద్రపదకృష్ణపక్షఏవత్ర
యోదశ్యాఃపూర్వస్యాంతిథౌ భరణీనక్షత్రమాయాతి । సాతిథిశ్చతపస్యకా
ర్తికశుచిషుతపస్యఃఫాల్గునః॥ ని॥ స్యాత్తపస్యః ఫాల్గునికఇత్యమరః కార్తికః
ప్రసిద్ధఃశుచిః ఆషాఢఃఏతేషు ద్వితీయాఇమాః పంచకృష్ణపక్షేషునైమిత్తికా
నాధ్యాయాః। సంధ్యాప్రాతస్సంధ్యాకాలః గర్జితంమేఘధ్వనిఃఉదయాత్పూ
ర్వంయామం ఉదయానంతరం ఘటికాద్వయం ఏతత్కాల గర్జితం ఉక్తంచ॥
శ్లో॥ ఉదయాత్పూర్వయామేతుపరేచఘటికాద్వయం । తస్మిన్గర్జత్యనధ్యా

యోఽప్రసన్నస్సంస్కారమర్హతీతి అన్యకాలపతితా వృష్టిః అకాలవృష్టిః అకాలశ్చ ॥ శ్లో॥
అనూరాధర్క్షమారభ్య షోడశర్క్షే దివాకరః । యావచ్చరతి తత్కాలమకాలం మ
నురబ్రవీత్ ॥ అనధ్యాయాః ॥ శ్లో॥ మార్గశీర్షే చ పౌషే చ మాఘే ఫాల్గున ఏవ చ ।
పూర్వేయాపరయా స హేతి ॥ రిక్తాః పూర్వోక్తాః అనధ్యాయాః పూర్వోక్తాః కృ
ష్ణాష్టమ్యశ్చతస్రః ష్టాః నైమిత్తికాశ్చ యే తేషు కృతోపనయనం వటోః కర్మహీనా
త్రికృతాస్స్యాత్ ॥ అ॥ కృష్ణపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనముల జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ ఆ
షాఢబహుళ ద్వితీయ ॥ భాద్రపదబహుళ త్రయోదశి । యీబహుళ త్రయోదశికి
పూర్వమే తిథియందు భరణీనక్షత్రమ్ము వచ్చుచున్నదో యాతిథియుగా ర్తికబహు
ళ ద్వితీయ ఫాల్గుణబహుళ ద్వితీయ యీ౪। న్ను కృష్ణపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనము
లు। విని యందును । ఉదయసాయంకాలములయందు ఉరిమే కాలమందు సూర్యు
డు। అనూరాధ మొదలు। మృగశీర్షము వరకగు నక్షత్రములయందుండగా
వర్షింపుచుండెనేని అట్టికాలమందును తిస్రోష్టకలనగా మార్గశీర్ష బహుళ సప్త
మి। అష్టమి। నవమి। పుష్యబహుళ సప్తమి। అష్టమి। నవమి। మాఘబహుళ సప్తమి।
అష్టమి। నవమి। ఫాల్గుణబహుళ సప్తమి। అష్టమి। నవమి వీయందును। రిక్తాతిథు
లయందును। క్రిందటి శ్లోకమందు జెప్పబడిన। శుక్లపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనము
లయందును। ఉపనయనము చేసినట్లయిన చిన్నవాడు కర్మహీనుడగునని తాత్పర్యము ॥

(౪౩) మూ॥ పుత్రాంశ్చోపనయేత్పిత్రైవ హి వటోస్తాతే విదూరంగతే
జేద్బాలస్య పితామహస్స చ న చేద్భ్రాతా పితుస్సోపినో। కతాఽసోదరకస్సో
పియదినో జ్ఞాతిశ్చ కర్తా తదా నోచేత్స్వపి సగోత్రజస్సకులజః కర్తా ప్రవృత్తేయం
క్రమః ॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రసంగసంగత్యా ఉపనయనకర్తారమాహ ॥ పుత్రా ఇతి। పితా జ
నక ఏవ పుత్రాన్ కుమారానుపనయేత్ । ఉపనయనసంస్కారవంతః కుర్యాత్
యేవ కారేణ తస్మిన్ స్థితే సతి నాన్యః కర్తా భవతీతి గవ్యతే వటోస్తాతే పితరి ॥ సి॥
తాతస్తు జనకః పితేత్యమరః । విదూరం దూరదేశం గతే చేత్ బాలస్య పితామ
హః పితృపితా కర్తా స చ పితామహోఽపి నో చేద్యది పితుర్జ్యేష్ఠో జనకస్య భ్రాతా
జ్యేష్ఠః కనిష్ఠో వా పితృవ్య ఇత్యర్థః । సోఽపి పితృవ్యోఽపి నో చేత్తదా సోదర ఏవ జ్యేష్ఠ
భ్రాతా । సోదరోఽపి నో చేద్యది తదా జ్ఞాతిస్సపిండో వా కర్తా సోఽపి సపిండో
ఽపి నో చేద్యది సగోత్రజః సమానగోత్రజాతయః కశ్చిత్కర్తా సోఽపి నో చేత్ । స
కులజః సమానకులజాతః ॥ కర్తా। అయముక్తప్రకారః ప్రవృత్తే ఉపనయనే క్రమః ॥ మ
ర్యాదా॥ అ॥ ఉపనీతుని తండ్రి మొదలు సగోత్రపర్యంతము కర్తలను క్రమముగా
జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తండ్రి కుమారునకుపనయనము చేయుట ముఖ్యము తండ్రి దే
శాంతరమునందున్న పక్షమునకు తాతయనగా తండ్రి తండ్రియు అతడు లేనిపక్ష
మునకు పితృసహోదరులైన పెత్తండ్రి పినతండ్రులును వారు లేని పక్షమునకు జే

ష్టుడైనను సహోదరుడును అతడు లేనిపక్షమునకు స్వకులజుడును। వీరలిక్రమముగ నుపనయనము జేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥ *

(౪౪) మూ॥ మౌంజీబంధనకర్మతోథవిహితంపూర్వంచగోదానతః కర్తవ్యంక్రమశశ్చతుష్టయమిదం వేదవ్రతానామపి। చౌలేయత్కథితంతదత్రకథితంవర్ష వ్యవస్థాంవినాప్రాప్తేషోడశవత్సరేతువిహితం గోదాన కర్మైవతత్॥ వ్యా॥ అథ వేదవ్రతగోదానయోః కాలనిర్ణయమాహ। మౌంజీతి॥ మౌంజీబంధనకర్మతః ఉపనయనకర్మణః సార్వవిభక్తికస్తసిః। అథఅనంతరంగోదానతః గోదానకర్మణః పూర్వం వేదవ్రతానాం ఆగ్నేయప్రాజాపత్య సౌమ్యవైశ్వదేవాఖ్యవ్రతానాం విహితంస్వగృహ్యోక్తం ఇదంచతుష్టయంక్రమశః ఉక్తక్రమాత్కర్తవ్యం । వర్ష వ్యవస్థాంవినాంవత్సర నియమవినాచౌలేచూడాకర్మణి యత్కథితం యాదృఙ్నక్షత్రలగ్న వారాదికముక్తంఅత్రాపివ్రతచతుష్టయేపితదేవ తాదృఙ్నక్షత్రాదికమేవకథితంఉక్తంషోడశవత్సరే ప్రాప్తేసతి యత్కర్మవిహితం। తదేవకర్మగోదానమిత్యుచ్యతే। అనేకషోడశవర్షేగోదానాఖ్యంకర్మకర్తవ్యమిత్యభిప్రాయః॥ అ॥ వేదవ్రతములకునుగోదానకర్మమునకు గాలనిర్ణయములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వేదవ్రతములనగా। ఆగ్నేయప్రాజాపత్యసౌమ్యవైశ్వదేవ వ్రతములను ఉపనయనానంతరమందును గోదానవ్రతమునకు ముందుగాను సంవత్సర నియమములేక యేయే సంవత్సరమందైనను చౌలకర్మకు జెప్పబడిననక్షత్రలగ్నాదులయందును వేదవ్రతములు జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౪౫) మూ॥ నానావేదసమూహమఙ్గసహితంచాధీత్యలబ్ధ్వాగురోరాజ్ఞాంయజ్ఞసుతార్థినస్స్యురథతైః కార్యం సమావర్తనంపూర్వాహ్ణేశుభవాసరేచరగృహంత్యక్త్వాచ సందష్టమీరిక్తా పర్వదినత్రయాణిచమృదుక్షిప్రస్థిరేష్వపి॥ వ్యా॥ అథసమావర్తనకాలమాహ॥ నానేతి॥ అంగైః ఛందఃకల్పవ్యాకరణజ్యోతిషనిరుక్త శిక్షాభిస్సహితంయుక్తం నానావేదసమూహంచతుర్వేదసముచ్చయంఅధీత్యఅభ్యస్యగురురాచార్యస్యఆజ్ఞాంలబ్ధ్వాసంప్రాప్యగురుణాఅనుజ్ఞాతఇత్యర్థః యేయజ్ఞకర్మసుతార్థినః యాగపుత్రాభిషిణః తైస్సమావర్తనంసమావర్తనాఖ్యంకర్మపూర్వాహ్ణేఅహ్నః పూర్వభాగేశుభవాసరేచరగృహంపూర్వోక్తచరరాశీన్ దండాః పూర్వోక్తాః అష్టమీపక్షద్వయగతారిక్తాశ్చపూర్వోక్తాః పర్వాణిపంచ పర్వాణిదినత్రయం అమావాస్యాదానిచత్యక్త్వావిహాయ। మృదుక్షిప్రస్థిరర్క్షేషుమృదూని చిత్రానూరాధారేవతీమృగశీర్షాణి క్షిప్రాణిఅశ్వినీహస్త పుష్యాభిజిన్తి స్థిరాణిరోహిణ్యుత్తరాత్రయం ఏతేష్వేకాదశనక్షత్రేషుకార్యమ్॥ అ॥ సమావర్తనమునకు గాలనిర్ణయము

నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యోగకర్మములనుగుమారులంగోరెడివారునాలుగు వేదములను వేదాంగముననగా శిక్షావ్యాకరణముమొదలగు షడంగములనుజదివిగురువునను జ్ఞవడసి సమావర్తనంబను నామంబుగలకర్మను చరరాసులనగా మేష। కర్కట। తులా। మకరరాసులను। పాడ్యమి। షష్టి। ఏకాదశి। పూర్ణిమ। అష్టమి। చతుర్దశి ములనుపంచపర్వములనుదినత్రయమనగా మూడుదినములతోగూడిన వారములను। అమావాస్యనువీనినివిడిచిపగటిపూర్వాయోగమమందును। శుభవారములందునుచిత్త। అనూరాధ। రేవతి। మృగశీర్షము। అశ్వినీ। పుష్యమి। హస్త। రోహిణి। ఉత్తరాభాద్ర। ఈనక్షత్రములయందుసమావర్తనకర్మచేయవలెనని తాత్పర్యము।

ద్వితీయబిందు స్సమాప్తః.

❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

తృతీయబిందుప్రారంభః.

(౪౭) మూ॥ ఆదౌ స్వస్తిత దేవతాం గ్రహగణం సంపూజ్య కర్తుస్తదా తారాచంద్రబలాన్వితే శుభదినే లగ్నే శుభే వాసరే। జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదం ప్రశాంతమనసం నత్వా యథాస్వం గురుం తాంబూలాది సమర్ప్య తస్య తు వదేద్వధ్వావరస్యాపి భమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవివాహప్రకరమాహ॥ ఆదావితి॥ ఆదౌ ప్రథమతః స్వస్తిత దేవతాం స్వేష్టదేవతాం గ్రహగణం సూర్యాదిగ్రహబృందం చ సంపూజ్య సమ్యగభ్యర్చ్య తదా తస్మిన్కాలే కర్తుః వివాహకర్తుః వరస్య పితుః కన్యాదాతురిత్యర్థః తారాచంద్రబలాన్వితే శుభదినే పంచాంగశుద్ధిదివసే శుభవాసరే ప్రశాంతమనసం నిష్కోపాంతః కరణం జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదం జ్యోతిషతత్త్వజ్ఞం గురుం యథాస్వం గురుమివ నత్వా నమస్కృత్య తాంబూలాది ఆదిశబ్దేన గంధమాల్యవస్త్రాభరణాని సమర్ప్య తత్ర వధ్వాః కన్యాయాః వరస్య చ భం నక్షత్రం వదేద్విజ్ఞాపయేత్। జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞాయేతి శేషః। కన్యాతాతాస్వదుహితృనక్షత్రం వరజనకః స్వపుత్రనక్షత్రం జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుషే విజ్ఞాప్య మదాగమనలగ్నవశాచ్ఛుభాశుభఫలం వక్తవ్యమితి। ప్రార్థయేదిత్యర్థః॥ అ॥ వివాహప్రశ్నసను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహకర్తయగువరునితండ్రివివాహప్రయత్నారంభమునందునిష్టదైవమునుసూర్యాది నవగ్రహములనుభక్తియుక్తుడై పూజచేసి తనకుదారాచంద్రబలములు చక్కగానున్నదివసమందును శుభదినశుభలగ్న శుభవారములయందుశాంతచిత్తుడగు జ్యోతిశాస్త్రవేత్తను గురుభావముతో నమస్కరించి తాంబూలదక్షిణాదులచే తుష్టుజేసియా జ్యోతిషునికిగన్యావరులనక్షత్రముల దెలిపి మేమువచ్చినలగ్నమునుబట్టిశుభాశుభ ఫలముల జెప్పవలయుననివివాహకర్త ప్రార్థించవలెనని తాత్పర్యము॥ ❋

(౪౮) మూ॥ పాపః పంచమగో వినష్టతనయః కేంద్రాత్సజామిత్రగః

కన్యాంలగ్నగతో వరంనిధనగో హన్యాద్వృశ్చికన్యావరౌ । చంద్రోష్టమగోథవారిపుగతః ప్రష్టుర్విలగ్నాద్బలీ పశ్చాదష్టమవర్షతశ్చ పురతస్సౌమ్యైర్గ్రహైర్యుక్తేక్షితః॥ వ్యా॥ అథ ద్వాభ్యాంపృచ్ఛకలగ్నవశాత్ఫలాఫలే దర్శయతి॥ పాపయితి॥ పాపః పాపగ్రహః ప్రష్టుః పృచ్ఛకస్య లగ్నాత్పంచమగో యది కన్యావినష్టతనయాంవినష్టాః తనయాః యస్యాస్తాంతథోక్తాంమృతప్రజా మిత్యర్థః। కుర్యాత్ ।స పాపగ్రహః జామిత్రగః పృచ్ఛకలగ్నాత్సప్తమలగ్నగతో యదికన్యాం హన్యాత్ నాశయేత్। స ఏవలగ్నగతః పృచ్ఛనలగ్నస్థో యదివరంహన్యాత్ స ఏవనిధనగః అష్టమస్థానగతో యదికన్యావరౌ హన్యాత్ చంద్రోఽపిబలీసన్ అష్టమగః పశ్చేదరవారిపుగతో వా షష్ఠస్థానగతో వా యదిసౌమ్యైః శుభగ్రహైః యుక్తో వా ఈక్షితో వా న చేద్యది వివాహానంతరం అష్టమవర్షతః అష్టమవర్షాత్పరతః పూర్వమేవకన్యావరౌ హన్యాత్ । ఏవంసర్వత్రప్రశ్నేషుద్రష్టవ్యమ్॥ అ। రెండు శ్లోకములచేత నడిగినలగ్నమునుబట్టి ఫలాఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అడిగినలగ్నమునకు ౫ వ యింటపాపగ్రహముండినట్లయిన-వివాహకన్యను మృతపుత్రులుగలదానిగా జేయును। ౭ టనున్న ఁడు మునందు గన్యను నశింపజేయును। వృశ్చికలగ్నమందున్నట్లయిన వరుని నశింపజేయును। ౮ టనున్నట్లయిన గన్యావరులను నశింపజేయు। మఱియు చంద్రుడు పృచ్ఛకలగ్నమునకు ౮ టను। ౬ టను శుభగ్రహములతో గూడియున్నను జూడబడినను గన్యావరులను వివాహానంతరము ౮ సంవత్సరములకు ముందుగానే నశింపజేయునని తాత్పర్యము॥ *

(౪౧) మూ॥ లగ్నాత్పంచమసంస్థితౌ గురుబుధౌ వధ్వాస్సుపుత్రప్రదౌ శుక్రః పూర్ణనిశాకరశ్చబలినౌ తస్యాశ్చకన్యాప్రదౌ। యే తే లగ్నగతా వరస్యసుఖదాః స్త్రీరత్నలాభప్రదా జామిత్రే యది సంస్థితాస్తు యువతేః పుంరత్నలాభప్రదాః॥ వ్యా॥ లగ్నాదితి॥ గురుబుధౌ లగ్నాత్పృచ్ఛకలగ్నాత్పంచమసంస్థితౌ పంచమస్థానగతౌ యది వధ్వాః కన్యాయాః। సుపుత్రప్రదౌ భవ ఇతితి శేషః శుక్రః పూర్ణనిశాకరశ్చ శుక్రపూర్ణచంద్రౌ బలినౌ సంతౌ పంచమస్థానగతౌ యది తస్యాః కన్యాయాః కన్యాప్రదౌ స్త్రీసంతానప్రదౌ యే తే గురుబుధశుక్రపూర్ణచంద్రాః యే తేషాం మధ్యే కో వా లగ్నగతశ్చేత్ వరస్యసుఖప్రదాః కించ స్త్రీరత్నలాభప్రదాశ్చభవంతి సకలలక్షణలక్షితకన్యాప్రదాశ్చభవంతి జామిత్రే పృచ్ఛకలగ్నాత్సప్తమలగ్నే స్థితాశ్చేద్యువతేః వధ్వాః పుంరత్నలాభప్రదాః రూపయౌవనవిద్యావినయసంపన్నవరప్రదా భవంతి॥ అ॥ శుభఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అడిగినలగ్నమునకు ౫ ట గురుబుధులుండినట్లయిన, కన్యకను సుపుత్రవంతురాలిని జేయుదురనియు॥ శుక్రపూర్ణచంద్రులు బలవంతులై ౫ టనున్న

పక్షమందుగన్యకను స్త్రీసంతానముగలదానిగా జేయుదురనియు । మఱియుని చెప్పబడినబుధ । గురు । శుక్ర । చంద్రులలోనొకరైననులగ్నమందున్నపక్షమునవరునికిమిక్కిలిసుఖమును సకలలక్షణసంపన్నురాలగుస్త్రీనిన్నియిత్తురనియు । వృశ్చికలగ్నమునకు ౭టనున్ననీకన్యకురూపయౌవనవిద్యావినయసంపన్నుడైనవరునిసిత్తురనియర్థము.

※

(౪౯) మూ॥ ఏవంసత్సమయంవిచార్యమనసా శ్రీవేంకటేశంస్మరేత్ కన్యాదాతృగృహంప్రవిశ్యసహతైస్సంభాష్యకర్తైవతామ్ । కన్యాంశీలగుణాన్వితాంస్వకులజాం నక్షత్రరాశ్యాదిస్వర్గైవస్తైరనుకూలినీంచవరయేత్స్వర్ణాది నాలంకృతామ్॥ వ్యా॥ అ॥ కన్యావరణకాలమాహ॥ ఏవమితి॥ ఏవముక్తరీత్యాసత్సమయంశుభలగ్నంవిచార్యమనసాశ్రీవెంకటేశం వేంకటేశమిత్యుపలక్షణంఇష్టదైవతమిత్యర్థః॥ స్మరేత్ కన్యాదాతృగృహంప్రవిశ్యతైఃకన్యాదాతృజనైస్సహసంభాష్యశీలగుణాన్వితాంశీలం। సదాచారఃగుణాస్సాముద్రికలక్షణోక్తాస్తైరన్వితాంయుక్తాంస్వకులజాంస్వకీయకులోద్భవాంతైః పూర్వోక్తైఃస్వర్గైఃనక్షత్రరాశ్యాదిః ఆదిశబ్దేనగ్రహమైత్రిగణకూటాదయఃతైరనుకూలినీంఅనుకూలవతీంస్వర్ణాదినాసువర్ణముక్తావిద్రుమచిత్రవస్త్రాదినాఅలంకృతాంభూషితాంతాంకన్యాంకర్తైవవరయేత్। వివాహకర్తైవనిశ్చయేత్॥ అ॥ కన్యకనవివాహమునకునిశ్చయించెడిక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఈక్రింద జెప్పబడినప్రకారముశుభలగ్నమునువిచారించి మనమునకిష్టదైవంబునుస్మరింపుచుకన్యకనిచ్చువారిగృహమునుప్రవేశించివారితోసంభాషించిసదాచారవతియై। సాముద్రికశాస్త్రమందు జెప్పబడిన లక్షణములతోగూడినదై తనకులమందుబుట్టినదై। నక్షత్రరాశిగ్రహమైత్ర్యాదులచే ననుకూలవతియైబంగారు। ముత్యము। పగడము। ఇవిమొదలైనవానిచే నలంకరింపబడినదైయున్నకన్యకను వరునికిదండ్రినిశ్చయింపవలెనని తాత్పర్యము॥

※

(౫౦) మూ॥ జాతాత్సప్తదశాబ్దతోథవిషమేష్వబ్దేషుపుంసాంశుభో గోదానాహ్వయకర్మలోపకరణేత్పంచమాబ్దాదిషు । కన్యానాంసమవత్సరేషువిహితః పాణిగ్రహఃపుత్రకృజ్జాతాద్ద్వాదశవత్సరాత్తునియమోనేయంవ్యవస్థాపరే॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహసంవత్సరనియమమాహ॥ జాతాదితి॥ జాతాత్ జన్మతఃసప్తదశాబ్దతఃసప్తదశవర్షాత్ । అథఅనంతరంవిషమేష్వబ్దేషుఅయుగ్మసంవత్సరేషు ఏకోనవింశత్యేకవింశత్యాదిషు పుంసాంపాణిగ్రహోవివాహః శుభదఃగోదానాహ్వయకర్మలోపకరణేచేత్ గోదానాఖ్యకర్మలోపాయపంచమాబ్దాదిషు పంచమాదివిషమేషు శుభదఃఏతచ్చింత్యంమూలాభావాత్ కన్యానాంస్త్రీణాంతుసమవత్సరేషువిహితః ॥ పాణిగ్రహఃవివాహఃపు

త్రికత్పురుష సంతానప్రదః జాతో జన్మతః గతవర్షాద్వాజన్మప్రభృతిదశ మవర్షాణ్యభివ్యాప్య అయంనియమః రజస్వలాద్యూర్ధ్వంక్యా ఇయంవ్యవస్థా మయ్యాదానాం స్త్రీదశవర్షాణామూర్ధ్వం రజోదర్శన సమయత్వాదితిభావః॥ అ॥ వివాహముజేయదగినసంవత్సరములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుట్టిననాటి పదవసంవత్సరము మొదలుకొని బేసి సంవత్సరములయందు పురుషులకు వివాహయోగ్యంబనియును స్త్రీలకు సరిసంవత్సరములయందు వివాహము పుత్రప్రదమనియును ౧౦వ సంవత్సరములపై రజోదర్శనసమయ మౌటవలన బేసిసంవత్సరములయందును జేయవచ్చుననుట॥ *

(౫౧) మూ॥ ఉద్వాహోత్సవమనంతరం యదిపునః పాణిగ్రహేచ్ఛుర్భవేత్తద్వర్షాద్యసమాబ్ద ఏవశుభదస్తస్యాన్యపాణిగ్రహః । స్యాత్పత్నీమృతవత్సరాదివిషమేవర్షే వివాహశ్శుభో యుగ్మాబ్దేత్వశుభప్రదోపివిషమే మాసేతికేషాంమతమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ద్వితీయవివాహ యోగ్యాయోగ్యకాలమాహ॥ ఉద్వాహేతి॥ ఉద్వాహోద్వివాహోత్సవమనంతరమేవయః పుమాన్ పునఃపాణిగ్రహేచ్ఛుఃవివాహకాంక్షీ వా భవేద్యది తద్వర్షాద్యసమాబ్దఏవపూర్వవివాహవత్సరాదితి విషమాబ్దమేవతస్య పుంసః అన్యపాణిగ్రహః అన్యస్త్రీవివాహశ్శుభదస్స్యాత్ ఏవంబహువివాహేష్వపిబోధ్యం । పత్నీమృతివత్సరాదివిషమేపత్న్యయస్మిన్ వత్సరే మృతా తద్వత్సరప్రభృతివిషమే వర్షే వివాహశ్శుభః యుగ్మాబ్దేతుసమసంఖ్యే వర్షే అశుభదోపి విషమే మాసి శుభప్రదఇతికేషాంచిన్మతంతథాచసంగ్రహే॥ శ్లో॥ అపుత్రస్యమృతా భార్యాతస్యాభర్తుర్ద్వివాహకమ్। యుగ్మాబ్దేయుగ్మమాసేవాకుర్యాచ్ఛుభదోమతః। ప్రజావత్యాంచ భార్యాయాంమృతాయాంబ్రాహ్మణస్యతు। విషమాబ్దేతుకర్తవ్యోవివాహశ్శుభకృద్భవేత్॥ అ॥ ద్వితీయవివాహమునకు యోగ్యకాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహమైనతర్వాత భార్యజీవవతియైయుండగా మరలవివాహమునుగోరువాడు ప్రథమవివాహసంవత్సరముమొదలు బేసిసంవత్సరములయందును భార్యమృతినొందినవెనుక చనిపోయినదిమొదలుకొని బేసిసంవత్సరములయందును గొందఱిమతానుసారముగా సరిసంవత్సరములో బేసినెలలయందును ద్వితీయవివాహముచేయదగినదని తాత్పర్యము॥ ఇచ్చటభార్యపుత్రహీనురాలై మృతినొందినసమవర్షములందు సమమాసములయందైన జేయదగుననియును పుత్రవతియైమృతినొందిన బేసివర్షములయందు చేయవలయుననియు కొందఱియభిప్రాయము। *

(౫౨) మూ॥ కుంభాజోక్షనృయుగ్మతౌలిసదనేష్వర్కే స్థితే ఫాల్గునే మాఘేమాధవశుక్రయోశ్చశుభదస్సూర్జోన్ని మధ్యమః । చైత్రేమేషగతేధను

ర్మృగగతేపౌషేచయుగ్మస్థితేప్యాషాఢేన శుభోఽథనుర్ఝషయుతేప్యర్కే-
వివాహశ్శుభః॥ వ్యా॥ అథవివాహయోగ్య మాసనిర్ణయమాహ॥ కుంభేతి॥
అర్కేసూర్యేకుంభాజోక్షు స్త్రీయుగ్మతౌళి సదనేషుకుంభమేష వృషమిథున
తులారాశిషుస్థితేసతిఫాల్గునే మాఘేచమాధవశుక్రయోః వైశాఖజ్యేష్ఠమా
సయోః॥ ని॥ వైశాఖేమాధవోరాధో జ్యేష్ఠే శుక్రఇత్యభయః త్రాస్యమరః। వి
వాహశ్శుభదఃఊర్జద్వయేకార్తికమార్గశీర్ష మాసద్వయే॥ ని॥ బాహులోర్జౌ
కార్తికకయిత్యమరః। మధ్యమఃఅనుత్తమః అర్కే మీనగతేసతిచైత్రమాసిధను
మృగగతే ధనుర్గతేమకరగతే వాయఃపౌషేమాసి యుగ్మస్థితే మిథునగతే
సతిచఆషాఢేమాసి। అపిశబ్దాత్కర్కటగతేఆషాఢేపినశుభప్రదః। తథాచా
పస్తంబేన। ఉత్తమంచనైదాఘమిత్యాషాఢత్రయస్యాపిసిద్ధత్వాత్ ధనుర్ఝ
షయుతేపౌషాతిరిక్తే మాసిఅర్కే ధనుర్గతే మకరగతేసతివివాహశ్శుభః చైత్రే
మీనగతేఇత్యనేనమీన చైత్రనిషేధఃవింధ్యస్యోత్తరదేశానామేవ। నతుదక్షిణ
దేశానాంవింధ్యస్యోత్తర దేశానాంమధ్యేపి। కళింగవంగసింధూనామేవకృ
త్స్నమీనచైత్రనిషేధః। శేషేతుమేషాయనప్రవేశాదారభ్యననిషేధః। తథా
హదక్షః॥ శ్లో॥ మేషాయనప్రవేశేతుత దారభ్యప్రయత్నతః। వివాహంశుభమి
చ్ఛంతీగర్గకశ్యపవేవతాః। మీనచైత్రమహాదోషఃకళింగేవంగసింధుషు। వివా
హంవర్జయేత్తత్రచాన్యేషుతుశుభప్రదః। పరాశరసంహితాయాంచ॥ శ్లో॥
వింధ్యస్యదక్షిణేదేశే మీనచైత్రశ్శుభావహః। తస్యస్యాత్తౌన్యభాగేత్వశేష
చైత్రశ్శుభావహః। వివాహేమీనచైత్రేతుయావన్మేషంవిశేద్రవిః। తావద్వై
వాహికంకర్మ కుర్యాద్వింధ్యస్యదక్షిణఇత్యుక్తత్వాత్॥ అ॥ వివాహవిషయమై
శుభాశుభఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషవృషభమిథునతులాకుంభరాసు
లయందుసూర్యుడుండగాను। సూర్యుడు। పుష్యమాసమునకంటె నితరమాస
ములయందుధనుర్మకరములబొందియుండగాను। వైశాఖజ్యేష్ఠమాసఫాల్గు
నమాసములయందును। వివాహముచేయుటమంగళకరమనియు। కార్తికమా
ర్గశీర్ష మాసములయందు జేయుటయల్పఫలదంబనియు। సూర్యుడుపుష్యమాస
మందుధనుర్మకరరాసులయం దుండగాను ఆషాఢమాసమందు మిథునకర్కా
టకరాసులయందుండగాను వివాహముచేయుట మంగళకరమనియు సూర్యు
డుచైత్రమాసమందు మీనరాశియం దుండగా గలిగెడి దోషము వింధ్యపర్వ
తోత్తరదేశమునకేగాని। దక్షిణదేశమునకులేదుకానదక్షిణదేశస్థులుమీనచై
త్రమందుమేషాయనప్రవేశమైనను వివాహముచేయదగునని తాత్పర్యము॥

(౫౩) మూ॥ మాసాంతేదినపంచకేపితృతిథౌరిక్తాష్టమీద్వాదశీషష్ఠీ
విష్టిషువాదినోత్తరదళేసాయంతనేహస్సుఖే। మాసాదావవమార్ధరాత్రదిన

కృతాకాలప్రదోషేషు నామన్వాదౌ చ యుగాదివర్జదివసే పాణిగ్రహో నో
చితః॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహే నిషిద్ధతిథీనాహ॥ మాసాంత ఇతి॥ మాసాంతే దినపం
చకే కృష్ణైకాదశీ ప్రభృతిదినపంచకే పితృతిథౌ సాంవత్సరికాదిపితృదినే । రి
క్తాసు ద్వాదశీషష్ఠీ ష్టమీషు రిక్తాః పూర్వోక్తాః । అష్టమీపక్షద్వయగతా ద్వా
దశీ శుక్లపక్షగతా । మాసాంతే దినపంచక ఇత్యనేనైవ కృష్ణద్వాదశ్యాః తదం
తఃపాతిత్వేన గతార్థత్వాత్ । షష్ఠీ చ పక్షద్వయగతా విష్టిర్భద్రకరణం యే తే
షు వాశబ్దః విష్టిసముచ్చయార్థః॥ సి॥ వా స్యాద్వికల్పోపమయోరేవార్థే చ సము
చ్చయే ఇత్యమరః । దినోత్తరదళే దినస్యోత్తరార్ధే సాయంతనే దివసస్య పంచ
మభాగ ఏవ అత్రాపాదితః దివసస్యోత్తరార్ధమాత్రస్య నిషేధః వస్తుతస్తు సా
యంతనమాత్రస్యాయం నిషేధః నతూత్తరార్ధమాత్రస్యేతి వ్యాఖ్యేయం అన్య
థా ఉత్తరదళనిషేధేనైవ తదంతఃపాతినః సాయంతనస్య గతార్థత్వాత్ పృథ
క్సాయంతనగ్రహణస్య వైఫల్యప్రసంగాపత్తేః అహర్ముఖే ఉషఃకాలే॥ సి॥ ప్ర
త్యూషోఽహర్ముఖం కల్యమిత్యమరః । మాసాదౌ శుక్లప్రతిపది అవమః దినత్రయ
మర్ధరాత్రం మహానిశీథం ద్వితీయయామచరమ ఘటికామారభ్య తృతీయయా
మప్రథమఘటికా చ నిశీథసంజ్ఞా దినస్పృక్ సప్తమీకామః త్రయోదశీ తయోః ప్రదో
షః యేతేషు మన్వాదౌ చ చతుర్దశమన్వాదిష్విత్యర్థః జాతావేకవచనం యుగా
దివర్జదివసే యుగాదయశ్చత్వారః ప్రసిద్ధాః । యేతేషు వర్జదివసేషు పూర్వో
క్తేష్వన్యేషు వర్జదివసేషు పాణిగ్రహో నోచితః కర్మణి క్తః ఋషిభిరితి శేషః॥
అ॥ వివాహనిషిద్ధకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కృష్ణైకాదశి మొదలు అమావా
స్యవరకును । పితృతిథులయందును । రిక్తతిథులయందును అష్టమి ద్వాదశి షష్ఠిల
యందును భద్రకరణయందును దినోత్తరభాగమనగా ౩వ జామునందును । సా
యంకాలమనగా ౬వ గడియ మొదలు ౫ గడియలను । ప్రభాతసమయమందును
అర్ధరాత్రియందును మూడుతిథులు గూడిన దివసమందును । సగము రాత్రివే
ళయందును । సప్తమీ త్రయోదశీ ప్రదోషములయందును । ౧౪ మన్వాదులయం
దును । ౪ యుగాదులయందును । ముందు జెప్పబడిన వర్జ్యదివసములయందు వి
వాహము చేయగూడదనుట॥ *

(౫౪) మూ॥ శుక్రార్కేందుజవాసరేషు శుభదో మందారకార్యోర్మ
ధ్యమశ్చోద్వాహః కుజవాసరే నిధనదస్సోమే సపత్నీప్రదః । రేవత్యుత్తరరో
హిణీకరపితృస్వాతీందుమిత్రాసు రేపాపా నన్వితపాపవేధరహితే పాణిగ్ర
హశ్శోభనః॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహవారనక్షత్రనియమమాహ॥ శుక్రేతి॥ ఉద్వాహః
వివాహః శుక్రార్కేందుజవాసరేషు శుక్రగురుబుధవాసరేషు శుభదః మందా
రకయోశ్శని భానువాసరయోః మధ్యమః కుజవాసరే నిధనదః మృత్యుప్రదః సో

మేసోమవాసరేసపత్నప్రదః ద్వితీయవివాహప్రదఇత్యర్థః। రేవత్యుత్తరారో హిణీకరపిత్ర్యస్వాతీంద్ర మిత్రాసురేరేవత్యుత్తర త్రయరోహిణీహస్తమఘా స్వాతీమృగశీర్షానూరాధామూలాని ఏతేషామన్యతమేపాపాన స్వితేపాప వేధరహితేచనక్షత్రే పాణిగ్రహశ్శోభనః॥ అ॥ వివాహమునకుయోగ్యయో గ్యవారనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బుధగురుశుక్రవారము లుత్తమం బు॥ఆదిత్యశనివారములు మధ్యమంబులు । భౌమవారముమరణప్రదంబు। సో మవారముపునర్వివాహప్రదము । మఱియురోహిణి।మృగశీర్ష।మఖ।ఉత్తర। హస్త।స్వాతి।అనూరాధ।మూల।ఉత్తరాషాఢ। ఉత్తరాభాద్ర। రేవతి। వీనిలో పాపగ్రహములేని నక్షత్రమందునువివాహముచేయుటయుక్తమనుట॥ ❀

(౫౫) మూ॥ ఆర్ద్రాదావనిలాంతఋక్షదశకేసూర్యేస్థితేవాగురౌ సింహస్థేప్యథవాతదంశకగతే పూర్వేదళేపారిఘే । ఉద్వాహోనశుభస్స్వ జన్మనిధనేమాసేచరాశౌ గృహేదంజత్యోరపి జన్మకర్మనిధనాద్యృక్షేషుస ప్తస్వపి॥వ్యా॥అ॥అథఅన్యానపినిషేధానాహ॥ఆర్ద్రాదావితి॥ సూర్యేఆర్ద్రా దావనిలాంతఋక్షదశకేఆర్ద్రాప్రభృతిస్వాత్యంతనక్షత్రదశకేస్థితేసతి॥ శ్లో॥ జ్యేష్ఠమాసేయదాసూర్యోరుద్రర్క్షేచతుర్థభాగభాక్। వివాహాదిశుభంకార్యం కేచిదాహుస్త్రయాంశకా ఇతివిద్యమానత్వాత్। ఆర్ద్రాదావిద్యస్యఆర్ద్రా యాశ్చతుర్థపాదమారభ్యస్వాత్యంతమిత్యర్థః॥ గురౌసింహేస్థేసింహరాశౌస్థి తేసతిఅథవాతదంశకగతేవాపరిఘాయాఇదంపారిఘం। తస్యేదమిత్యణ్ప్రత్య యః తస్మిన్పూర్వదళేపూర్వార్ధే ఉద్వాహోనశుభస్స్వజన్మనిధనేస్వజన్మమా సాదష్టమేమాసిజన్మమాసస్తు॥ శ్లో॥ జన్మోదినమారభ్యత్రింశద్దినమతఃపరం। జన్మమాసమితిప్రాహుర్మునయస్తత్వవాదిన ఇత్యుక్తత్వాత్ స్వజన్మమాస స్తస్యవేదితవ్యః। రాశౌజన్మరాశేరష్టమరాశౌగృహేస్వజన్మలగ్నాదష్టమేల గ్నేదంపత్యోర్జన్మకర్మనిధనాద్యృక్షేషుజన్మకర్మసాంఘాతికవైనాశికమా నసికసాముదాయిక నైధనేషుసప్తనక్షత్రేషుచనశుభః అత్రసింహగురునిషే ధఃవింధ్యస్యోత్తరదేశానామేవనతుతద్దక్షిణదేశానాం। తథాచగోబిలః॥ శ్లో॥ వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగేసింహయుక్తేబృహస్పతౌ। వివాహంనైవకుర్వీ తనాయందోషోస్తిదక్షిణే॥ అ॥ మఱికొన్నివివాహనిషేధకాలముల జెప్పుచు న్నాడు॥తా॥ సూర్యుడార్ద్రనాలవపాదముమొదలు స్వాతినాలవపాదమువ రకునుండినను బృహస్పతిసింహరాశియందుండినను । ఈరాశ్యంశయందయిననుం డగాను। పరిఘానామయోగపూర్వార్ధమందునుజన్మమాసమనగాజన్మించి నదినముమొదలు ౩౦ దివసములందును।జన్మమాసమునకెనిమిదవమాసమందును। జన్మరాశికెనిమిదవరాశియందును।జన్మలగ్నమునకెనిమిదవలగ్నమందును ౩౦ వశ్లోక.

మంపజెప్పబడినజన్మకర్మాది నక్షత్రములయందు నువివాహము జేయదగదని తా త్పర్యము॥ బృహస్పతి సింహరాశియందుండగా సిధ్యోత్తర దేశస్థులకే వివాహని షేధము. తక్కిన దేశస్థులకాని షేధము లేదు॥ ❀

(౫౬) సూ॥ శుక్రశ్శక్రదిగ్గతస్త్రిదివసేబాలోదశాహే పరేప క్షే వృద్ధశ్చక్రకాష్ఠాదశదినేపంచాహమేవాథవా । పక్షేచోభయతో గురుశ్చర మతశ్శక్రేజ్యయోస్తద్వయే పంచాహం తుదినత్రయే ౨. ధకాదివసే వృద్ధశ్శిశు స్స్యాచ్ఛశీ। వ్యా॥ అ॥ గురుశ్శుక్రశశీనాం ఫలం కర్తుమిచ్ఛక్ త్రయాణాం వృద్ధబా ల్యేదర్శయతి॥ శుక్ర ఇతి॥ శుక్రశ్శక్రదిగ్గతః శక్ర ఇంద్రః తస్యదిక్ ప్రాచీత స్యాముదితస్సన్ త్రిదివసే త్రయాణాం దివసానాం సమాహారః త్రిదివసంత స్మిన్ బాలో భవతి పరేపశ్చిమదిశ్యుదితస్సన్ దశాహే దశదివసేషు బాలఃఇతి క్రమాదుక్తప్రాక్ప్రశ్చిమ క్రమాత్పక్షే పంచదశదివసేషు వృద్ధః ప్రాచ్యాం దశ దివసేషు వృద్ధః ప్రతీచ్యాం అథవా పంచాహం పంచదినేషు వా ప్రతీచ్యాం వృద్ధో భవతి గురుః ఉభయతో పక్షే అసమమే చ పక్షే పంచదశదివసేషు బాలో వృ ద్ధశ్చ శుక్రేజ్యయోర్గురుశుక్రయోః తద్వయే ఉదయాస్తమయద్వయే పంచా హం పంచదినానీతి పరమతం కేషాంచిత్ శశీ చంద్రం దినత్రయే వృద్ధః అర్ధదివ సే దశ యామాంతర త్రింశద్ఘటికాః శిశుర్భవతి॥ శ్లో॥ చతుర్దశ్యాశ్చ గశ్చంద్రస్స కృపదస్తమయం ద్రజేత్ । అమావాస్యాంత గౌసూర్య చ ద్రౌ రాశ్యాదిభిస్స మా । అంతే ప్రతిపద మార్గ్యాస్మి గతశ్చేదయుంగత ఇత్యుక్తత్వాత్ చతుర్ద శ్యాం స్యఘటికా ప్రభృతి ప్రతిపదః అంత్యఘటికా పర్యంతం దినద్వయమస్తంగ తః ప్రచ్ఛరమఘటికామారభ్య ద్వితీయాయాస్త్రింశద్ఘటికా పర్యంతం బా లః । ద్వాదశ్యాః ప్రథమఘటికాదిమారభ్య చతుర్దశ్యాంచరమఘటికా పర్యం తం దినత్రయం వృద్ధో భవతీత్యర్థః॥ అ॥ గురుశుక్రచంద్రులవృద్ధత్వబాల్యముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుక్రుడు తూర్పుదెస ఉదయించిన ఉదయానంతరం ౩ దివసములు బాలుడును పశ్చిమంబున ఉదయించిన ౧౦ దివసములు బాలుడు ను తూర్పున అస్తమించిన అస్తమయమునకు ముందు ౧౫ దినములు వృద్ధుడు ను పశ్చిమంబున అస్తమించిన ౧౦ దివసములు వృద్ధుడును । నొకపక్షమున పశ్చి మంబున ౫ దివసంబులు వృద్ధుడును బృహస్పతి ఉదయించిన ౧౫ దివసములు బా లుడు అస్తమించిన ౧౫ దివసములు వృద్ధుడును కొందఱి యభిప్రాయము గురు శుక్రులకు ఉభయులకు ఉదయించిన అస్తమించిన ౫ దివసములు బాలవృద్ధత్వములని యును । చంద్రుడు కృష్ణద్వాదశి మొదటి ఘడియ మొదలు చతుర్దశ్యంత్యఘడియ వ రకు వృద్ధుడును శుద్ధపాడ్యమి తుదఘడియ మొదలు విదియ ౩౦ ఘడియల వరకు బాలుడనియు తాత్పర్యము॥ ❀

(౫౭) మూ॥ శుక్రార్కేందుషు చాస్తగేషు నిధనం ప్రాప్నోతి శీఘ్రం వధూ
ర్బాలేషు వ్యభిచారిణీ వయువతి ర్వృద్ధేషు సత్సు త్రిషు । కన్యా వృత్తి మియాత్ వివా
హాసమయే వ్రాత్యోప్రతేవాభవేత్సీమంతం సవనం వినైవ నశుభం సర్వేషు క
ర్మస్వపి॥ వ్యా॥ శుక్రేతి॥ వివాహసమయే శుక్రార్కేందుషు శుక్ర గురు చంద్రేషు
త్రిష్వస్తగేషు సత్సు వరః శీఘ్రం మృతిం ప్రాప్నోతి। ఏతేష్వేవ బాలేషు సత్సు యువ
తిః స్త్రీ వ్యభిచారిణీ స్యాత్ । వృద్ధేషు సత్సు కన్యా మృత్యుం గతా భవేత్ । ఉప
నయన సమయే ఏతేష్వేవ నిధనేషు సత్సు వ్రాత్యః కర్మహీనో గతో భవేత్ వటురితి శే
షః॥ ని॥ వ్రాత్యస్సంస్కారహీనస్స్యాదిత్యమరః సీమంతం ప్రసిద్ధం సవనం ఫుం
సవనం వినా ఆభ్యాం వివాత యోర్గ్నో సనియమత్వాన్నమూర్ధాదిదోషత్యాగః అ
న్నప్రాశనస్యాప్యేవం బోధ్యం సర్వేషు కర్మసు శుభకర్మసు న శుభం । అత్ర గు
రుశుక్రయో ర్వృద్ధ బాల్యయో ర్దేశభేదేన వ్యవస్థా కర్తవ్యా తథాహి॥ శ్లో॥ విం
ధ్యస్య దక్షిణే దేశే వృద్ధబాల్యే సితేజయోః । త్రిదినం వర్జయిత్వాతు తతః కు
ర్యాత్తు శోభనమితి॥ అ॥ పర్గ్రహ ఫలములఁ జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రగురుశుక్రు
మూఢములయందు వివాహము చేసిన వరుఁడు శీఘ్రమున మృతినొందుననియు వీరు
బాలురై యున్న వివాహమయిన కన్యక అంకులాడి యగుననియు వృద్ధులైయు
న్న కన్యక మృతిఁ బొందుననియు । సీమగ్గురిప్రకారముండగాను పనయనమైనవా
డు వ్రాత్యుఁడనియు మాసనియమములుగల సీమంతాదుల విడిచియన్యములైనసర్వ
కర్మలకు నిషేధమని తాత్పర్యము వింధ్యపర్వత దక్షిణదేశస్థులకు గురుశుక్రులు
వృద్ధబాలత్వములలోనున్న ౩ దివసంబులం బరిత్యజించి మిగిలిన దివసములలో
జేయవచ్చుననికొందఱి యభిప్రాయము॥

(౫౮) మూ॥ జ్యేష్ఠే మాసి కరగ్రహో న శుభకృజ్జ్యేష్ఠాంగనా పుత్ర
యోః జ్యేష్ఠే మాస్యపి జాతయోశ్చ నివాహో జ్యేష్ఠోదసంభూతయోః। దంపత్యో
ర్యది మేనకే నవిధినా జ్యేష్ఠాత్రయం చాస్తి చేత్ త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషదోహి సతతం
నాప్యాద్యగర్భద్వయే॥ వ్యా॥ అ॥ అథ త్రిజ్యేష్ఠస్వరూపం జ్ఞాపయన్ తత్
త్రవివాహనిషేధమాహ॥ జ్యేష్ఠ ఇతి॥ జ్యేష్ఠే మాసి జ్యేష్ఠాంగనా పుత్రయోః
జ్యేష్ఠపుత్రీ జ్యేష్ఠపుత్రయోః కరగ్రహో వివాహో న శుభకృత్ । కించ జ్యేష్ఠమా
సే జాతయో రపి జ్యేష్ఠోదసంభూతయోః జ్యేష్ఠానక్షత్రజాతయోశ్చ జ్యేష్ఠమా
సి న శుభకృత్ మేనకే నవిధినా దంపత్యోః జ్యేష్ఠాత్రయమస్తి చేద్యదితదా త్రి
జ్యేష్ఠాహ్వయదోషో భవతీహ తి ప్రసిద్ధా । త్రిజ్యేష్ఠే న శుభకరఇత్యర్థః నాప్యా
ద్యగర్భద్వయే త్రిజ్యేష్ఠత్వాభావేపి ఆద్యగర్భద్వయే పి న శుభకృదిత్యర్థః॥ ఆద్య
గర్భద్వయే వి శేషః శ్లో॥ ఆద్యగర్భద్వయోర్యత్ర వివాహకార్యమేవ్యది। మా
సాధిపతిమిత్రత్వవశాదత్ర శుభావహః॥ మనస్చ శ్లో॥ వివాహోయది వై జన్య

శ్చేద్యగర్భద్వయోరపి । అన్యోన్యరాశిమిత్రత్వే శంభుః ప్రాహ మునిస్స్మరేత్॥ తా॥ ఏకపక్షమునందైనను కన్యావరులకు మూడు జ్యేష్ఠ శబ్దములు గూడనేని త్రిజ్యేష్ఠమను దోషమగుచున్నది గాన సహోదరులలో జ్యేష్ఠస్త్రీపురుషులకు జ్యేష్ఠమాసమందు। వివాహము చేయగూడదనియు। జ్యేష్ఠమాసమందైనను। జ్యేష్ఠానక్షత్రమందయినను బుట్టిన కన్యావరులకును జ్యేష్ఠమాసమందు జేయగూడదనియు। త్రిజ్యేష్ఠము గూడక పోయినను కన్యావరులిరువురు సీమంతపుత్రులయిన వివాహము సకును నిషేధమని తాత్పర్యము॥ జ్యేష్ఠకన్యావరులయిన దంపతులకు రాశిమిత్రత్వము గ్రహమైనా సాధిపులమిత్రత్వము గానికలిగి యుండెనేని శుభకరమని మన్వాదులయభిప్రాయము॥ ❋

(౫౯) మూ॥ వధ్వాద్వాదశరంధ్రజన్మసు గురుర్వైధవ్యదస్స్యాత్త్రిషట్సంస్థః స్త్రీపుంసయోః కృచ్చతుర్థదశమస్థానస్థితో దుఃఖకృత్। అవశ్యం బలమార్యసూర్యశశినాం భానాం వివాహే ద్వయోర్దుష్టస్థానగతా అమీతు విహితాస్తేషాంచ పూజాదినా॥ వా॥ అ॥ అథ వివాహే గురుఫలమాహ॥ వధ్వా ఇతి॥ వధ్వాః కన్యాయాః గురుః ద్వాదశరంధ్రజన్మసు వధూజన్మకలగ్నాజ్జన్మకాలచంద్రలగ్నాద్ద్వాదశాష్టమజన్మలగ్నేషు । స్థితస్సన్ వైధవ్యదస్స్యాత్ త్రిషట్సంస్థః వరస్య తృతీయషష్ఠస్థానగతో గురుః స్త్రీపుంసయోః కృత్ పత్నీనాశకృద్భవతి చతుర్థస్థానదశమస్థానయోః స్థితశ్చేత్ ఉభయోర్దుఃఖకృదుక్తేభ్యోతిరిక్తస్థానేషు స్థితశ్చేచ్ఛుభఫలో భవతీత్యర్థాల్లభ్యతే । వివాహే ద్వయోర్దంపత్యోః ఆర్యసూర్యశశినాం గురుసూర్యచంద్రాణాం భానాం తారాణాం చ బలం తు అవశ్యం ॥ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ చంద్రతారాబలం వీక్ష్య దంపత్యోర్గురుసూర్యయోః । మాసేను శుభదనేకారయేన్మంగళం ముదే । అమీ గురుసూర్యచంద్రాః దుష్టస్థానగతా అపి పూజాదినా జపహోమదానాదినా విహితాః వశీకృతాస్సంతః । తేషాం దంపత్యోరిత్యర్థః పూజాయాం బహువచనం । శుభదా భవంతీత్యర్థః॥ అ॥ వివాహమునకు బృహస్పతి జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ బృహస్పతి కన్యకు జన్మలగ్నమునకైనను। జన్మచంద్రలగ్నమునకైనను ౧౨-౮-లగ్నము ఈ స్థానములయందున్న కన్యక విధవయగుననియును। వరుని జన్మలగ్నమునకు ౩।౬ స్థానములయందున్న మృతభార్యావంతుడగుననియు। ౪। ౧౦। స్థానములయందున్న దంపతులు దుఃఖవంతులగుదురనియు-౨। ౫। ౭। ౯। ౧౧। స్థానలనున్న శుభకరుండని తాత్పర్యము॥ ఇదియుగాక దంపతులకు రవిచంద్రబృహస్పతి తారాబలము అవశ్యముగా జూడదగినది యీ సూర్యచంద్ర బృహస్పతుల నిష్టస్థానమందుండిరేని జపహోమదానాదులచే సంతుష్టులగావించిన శుభప్రదులగుదురని యర్థము॥

(౬౦) మూ॥ ఏకస్యాపి సుతాద్వయంన విహితం నాన్యైకజన్యద్వ

హోరేకస్మిన్నుదయే ద్వయోశ్చవరయోర్న దద్యాన్నపుత్రీద్వయం । పుత్రీపుత్ర శుభద్వయంనయుగపత్కార్యంన పుత్రద్వయోరుద్వాహ వ్రతయుగ్మమేకభవనేనాప్యన్యయోస్తద్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం ఏకోదరాణాంవివాహనిషేధమాహ॥ ఏకస్యేతి॥ ఏకస్యపుంసఃసుతాద్వయంఏకోదరకన్యాద్వయంనవిహితంనయోగ్యంనదేయమితియావత్ । ఏకజన్యద్వయోః ఏకోదరయోః । ద్వయోఃవరయోరపిసుతాద్వయంపుత్రికాద్వయమపినవిహితంఏకస్మిన్నుదయేఏకలగ్నే ద్వయోః భిన్నోదరయోః వరయోః పుత్రీద్వయం నదద్యాత్ । పుత్రీపుత్రశుభద్వయంఏకోదరయోః పుత్రీపుత్రయోఃవివాహద్వయం యుగపత్ । ఏకలగ్నేనకార్యంపుత్రయోః । ఉద్వాహవ్రతయుగ్మంవివాహయుగ్మఉపనయన యుగ్మంవాయుగపన్న కార్యం కించఉద్వాహశ్చ వ్రతంచ ఉద్వాహవ్రతేతయోః యుగ్మఏకలగ్నే ఏకగృహేచ అన్యయోఃభిన్నోదరయోరపితద్ద్వయం వివాహద్వయం ఉపనయనద్వయంవా ఏకలగ్నే కార్యంఆపద్విషయేవిశేషః॥ శ్లో॥ ఏకోదరోద్భవసుతాసుతయోర్వివాహంమాసాంతరే మనువసిష్ఠపరాశరాద్యాః । ఇచ్ఛంతిమంగళమథాశు వదంతిగర్గాః కేచిత్త్రిధావదివసేప్యుదయప్రభేదే । అపరోవిశేషః॥ శ్లో॥ ఏకలగ్నేపిభిన్నానాం శేవసిష్ఠాత్రిపరాశరాః । తయోర్వివాహమిచ్ఛంతిపృథగ్గ్రామేధమంటపే । శుభకృత్సుత్రికోద్వాహోత్పశ్చిత్పుత్ర కరగ్రహః ఏకతిథ్యామపిప్రాహ భార్గవోభిన్నవేశయోః॥ భార్గవస్పత్యే॥ శ్లో॥ ఏకస్మిన్దివసేప్యేకలగ్నేభిన్నాంశకేతయోః। ఏకగర్భోదయోస్తత్ర వివాహశ్శుభకృద్భవేత్। యమళవిషయేతు। ఏకస్మిన్వత్సరేచైకవాసరేమంటపేపిచ । కర్తవ్యంమంగళంస్వస్రోర్భ్రాత్రోర్యమళజాతయోః గణశఃక్రియమాణానాంయుగపన్మాతృపూజనం । నాందీముఖంభవెదేకంహోమతంత్రాఃపృథక్పృథక్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతసోదరులకేకకాలవివాహమునునిషేధించుచున్నాడు॥ తా॥ ఒకవరునికినిరువురుసోదరకన్యలనీయగూడదనియు నన్నదమ్ములకుఒకటేచెల్లెంద్ర నీయగూడదనియునొకలగ్నమందుభిన్నోదరవరులకైనను గన్యకాద్వయము నియ్యగూడదనియునొకలగ్నమందుపుత్రీపుత్రులకు వివాహము చేయగూడదనియు । సోదరులకురెండువివాహములుగాని యుపనయనములుగాని చేయగూడదనియు నొకనికినుపనయనమునొకనికి వివాహమునొకగృహమందొకలగ్నమందు జేయగూడదనియుభిన్నోదరులకైన నొకలగ్నమం దొకవేదికయందు జేయగూడదనియు తాత్పర్యము ॥ ఆపత్కాలవిషయమై మన్వాదులుకొందఱు మాసాంతరమందు జేయవచ్చుననియు గొందఱు లగ్నాంతరమందు జేయవచ్చుననియు గొందఱొకలగ్నమందంశాంతర మందన్యగ్రామమందు జేయవచ్చుననియు అన దఱప

యస్మైనేక కాలమందే చేయవలయునని చెప్పియున్నారు॥ *

(౬౧) మూ॥ పుత్రీపాణిపీడనాచ్చ పరతస్సూనోర్వివాహశ్శుభో నాన్యత్పుత్రకరగ్రహాత్తనకి మవ్యుద్వాహ ఏవవ్రతాత్ । నాన్యత్పూర్వమృతుత్రయాత్స్వశరదిహ్యేకోదరాణామయం ప్రత్యుద్వాహ విధిస్తయోర్నశుభకృచ్ఛ్లోకేత్రపూర్వత్రచ॥ వ్యా॥ పుత్రీతి॥ పుత్రీపాణిపీడనాత్ దుహితృవివాహాత్ పరతః అనంతరం సూనోః పుత్రస్యవివాహశ్శుభః పుత్రకరగ్రహాత్ పుత్రవివాహానంతరం అన్యత్పుత్రికావివాహః పుత్రోపనయనాదికం నశుభకృత్ వ్రతాత్ పుత్రోపనయనానంతరం ఉద్వాహ ఏవశుభః నకిమపి పునరుపనయనాదికం నశుభమిత్యర్థః స్వశరది వివాహ సంవత్సరే॥ ని॥ సంవత్సరోవత్సరోబ్దోహాయనోస్త్రీ శరత్సమా ఇత్యమరః । ఋతుత్రయాత్ షణ్మాసా త్పూర్వమేకోదరాణామన్యత్ ఉపనయనంశుభం అయం ప్రత్యుద్వాహ విధిః వివాహవిధిః తయోర్నశుభకృదితి అత్రశ్లోకే పూర్వత్రచ పూర్వశ్లోకేచోక్తః అత్రస్వశరదీత్యన్యేన అబ్దభేదేతు శుభకృదితి గమ్యతే ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ ఫాల్గునే చైత్రమాసేతు పుత్రోద్వాహోపనాయనే । అబ్దభేదాత్ప్రకుర్వీత ఋతుత్రయవిడంబనమితి॥ తా॥ ఏకకాలమందు పుత్రపుత్రికావివాహములలో పుత్రికావివాహానంతరము పుత్రవివాహము ముఖ్యమనియు, పుత్రవివాహనంతరమందు పుత్రికావివాహమైనను పుత్రోపనయనమైన జేయగూడదనియును పుత్రోపనయనానంతరమందు పుత్రికావివాహము శుభకరమనియు । పుత్రవివాహము చేసినసంవత్సరమందు ౬ నెలలపర్యంత మేకోదరులకుపనయనాదులు శుభకరములనియు మఱియు నీవివాహవిధి యీక్రమమున నా సంవత్సరమందు ౬ నెలలు చేయగూడదని చెప్పబడినను సంవత్సరభేదమైన పక్షమందు నీ చెప్పబడిన పరిమితిలేక నేవివాహాదులు చేయుట యుక్తము గాన ఫాల్గునమాసమందు వివాహమును జేసి చైత్రమాసమందు మరల నే ప్రయోజనమైన జేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥

(౬౨) మూ॥ చాతుర్థీంచవధూం చతుర్థపురుషస్తాం పంచమీం చోద్వహేన్నో షష్ఠీంతుసముద్వహేత్తు యువతీం నోపంచమీం పంచమః। తార్తీయీం తువధూం తృతీయపురుషస్తాముద్వహేన్నోద్వహేదిత్యన్యే ప్రవదంతి సప్తమజనాదూర్ధ్వం పరేషామివ॥ వ్యా॥ అ॥ అథవివాహయోగ్యాయోగ్యసంబంధమాహ॥ చాతుర్థీమితి॥ చతుర్థపురుషః కూటస్థాత్ చతుర్థపురుషః చాతుర్థీం వధూం స్త్రియం ఉద్వహేత్ కించ చతుర్థ ఏవ పంచమీం కూటస్థాత్పంచమీం తాం వధూంచ। ఉద్వహేత్ కింతు చతుర్థః షష్ఠీం యువతీంతు నోసముద్వహే త్పంచమః పంచమపురుషః । పంచమీం యువతీం నోసముద్వహే త్తృతీయపురుషః తార్తీయీం తృతీయ వధూంచ ఉద్వహేత్ నోద్వహేదిత్యన్యే తృతీయాం తార్తీయీం నో

ద్వహేదితి కేచిత్ ప్రవదంతీత్యర్థః ఇయంవ్యవస్థా సప్తమ జనాత్సప్తమపురుష పర్యంతం సప్తమజనాదూర్ధ్వమంతుపరేషామపి సపిండానామివ సంబంధః నో పంచమీం పంచమ ఇత్యత్రవిశేషో ద్రష్టవ్యః॥ శ్లో॥ పంచమః పంచమీం కన్యాం నో ద్వహేద్వ్యతియద్వచః । పితృపక్షే సషే ధాయం మాతృపక్షే నతద్భవేదితి॥ అ॥ వివాహమునకు యోగ్యాయోగ్యాసంబంధముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కూటస్థపురుషుడు మొదలు రవపురుషుడు నాలవస్త్రీనిన్ని ౫వస్త్రీనిన్ని వివాహము చేయవచ్చుననియు జతుర్థపురుషుడష్టస్త్రీని వివాహముచేసుకొనగూడదనియు బంచమపురుషునికి బంచమస్త్రీనివివాహముచేయగూడదనియును । తృతీయపురుషునికిదృతీయస్త్రీని వివాహముచేయవచ్చునుగూడదని కొందఱిమతమీ చెప్పబడిననియమముసప్తపురుషపర్యంతమేగాన అనంతరముసామాన్యబంధు సంబంధమువలెనే వివాహముచేయవచ్చునని తాత్పర్యము ॥ ఈపంచమస్త్రీ పంచమపురుషవివాహము తండ్రివరుసకాదనియు దల్లివరుసయుత్తమంబనికొందఱిమతము॥ ❋

(౬౩) మూ॥ మూలాహిప్రభవావధూశ్శ్వశురతత్పత్న్యౌవిహంతి క్రమాదంత్యాద్యం ఘ్రిసముద్భవాత్వథభవజ్జ్యేష్ఠర్క్షజాశ్లేష్మజమ్ । ఇంద్రాగ్నిప్రభవావివాహ సమయేహంత్యేవసాదేవరం త్రిష్వేతేష్వృషభేషుజాతపురుషోహంతీతి కేచిజ్జగుః॥ వ్యా॥ అథగండర్క్షజాతకన్యాఫలమాహ ॥ మూలేతి ॥ మూలాహిప్రభవామూలాశ్లేషానక్షత్రజాతావధూః క్రమాత్ శ్వశురతత్పత్న్యౌ మూలజాశ్వశురం భర్తృజనకం ఆశ్లేషజాతత్పత్నీం శ్వశ్రూం। మూలాహిప్రభవేతి కృత్స్నమూలాశ్లేషయోః నిషేధప్రాప్తేపాదభేదేసవ్యవస్థాపయతి అంత్యాద్యంఘ్రిసముద్భవామూలాంత్యపాదే ఆశ్లేషాద్యపాదేసముద్భవావధూః శ్వశురతత్పత్న్యౌనిహంతి । అథజ్యేష్ఠర్క్షజాశ్లేషజంభర్తృజ్యేష్ఠంనిహంత్రిభవేత్ । ఇంద్రాగ్నిప్రభవావిశాఖానక్షత్రజాతావధూః వివాహసమయ ఏవ దేవరంశ్వభర్తృకనిష్ఠంహంతి ఏతేషుత్రిషుభేషు మూలాశ్లేషాజ్యేష్ఠానక్షత్రేషు జాతపురుషోపి పూర్వోక్తాన్ హంతీతి కేచిజ్జగుఃఊచుః॥ గైశబ్దఇతిధాతోర్వ్యాతోలిట్। త్రిష్వేత్యుపలక్షణంవిశాఖజోపిదోషకృత్ అయం । నసమీచీనఃపక్షఇత్యస్యారసూచనాయకేచిదిత్యుక్తం॥ శ్లో॥ మూలాసార్పవిశాఖాను జ్యేష్ఠభేచోద్భవఃపుమాన్ । నదోషకృద్వివాహేషుస్త్రీయస్సర్వత్రవర్జమేత్ । ఇతవిద్యమానత్వాత్॥ అ॥ గండనక్షత్రమందు బుట్టినవారలకుఫలముల జెప్పుచున్నాడు ॥ మూలానక్షత్రమందుబుట్టినస్త్రీమామకు కూడదనియ్యు । ఆశ్లేషయందుబుట్టినస్త్రీయత్తకుగూడదనియు నీమూలాశ్లేషలయందుగూడదని సామాన్యముగాజెప్పినను మూలానక్షత్రము నాలవపాద

మందుబుట్టినమామకుమారకురాలనియు నాశ్లేష మొదటిపాదమందుబుట్టినప త్తకువశారికురాలగు నదివిశేషంబనియు జ్యేష్ఠానక్షత్రమందు బుట్టినస్త్రీపతిజ్యేష్ఠభ్రాతృనాశకారిణియగుననియు । విశాఖానక్షత్రమందుబుట్టినస్త్రీ వివాహకాలముందే మఱిదికిమారకురాలగుననియు నీమూలాశ్లేషాజ్యేష్ఠావిశాఖానక్షత్రములయందు బుట్టినపురుషుడు క్రిందజెప్పినవారికిమారకుడనికొందఱు చెప్పినను స్త్రీలకుగానిపురుషులకు దోషములేదని తాత్పర్యము॥ ❋

(౬౮) మూ॥ యఃపంచాంగవిశుద్ధిహీనదినకృత్సంక్రాంత్యహఃపాపినాంషడ్వర్గఃకునవాంశకోష్టమకుజష్షట్కంభృగోఃకర్తరీ । లగ్నాదష్టమష్టమేందుయు భయోశ్చంద్రోష్ట రిష్ఫారిగశ్చంద్రస్సగ్రహ ఏవవారజనితస్స్యాద్దుర్ముహూర్తాభిధః॥ ❋

(౬౯) మూ॥ ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభంగ్రహణభంచోత్పాతభం క్రూరయుగ్ధిష్ణ్యంచాశుభవిద్ధభంవిషయుతంలగ్నాస్తదోషస్తథా। గండాంతోవ్యతిపాతవైధృతిమహాయోగా ఇతిస్వాభిధాలగ్నస్యాప్యఖిలైక వింశతిమహాదోషాన్ప్రవక్ష్యేధతాన్॥ వ్యా॥ అ॥ అథశ్లోకద్వయేనైకవింశతిమహాదోషనామాన్యాహ॥ యఇతి॥ ఖర్జూరిస్థేతిచ॥ యఃపంచాంగశుద్ధిహీనఇత్యేకఃదినకృత్సంక్రాంత్యహఇత్యేకః । పాపినాంషడ్వర్గఇత్యేకఃకునవాంశఇత్యేకఃఅష్టమకుజఇత్యేకః । భృగోష్షట్కమిత్యేకఃకర్తరితేకః । లగ్నాదష్టమమిత్యేకఃఉభయోర్లగ్నపత్యోరష్టమేంద్వరిత్యేకః చంద్రోష్టరిష్ఫారిగష్షడష్టరిష్ఫ చంద్రదోషఇత్యేకః। చంద్రస్సగ్రహఇత్యేకఃవారజనితదుర్ముహూర్తాభిధఇత్యేకః। ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభమిత్యేకఃగ్రహణభమిత్యేకః । ఉత్పాతభమిత్యేకఃక్రూరయుగ్ధిష్ణ్యమిత్యేకః। అశుభవిద్ధభమిత్యేకః। విషయుతంవిషయుతలగ్నమిత్యేకః। లగ్నాస్తదోషఇత్యేకః గండాంతఇత్యేకః వ్యతీపాతవైధృతీమహాయోగఇత్యేకవింశద్దోషాఇత్యవశ్యమంగీకార్యాః నతుభిన్నకాలికయోస్తయోరేకదినేయుగాసంభవాదితిశంకనీయమితి సర్వమవధేయం । ఏతేసర్వేమిళిత్వాఏకవింశతిదోషాభవంతి । తాన్ శ్లోకద్వయేనోక్తానఖిలైకవింశతిమహాదోషాన్ లగ్నస్యవక్ష్యేకథయామి॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేనిరువదియొకమహాదోషనామములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పంచాంగశుద్ధిహీనమనిసంక్రాంత్యహస్సని । పాపషడ్వర్గమనికునవాంశమని అష్టమకుజుడుభృగుషట్కమని కర్తరియనిలగ్నాష్టమదోషమని । అష్టమచంద్రుడని షడష్టరిష్ఫచంద్రదోషమని చంద్రసహదోషమని వారజనితదుర్ముహూర్తమని । ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభంబనిగ్రహణభమని ఉత్పాతభమనిక్రూరయుగ్ధిష్ణ్యమని । అశుభవిద్ధమనివిషయుతలగ్నమనిలగ్నాస్తదోషమనిగండాంతమని । వ్యతీపాతవైధృతిమహాయోగమనియీయిరువది

యొక్క మహాదోషములపేరు మున్నప్పైన దెలియచేయుచున్నాడు॥ *

(౬౬) మూ॥ దుష్టాశ్చేత్కరణర్క్షవారతిథయో యోగశ్చ తేష్వాశనం నాడ్యష్షోడశ షోడశేత్యుభయతో వర్జ్యా రవేస్సంక్రమాత్। రాశిష్వేవ చరేషు చైకదివసస్త్యాజ్యో యనే రాశివత్తద్రాశింగత ఏవ తత్తదయనం ప్రాప్నోయదా సూరిః॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేనదుష్టానామేకవింశమహాదోషాణాం స్వరూపం నిర్వాహ్యం ప్రథమోపదిష్టయోః పంచాంగశుద్ధిహీన దినకృత్సంక్రాంతి దోషయోర్లక్షణందర్శయతి॥ దుష్టా ఇతి॥ యేదుష్టాః కరణర్క్షవారతిథయః యోగశ్చ యః తేష్వాశనం తేషాంతిథివార నక్షత్రయోగకరణానాం పంచానాం మేళనం చేత్ కరణేషు భద్రః ఋక్షేషు వ్యనక్షత్రాణి ప్రష్ట్యాదీని వారేషు కుజః యోగేషు పరిఘవ్యాఘాతాదయో వక్ష్యమాణాః తిథిషు మాసాంతే దినపంచకం ఇతి శ్లోకోక్తాః ఏతే దుష్టాః ఏతైర్యధా సంభవం యుక్తమేవ పంచాంగస్య దుష్టత్వం ఏవం పంచాంగశుద్ధిహీనో దోష ఇత్యుచ్యతే రవేస్సూర్యస్య సంక్రమాదుభయతః పూర్వం షోడశనాడ్యః పశ్చాచ్చ షోడశనాడ్యశ్చ వర్జ్యాః శుభకర్మణసు త్యాజ్యాః చరేషు చరరాశిష్వేవ మేషకర్కటతులామకరేషు। రవిసంక్రమణేషు ఏకదివసః పూర్వం త్రింశద్ఘటికాః పరేచ త్రింశద్ఘటికా త్యాజ్యా ఇత్యర్థః శుభకర్మస్వితి శేషః అయనే రాశివత్ యత్సంక్రమణేయాః ఘటికాః తదయనేపితావద్ఘటికా త్యాజ్యా ఇత్యర్థః। భాస్కరస్సూర్యః యదాస్మిన్రాశేయ దయనం ప్రాప్నోతి తచ్చైవ తద్రాశింగత ఏవ నసంశయ ఇత్యేవకారార్థః ఏషః దినకృత్సంక్రాంతిదోషః॥ అ॥ క్రింద రెండ శ్లోకములయందు జెప్పబడిన యేకవింశతి మహాదోషస్వరూపముల నెలియజేయుచున్నవాడై ముందు పంచాంగ శుద్ధిహీనదోషలక్షణమును సంక్రాంతిదోషలక్షణమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ అశుభకరములైన తిథివారనక్షత్రయోగకరణములు గూడినది పంచాంగ శుద్ధిహీనదోషమని శుభకర్మలవిషయమై సూర్యసంక్రమణప్రవేశమునకు ముందు వెనుక ౧౬ గడియలు వర్జింపవలయుననీ సూర్యుడు మేషకర్కటతులామకరరాసులయందు ప్రవేశమునకుముందు॥ ౩౦ ఘడియలును వెనక ౩౦ ఘడియలనునిషేధింపవలయుననియు। అయనములకునిషేధవిధియీప్రకారమేయనియుని దేదినకృత్సంక్రాంతిదోషమని తాత్పర్యము॥ *

(౬౭) మూ॥ మేషోగోమిథునం కుళీరమృగరాట్కన్యాతులావృశ్చికాశ్చాపాఖ్యోమకరో ఘటోఝుష ఇతి హ్యేతే గ్రహాఖ్యాః క్రమాత్। భౌమశ్శుక్రబుధేందు సూర్యశశిజాభృగ్వారజీ వాసితామందో జీవ ఇతిక్రమేణగృహాహాఏతేహీమషడ్వర్గపాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథపంచభిశ్శ్లోకైః షడ్వర్గస్వరూపం ప్రపంచయితుం ఆదౌ తావత్తదుపయోగి రాశ్యధిపతీనాహ॥ మేష ఇతి॥ మేషః ప్ర

…

వ్యా॥తా॥ సౌమ్యగ్రహసంబంధిరాసులుశుభరాసులనియు। పాపగ్రహసం బంధిరాసులుక్రూరరాసులనియు ఈ ౧౨ రాసులలోమేషముచరమని।వృషభ ముస్థిరమని।మిథునముద్విస్వభావమని యీప్రకారము ౧౨ రాసులకు జూడవ లెను। లగ్నముర౦భాగనులుగలదనియు। గల్నమును రెండుభాగములు చేసిన హోరలగునందులోమేషాది విషమరాసులయందు ప్రథమభాగము సూర్య హోరద్వితీయభాగము చంద్రహోరవృషభాదిసమరాసులయందు ప్రథమ భాగముచంద్రహోర । ద్వితీయముసూర్యహోర । ఈరెండుగ్రహములు హోరాధిపతులనితాత్పర్యము॥

(౬౮) మూ॥తల్లగ్నేశసుతేశధర్మపతయోద్రేక్కాణపాస్స్యుస్త్ర యస్స్వాన్త్యోపాంత్యగృహేశ్వ రాయితిజగుత్రేక్కాణపాశ్చాపరే। కేచి త్స్వాత్మజధర్మపాఇతిజగుః ద్రేక్కాణపాస్స్యుశ్చ రేధర్మస్వాత్మజపాః స్థిరే సుతనవస్వేశాద్వపూపేగృహే॥ వ్యా॥ అథద్రేక్కాణాధిపతీనాహ। తల్ల గ్నేతి॥ తల్లగ్నేశసుతేశధర్మ పతయఃక్రమాత్ ద్రేక్కాణపాస్స్యుః త్రింశ ద్భాగాత్మకస్యలగ్నస్యాగృతేయోభాగః ద్రేక్కాణశబ్దార్థః। అయమాశయః యస్యలగ్నస్యయోధిపః సఏవప్రథమ ద్రేక్కాణాధిసుతేశః లగ్నాత్పంచమ లగ్నాధిపోయః సఏవద్వితీయద్రేక్కాధిపః । ధర్మపతిః లగ్నాన్నవమలగ్నా ధిపతిర్యస్ససఏవద్వితీయ ద్రేక్కాణాధిపతిః స్వాంత్యోపాంత్యగృహేశ్వరాః స్వంలగ్నంఅంత్యోద్వాదశః। ఉపాంత్యమేకాదశః । ఏతేషామధిపాఃఏతేత్రి యఃద్రేక్కాణాధిపాఇత్యపరేజగుఃఊచుః । గైశబ్దఇతిధాతోర్భూతకర్తరిట్ కేచిత్తుచరేచరలగ్నేత్యర్థః । స్వాత్మజధర్మాః లగ్నపంచమనవమాః పాం తిరత్నుంటేతితథో స్థిరేస్థిరలగ్నేషు ధర్మస్వాత్మజపాః నవమప్రథమ పంచ మాధిపాఃద్రేక్కాణాధిపతయః । ద్విగూపేగృహేద్విస్వభావలగ్నేషుసతన వస్వేశాఃపంచమనవమప్రథమ లగ్నాధిపతయఃద్రేక్కాణాధిపతయః స్యురి తిపగుః॥అ॥ద్రేక్కాణాధిపతులంజెప్పుచున్నాడు॥ తాత్పర్యము॥లగ్నముమూడు భాగములుచేసిన ద్రేక్కాణములగునందులగ్నాధిపతి। ప్రథమద్రేక్కాణాధిప తియు।పంచమాధిపతిద్వితీయద్రేక్కాణాధిపతియు । నవమాధిపతితృతీయద్రే క్కాణాధిపతియునిట్లుకొందఱి యభిప్రాయము లగ్నాధిపతి ద్వాదశాధిప తియేకాదశాధిపతులు క్రమంబుగద్రేక్కాణాధి పతులనికొందఱి యభిప్రా యములగ్నాధిప పంచమాధిపనవమాధిపతులుచరలగ్న ద్రేక్కాణాధిపతు లనియునవమాధిపలగ్నాధిప పంచమాధిపతులు స్థిరలగ్న ద్రేక్కాణాధిపతు లనియు పంచమాధిపనవమాధిపలగ్నాధిపతులు ద్విస్వభావలగ్న ద్రేక్కాణా ధిపతులనియు తాత్పర్యము॥

(౭౦) మూ॥ మేషఃకర్కటకస్తులా చ మకరః స్యుస్సాదయో రాశయ
స్సవ్యస్య త్వాత్మజధర్మయోశ్చ నవతద్భాగా నవాంశాః క్రమాత్ । యల్లగ్నం
చ తదాదిసర్వనిలయాః స్వద్వాదశాంశాః క్రమాత్తత్తద్రాశ్యధిపాస్తదంశప
తయస్స్యుర్ద్వాదశాంశాభిధాః॥ వ్యా॥ అ॥ నవాంశ ద్వాదశాంశ స్వరూపమంద
ర్శయతి॥ మేష ఇతి॥ మేషః కర్కటకస్తులా చ మకరః ఏతే చత్వారో రాశయస్స్వ
స్యాదయస్స్వస్య స్వకీయా అంశా ఏవ ఆయో యేషాం తే తథోక్తాః న కేవల
మేతావత్ । స్వాత్మజధర్మయోశ్చ లగ్నాత్పంచమ నవమయోశ్చ స్వస్యసంబంధి
నో అంశా ఏవ ఆదయో నవనవసంఖ్యాకాస్తద్భాగాః క్రమాత్ నవాంశా భ
వంతి ఏతదుక్తం భవతి మేష సింహధనుషాం మేషాంశ ఆదిః కర్కట వృశ్చిక మీ
నానాం కర్కటకాంశ ఆదిః తులాకుంభ మిథునానాం తులాంశ ఆదిః మకర వృ
షభ కన్యానాం మకరాంశ ఆదిః । లగ్నం యద్లగ్నం తత్తదాది సర్వనిలయాః తదా
ది ద్వాదశ రాశయః ప్రసిద్ధాః ద్వాదశాంశాః తత్తద్రాశ్యాధిపాస్తదంశపతయః
తేషాం రాశీనాం యే అధిపాః తేషాం అంశానామపి త ఏవాధిపాః ద్వాదశాం
శాభిధానస్సంజ్ఞాస్స్యుః॥ అ॥ నవాంశ ద్వాదశాంశ స్వరూపముల జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ లగ్నపుగడియలను తొమ్మిది భాగములు చేసిన నవాంశలని మేషసింహధను
రాసులకు మేషాదిగ నవాంశ గుణింపవలయునని । కర్కటవృశ్చిక మీనములకు
కర్కటకాంశ మొదలని । మకరవృషభ కన్యకలకు మకరాంశ మొదలని తులా
కుంభ మిథునములకు తులారాశిమొదలని లగ్నాధిపులయే నవాంశాధిపతియ
నియు యిది నవాంశక్రమంబని తెలియవలెను । మఱియు ద్వాదశాంశలనగా ల
గ్నపుగడియలను ౧౨ భాగములు చేయుట ద్వాదశాంశలనియాయా రాశ్యధి
పతులే ద్వాదశాధిపతులనుట॥ *

(౭౧) మూ॥ త్రింశాంశేష్వధిపాః కుజార్కిగురువిచ్ఛుక్రాస్త్వయు
గ్మే క్రమాద్బాణేష్వష్ట మునీషవస్సుగృహే త్రింశాంశపా వ్యత్యయాత్ । ష
డ్వర్గస్త్వయమేవ సోప శుభకృత్సౌమ్యగ్రహాణాం భవేత్సషడ్వర్గో యది పాపి
నాం ధనకృత్సర్వేషు కర్మస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ త్రింశాంశాధిపతీనాహ॥ త్రింశాం
శేష్వితి॥ అయుగ్మే విషమ రాశౌ విషమే । కుజార్కిగురువిచ్ఛుక్రాః కుజశనిగు
రుబుధశుక్రాః క్రమాత్ త్రింశాంశేషు బాణేష్వష్టమునీషవః బాణేష్వష్టమునీ
షూణామిత్యర్థః ఏతదంశానామధిపతయః కుజః పంచాంశానాం శనైశ్చర
శ్చ పంచాంశానాం । గురురష్టాంశానాం । బుధస్సప్తాంశానాం శుక్రః పంచాం
శానామధిపా ఇత్యాశయః । సమగృహే సమరాశిషు త్రింశాంశపా వ్యత్య
యాత్ విలోమేన । జ్ఞేయా ఇతి శేషః । తథాహి । శుక్రః పంచాంశానాం బుధస్స
ప్తాంశానాం గురురష్టాంశానాం శనిః పంచాంశానాం కుజశ్చ పంచాంశానాం

ంశాంశానామధిపా ఇత్యర్థః । అయమేవ శ్లోకచతుష్టయ ప్రతిపాదితలగ్న హోరా ద్రేక్కాణ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశానాం షణ్ణాంసమాహార ఏవ షడ్వర్గ ఇత్యుచ్యతే । సోపి షడ్వర్గోపి సౌమ్యగ్రహాణాం సంబంధీచేచ్ఛుభకృద్భవేత్, పాపానాం క్రూరగ్రహాణాం షడ్వర్గో యది సర్వేషుకర్మసు శుభకర్మసు నిధనకృత్ మృత్యుప్రదః॥ అ॥ త్రింశాంశాధిపతుల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నము ౩౦ భాగములు చేసిన త్రింశాంశలనియందంగారక శనైశ్చరులైదైదంశలకును గురువు ౮ అంశలకును। బుధుడేడంశలకును। శుక్రుడు ౫ అంశములకును। వీరలీక్రమమున మేషాదిబేసి రాసుల కధిపతులనియును । వృషభాదిసమరాసులకు లగ్నము ౩౦ అంశములలో శుక్రుడైదంశములకును బుధుడేడంశములకును గురువు ౮ అంశములకును శనైశ్చరుడైదంశములకునంగారకుడు ౫ అంశములకు వీరలు। త్రింశాంశాధిపతులనియు । మఱియు నీపైన జెప్పిన లగ్న హోరా ద్రేక్కాణ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశలనెడి షడ్వర్గము సకలకార్యములకు శుభగ్రహషడ్వర్గము శుభప్రదమనియు । పాపగ్రహషడ్వర్గము మృత్యుప్రదమనియు తాత్పర్యము॥

(౪౨) సూ॥ త్రింశద్భాగమయంచలగ్నమితిసా హోరాతదర్ధం చ తద్ద్రేక్కాణస్తుతృతీయ ఏవనవమో భాగోనవాంశః క్రమాత్ । తస్య ద్వాదశభాగ ఏవతు తతస్తద్ద్వాదశాంశస్తతస్త్రింశాంశస్త్రిదశాంశ ఏవతు భవేత్ షడ్వర్గ ఏవం క్రమః॥ వ్యా॥ అ॥ షడ్వర్గవిభాగక్రమమాహ ॥ త్రింశద్భాగమయమితి ॥ త్రింశద్భాగమయం త్రింశద్భాగాత్మకం లగ్నమిత్యుచ్యతే తదర్ధం లగ్నస్యార్ధం పంచదశభాగాత్మకం । సా హోరాపూర్వోక్తహోరేత్యుచ్యతే । తద్ద్రేక్కాణస్తుతృతీయ ఏవదశభాగాత్మకః నవమోభాగః వింశతిలిప్తాధిత్రిభాగాత్మకః నవాంశః క్రమాద్భవతి । తస్యలగ్నస్య ద్వాదశభాగ ఏవసః ద్వాదశాంశః త్రింశల్లిప్తాధికద్విభాగాత్మకః తతస్త్రిదశాంశ ఏవ త్రిరావృత్తాః దశ త్రిదశ త్రయోదశా ఇతియావత్ । తావతో అంశా ఏవ త్రింశాంశశ్శుభవేత్ షడ్వర్గ ఏవం ఉక్తరీత్యా క్రమః మర్యాదా బోధ్య ఇతి శేషః॥ అ॥ షడ్వర్గవిభాగక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నము ౩౦ భాగములు గలదని లగ్నార్ధము హోరయని లగ్నత్రిభాగము ద్రేక్కాణమని లగ్ననవాంశము నవాంశమని లగ్నద్వాదశాంశము ద్వాదశాంశమని లగ్నత్రింశాంశము త్రింశాంశమనియును ఇదే షడ్వర్గ విభాగక్రమంబని తాత్పర్యము॥ *

(౪౩) సూ॥ భూనేత్రేబ్ధివిధూజలాత్యగమితో మేషాదితః ప్రస్వరస్సింహో దేగ్ధనురాదికస్యబలభామినాం తస్యాత్ క్రమాత్ । షడ్వర్గో యది పంచవర్గ ఇతి భావగోత్తమాంశస్త్వయం ప్రాయశ్చస్వరమస్వరాదిషు నవాంశేషూత్తమాద్యాశుభా॥ వ్యా॥ అ॥ వర్గోత్తమాంశానాహ॥ భూ

నక్షత్రేతి॥ భూరేకా। నక్షత్రేద్వే। నవాంశప్రవృత్తేః షట్పక్షవరశతిర్భవతి సర్వత్ర సంఖ్యాప్రసంగే నవాంశప్రవృత్తేః సంబోధ్యః। అబ్ధిమిథునాబ్ధయశ్చత్వారః। విధురేకః చతుర్దశో భాగ ఇతి యావత్ జలజాతిః జలంచత్వారః అష్టౌద్వే చతుర్వింశోభాగః అగమితః సప్తవింశతిః। సప్తమో భాగ ఇతి యావత్ మేషాదిష్వితి మేషవృషభమిథునకర్కటకానాం క్రమేణ పుష్కరః మేషస్యైకవింశోభాగః వృషభస్య చతుర్దశో భాగః మిథునస్య చతుర్వింశోభాగః। కర్కటస్య సప్తమో భాగ ఇతి వివేకః। సింహాదేః। సింహకన్యాతులావృశ్చికానాం చతుర్ణాం క్రమాత్పూర్వవదూహ్యం। మీనాంతతః మీనాధికస్యేత్యర్థః॥ సార్వవిభక్తికస్తసిః। ధనురాదికస్యేనసు ధనుర్మకరకుంభమీనానామపి తథా పూర్వోక్తభాగ ఏవ క్రమాత్పుష్కరస్స్యాత్। షడ్వర్గః యది పుష్కరకాలే శుభగ్రహసంబంధిషడ్వర్గో భవతి। కదాచిచ్ఛుభగ్రహసంబంధిపంచవర్గో వా భవతి। చరాదిషు చరస్థిరద్విస్వభావేషు రాశిషు ప్రాజ్ఞస్యేశ్చరమశ్చ। వర్గోత్తమాంశాః చరేషు ప్రథమాంశః। స్థిరేషు పంచమాంశః ద్విస్వభావేషు నవమాంశః। వర్గోత్తమాంశ ఇత్యర్థః। నవాంశేషు ద్వౌ వృషభకర్కటకాంశౌ కునవాంశత్వేన నిషిద్ధావపి ఉత్తమవర్గోత్తమాంశౌ చేచ్ఛుభౌ శుభప్రదౌ। వృషభకటకయోశ్శుభగ్రహాధిపతిత్వాదితి భావః॥ మీనాంశస్య శుభగ్రహాధిపతిత్వే వర్గోత్తమాంశోపి నశుభదః ఝషమేషయోరపి గండాంతత్వేన వక్ష్యమాణత్వాత్॥ అ॥ పుష్కరాంశ వర్గోత్తమాంశలు జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషరాశిలో ౨౧వ యంశమును వృషభములో ౧౪వ యంశమును మిథునములో ౨౪వ యంశమును కటకములో ౭వ యంశమును సింహములో ౨౧వ యంశమును కన్యలో ౧౪వ యంశమును తులలో ౨౪వ యంశమును వృశ్చికములలో ౭వ యంశమును ధనూరాశికి ౨౧వ యంశమును మకరరాశికి ౧౪వ యంశమును కుంభరాశికి ౨౪వ యంశమును మీనమునకు ౭వ యంశమును పుష్కరాంశములనబడు మఱియు పుష్కరకాలమందు చెప్పబడిన షడ్వర్గము శుభగ్రహసంబంధియైన శుభప్రదమనియు శుభగ్రహసంబంధియైన పంచవర్గమైన శుభప్రదమనియు వర్గోత్తమాంశలనగా చరలగ్నములయందు ప్రథమాంశలును స్థిరలగ్నములయందు పంచమాంశలును ద్విస్వభావలగ్నములయందు నవమాంశములును వర్గోత్తమాంశలని తాత్పర్యము॥ నవాంశములయందు వృషభకర్కటకాంశములకు నవాంశములౌటవలన నిషిద్ధములైననూ రాసులకు శుభగ్రహాధికతిత్వములుండుటవలన శుభప్రదమని మీనాంశమునకు శుభగ్రహాధిపతిత్వముండి వర్గోత్తమాంశమైనను పతిగండాంతమౌటచేత నిషేధింపబడియుండుటవలన శుభప్రదమని తాత్పర్యము॥ *

(౭౮) మూ॥ కన్యాంత్యలగ్నతులాంశకా అపిధనుఃప్రారంభభాగశ్చ

...ఏతే భాగ్యసుతార్థదా న చరమావర్గోత్తమాంశం వినా । ...హ్యష్టమ
...శిభాగకాశ్చ శుభాస్తద్ద్వాదశాంశస్తథా తేభ్యోఽన్యే కునవాంశకా అపి శుభం
ప్రాహుర్వృషాంశం పరే॥ వ్యా॥

మేషాంశత్వేన శుభప్రదత్వం నిరూప్య ఇదానీమవశిష్టానాం చతుర్ణాం వృషభరాంశత్వేన శుభప్రదత్వం నిరూపయన్నన్యేషాం కునవాంశత్వం దర్శయతి ॥ కన్యేతి ॥ కన్యాయుగ్మతులాంశకాః ధనుః ప్రాగర్ధభాగోఽపి పూర్వార్ధభాగశ్చ ఏతే శుభాః చతురంశాః భాగ్యసుతార్థదాః సౌభాగ్యపుత్రీసంపత్కరాః నచరమా ఏతే ఏవ అంశాః రాశ్యంతగతాః చేత్తే యోగ్యాః వర్గోత్తమాంశం వినా వర్గోత్తమాంశస్తు రాశ్యంతగతోఽపి శుభ ఏవ ఉభయోర్ద్వంద్వయోః అష్టమరాశి భాగోఽపి న శుభదః తథా తయోః ద్వాదశాంశోఽపి న యోగ్యః తేభ్యోఽన్యే కన్యాయుగ్మతులాధనుః పూర్వార్ధేభ్యః అన్యే నవాంశాః కునవాంశాః కుత్సితనవాంశాః అశుభనవాంశాః ఇతి యావత్ వృషాంశం వృషభాంశమపి శుభమితి పరే ప్రాహుః॥ అ॥ వర్గోత్తమాంశములౌటవలన వృషభ కర్కటకాంశలకు శుభప్రదత్వమును నిరూపణచేసి మిగిలిన కన్యామిథున తులాధనుస్సులు వృషభరాంశలౌటచేతనీనికిని శుభప్రదత్వము నిరూపణము చేయుచు నితరాంశలకు నవాంశత్వము తెలియజేయుచున్నారు॥ కన్యామిథునతులాంశలును ధనుః పూర్వభాగమును సౌభాగ్యపుత్ర సంపత్ప్రదములనియు నీరాసుల చరమాంశలు శుభప్రదములు గావనియు వర్గోత్తమాంశము రాశ్యంతర్గతమైన శుభప్రదములు గావనియుఁ గన్యామిథునతులాధనుః పూర్వభాగములుంగాక నితరములైన యంశలకు నవాంశలనిగొందఱి యభిప్రాయము వృషభాంశము శుభమని తాత్పర్యము॥ *

(౭౫) మూ॥ మేషాంశేచ విభర్తృకా పశుగణా కన్యా వృషాంశే భవేద్యుగ్మాంశే ధనపుత్రిణీ చ కులటా స్యాత్కర్కటాంశే ఖలా । సింహాంశే పితృసద్మగాధసుగుణా విత్తార్దితా చ స్త్రీయా సత్పుత్రా చ తులాంశకే చ సుగుణా నిస్వాంశకే చాళినః॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన నవాంశ ప్రత్యేక ఫలమాహ ॥ మేషాంశకేషు॥ మేషాంశే కృతపరిణయా కన్యా విభర్తృకా విధవా భవేత్ వృషాంశే వృషభాంశే బరణీ తా చేత్పశుగణా పశుసంపన్నా స్యాత్ యుగ్మాంశే ధనపుత్రిణీ ధనవపుత్రవతీ చ కర్కటాంశే చ కులటా వ్యభిచారిణీ ॥ సి ॥ కులటాపాంసులా చ స్యాదిత్యమరః । ఖలాదుష్టా చ స్యాత్ । సింహాంశే పితృసద్మగా విధవా భవేత్ । అథ స్త్రియాః కన్యాయాః అంశే సుగుణా సౌశీల్యాదిగుణవతీ విత్తార్జితా చ । తులాంశే సత్పుత్రా సుగుణా చ భవతి । అళిపః అంశే వృశ్చికాంశే నిస్వా దరిద్రా స్యాత్॥ ॥ రెండుశ్లోకములచేత నవాంశలకు ప్రత్యేక ఫలముల జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ మేషాంశమందు వివాహమైన కన్యక విధవయగుననియు వృష

[illegible]

త్। తయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృత్ అతో ష్టమలగ్నం త్యాజ్యమిదముదఘ్యోరితి ప్రసక్తజాతకయోరపి వ్యస్త సవేతా మష్టమలగ్నం త్యాజ్యమిత్యర్థః। యం త్యాజ్యమిత్యేవకారేణ గుణాయో క్తమపి త్యాజ్యమిత్యుక్తం భవతి। శ్లో॥ అష్టమం తు నైశుభాన్వితమపి సద్గుణాన్వితమితి శ్రీపతి శుభగ్రహయుక్తమపి జాగరూకాత్ త్యాగాత్ తదధిపః జన్మలగ్నాధిపః। లగ్నగతో వా వివాహాదిలగ్నగతో వా యది తయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృద్భవతి। కించ చంద్రోష్టమరాశిగః జన్మరాశేర ష్టమరాశిగతో యదిభవతి తదా యోనికాత్వాద్దరిద్రప్రదః ద్వాదశలగ్నమపిజన్మల గ్నజన్మరాశ్యోః ద్వాదశలగ్నమపి త్యాజ్యం జన్మలగ్నం తయోర్దంపత్యోర్జన్మ కాలలగ్నమప్యశుభకృత్। కించ గృహాగారంభయోజన్మరాశిరప్యశుభకృత్ అ త్రాపి దంపతీశుభమస్తి గృహేముఖ్యజన్మగృహంతస్మిన్వివాహాదివైదికానాం పయోగ్యం॥ ఆ॥ అష్టమలగ్నదోషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మలగ్న మున నైనను జననకాలచంద్రరాశికిని భవలగ్నము మృత్యుప్రదమౌటవలన నాల గ్నము గుణయుక్తమైనదైనను విడిచిపెట్టవలయుననియు నష్టమలగ్నాధిపతివి వాహాదిలగ్నములబొందె నేని దంపతులకు మృత్యుప్రదుడనియు చంద్రుడు జన్మ రాశికి ౮ రాశిని బొందియున్నచో దంపతులకు దారిద్ర్యప్రదుడనియు జన్మ ద్వాదశలగ్నమును స్వజన్మలగ్నమును అశుభకరమనియు అతిజన్మగృహము గానె యుంటబుట్టిన వారియిల్లు జన్మగృహమౌను ఆ గృహము వివాహాదులకు యోగ్యము కాదనుట॥

(౮౦) మూ॥ లగ్నాద్ద్వాదశగే థవారిపుగతే చంద్రేష్టమస్థేతదా దోషోష్టాదికచంద్రనామకమహాన్ సద్యస్తయోర్మృత్యుకృత్। దోషస్సంగ్రహనామకోప్యథ సకృచ్చంద్రే గ్రహేణాన్వితే దోషో నైతదపి జగుశ్శశధరే సౌమ్యగ్రహేణాన్వితే॥ వ్యా॥ అథ షష్ఠాష్టరిష్ఫచంద్రసగ్రహదోషావాహ। లగ్నాదితి చంద్రేలగ్నాత్ ద్వాదశగే ద్వాదశరాశిస్థితే సతి। అథవా రిపుగతే లగ్నాత్ షష్ఠస్థానగతేవా। అష్టమస్థే వా స్థితే సతి। రిష్ఫాష్టాదికచంద్రనామకమహాదోషోభవతి। సదోషస్తయోర్దంపత్యోస్సద్యోమృత్యుకృత్। చంద్రేగ్రహేణాన్వితే శుభగ్రహేణాయుక్తే సతి తదా సగ్రహనామకో దోషః దంపత్యోర్విఘ్నకృత్। శశధరే చంద్రే సౌమ్యగ్రహేణాన్వితే సతి దోషో నాస్తి అపరే జగుః॥ అథ షష్ఠాష్టరిష్ఫచంద్రసగ్రహదోషములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడు వివాహలగ్నమునకు ౬ట, ౮ట, ౧౨ట నుండిన నట్టి రిష్ఫాష్టాదిచంద్రనామకదోష మనుమహాదోషము గురుశుక్రులకు మృత్యుప్రదమనియు చంద్రుడు శుభగ్రహములతో గాని పాపగ్రహములతో గాని గూడియున్నను సగ్రహనామక దోషమని యీ దోషము దంపతులకు విఘ్నప్రదమనియు [illegible]

శుభగ్రహములతో గూడియున్నప్పటికీ దోషము లేకొందరి యభిప్రాయమని యు తాత్పర్యము॥

(౮౧) మూ॥ దారిద్ర్యం మరణం త్వపత్యరహితం దౌర్భాగ్యమేషా స్త్రియో యాతి సాపత్న్యం యాతి భావమేవ క్షలహం దుఃఖం వకష్టౌ సుగ్రహాత్ । ఉద్వాహేపి చ చంద్ర ఏకభవనే సూర్యాదిభిర్యుక్ తే నక్షత్రాంతరగశ్శుభో యది శిశోత్వన్యే బుధాస్త్వేతత్ స్తే॥ వ్యా॥ అ॥ సూర్యాదియుక్త చంద్ర నవగ్రహస్య ప్రత్యేకఫలాన్యాహ॥ దారిద్ర్యమితి॥ చంద్రః ఉద్వాహోదిష్ట వివాహోడుపసూర్యాదిభిస్తైస్సూర్యాదిగ్రహైః యుక్తస్సహితస్సన్ । ఏకభవనే ఏకరాశౌ స్థితశ్చేత్ । క్రమాదిదంఫలం కుర్యాదితి । యథా చంద్రస్సూర్యయుక్తశ్చేత్ । స్త్రీయాః కన్యాయాః । దారిద్ర్యం కుర్యాత్ । అంగారకయుక్తశ్చేన్మరణం బుధయుక్తశ్చేదపత్య రహితం సంతానాభావం । గురుయుక్తశ్చేద్దౌర్భాగ్యం । భృగుయుక్తశ్చేత్ సాపత్న్యం సపత్నీత్వం । శనియుక్తశ్చేద్వ్యతిభావం । రాహుయుక్తశ్చేత్కలహం కేతుయుక్తశ్చేద్దుఃఖం స్యాత్ । చంద్రః ఏకరాశిగతోపిన నక్షత్రాంతరగో భిన్ననక్షత్రగతో యది । శుభశ్శుభప్రద ఇత్యన్యే జనాః । అపరేనేతభిన్ననక్షత్రగతోపిన శుభ ఇత్యూచుః॥ అ॥ సూర్యాదియుక్తచంద్ర గ్రహమునకు ప్రత్యేకఫలములఁ జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుఁడు వివాహోదిష్టమైయేకరాశియందు సూర్యునితో గూడియుండిన వివాహమైన స్త్రీకి దారిద్ర్యప్రదుఁడనియు నంగారకునితో గూడియున్న మరణప్రదుఁడని బుధునితో గూడిన స్త్రీని పుత్రహీనురాలుగా జేయుననియు బృహస్పతితో గూడిన దౌర్భాగ్య ప్రదుఁడనియు శుక్రునితో గూడిన స్త్రీకి సపత్నీప్రదుఁడని శనైశ్చరునితో గూడిన నైశ్వర్యాభావప్రదుఁడనీ రాహువుతో గూడిన కలహప్రదుఁడని కేతువుతో గూడిన దుఃఖప్రదుఁడనియు నతివివివాహోదిష్టమైచంద్రుఁడొక రాశియందు సూర్యాది గ్రహములతో గూడినను నక్షత్రభేదము గలిగియున్న శుభకరుఁడని కొందఱి యభిప్రాయమనియు నక్షత్రాంతరగతుఁడైన శుభకరుఁడని మఱికొందఱి యుక్తమని తాత్పర్యము॥

(౮౨) మూ॥ రుద్రాఖ్యోరగమిత్ర పిత్ర్యవసవో వారాఖ్యపి శ్వేవిధిశ్చ హ్యేంద్రేంద్రమహ తాశ దైత్యవరుణా అర్యర్యమా ఖ్యోభగః । ఏతే పంచదశక్రమాత్తు దివసే జ్ఞేయా యామ హో రాత్రాభగశ్చేంద్రాగ్నీ అహిర్బుధ్న్యరాధప్రదితరస్త్వజాస్తు శేషాశ్శుభాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ శ్లోకద్వయేన వారజనిత దుర్ముహూర్తాదోషమాహ॥ రుద్రేతి॥ రుద్రాఖ్యః ఏకః ఉరగాఖ్యో ద్వితీయః మిత్రాఖ్యస్తృతీయః పిత్ర్యైతి చతుర్థః వస్వాఖ్యః పంచమః వారాఖ్యష్షష్ఠః విశ్వేదేవాఖ్యస్సప్తమః విధ్యాఖ్యోష్టమః బ్రహ్మాఖ్యో నవమః । ఇంద్రాఖ్యో దశమః ఇంద్రమహతాశనాఖ్యో ద్వాదశపత్య ఏకాదశః ... త్యాఖ్యో ద్వాదశః వరుణాఖ్య ... ఘటి॥

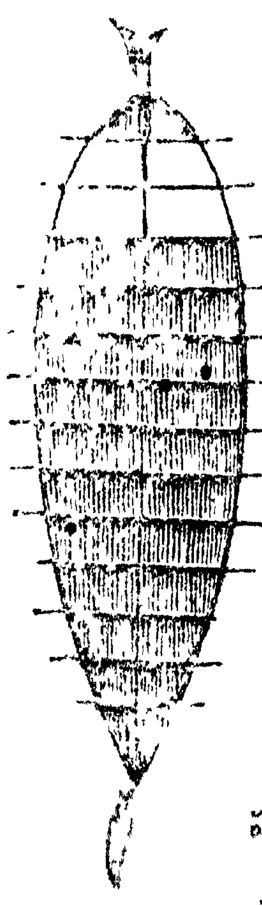
తశ్చాశ్వ్యమాఖ్యశ్చతుర్దశః। భగ ఇతి పంచదశ ఏతే పంచదశ ముహూర్తాః ప్ర
ర్తివసే ప్రతిదివసే జ్ఞేయాః జ్ఞాతవ్యాః। తేషాం ప్రయోగనవమాహ। భగః పం
చదశః ఇంద్రాగ్నీ ఏకాదశః। అహిః ఉరగాఖ్యో ద్వితీయః చైత్రో ద్వాదశః రౌ
ద్రః ప్రథమః పిత్ర్యాఖ్యశ్చతుర్థశ్చ ఏతే షణ్ముహూర్తాః ఉగ్రదైవత్యాః। త్యాజ్యాః
శుభకర్మణ స్వీతి శేషః శేషా నవ ముహూర్తాశ్శుభాః॥ అ॥ రెండు శ్లోకములచే
తవారజనితదుర్ముహూర్తదోషములను జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ మొదటిది రుద్ర
ముహూర్తమనియు రెండవది యురగముహూర్తమనియు। మూడవది మిత్రము
నియు। నాలవది పిత్ర్యమనియు। నైదవది వసువనియు। నారవది వారమనియు। నే
డవది విశ్వేదేవమనియు। నెనిమిదవది విధిమనియు। తొమ్మిదవది బ్రహ్మయని
యు। బదియవది యింద్రముహూర్తమనియు। బదునొకొండవది ఇంద్రహుతా
శనమనియు బండ్రెండవది చైత్యమనియు। బదమూడవది వరుణమనియు। బదు
నాలవది యర్యమనియు బదునైదవది భగముహూర్తమనియు। నీ చెప్పిన పం
చదశ ముహూర్తములు ప్రతిదివసమందు క్రమమున దెలియవలయుననియు। అం
దు। భగ ఇంద్రహుతాశన। ఉరగ। చైత్య। రౌద్ర। పిత్ర్యముహూర్తములు ఉగ్ర
దైవత్యములవుటవలన శుభకర్మముల విషయమై నిషిద్ధములనియు మిగిలిన తొ
మ్మిదిముహూర్తములు శుభప్రదములని తాత్పర్యము॥ *

(౬౩) మూ॥ రాత్రౌ పంచదశేశ్వరాజచరణాహిర్బుధ్న్యపూషా
భిధానాసత్యాంతకవహ్నిధాతృ శశినశ్చాదిత్యజీవాచ్యుతాః। అరకత్వష్టృ
సమీరణాశ్శుభదాశ్చత్వార ఏవాశుభాః రౌద్రాజాంఘ్రియమాగ్నయో య
దుడుపో యస్మిన్ క్షణే యత్ఫలమ్॥ వా॥ రాత్రావితి॥ ఈశ్వరః అజచరణః అహి
ర్బుధ్న్యః పూషా నాసత్యః అంతకః వహ్నిః ధాతా శశీ। ఆదిత్యః। జీవః। అచ్యు
తః। అరకః। త్వష్టా। సమీరణః ఇత్యేతత్సంజ్ఞాః పంచదశ ముహూర్తాః। రా
త్రౌ జ్ఞేయాః పంచదశ ముహూర్తానాం మధ్యే రౌద్రాజాంఘ్రియమాగ్నయ
ఇత్యేతే చత్వార ఏవ ముహూర్తాః। శుభవిధౌ శుభకర్మణి అశుభాః శేషాస్తు
శుభా ఏవ। యదుడుపో యస్మిన్ క్షణే యత్ఫలం యాదృశఫలం యథా తథా ద
దాతి తద్వన్ముహూర్తాధిపాః స్వానురూపఫలం దదతి। యథా రుద్రాఖ్యస్య
రుద్రాధిపః రౌద్రఫలం దదాతి। ఏవమన్యత్రాప్యూహ్యం। యద్వా యస్మిన్నక్షత్రే
యత్కర్మోక్తం తద్దైవత్యముహూర్తేఽపి తత్కార్యమిత్యర్థః। యథా అనూ
రాధాయాం వివాహ ఉక్తః తస్యాః మిత్రదేవతాకత్వాత్। మిత్రముహూర్తే
వివాహః కార్య ఇతి। ఏవమన్యత్రాప్యూహ్యం। తథా చ రత్నమాలాయాం॥ శ్లో॥
యస్మిన్ ధిష్ణ్యే యచ్చ కర్మోపదిష్టం తద్దైవత్యే తన్ముహూర్తేఽపి కార్యమితి।
ఉగ్రదైవత్యాస్త్యాజ్యా ఇత్యర్థః॥ తా॥ ప్రతిరాత్రియందును బంచదశ ము

ర్తములలో మొదటిదియీశ్వర ముహూర్తమనియు ౹౨ వదియజచరణమని యు౹౩ వదియహిర్బుధ్న్యమనియు౹౪ వదిపూషమనియు౹౫ వదినాసత్యమనియు ౬ వదియంతకమనియు౹౭ వదివహ్నియనియు౹౮ వదధాతయనియు ౹౯ వయింది త్యమనియు౹౧౦ వదిజీవమనియు౹౧౧ వదియచ్యుతమనియు౹౧౨ వయర్కమనియు ౧౩ వదిత్వష్టమనియు౹౧౪ వదిసమీరణముహూర్తమనియు౹ఈ పంచదశముహూ ర్తములలో రుద్ర౹అజాంఘ్రి౹యమ౹అగ్నియీ ౪ ముహూర్తములను శుభకర్మ లవిషయమైయుగ్రములౌటవలననిషేధింపవలయునని౹యేసత్తు త్రిదిపతి ఏయె క్షణఘంటెంత మాత్రముఫలమునిచ్చుచున్నాడో యీప్రకారమీముహూర్తాదిప తులనుదమతమస్వరూపమునకుదగిఫలమునిచ్చుచున్నారని యు నేనక్షత్ర మందేక ర్మచేయుటశ్రేష్టమనిచెప్పియున్నదో యానక్షత్రాదిదేవతను హూర్తమస్తుశుభ కర్మచేయుటముఖ్యమని తా౹౹౨౪ మూ౹౹ఆదిత్యేర్యమనామకశ్చశివదినే౹బ్రహ్మాసురా ఖ్యాకుజేపిత్రాఖ్యానలసంజ్ఞితౌ బుధదినేస్యాచ్ఛేన్మహూర్తో భిజిత్ ద్రైత్యాహ్వా గురువ్యాసరేభృగుదినే౹బ్రాహ్మాఖ్యపిత్ర్యౌశనౌరౌ౹ద్రాహిత్యఖిలేషు భేషుధనదాస్తే దుర్మహూర్తాఃక్రమాత్ ౹౹వ్యా౹౹ఆదిత్య౹౹ఇతి౹౹ఆదిత్యేఆదిత్యవాసరే౹ అర్యమనామ కశ్చతుర్దశో ముహూర్తఃశశిదినే శోమవాసరే౹బ్రహ్మనవమఃఆసురో ద్వాదశో ము హూర్తఃకుజవాసరేపిత్రాఖ్యశ్చతుర్థః౹అనలసంజ్ఞికఃరాత్రౌసప్తమశ్చ ద్వౌబుధ దినేఅభిజిత్౹అష్టమోముహూర్తః ౹ గురువాసరేదైత్యాహ్వానయుక్తో ద్వాద శఃఅహఃవారాఖ్యష్షష్ఠశ్చభృగుదినే౹బ్రహ్మాఖ్యపిత్రౌనవమచతుర్దశనాశనివాస రేదు౹ద్రాహి౹ప్రథమద్వితీయౌ ముహూర్తౌఏతే ద్వాదశముహూర్తాః క్రమాన్నిధన దాఃఅతఃఅఖిలేషు భేఅఖిలశుభకర్మసు త్యాజ్యాఇత్యర్థః తా౹౹ఆదివారమందర్యమ నెడినామముగల౧౪ వముహూర్తమును౹సోమవారమున్దుబ్రహ్మను తొమ్మిదవము హూర్తము౹ఆసురమనెడి౧౨ వముహూర్తమును౹కుజవారమునందుపగలుపిత్రి మును౪ వముహూర్తమును రాత్రి౭ వదగునలముహూర్తమును ౹బుధవారమంద భిజిత్తను నెనిమిదవముహూర్తమును గురువారమునందు బం౹ద్రైడదపగుదయిత్య ము౹ వారముపేరుగలయారవ ముహూర్తమును , శుక్రవారమందు బ్రహ్మామ నుతొమ్మిదవముహూర్తమునుపిత్రిమునునాలవ ముహూర్తమును ౹ శనివార మందురుద్ర౹ఆహి౹ అను ప్రథమ ద్వితీయముహూర్తములనునీచెప్పిన ౧౨- ము హూర్తములనుగ్రములౌటవలన శుభకర్మములయందునిషేధింపవలయునని తా ౨౫౹౹మూ౹౹యద్వారేచయదిష్టకాలఘటికాద్విగాస్సరాప్తాగతాఃపూర్వాంశా అథవర్తమానసమయస్యాత్తాలహూరాక్రమాత్౹వారేశాదిరవిర్భృగుర్బుధ విధూమన్దోగురుర్మఙ్గళశ్చేత్యాపగ్రహకాలపానిధనదాస్త్యాజ్యావివాహే దీక్ష త్యాకాలహోరామాహుయఇతి౹౹యద్వారేచయస్మిన్వాసరేయదిష్టకాలఘటి౹౹

కాః తాః స్వఘ్నాద్వాభ్యాం గుణితాః తా ఏవ సరాప్తాః పంచభిర్విభక్తాస్సత్య
గతాలబ్ధాః శరాప్తైభ్యా అగతా ఇత్యర్థః పూర్వం శాః గతహోరాః అథవర్త
నసమయః యుచ్ఛిష్టం తద్వర్తమాన హోరాక్రమాత్కాలాహోరాస్యాత్ప్రే
శాదియస్యవారస్యయోదీపతిః తదాదిగ విశ్వ ఏగురుర్భృగుర్విధుర్మందో గురుర్మంగ
ళోంగారకశ్చ ఏవముదయాదారభ్య క్రమేణ పునః పునః హోరాధిపాః భవంతి। కే
చిత్తు అర్ధరాత్రమారభ్య హోరాగణనా కర్తవ్యేత్యాహుః। అత్రాయం విశేషః
సార్ధఘటికాద్వయాత్మకాయాః హోరాయాః పంచార్ధనాడికా భవంతి తాసా
మర్ధనాడికానాం క్రమేణ రవి శశి కుజ బుధ గురవోధిపాః తతః శుక్రహోరా తస్యా
పంచార్ధనాడికానాం క్రమేణ రవి శశి కుజ బుధ గురవోధిపాః తతః శుక్రహోరా త
స్యాః పంచార్ధనాడికానాం క్రమేణ బుధ గురు శుక్ర శని సూర్యాః అధిపాః భవన్తి ఏ
వం సర్వాసాం యోజనీయాః అతః హోరాధిపతేష్షడ్గ్రహాః తదనంతరం హో
రాధిపో భవతి ఏతాః హోరాః పాపగ్రహకాలజాతాశ్చైవ్నధనదాః అతో వివా
హాదిషు త్యాజ్యాః భూరేఖాద్వయోజనేషు తచ్ఛతార్ధ భాగం తక్త్వా భూరేఖా
యాః ప్రాగ్దిశస్థానే ఏషు పునః పంచదశఘటికానిస్సాధ్యాః రేఖాయాః ప్రత్యగ్దిశ
స్తు తేషు పునః పంచదశఘటికా యోజ్యా యదితేషు పంచదశఘటికానశోధ్యా తే త
థా పంచదశఘటికాస్స్వతాశ్శోధ్యా తాసు దినార్ధశోధితాసు తేషు యావత్యశ్శి
ష్టా భవతి సూర్యోదయోపరితావద్ఘటికామారభ్య వారప్రవృత్తిః దిది సార్ధైన
శోధ్యాతే దా దినార్ధాద్యధదతిరిచ్యతేత వారభస్యార్కోదయాత్పూర్వస్వార
ప్రవృత్తిః ఉక్తంచ రత్నమాలాయాం।శ్లో॥ వారప్రవృత్తిం మన దేశపదం సూ
ర్యోదయం ప్రాక్పలరాజధాన్యాం। ఊర్ధ్వం తథాధోప్యపరత్ర తస్మాచ్చరార్ధదే
శాంతర ... శాఖాః॥ అ॥ కాలహోరాక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఏవార
ప్రవృత్తియైనను ... సిద్ధయింమువరకునుదయము మొదలైపగడియలను రెట్టించి ౫
టభాగింపగా మిగిలినదితత్కాలహోరయనియు నవారమందు హోర చూచిన
నావారాధిపతియనియు మొదటి హోరాధిపతికి ఆరవగ్రహము వెంబడి హోరల
కునధిపతులనియు నిందుకు నుదాహరణమాదివారమందు హోర చూచినయెడల
సూర్యుడు మొదటి హోరాదిపతియనియు।భృగు। బుధ। చంద్ర। శని।గురు।
గారకులు క్రమముగ నుదయము మొదలు పన్నెండు హోరాదిపతులనియుం
తెలియవలెను కొందరు గ్రంథకర్తలర్ధరాత్రి మొదలు హోర చూడవలెనని చెప్పి
రనియు నీ చెప్పిన హోర ౭౻ ఘడియయని యు ౨౻, కు ౫, అరఘడియలు నీయరగ
డియలకు సూర్యహోరలో, రవి, శశి, కుజ, గురువులధిపతులనియు శుక్రహోర
... బుధ-శుక్ర-శని-రవి- చంద్రాంగారకులధిపతులనియు నీక్రమమున సన్ని హోరల
... చూడవలెననియు నీ హోరలు పాపగ్రహ కాలజనితములయ్యె నని వివాహాదులను

భకర్మలయందునిషేధింపవలయుననితశవారములకు ననేకవిధములైననిర్ణయము
లుచెప్పితినీగ్రంథకర్తృమతముకొందఱుగ్రంథకర్తలకునిష్టము-వుదయము మొదలు
దయపర్యంతమువారమని తా॥ ౨౬ ము॥ ఖార్జూరాకృతిమూర్ధ్వగాన్యృజూలిఖే
దేకాన్న రేఖాంతత స్తిర్యక్చార్ధకశ స్త్రయోదశతథా ఖార్జూరచక్రంత్విదమ్॥వి
ష్కంభాదిషుదస్రభాదిభిస్థ్యైక రేఖాంగతాస్యాత్తాంశితగుభాస్కరాయు
దితయోర్ధృష్టిస్థితి స్మృత్యుక్తిత్॥వ్యా॥అ॥శ్లో- ద్వయేనఖర్జూరచక్రలక్షణం ని
రూపయతి తద్దోషమాహ-ఖార్జూరేతి ఏకాం రేఖామూర్ధ్వగాం। ఖార్జూరాకృ
తింఖర్జూరపత్రసదృశాం ... అవక్రం యథాతథాలిఖేత్ । తతఃతదనంతరం తస్యా
స్తిర్యక్చార్ధకశా స్త్రయోదశ రేఖాఃతథాలిఖలాశ్చేత్ ఇదంస ప్తవింశతి రేఖాత్మ
కంఖార్జూరచక్రం భవతిశిరసిచక్రమూర్ధ్ని విష్కంభాదిషుయోగేషుదస్రాభాది॥
అశ్విన్యాదినక్షత్రం అభిజిద్వర్జంన్యాస్యపశ్చాద్గణనాయాం క్రియమాణాయాం
సత్యాంశీతగుభాస్కర ... ఏకరేఖాస్థయోశ్చంద్రభాస్కరయోః సూర్యాస్య
శ్చ । తావేకరేఖాంగతౌస్యాతాం ... । ... చంద్రసూర్యయోర్మిథః
అన్యోన్యంధృష్టిర్భవతిసాస్మృత్యుక్తి ... అతశ్శుభకర్మసు ...
యంవిశేషః । న కేవలమేకరేఖాగతయోరేవదృష్టిపాతఃకింతుచతుర్థపాదాద్య
పాదగతయోర్ద్వితీయతృతీయపాదగతయోశ్చ అన్యోన్యదృష్టిపాతఃని చతుర్థ
ద్వితీయపాదగతయోర్వాచతుర్థతృతీయపాదగతయోర్వాప్రథమద్వితీయపా
దగతయోర్వాప్రథమతృతీయపాదగతయోర్వాతదుక్తందైవజ్ఞవిలాసే॥

శ్లో॥ చతుర్థగస్త్వాద్యపాదమాద్యగస్తుచతుర్థగమ్। ద్వితీయగస్తృతీయస్థంతృతీయస్థో ద్వితీయగమ్ । సక్రమాంఘ్రివేధస్సర్వత్రవిజ్ఞేయం ధిష్ణ్యమండలమితి ॥ రో అ॥ రెండుశ్లోకముల చేఖర్జూరచక్రలక్షణమును దెలియ జేయుచున్నవాడై యాదోషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఖార్జూరపత్రమువలెనూర్ధ్వరేఖయు కటిప్రమాణయూరేఖమీదను అడ్డగీతలు గీచిన సప్తవింశతి రేఖాత్మకమగు నదిఖార్జూర చక్రమనియును ఆ చక్రశిరస్సునం దశ్వినీనక్షత్రమును విష్కంభనామయోగమును లిఖించి యక్కడనుండి సవ్యముగాలిఖించుచురాగా సూర్యచంద్రు లొకరేఖయందున్న నక్షత్రముల యందుండి యొకరి నొకరు చూచినమృత్యుప్రదము గనుక వివాహాది శుభకర్మల యందు నిషేధింప వలయునని తాత్పర్యము ॥ ఇప్పట్లనూ

గ్యచంద్రులకు నేకరేఖాగత నక్షత్రములయందున్నమాత్రము చేతనే పరస్పరవీక్షణములుగలుగదు మఱియేమన్నను విరిలో నాలవపాదమున నొకగ్రహమున్న మొదటిపాదమున నొకగ్రహముండగాను రెండవపాదముననొకగ్రహము నుమూడవపాదముననొక గ్రహముండగాను పరస్పరవీక్షణము గలుగునని యు తెలియవలయు॥

౨౭॥ మూ॥ విష్కంభవ్యతీపాత శూలపరిఘాగండాతిగండాశని వ్యాఘాతా అపి వైధృతిర్నిధనదా యోగా వివాహాదిషు। దస్రాశ్లేషేందుముఖా సస్త్ర ధాదితిసుతానూరాధ పుష్యాదితిత్వష్ట్రాఖ్యాః క్రమశః ప్రదక్షిణవిధౌ జ్ఞేయా శ్శిరస్థోడుతతః॥ వ్యా॥ విష్కంభే॥ విష్కంభః। వ్యతీపాతః। శూలః। పరిఘః। గండః। అతిగండః। అశనిః। వజ్రః। వ్యాఘాతః। వైధృతిః। ఏతేనవ యోగాః వివాహాదిషు శుభకర్మసు నిధనదాః దస్రాశ్లేషేందుముఖాః అశ్విన్యాశ్లేషామృగశీర్షమఖాః। తథా ఉదితిసుతానూరాధ పుష్యాదితిత్వష్ట్రాఖ్యాః మూలానూరాధా పుష్యపునర్వసూచిత్రాశ్చేతి నవనక్షత్రాణి శిరస్థోడుతతః శిరోనక్షత్రాత్ క్రమశః ప్రదక్షిణక్రమేణ జ్ఞేయాః యస్య యోగస్య యన్నక్షత్రముక్తం తచ్ఛిరసి విలిఖ్య తథాదిగణయేదిత్యర్థః। తద్యథా విష్కంభస్యాశ్వినీ వ్యతీపాతస్యాశ్లేషా శూలస్య మృగశీర్షం పరిఘస్య మఘా గండస్య మూలా। అతిగండస్యానూరాధా వజ్రస్య పుష్యః వ్యాఘాతస్య పునర్వసూ వైధృతేశ్చిత్రా॥ తా॥ విష్కంభము వ్యతీపాతము। శూల। పరిఘ। గండము। అతిగండము వజ్రము వ్యాఘాతము। వైధృతి। యీ యోగములు। వివాహాదిశుభకర్మలకు యోగ్యములనియు। అశ్వినీ ఆశ్లేష మృగశిర॥ మఖ। మూల। అనూరాధ। పుష్య। పునర్వసు-చిత్త। ఈ నక్షత్రములనుచ్ఛస్థానమందుండెడి నక్షత్రము మొదలు ప్రదక్షిణ క్రమముగా దెలియవలయుననియు నే యోగమునకు నే నక్షత్రమును జెప్పియున్నదో యావిమొదలు చేసి ప్రదక్షిణక్రమముగాలిఖింప వలయుననగా విష్కంభమునకు నశ్విని। వ్యతీపాతమునకు ఆశ్లేష। యీక్రమమునలిఖింపవలయునని తాత్పర్యము॥

౨౮॥ మూ॥ ఉత్పాతగ్రహణేభ్య ఏవతు పరం సప్తాహమేవంత్యజే ద్ధిష్ణ్యంతత్త్రితయే ఖిలశుభే నేష్టం గమృత్యుప్రదమ్ గ్రస్తేస్తే ప్యరతోర్ధమేవ పరతో గ్రస్తోదయే హ్యంత్రయం సంధ్యాయామపి సప్తసప్త దివసాన్విశ్లేష ఏవంత్యజేత్॥ వ్యా॥ అ। గ్రహణోత్పాతదోషమాహ॥ ఉత్పాతేతి॥ ఉత్పాతాః భూకంపధూమకేత్వాదయః గ్రహణాని సూర్యాచంద్రమసోః సర్వగ్రాసగ్రహణాని తేభ్యః పరంపరతః సప్తాహమేవంత్యజేత్। శుభకర్మణీతి శేషః యన్నక్షత్రే ఉత్పాతగ్రహణాదయః సముత్పద్యంతే తత్ధిష్ణ్యం తన్నక్షత్రం ఋతుత్రయం షణ్మాసేషు అఖిలేషు శుభే మృత్యుప్రదః। తతో నేష్టం। గ్రస్తాస్తమేత్యూదే

ర్వ్యశేషమాహ॥గ్రస్తే స్తమితే ॥గ్రస్తైస్తేగ్రస్తాస్తమయఖండగ్రహణవిషయేఘ్ర
తః ప్రాగ్వ్యర్ధ దివసప్తాహో ర్తం సార్ధ దినత్రయమేవ త్యాజ్య ॥గ్రహాస్తోదయే
గ్రహాస్తోదయఖండగ్రహణేతు పరః గ్రహణాదూర్ధ్వం అహ్నాంత్ర యందినత్ర
యంత్యాజ్యం సంధ్యాయామపి ఃశ్లేషి సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయ గ్రస్తోదయ
గ్రహణేషు సప్తసప్తవసాం త్యజేత్ సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయే పూర్వాం సప్తా
హం సర్వగ్రాసగ్రస్తోదయే పూర్ధ్వ సప్తాహం అన్యత్రఖండగ్రహణె స్వసుషా
తేనయోజనీయం ఏవంమాసవిషయేపి తదుక్తం॥శ్లో॥ సర్వగ్రాశేషు షణ్మాసం
అర్ధగ్రాసేతదర్ధకం తదంతరేను పా త్రైనత్యక్త్వేద్భుగ్రహణాహతమితి॥అ॥గ్రహ
ణోత్పాదదోషములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ వృత్పాతములనగా భూకంపము।
ధూమకేతువు మొదలగునుత్పాతములును సూర్యచంద్రగ్రహణములునుగలిగె
నేని యనంతరము నేడువాసరము పర్యంతము। శుభకర్మలు జేయకూడదనియు
ఏనక్షత్రమందిచెప్పినభూకంపాద్యుత్పాతములుగలుగుచున్నవో యానక్షత్ర
ముమృత్యుప్రదమౌటవలననారు నెలల పర్యంతము వివాహాదిశుభకర్మలవిష
యమై యయోగ్యమని ।అర్ధగ్రహణమై గ్రస్తాస్తమయమైనపక్షమునకుముందు
౩దినములుకూడదనియు అర్ధగ్రహణగ్రస్తోదయవిషమై యనంతరముమూడు
దివసములుకూడదనియు సాయంకాలమున గ్రస్తాస్తమయమైన సర్వగ్రస్తగ్ర
హణమందుముందు ౭దివసములు గ్రస్తోదయసర్వగ్రస్తగ్రహణమందనంతర
ము నేడుదివసములునుకూడదనియు ఆయాగ్రహణవిద్ధనక్షత్రముపూర్ణగ్ర
హణమునందు ౬ మాసములవరకు అర్ధగ్రహణమునందు ౩ మాసములవరకుని
రీతిగా శుభకర్మలవిషయమయి యయోగ్యముగాదనియు తాత్పర్యము॥

౬౮॥మూ॥ తద్ధిష్ణ్యంజ్వలితం తు పాపసహితం మృత్యుప్రదం స్పృష్ట
భం భస్మాఖ్యం త్వథ ధూమితం చ పురతో ధిష్ణ్యం వివాహాదిషు। రాశిః క్రూరయు
తస్తథాఖ్యఫలదశ్చాన్యా చ తా తాదృశౌ స్పృష్టాగ్రౌ శుభసంయుతౌ యది శు
భౌ స్యాతాం తు రాశీ తు తౌ ॥వ్యా॥అ॥ క్రూరయుక్తధిష్ణ్యమితి॥ పాపసహితం
పాపగ్రహయుక్తం తద్ధిష్ణ్యం తన్నక్షత్రం జ్వలితం జ్వలిత సంజ్ఞికం స్పృష్టభ
పాపగ్రహముయుక్తనక్షత్రంతు భస్మాఖ్యం భస్మసంజ్ఞికం అతః పురతో ధిష్ణ్యం
పాపగ్రహస్య అగ్రగతం నక్షత్రంతు ధూమితం ధూమిత సంజ్ఞికం। యేతన్నక్షత్ర
త్రయం మృత్యుప్రదం అతో వివాహాదిషు త్యాజ్యం క్రూరయుతః పాపగ్రహః
క్రాంతో రాశిశ్చ తదాఖ్యఫలదః జ్వలిసంజ్ఞః తత్ఫలదః పూర్వజన్మ ప్రతిష్ఠ పదః

అస్యాంతౌ పాపగ్రహ పృష్ఠాగ్రగతౌ రాసిభస్మితధూమితాఖ్యౌ అత్రవిశేష మాహ పృష్ఠాగ్రౌ రాశిశుభస యుతౌ ముదితదాసు భాస్యాతాం శుభప్రదా భవేతాం॥అ॥ క్రూరయుక్తదిష్ణ్యమున దోషము జెప్పుచున్నాడు॥తా॥పాప గ్రహముతో గూడిననక్షత్రము జ్వలితసంజ్ఞికమనియు పాపగ్రహమునకు వెంబడి యున్ననక్షత్రము భస్మసంజ్ఞికమనియును పాపగ్రహమునకు ముందున్ననక్షత్ర ము ధూమితసంజ్ఞికమనియు నీమూడునక్షత్రములు మృత్యుప్రదములౌటవల న వివాహాదివిషయమై నిషేధింపవలయునని పాపగ్రహయుక్తమైనరాశియు నుజ్వలితసంజ్ఞికమేగనుక ముందుజెప్పినఫలప్రదమనియు మిగిలినపృష్ఠాగ్ర రాసులుభస్మితధూమిత సంజ్ఞికములైనను శుభగ్రహయుక్తములాయె నేని శుభప్రదములని తాత్పర్యము॥

౯౦॥ మూ॥ తిర్యక్పంచపంచోర్ధ్వగాశ్చగమితా ద్వేద్వేచకోణద్వయే చక్రేత్రైవవిలిఖ్య శంభువిదిశి ద్వైస్త్రీయరేఖాస్థితః। అష్టావింశతిభానిచజ్వల నభాదీన్యేవ రేఖాగ్రతస్థాప్యాని గ్రహవేధవర్జితముడు గ్రాహ్యంవివాహే బుధైః॥వ్యా॥అ॥ అథపంచశలాకచక్రముద్ధృత్య పాపగ్రహనక్షత్రదోషమాహ॥ తిర్యగితి॥పంచరేఖాస్తిర్యగ్లిఖిత్వా తదుపరి పంచరేఖా ఊర్ధ్వగా విలిఖే త్ పునః కోణద్వయే యీశాన్యనైరృత్యకోణద్వయే అగ్నేయవాయవ్యకోణ ద్వయేచ ద్వేద్వే రేఖే విలిఖేత్ అత్రైవచక్రే పంచశలాకచక్రే ఏవ శంభువిదిశియీ శాన్యవిదిశి విద్యమానాయా ద్వితీయస్త్రీయా సా రేఖా తదారభ్య యీశా న్యకోణస్థ ద్వితీయరేఖామారభ్య స్థితః। దేవగ్రహజ్వలనభాని కృత్తికా దీని అష్టావింశతిభాని నక్షత్రాణి స్థాప్యాని లేఖనీయాని గ్రహవేధవర్జితం గ్రహ వేధశ్చ యదేకరేఖాగతనక్షత్రస్య యదేకరేఖాగతనక్షత్రస్థితగ్రహేణ వేధం తద్వర్జి తం। యథాకృత్తికాయాం స్థిత పాపగ్రహేణ విశాఖాయాః వేధః। ఏవమన్య త్రాప్యూహ్యం ఏతాదృశవేధహీనం ఉడు నక్షత్రం॥సి॥నక్షత్రమృతుం భవతారా తారకాప్యుడువా స్త్రియామిత్యమరః - వివాహేబుధైర్దైవజ్ఞైర్గ్రాహ్యం వి వాహమిత్యుపలక్షణం సకలశుభకర్మస్వితిభావః ॥ అ ॥ పంచశలాకచక్రము దెలియజేయుచు పాపగ్రహకృతదోషమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ ౫ అ డ్డగీతలు వ్రాసి దానిమీద ॥ ౫॥ నిలువుగీతలువ్రాసి యీచక్రకోణములయందు రెండేసి గీతలువ్రాసి యీచక్రమందీశాన్యకోణమందువ్రాయబడిరెండవ రే ఖమొదలుకొని యన్నిరేఖాగ్రములయందును గ్రమముగా కృత్తికాది ౨౮- నక్ష త్రములనువ్రాసి పరిశోధించి పాపగ్రహవేధలేనినక్షత్రమందు వివాహాదిశుభకా ర్యములజేయుట పండితసమ్మతమని తాత్పర్యము॥

కృ రో మృ ఆ పు పు ఆ

౭౧॥ మూ॥ నైశంపీరసలంస్యభోభయ కరంసీలంసరంఫాలనాగోసీరం హయకారిసీరిభయభూషోసైక జేకంతమఃనారంసీరిసకంసయం హంగతిపోవారసగన్గనన్తిస్నం॥ ఖ్యోర్వసషపడీక హృదద యోలగ్నస్య ప్రశోమృత్యుర్దాః॥ వ్యా॥ అ॥ నైశము॥ దస్త్రేః అశ్వన్యాదేః నైశామిసంఖ్యోన్యాపిషసాడీకా శ్రుతస్త్రిధా । నైశంఅశ్విన్యాం పంచాశత్ । భరణ్యాంచతుర్వింశతిః కృత్తికాయాంసింలంత్రింశత్ । రోహిణ్యాం భశ్చత్వారింశత్ । మృగశీర్షస్యభయంచతుర్దశ । ఆర్ద్రాయాంకరంఏకవింశతిః । పునర్వసోఃసీలంత్రింశత్ । పుష్యస్యసరంవింశతిః । ఆశ్లేషాయాఃఫాలంద్వాత్రింశత్ । మఘాయాంనాగః । త్రింశత్ । పూర్వఫల్గున్యాఃసరంవింశతిః ఉత్తరఫల్గున్యాఃపంచాషష్టాదశ । హస్తస్య కారఃఏకవింశతిః । చిత్రాయాఃసీరంవింశతిః । స్వాత్యాఃభయంచతుర్దశ । విశాఖాయాఃభూషశ్చతుర్దశ । అనూరాధాయాః సైకందశ । జ్యేష్ఠాయాః జేకంచతుర్దశ మూలస్యతస్యాః షట్పంచాశత్ పూర్వాషాఢాయాః । వారంచతుర్వింశతిః । ఉత్తరాషాఢాయః సీరంవింశతిః । శ్రవణస్యసకం దశ ధనిష్ఠాయాఃసయందశ శతభిషజఃహంగుఃఅష్టాదశ , పూర్వాభాద్రాయాఃతపఃషోడశ ఉత్తరాభాద్రాయాఃవారం చతుర్వింశతిః, రేవత్యాఃగన్నత్రింశత్ - యేపమతురసంఖ్యయాఅశ్విన్యాదిభ్యోరేవత్యంతానాంభుక్తాయువ్యుక్త ఘటికానంతరం విషనాడికాః షట్ఘటికాః - షడ్దశ్చత్రంశైయాః, తాపతాశ్చత్రంశఘటికాః లగ్నస్యప్రశ్నస్యమృత్యుర్దాః ॥అ॥ విషఘటీకానిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ౫౦-౨౪, ౩౦,౪౦, ౧౪, ౨౧,౩౦,౨౦,౩౨ ౩౦,౨౦, ౧౮,౨౧,౨౦, ౧౪, ౧౪, ౧౦, ౧౪, ౫౬, ౨౪, ౨౦, ౧౦, ౧౦, ౧౮, ౧౬, ౨౪, ౩౦, అశ్విన్యాదులగు ౨౭నక్షత్రములకుక్రమంబుగానైనవ్రాయబడినయిరువదియేడువిధములసంఖ్యగలగడియలకుపైన నాలుగు గడియలు విషఘటీకలుగా పునర్విషవాషాదిలగ్నమునుప్రశ్నించినమృత్యుప్రదంబులగును॥

౭౨॥ మూ॥ లగ్నాంశేష్వధిపతేతదంపతినా దృష్టేయుతేవాశుభే

స్త్రైణేనాపికరగ్రహస్తు శుభదోనో చేద్వరస్యాంతకృత్ ।అస్తాంశేపిత ద్దైవత
త్ర్పాయుతేదృష్టేశుభ ఖ్యేగ్రైహైః। కన్యాయాశుభదోనచేన్నిధనదః పాణి
గ్రహేలగ్నతః॥వ్యా॥అ॥ లగ్నాంశదోషమాహ॥లగ్నాంశ ఇతి।లగ్నాం శేల
గ్నస్య నవాంశకేఅభ్యాగతేసతిదంశపతినాతన్న వాంశాధిపతినా తల్లగ్నే
నృష్టేయుతేవాశుభగ్రహైః దృష్టేయుతేవా మిత్రేణనవాంశాధిపతెర్మైత్రి
గ్రహస్రకూరత్యభో వా తేదృష్టేయుతేవాయదీ కరగ్రహః వివాహః
శుభదః, నచేల్లగ్నేశుభగ్రహైర్దంశపతినావా స్త్రైణేనవాఅయుతే అదృ
ష్టేవా యదీ ,తదావరస్యాంతకృత్ మృత్యుప్రదః॥లగ్నతఃఅస్తాంశేపితద్దైవయు
ల్లగ్నేయత్సంఖ్యాకోనవాంశో బ్యతీతఃతత్సప్తమలగ్నేతత్సంఖ్యాకోస వాంశో
స్తాంశః తస్మిన్ తత్పతియుతేతస్యేశపతి నాయుతైదృష్టేవాసతి అథవాశుభ
హైర్యుతేదృష్టేవాయాదీపాణిగ్రహః కన్యాయాఃశుభదఃనచేత్ శుక్రాదౌభా
వేనిధనదోభవేత్॥అ॥ లగ్నసదోషమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహల
గ్నమునకునవాంశమునునిర్ణయించిన పిమ్మటలగ్నమానవాంశాధిపతిచేతనైన
నను సుభగ్రహములచేతనయినను వాంశాధిపమిత్రగ్రహముచేతనైనను-చూ
డబడుచున్నను లేకవీనితోకూడియున్నట్టి లగ్నమునజేయబడిన వివాహము
వరునికిసుభకరంబగునట్లుగాకున్నహానికరంబగునే లగ్నమునందున్నవ యంశ
మ నవాంశమగునోయాలగ్నమునకేడవలగ్నమందున్నవయంశమస్తాంశ ను
గున్నదియస్తాంశమానవాంశాధిపతి చేతనైనను -సుభగ్రహముల చేతనైనను -
చూడబడుచున్నైనను - లేకవీనితోకూడియుండెనేని యట్టిసమయమునన్నో
నర్చినవివాహముకన్యకుసుభప్రదంబగునుఅట్లుగాకున్నమృత్యుప్రదంబగు
నని తాత్పర్యము-

౯౩॥మూ॥ గండాంతస్తుయదంతరాళముభగేమూలేంద్ర యోరశ్వినీరేవత్యోః పిత్రుసార్పయోసు ఘటికా అష్టావమృత్యుప్రదాః చాపాలో
ర్ఝుషమేషయోశ్చ నృగరాట్కీరయోర్మధ్యమేనాడ్యేకైవమృతి ప్రదైవ
యదీపర్గో త్ర మాంశాస్ఫుతాః।వ్యా॥గండాంతదోషమాహ॥గండాంత యితి
వృభ యోర్నక్షత్రయోః రాశ్యోర్వాయదంతరాళంతత్ గండాంత యిత్యుచ్యతే
తదేవవిశదయతి-వృభయోఃమూలేంద్రయోఃమూలజ్యేష్ఠయోః యశ్విని రేవ
త్యోశ్చ పిత్రుసార్పయోరా శ్లేషామఘయోశ్చమధ్యమేఅష్టౌఘటికాః మృత్యు
ప్రదాః జ్యేష్ఠాయాఅంత్యఘటికాశ్చత్వారఃమూల్యస్య ఆద్యఘటికాశ్చత్వారఃమి
లిత్వాఅష్టఘటికాభవంతితిపివేకః ఏవమం త్తర త్రాప్యనుసంధేయం- చాపా
ళ్యోఃధనుర్వృశ్చికయోఃఝుషమేషయోః మీనమేషయోః వృగరాట్కీర
యోఃసింహకర్కటయోశ్చ ఏతయోర్మధ్యేనాడ్యే కామేఘటికైవమృతిప్ర

దా। సారాశ్యోగంశ రాశిఘటికావగోఽత్తమాంశాన్వితాపిమృత్యుప్రదైవ॥అ॥ గండాంతదోషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జ్యేష్ఠామూలలుఅశ్విని రేవతిమఖా శ్లేషలు ఈనక్షత్రములమధ్యకాలమున ౮- గడియలుగండాంతమగుననగా జ్యేష్ఠా। రేవతి। ఆశ్లేషనక్షత్రములతుదలయందుర ఘడియలునుమూల। అశ్విని మఖ। ఈనక్షత్రములయాయందుర। ఘడియలునునక్షత్రగండాంతములు గాన నిదియును।వృశ్చిక।మీన। కరకాటక రాసులతుదయందర గడియయు ధనుర్మేషసింహరాసుల యాదియందర గడియయు రాశిగండాంతమగుటవలననిదివగోఽత్తమాంశయు క్రమైయు...దయునువివాహాదిశుభకర్మల విషయమైనమృత్యుప్రదంబని తాత్పర్యము॥ ✻

(౯౪) మూ॥ మాసాదేరథపంచ పంచతిథయోనందాచభద్రాజయా రిక్తా స్యాచ్చపునఃపున స్తదభిధాఃపూర్ణాక్రమాత్పంచమీ। నందాదౌఘటికాద్వయంనిధనకృత్పూర్ణాంత్య నాడీద్వయంగండాంతాస్త్రిపిధాస్సదానిధనదాస్త్యాజ్యావివాహాదిషు॥వ్యా॥అ॥ తిథిగండాంతమాహ॥ మాసాదేరితి॥ మాసాదేః ప్రతిపదారభ్య అథఅనంతరం పంచపంచతిథయః - క్రమాత్, నందాభద్రాజయారిక్తా పంచమీపూర్ణాఇతి- పునఃపున స్తదభిధాఃతత్సంజ్ఞకాభవంతి- తత్ప్రయోజనమాహ॥ నందాదౌప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశీనాంఆదౌ ఘటికాద్వయంనిధనకృత్। పూర్ణాంత్యనాడీద్వయం। పూర్ణాంత్యంతే ఘటికాద్వయంచనిధనకృత్। త్రిపిధాఃనక్షత్ర రాశితిథిసంజ్ఞయాత్రిధాః। గండాంతాః।వివాహాదిషుసదానిధనదాఃఅతస్త్యాజ్యాః॥ అ॥ నందభద్రాతిథినిర్ణయపూర్వకంబుగతిథిగండాంతమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ శుద్ధపాడ్యమి మొదలై దేసితిథులు క్రమంబుగనంద భద్రజయరిక్తపూర్ణయనుసంజ్ఞలుగలవై యుండునందు.నందతిథులయాదియందు ౨। ఘడియలునుపూర్ణతిథులయంత్యమందు౨ఘడియలునుతిథిగండాంతములనంబడును గాననవి వివాహాదివిషయమైమృత్యుప్రదములగును॥ ✻

(౯౫) మూ॥ తాజ్యౌతౌవ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషావివాహాదికేవ్యాసీతౌగణితానుసారఇతిఇమౌయోగాచమృత్యుప్రదౌ। దోషాణామపిసర్వతశ్చసతతం సర్వేషుకర్మస్వపిప్రోక్తాస్తేష్వఖిలైకవింశతి మహాదోషాస్తుమృత్యుప్రదాః॥వ్యా॥అ॥ వ్యతీపాతవైధృతిదోషావాహ॥ త్యాజ్యావితి॥ గణితానుసారతఃగణితశాస్త్రానుసారేణ॥ సార్యవిభక్తికస్త్రసిః। ఆసీతౌఇమౌప్రసిద్ధాయోగౌ।వ్యతీపాతవైధృతీమహాదోషౌ।వివాహాదికేవివాహప్రభృతిశుభకర్మణిదోషాణామపిఏకవింశతిమహాదోషాణాంమధ్యేసర్వతఃసర్వప్రయత్నే. న।సతతంనిత్యంయథాతథా। మృత్యుప్రదౌఅతస్త్యాజ్యౌప్రోక్తా ఉక్తరీత్యా

ప్రతిపాదితాః। తే। అఖిలైకవింశతిమహాదోషాస్తు సద్వ్యాపకకర్మసు మృత్యుప్ర
దాః॥ట॥ వ్యతీపాత వైధృతిమహాదోషముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గణితశాస్త్రా
నుసారముచేత దోషతరములుగా నేర్పడు రుపడిన వ్యతీపాత వైధృతి యోగం
బులనెడిదోషంబులను ముందు జప్పబడియున్న యేకవింశతిమహాదోషములను
వివాదివిషయమై మృత్యుప్రదంబులని యెఱుంగవలయు॥ *

(౯౬) మూ॥ తల్లగ్నంచశుభైస్త్రిభిర్యుతమపి స్వోచ్చస్థితైస్స్వాలయ
స్వాంశస్థైర్యదిమిత్రగేగుణశతైర్లగ్నంచపంచేష్టికమ్। క్రూరైషుత్రిభవారి
గేషుయదివావర్గోత్తమాంశాన్వితంలగ్నం దోషవిదూషితంయదితథామృత్యు
ప్రదంస్యాత్తయోః॥ వ్యా॥ దోషప్రతీపాదనంగనిగమయతి॥తల్లగ్నమితి॥ స్వ
చ్చస్థితైః స్వకీయోచ్చస్థానగతైః స్వాలయ స్వాంశస్థైః స్వక్షేత్రగతైర్వాయ
త్రకుత్రరాశౌ స్వాంశగతైర్వామిత్రగైర్మిత్ర క్షేత్రగతైర్మిత్రనవాంశగతై
ర్వా। త్రిభిశ్శుభగ్రహైర్యుక్తమపితల్లగ్నంవివాహాదిలగ్నంగుణశతైర్యుక్తమ
పి పంచేష్టికంపంచేష్టికబలయుక్తమపి। క్రూరేషుపాపగ్రహేషుత్రిభవారిగే
షుతృతీయైకాదశషష్ఠేషుస్థితేషుసత్సువాయది। లగ్నంవర్గోత్తమాంశాన్విత
మపి। దోషవిదూషితం ఏకవింశతిమహాదోషాణామన్యతమేనదూషితంచే
త్తదాలగ్నంతయోర్దంపత్యోర్మృత్యుప్రదంస్యాత్॥ అ॥ ఏకవింశతిమహాదో
షములెన్నిసుగుణములతో గూడియున్నను మిగులనింద్యంబులని వచింపుచున్నా
డు॥ తా॥ వివాహాదిలగ్నము స్వకీయోచ్చస్థానస్వక్షేత్ర। స్వాంశమిత్రక్షేత్రమి
త్రనవాంశములయందున్న మూడుశుభగ్రహములతో గూడి పంచేష్టికబలయు
క్తమై ౩,౬,౧౧, ఈస్థానములయందు పాపగ్రహములు గలదై వర్గోత్తమాం
శసహితమై యత్యంతాధికబలముగలదై యున్నను బూర్వము చెప్పబడియున్న
యేకవింశతిమహాదోషములలోనొకదోషముచేతనూషితంబాయెనేని శుభక
ర్మలవిషయమై మృత్యుప్రదంబగునని తాత్పర్యము॥ *

(౯౭) మూ॥ కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాస్సౌమ్యాస్తుఖేటా
స్తథాపాపాస్తుత్రిభవారిగాశ్శుభఫలాస్సర్వే వివాహాదిషు। శుక్రోష్టమగతో
నచేవవసిజామృత్యుస్థితో వానచేజ్జామిత్రే గ్రహవర్జితే హివకరల్లగ్నస్థరి
ష్ఫారిగః॥ వ్యా॥అ॥ ఇత్థమేకవింశతిమహాదోషానుక్త్వాఇదానీంవివాహాదిలగ్న
స్యగ్రహసంపత్తిమాహ॥ కేంద్రేతి॥ సర్వేసౌమ్యాశ్శుభగ్రహాః కేంద్రోపాం
త్యధనత్రికోణసహితాః కేంద్రాణిసప్తమాతిరిక్తలగ్నచతుర్థదశమానిసప్తమ
స్యతుఅనుపదమేవంజామిత్రేత్యేదూషణ విషయత్వాత్ ఉపాంత్యంఏకాద
శం-ధనం- ద్వితీయంత్రికోణేనవపంచమే- ఏతైస్సహితాః యుక్తాస్సంతః- వి
వాహాదిషు, శుభఫలాశ్శోభనప్రదాః ఇయాంస్తువిశేషః, ఖేటాః శేలటంతిగ

చ్ఛాంతి శిఖినోగ్రహాః। తత్పురుషే కృతబహువ్రీహి సమాసోఽత్ర ప్రత్యయః. పాపగ్రహాస్తు త్రిభవారిలగ్నాత్ తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగతాస్సంతః శుభఫలదా భవంతి। న కేవలమేతావత్ శుక్రః షష్ఠగతః। అపసవ్యోఽంగారకః మృత్యుస్థితః లగ్నాదష్టమస్థానగతో వా న చేద్యది చ జామిత్రే లగ్నాత్ సప్తమే గ్రహావర్జితే క్రూరసౌమ్యగ్రహరహితే సతి చ। హిమకరశ్చ గ్రహః లగ్నాత్ షష్ఠే ద్వాదశే లగ్నాత్ అష్టమే ద్వాదశే షష్ఠే హ స్థితో న చేద్యది పూర్వోక్త కేంద్రలాభధననవమపంచమస్థానగతాః శుభగ్రహాః తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగాః పాపగ్రహాః ఫలదా భవంతి॥ అ॥ వివాహాదిలగ్నమునకు గ్రహసంస్థితి జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నమునకు శుక్రుడారింట గురుడేడింట సకలగ్రహంబు లేడింట చంద్రుడు। ౬టను ౮టను-౧౨టను-లేకయుండిన ౩-౪-౫,౯,౧౦-౧౧, ఈస్థానములయం దున్న పాపగ్రహములును శుభప్రదంబులగును॥

(౯౮) మూ॥ జామిత్రే చ కరగ్రహే స్థితవతాం వైధవ్యమిందుః స్త్రియాస్సాపత్న్యం మరణం కుజస్సుతహృతిం సౌమ్యోవినాశం గురుః। శుక్రోవ్యాధిమథార్కజస్తు కురుతే మృత్యుం తమో బంధనం శుక్లేందుశ్చ శుభగ్రహాశ్శుభఫలాశ్చేత్యాహురన్యే బుధాః॥ వ్యా॥ అ॥ అష్టైకవింశతిరిక్తజామిత్రదోషమాహ॥ జామిత్రే॥ కరగ్రహే వివాహసమయే జామిత్రే సప్తమస్థానే స్థితవతాం సతాం ఇందుః స్త్రియాః వైధవ్యం కురుతే ఇందుశ్చంద్రః సాపత్న్యం సపత్నీసంపాదనం కుజో మరణం సౌమ్యో బుధస్సుతహృతిం పుత్రనాశనం గురుర్వినాశం। శుక్రో వ్యాధిం చ స్త్రియాః కురుతే ఇతి సర్వత్ర యోజ్యం అథార్కజస్తు శనైశ్చరస్తు। తు శబ్దః పూర్వస్మాద్వైషమ్యం ద్యోతయతి- తమో ధనం పత్యోర్మృత్యుం, తమ రాహుః బంధనం చ కురుతే అన్యే బుధాః కేచిదాచార్యాస్తు శుక్లేందుః శుక్లపక్షచంద్రః శుభగ్రహాః బుధగురుశుక్రాశ్చ జామిత్రగా అపి శుభఫలా భవంతీత్యాహుః॥ అ॥ జామిత్రదోషముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహాదిలగ్నమునకు ౭ట సూరుడున్న వైధవ్యమును జంద్రుడున్న సపత్నియును గుజుడుండిన మృతిని - బుధుండుండిన పుత్రహాని గురుడుండిన నాశము - శుక్రుడుండిన రోగంబును - స్త్రీకిగలుగును శనియుండిన మరణమును రాహువుండిన బంధనమును దంపతులకగలుగును శుక్లపక్షచంద్రుండును శుభగ్రహంబులును, ౭ట నుండినను శుభకరంబులనికొందఱియభిప్రాయము॥

※

(౯౯) మూ॥ అశ్లేషా ఝషయోర్వృశ్చికధనుషోః కుళీరసింహయోర్నక్షత్రయోర్యోగయోః మధ్యగా ఘటికాద్వయం కరణయోశ్చ లగ్నయోర్నాడికా సంధ్యాయాం ఘటికాత్రయం ద్విఘటికే త్యాజ్యాస్తు సంధానిః॥ వ్యా॥ అ॥ అష్టాదిసంధిషు త్యాజ్యకాల పరిమాణ

మూ॥ అబ్దేష్విత్యా॥ అబ్దేషుప్రభవాదిసంవత్సరేషుక్షయసంవత్సరఃశుభకృత్, శుభకర్మసు స్వితిశేషః, అబ్దసంధౌసంవత్సరయోస్సంధౌ, పక్షఃపంచదశదినాని, మాసయోస్సంధౌ పంచాహానిక్షష్ణపక్షత్రయోదశీమారభ్య శుక్లపక్ష ద్వితీయాపర్యంతందినపంచకం, దివసయోర్నక్షత్రయోర్యోగయోశ్చసంధౌ యామార్ధం ఘటికాచతుష్టయంకరణయోస్సంధౌ ఘటికాద్వయంలగ్నయోస్సంధౌచేత్ ఏకఘటికా సంధ్యాయాః సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలేషు సుపక్రిత్రయం । నిశిరాత్రౌద్వితీయతృతీయయామయోఃప్రథమఘటికా తృతీయయామాదిమఘటికాచేతి, ద్వేఘటికేనిశీథస్సజ్ఞికేభవతః తత్రఘటికాద్వయంచ। త్యాజ్యాన్యత్రసర్వత్రానుసంధేయం - శుభకృదితిసర్వత్రహేతుత్వేనావగంతవ్యం అబ్దేక్షయవత్సరఇత్యత్రదేశభేదవ్యవస్థాప్రాప్తవ్యా తథాచభాగురిః॥

శ్లో॥ వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగేక్షయసంవత్సరంత్యజేత్ । తస్యదక్షిణదేశేతు త్రిమాసంపరివర్జయేత్సదా॥ అంగవంగకళింగేషు మాసషట్కంవివర్జయేత్ । ప్రభవాదౌతు మాసస్యాద్వ్యన్యకర్మసుగర్హితః తత్సంధిపక్షోబ్దసంధ్యాపత్యంతాన్యవ్యవస్థా, యదాఫాల్గునే । మీనేయుగపత్సుమాస్యేతేతదాపక్షస్త్యాజ్యఃతదుక్తం॥ శ్లో॥ యదాఫాల్గునమీనౌద్వౌయుగపద్విరతిగతౌ । తద్విశేషపక్షోవర్జ్యాంతసోమయోనుస్యాత్రకుత్రచిదితి॥ క్రౌంచదశవాంగ్రేతు వర్జ్యాంతసౌరాబ్దేతుమాసాసరంతథాద్విరాత్రంవైశంతే వర్జయేచ్ఛుభకర్మస్వితి॥ అ॥

అబ్దాదిసంధికాలములయందు శుభకర్మవిషయమై వర్జింపదగినకాలపరిమాణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సంవత్సరములలో నక్షయసంవత్సరంబును ప్రతిసంవత్సరసంధికాలములయందు ౧౫ దినములు, మాసములసంధియందు ౫ దినంబులుదివసంధియందును, నక్షత్రసంధియందును యోగసంధియందును నర్ధయామగాలంబు, కరణసంధియందు ౨ ఘడియలు, లగ్నసంధియందొకగడియయు, ప్రాతస్సాయంకాలములయందు మూడుగడియలు రాత్రియందునిశీథకాలముఇవి శుభకార్యంబులకు యోగ్యంబులు, మఱియుసీవిషయమైనవ్యాఖ్యయందు దేశభేదములవలన దెలియజేసియున్న గ్రంథాంతరశ్లోకములయభిప్రాయము గ్రాహ్యం॥ *

(౧౦౦) మూ॥ వృష్ట్యభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధింబ్రభ్రేందుశస్త్రేష్వతోవిద్యుచ్చపపాతమత్రాంతరవిదిగ్ధామాదయఃకాలిజాః। దుర్యోగాబగవశ్చదప్టశకునందుస్వప్నదుర్వీక్షణేమర్వాక్యశ్రవణంచదుష్టమరుతోదుఃఖప్రిదామంగళే। వ్యా॥అ॥ స్వల్పదోషానాహ॥ వృష్ట్యభ్రేతి॥ వృష్టిభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధిబ్రభ్రేందుషణ్ణాన్వినాకేవృష్టిర్వర్షణం, అభ్రభ్రమణంమేఘసాంద్రబరః అభ్రఘోషఃమేఘగర్జితః, పరిధిస్సూర్యాచంద్రమసోఃపరిమేషః। స॥

పరివేషస్తు పరిధిరిత్యమరః॥ బ్రహ్మసూర్యాద్యైరిందుపర్యాస్వితేః చంద్రవచ్ఛుక్ల పర్యాస హితాఇత్యర్థః॥ సి॥ భాస్కరోహంసః బ్రహ్మపభాకరవిభాకరా ఇత్యమరః॥ కాలచాప ఇత్యత్రవత్ । చాపః ఇంద్రధనుః హిమస్తుషారః। ప్రతీందుః ప్రతిచంద్రః ప్రతిరవిః ప్రతిసూర్యశ్చ స్థామ దయశ్చ బహువో దుర్యోగః అన్యేధూమకేత్వాదయోదుష్టయోగాః । దుష్టశకునం సర్పశశకాది దర్శనం దుస్స్వప్నంచ దుర్వృత్తాందుష్టస్తు వర్తనం । దుర్వాక్యశ్రవణమమంగళవాక్యశ్రవణం దుష్టమరుతసముహోవాయువశ్చమంగళే శుభకర్మణి దుఃఖప్రదా భవంతి॥ అ॥ స్వల్పదోషములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వర్షము మేఘాడంబరము। మేఘగిరిము। సూర్యచంద్రులపరివేషము। సూర్యుడు। చంద్రునివలె కాంతివన్నెగలిగియుండుట। మరిపుకు। ఇంద్రధనుస్సు। ప్రతిచంద్రుడు। మంచు। ప్రతిసూర్యుడు। స్థామము। ధూమకేతువు। పెనుగాలి మొదలగు దుష్టయోగంబులను దుశ్శకున। దుస్స్వప్న। దుష్టస్తువర్తనము దుర్వాక్యశ్రవణంబులను। శుభకర్మల విషయమైదుఃఖప్రదంబులు॥

(౧౦౭) సూ॥ బుధోలూక శనిపాతనాసిగురుభృగ్వన్యోన్యసప్తస్థితర్ద్రిగ్రాహే యమకంటకే ర్గుళికా ర్ధప్రహార స్తతః । ఉత్పాతగ్రహ సౌమ్యవిద్ధభవరోహి [illegible] దగ్ధాయోగాఖ్యా అపి పంగుకాణబధిరాఖ్యాంధాఖ్యాల గ్నాదయః॥ వ్యా॥ అ॥ అన్యాన్యపి స్వల్పదోషానాహ। బుధేతి। బుధోలూక శనిపాతనాసి। ద్వంద్వం। [illegible] పాతనశబ్దః ప్రత్యేకమభిసంబధ్యతే [illegible] శనిపాతనాసి। గురుభృగ్వన్యోన్యసప్తస్థితిః గుర [illegible] పరస్పరం సప్తమస్థానస్థితిః దగ్ధగ్రహః యమకంటక గుళికార్ధప్రహారః [illegible] ఉపగ్రహాస్సర్వతోభద్రచక్రోక్త దుష్టగ్రహాః । వేధస్సగ్రహయోగః [illegible] సౌమ్యవిద్ధః పంచశలాకోక్త సౌమ్యగ్రహవేధః । [illegible] అన్యసంజ్ఞికతిథివారనక్షత్రాణి [illegible] । దగ్ధాఖ్యా అపి దగ్ధసంజ్ఞకతిథివారనక్షత్రాణి పంగుకాణబధిరాంధసంజ్ఞకాని లగ్నాదయశ్చ। [illegible] వివాహాదిషు నయోగ్యా ఇత్యర్థః॥ అ॥ మరియొకస్వల్పదోషముల జెప్పుచున్నాడు [illegible] నక్షత్రములు । [illegible] మొదలగు [illegible] క్రిందబడుట గురుశుక్రులొకరికొకరు [illegible] దగ్ధగ్రహము। యమకంటకము। గుళిక। ఉర్ధప్రహారములు। ఉపగ్రహములు। శుభగ్రహవేధ। భవరోహిణి యోగము। [illegible] వారనక్షత్రములు। దగ్ధతిథివారనక్షత్రములు। పంగుకాణబధిరాంధములగు తిథివారనక్షత్రంబులు వివాహాదులకు యోగ్యంబులని తాత్పర్యము॥

(౧౦౮) సూ॥ క్రూరాక్రాంత స్తరోఖేట [illegible]

సౌరాష్ట్రాంగకళింగవంగమగధావంతీషు కాశ్మీరకే । గౌడద్రావిడసాల్వమ
ధ్యమకురుక్షేత్రేషు దేశేష్వితే ॥ బాహ్లీకాదిషు మంగళే నిధనదాశ్శేషేషు దేశే
ష్వహో॥ వ్యా॥ అ॥ అథ స్వల్పదోషాణాం దేశవ్యవస్థామాహ॥ ప్రోక్తా ఇతి॥ య
ద్యపి ఉక్తాః దోషాః బహవస్సంతి తథాపి గ్రంథవిస్తరభయాత్
కతిచిదేవ స్వల్పదోషాః మయా ప్రోక్తాః కథితాః తే స్వల్పదోషాః అపి సౌరా
ష్ట్రాంగకళింగవంగమగధావంతికాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్వ మధ్యమకురుక్షే
త్రేషు బాహ్లీకాదిషు చ దేశేషు ఏతేషు దేశేషు నిధనదాః శేషే దేశేషు మంగ
ళేషు న కర్తవ్యా ఇత్యర్థః॥ అ॥ స్వల్పదోషములకు దేశవ్యవస్థను జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ ఈ చెప్పబడిన దోషములు గాక యనేకస్వల్పదోషములు గలవైనను గ్రంథ
విస్తరభయము చేత సంగ్రహముగ జెప్పబడినవి యీ స్వల్పదోషములను సౌరా
ష్ట్రాంగకళింగవంగ మగధావంతికాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్వ మధ్యమకురుక్షే
త్ర బాహ్లీకాది దేశములకు వర్జించదగిన దేశములందు బనిలేదు॥ *

(౧౦౩) మూ॥ స్వోచ్చస్థాంగతో వివాహసమయే మూలత్రికోణస్థితః
స్వక్షేత్రే యది సంస్థితశ్చ బలవాన్ మిత్రాలయస్థోఽపి వా । దుర్వారాఖ్య చపస్య
స్య కేంద్రమితరత్రైకోణగో స్థితస్సౌమ్యో వా గురురేవ వాసురగురుః దృష్టాం
త్యాదోషాన్నపదం॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన స్వల్పదోషాపవాదమాహ స్వోచ్చే
తి॥ సౌమ్యో బుధో వా గురుర్వా అసురగురుః శుక్రో వా వివాహసమయే వివాహల
గ్నకాలే స్వోచ్చస్థానగతో వా । పూర్వోక్తమూలత్రికోణస్థితో వా మిత్రాలయ
స్థో మిత్రక్షేత్రగతో వా। బలవాన్ బలయుక్తస్సన్ స్వక్షేత్రస్థితో వా యది కేంద్ర
మస్య లగ్నస్య సప్తమం కేంద్రం। పశ్చాద్యది సౌమ్యః పూర్వోక్తః మిత్రదోషాక్రా
ంతం స్వాదిభావః। ఇతర త్రైకోణస్థితో యః । దోషాన్నపదం అన్నపదసం
ఖ్యాకదోషాన్। హంత్యేవ కారణేన సంశయ ఇత్యర్థః ఇతి॥ రెండు శ్లోక
ములచే స్వల్పదోషభంగమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బుధగురుశుక్రులలో నొ
రు వివాహసమయంబున స్వోచ్చమూలత్రికోణ । మిత్రక్షేత్ర । స్వక్షేత్రముల
యందైనను। లగ్నమందైనను ౪-౭-౯,౧౦, ఈ స్థానములయందైన నుండిరేని యను
ల్పసంఖ్యాకంబులగు దోషములబోగొట్టుననుటకు సందియంబు లేదని తా॥

(౧౦౪) మూ॥ క్రూరష్షష్ఠభవత్రిగో యది బలీ హంత్యాశు దోషాన్ము
లగ్నేశశ్చ బలీ యథోక్తగృహగో లగ్నం చ పంచేష్టికమ్। రాత్రౌ చేవ నిశాక
రో యది బలీ చైకాదశస్థోపి వా లగ్నైకాదశగో రవిస్తు సకలాన్ దోషాన్ నిహం
త్యుటమ్॥ వ్యా॥ క్రూర ఇతి॥ బలీ షష్ఠ్యాది క్షేత్రగతః క్రూరస్సూర్యాంగారకశ
నామన్యతమః । షష్ఠభవత్రిగః లగ్నాత్ షష్ఠే ఏకాదశే తృతీయే వా స్థితో యది
శుశీఘ్రమేవ దోషాయుతం దోషాణామయుతం దశసహస్రదోషాన్ నిహంతీత్యర్థః

తివినాశయతి । లగ్నేశశ్చవివాహలగ్నాధిపః బలీసన్ యథోక్తగ్రహైః కేంద్ర
త్రికోణవ్యయకాదశైర్వాస్థితో యది। సోఽపిదోషాయుతం సహంతి।పంచేష్టికీ గుణయు
క్తం లగ్నం చ పూర్వవత్ । బలీసన్ శుక్రశ్చంద్రవ్యయకాదశస్థో యది । రాత్రావేవ
ర్ధరాత్రింగతలగ్నయుతదోషాన్నిహంతి । ఏకాదశేనవా నాగ లగ్నగతేదో
షాన్ సత్యర్థస్వ్యకాత్యేరిపుస్థో గురుః దశగో యది। సకలాన్ దోషాన్। స్ఫుటం
యాధాతధాపహంతి। తుశబ్దం వా నాగగతదోషాన్ పూర్వస్మాచ్ఛేదాధిక్యం
ద్యోతయతి॥ ని॥ తుస్యాద్ఛేదేన ధారిణీ యురిః సుస్యేర్వా నాగపరబ
లవత్వాదితి తత్త్వ॥ శ్లో॥ నక్తం బలం భౌమశనీ కమంబా గుర్వార్ర శుక్రాదివి
శక్తయశ్చేతి శపతికారవచన ప్రమాణ్యాత్॥ తా॥ బలయుక్తముగు పాపగ్ర
హములు ౩, ౬, ౧౧, ఈ స్థానములయందున్నను, బలవంతుడైన లగ్నాధిపతి లగ్న
మునకు ౧, ౪, ౫, ౭, ౯, ౧౦, ౧౧, ఈ స్థానములయందున్నను లగ్నము పంచేష్టి బ
లయుక్తమై యున్నను। పదివేలదోషములను శమనొందును ౧౧ టనున్న బల
యుక్తుడగు చంద్రుడు రాత్రిలగ్నము నొందియున్న పదివేలదోషములను లగ్నై
కాదశగతుండగు సూర్యుడు పగటిలగ్నమునొందియున్న సకలదోషములను హ
తంబులుగావించునని తాత్పర్యము॥

(౧౦౫) మూ॥ ఉద్వాహాదిషు చైకవింశతిమహాదోషాన్ విసృజ్యేత
రాన్ స్వల్పాన్ దోషగణాన్ గుణాంశ్చ గణనాత్ స్పష్టంచ శాస్త్రేస్ఫుటం। ల
గ్నం యత్ర గుణాధికం చ సకలైర్గ్రాహ్యం న దోషాధికం బ్రహ్మా వా పరిహర్తుమ
త్ర సకలాన్ దోషాన్ సమర్థో న హి॥ వ్యా॥ అ॥ దోషప్రసంగముపసంహరతి॥
ఉద్వాహాదిష్వితి॥ ఏకవింశతిమహాదోషాన్ విసృజ్యేతరాన్ మహాదోషేతర
న్ । స్వల్పాన్ దోషగణాన్ దోషసంఘాన్ ।గుణాంశ్చ గణయిత్వా చ శాస్త్రాత్।
జ్యోతిశ్శాస్త్రాత్। స్ఫుటం నిశ్చిత్య। యత్ర యస్మిన్ లగ్నే। గుణాధిక్యం దృశ్యతే
తల్లగ్నం। ఉద్వాహాదిషు। సకలైర్విద్వద్భిర్గ్రాహ్యం। దోషాధికం లగ్నం తు న
గ్రాహ్యం అనేన స్వల్ప దోషయుక్త లగ్నం గ్రాహ్యమిత్యర్థో లభ్యతే స్వల్పదో
షైరప్యయుక్తం లగ్నం మృగ్యమిత్యాహ । అత్రేతి వాహాదిలగ్నే । సకలాన్ దో
షాన్ అధికాన్ స్వల్పానపి దోషాన్ పరిహర్తుం బ్రహ్మా వా సమర్థో న హి కిముత మను
ష్యా ఇతి భావః॥ అ॥ దోషప్రసంగము నుపసంహారము చేయుచున్నాడు॥ తా॥
ఏకవింశతిమహాదోషములుగాక తక్కిన స్వల్పదోషములను గుణములను జ్యో
తిశ్శాస్త్రమువలన నిర్ణయించి యే లగ్నంబున దోషములకంటే గుణము లధిక
ముగనుండునో యా లగ్నమును వివాహాదిశుభకార్యముల విషయమై గ్రహింప
వలయును గాక యధికదోషములుగల లగ్నమును గ్రహింపవలదు । స్వల్పదోష
ములైనను కలియకయుండెడి లగ్నము నన్నిర్ణయించుట బ్రహ్మకైనవశము గాదు

గావునవస్వల్పదోషయుక్తంగ్రహముల వ్యయమని తెలియవలయును॥ ✻

(౧౦౭) మూ॥ నాడీరాశితదీశయోనివనితాదీర్ఘాగణశ్చాత్రషడ్వర్గా

ముఖ్యాశ్చేదపివాసమయేశేషాస్తునధ్యాస్తతః । మం హేం ద్రాగణీతాయు

వశ్యదివసాః లో ఋద్ధాండ జాం ఖ్వాగనలింగభూతానశశియుగ్గోత్రాహ్వ

యామింశతిర్ వా॥ అ॥ అథవింశతివర్గవిచారమాహ॥ నాడీతి॥ నాడీరాశితదీశ

యోనివనితే దీర్ఘాంగణమాటకూటరాశివర్గశ్చేత్తదీశవర్గగ్రహమైత్రవర్గః । యోనిర్యో

నివర్గః । వనితర్గ్రః స్త్రీదీర్ఘవర్గః । గణశ్చగణవర్గశ్చైత్యేతేషడ్వర్గాః । వివా

హసమయే ముఖ్యాలంతిమొత్తముఖ్యాశ్చేదపి శేషాశ్చానుక్తవర్గాః । మధ్యా

అముక్తనూతిమధ్యాః । మాహేంద్రదిశి మహేంద్రవర్గః తేతి । ఆయుః । వశ్యః । దివ

సః దినకూటశ్చేతి తథోక్తాః । వర్ణోజాతకూటమథునర్ధ వేధాకూటః । అండ

జః పక్షికూటః । రజ్జుః । రజ్జుకూటః । యోగినిలింగభూతాతిశశియుగ్గోత్రాహ్వ

యాః యోగినీలింగవర్గః భూతవర్గః చంద్రయోగవర్గః గోత్రవర్గః

ఇతితాహ్వయాద్యేషాంతేతథోక్తాః । సర్వేమిళిత్వావింశతిర్వర్గాః కూటభవం

తి॥ అ॥ వింశతివర్గనామములదెలుపుచున్నాడు॥ తా॥ నాడీకూటమురాశివర్గవు

గ్రహమైత్రయోని స్త్రీదీర్ఘవర్గవులను గణకూటముననుమిగులముఖ్యములుమా

హేంద్రగణశతవర్గ । ఆయుర్వర్గ । వశ్యవర్గవులనుదినజాతివేధాపక్షిరజ్జుకూ

టములనుయోగినిలింగభూతములనుచంద్రయోగకూటము । గోత్రవర్గనిరు

నుమధ్యములనుబలములన్నియును జేరి ౨౦ వర్గవులు॥ ✻

(౧౦౮) మూ॥ యాతన్నస్తు నిగ్రహేయాది చతుస్త్రిద్వ్యంఘ్రిథి

ష్ణ్యాశ్రితా ద్రగ్రాస్తి ఖ వహ్నిభద్యది పరిస్థే వంశ భాత్పంచను । నాడీప

ర్వసుతతః నూచ్చగణ ాభి గళిస్థా ఫ నాడీసుద్ధిరిహైవ భాగ్యజనని

మాంగల్యసూత్రంతు సా॥ వ్యా॥ అ॥ అథచతుర్భిః శ్లోకైర్నాడీకం నాడీ

కూటమాహ॥ యేతి॥ యానాడీచతుస్త్రిద్వ్యంఘ్రిథిష్ణ్యాశ్రితా । చతుష్పాత్తి

పాద్ద్విపాన్నక్షత్రేషుజని తేష్వంఘ్రిశబ్దస్య ప్రత్యేకమన్వయః । త్రిపాన్నక్ష

త్రాణికృత్తికా పునర్వసూత్తరఫల్గునీ విశాఖోత్తరాషాఢా పూర్వాభాద్రా

ఖ్యానిషట్ । ద్విపాన్నక్షత్రాణి మృగశీర్ష చిత్రా ధనిష్ఠాఖ్యానిత్రీణి । శేషా

ణ్యష్టాదశచతుష్పాన్నక్షత్రాణి చతుష్పాన్నక్షత్రాణాం దస్రగ్రాత్ । అశ్విని

ప్రభృతి । త్ర్యంగుళిపర్వసు । త్రిపాన్నక్షత్రాణాం వహ్నిభాత్కృత్తికాన

క్షత్రమారభ్యచతుర్ష్వంగుళి పర్వసుద్విపాన్నక్షత్రాణాం ఇందుభాత్ మృగ

శీర్షనక్షత్రాత్ప్రభృతి పంచసుఅంగుష్ఠప్రభృతినాడీపర్వసు అంగుళిపర్వసు । ఏ

వక్రమాత్ ఉత్క్రమాత్ యాగణనాక్రియతేసాగణనా । వర్గనక్షత్రస్థానీయాం

గుళిభిన్నాంగుళిస్థాయది । శుభాశుభం దః ఇయంనాడీశుద్ధిరిహైవాసక్ జన్మని

భాగ్యజననీసౌభాగ్యవర్ధినీ- కించ-తస్యాస్తుస్త్రియఃకరగ్రహవివాహే.మాంగ ల్యసూత్రంమంగళసూత్రవచ్ఛుభదాభవంతి॥ అ॥ నాలుగుశ్లోకములచేనీ ఉక టమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చతుష్పాదనక్షత్రములయందుబుట్టినస్త్రీకి అశ్వి న్యాదిగమూడునక్షత్రములయందు [illegible] ఉత్తర [illegible] మూడు నక్షత్ర ములయందుబుట్టిన స్త్రీకి కృత్తిక మొదలు [illegible] నక్షత్రముల [illegible] ద్విపాన్నక్షత్రములయందు బుట్టిన స్త్రీకి మృగశిర [illegible] [illegible] జన్మనక్షత్రము [illegible] జన్మనక్షత్రమున్న వేళయందు [illegible] యొక వేళ [illegible] మంగళసూత్రము [illegible] మిక్కిలి సౌభాగ్యప్రదంబగుననుట॥ ※

(౧౧౦) మూ॥ [illegible] మాస్వ్యతి [illegible] దంపత్యోర్జన్మ [illegible] పాణిగ్రహణ [illegible] ॥ అ॥ [illegible] నక్షత్రాణి [illegible] దంపత్యోర్జన్మనక్షత్రే [illegible] ౨౦ గుళ్ళనే [illegible] ద్వయందపత్యోర్జన్మనక్షత్రద్వయం పాశ్చాత్యకాలాంగుళేన స్థితం [illegible] కాలాంగుళ్యాంన స్థితం [illegible] పాణిగ్రహణ [illegible] ధిష్ణ్యద్వయం మధ్యాంగుళేన స్థితం [illegible] వరించిహాంతి॥ అ॥ [illegible] యొకవిధంబున జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి ని మొదలుమూడేసి నక్షత్రములు మూడువ్రేళ్ళయందు క్రమస్యాసము చేగ ణన చేయగా వధూవరుల నక్షత్రములొక వ్రేలియందుండక వేరువడియున్నశుభక రంబులగుననియు [illegible] నక్షత్రములు ఒకవ్రేలియందున్నమిక్కిలియాపత్క రంబగుననియు ముఖ్యాభిప్రాయము॥ ※

(౧౧౫) మూ॥ [illegible] స్త్రీ [illegible] దివ్యవహావం స్త్రీభంచపుంస్త్వ యం పాశ్చాత్యకాలాంగుళేసంస్థితంయదితదాతద్రాశికూటేశుభే ప్రదజ్ఞావరయో ర్నియోగసమయే [illegible] కేచిద [illegible] నాడిజనిటోవస్తునే త్యాని [illegible] ॥అ॥ పాశ్చాత్యకాలాంగుళిదోషాపవాదమాహ॥ పర్యాయైరితి। స్త్రీ భం స్త్రీజన్మర్క్షం। పుంభం పుంజన్మర్క్షం చేతిద్వయంవధూవరజన్మనక్షత్రద్వయం త్రితయైపర్యాయైః త్రిభిరావృత్తి [illegible] హితమంత రితం సత్। పాశ్చాత్యకాంగుళి స స్థితంవా అసవాతవావివాహసమయే। తద్రాశికూటేదంపత్యోఃరాశికూటే [illegible] శుభేవా యదిఅథవా నియోగసమయే వివాహకాలేవరాచవరశ్చవరౌ॥ ప్రమాం స్త్రీచేత్యేకశేషః। తయోః [illegible] కూటేశుభేవాయదీత్యర్థః ద్వయోః [illegible]

జన్మరాశ్యో రేకాధిపత్యే ద్వయో రేకపవాధ ఇతి శ్చేదిత్యర్థః। అథవా।ద్వయోర్భిన్న త్రేందపతిరాశ్యధిపతో ర్మిత్ర త్వేచయది।తదా।ఏకనాడీజనితదోషః పరిహార్య ఇత్యర్థః। నాస్తితి కేచిదాహుః ... తేజగుః। పచేర్థిట్॥ ఒకేదంపతులజన్మనక్షత్రములొకపాదమున వచ్చినను దోషములేదని యీనైతిప్పథమును జెప్పుచున్నాడు॥ ఈ పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడిన క్రమంబున దంపతులజన్మనక్షత్రములు అశ్వని మొదలుగా మూడు గణనచేయగా [illegible] యుండి యొకనాడీనొకపాదమున బడి యున్నను। [illegible] శుభకరమై యున్నను। ఈ ద యొకజన్మ [illegible] జన్మరాశ్యధిపతులు [illegible] మిత్రత్వముగలవారై యున్న [illegible] దోషము లేదని కొందరి యభిప్రాయము। *

(౧౨౦) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

పుష్యమూలాసు। యమంమునయం ... భాష్యే ... నమ్యగర్థ ... స్తు పుష్యా ... సుపట్యేవ। నానాపాదయో ... పాదసంభవాత యోర్హ్యా। ఏకనాడీ ... స్థితత్వే ... పుష్య ... పూర్వా షాఢా పంచకం ... పాదగతం చేత్తు భావహం। అన్యాని నవపార్శ్వస్థితాని భిన్నపాదగతాని ... పూర్వఫల్గున్యుత్తరఫల్గునీ చిత్రా జ్యేష్ఠా మూలోత్తరాషాఢా నామన్యేషు ఏక నాడీస్థితేచిత్రా ఫల్గున్యా అన్యాని పార్శ్వస్థితానిచ। సర్వదా ... అత్ర రేవతీవిశాఖాదా ... హస్తానాం ... భిన్నపాద ... ఈ కాంగుల్ఫితనక్షత్రజన్మదోషమునకు విశ్యాంతరముచేతబరిహారమును చెప్పు

న్నాడు॥ తా॥ దంపతులు-ధ-అనూ-స్వా పూభా ఈనక్షత్రములయి ందైనన ఈ నక్షత్రములలోనొకనక్షత్రంబున నొక పాదమున నైనను- ఉభా- రో- శ్ర- పు [illegible] ఈనక్షత్రములభిన్న పాదములయందైనను। [illegible] [illegible] నక్షత్రముల [illegible] నక్షత్రములభిన్నసమానపాద ముల [illegible] దైనను [illegible] దోషములేదు॥

(…) [illegible] ద్ర్మాదితో [illegible] శ్యాంతంగణయేద్వ [illegible] ష్టాయాని [illegible] దితోఅ [illegible] ష [illegible] యుక్తానిక్షే [illegible] సంపాదిశ్చా [illegible] [illegible] జ్ఞా [illegible] [illegible] ధ [illegible] ఫణ మేత [illegible] [illegible] డ॥ తా॥ [illegible] పాదములు [illegible] చేసి [illegible] శనము [illegible] ము॥ *

(…) [illegible] చసుతదే తా వేక గాశ స్థయో [illegible] శమాం [illegible] ఉదన్వ హానపచంచ మా [illegible] శుభా వేకా ధిప [illegible] ఫలమాహ॥దంపత్యో [illegible] దంపత్యోఃజాయా చపత్యృగం [illegible] రాశి। సమస్తమాచేతిసుతదో పుత్రప్ర దా। స్త్రీ) రాశిమారభ్య [illegible] రాశిపర్యంతంగణనాయాం క్రియమాణాయాం రాసిరాంస్తసంఖ్యా [illegible] భవతి। తయోర్దంపత్యోః రాశిఏకరాశిశ్చే [illegible] స్త్రీరాశిమారభ్య పురుషరాశిపర్యంతం పునఃపురుషరాశిమారభ్య స్త్రీరాశిపర్యంతంచగణనాయాంసత్యాంతృతీయై కాదశౌ। తద్వత్ చతుర్థదశమౌచతద్వ్యత్యయాత్ తావేకాదశమచతుర్థౌచేత్ శుభౌ అన్యథాఅశుభౌ। ద్వాహమయేనపంచమౌతుఅశుభౌ। తద్వ్యత్యయాపం

చమనవమా చేత్ । శుభాగ్రహయోర్వధూవర రాశ్యధిపత్యోఃమిత్రత్వే సతివా । ఏకాధిపత్యే సతివా । ఉభయోః జన్మరాశ్యోః ఏక ఏవాధిపతిశ్చేత్ । ద్వావిమౌ షష్ఠాష్టమా పంచమౌ పి సుభౌ ॥ అ॥ కన్యక జన్మరాశి మొదలు గణన చేసినందున గలిగెడి ఫలమును జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ కన్యక జన్మరాశి మొదలు వరజన్మరాశివరకు గణన చేయగా వరుని జన్మరాశి । ౭వదై యున్న పుత్రప్రదంబగును । దంపతుల జన్మరాసులొకటై యున్న నుత్తమంబగును । స్త్రీ జన్మరాశికి । పురుషజన్మరాశికి । ౩ । ౪ । ౫ । ౧౦ । ౧౧ । ఈ సంఖ్యగలదై యున్నను పురుష రాశికి స్త్రీ రాశికి । ౭ । ౪ । ౯ । ౧౦ । ౧౧ । ఈ సంఖ్యగలదై యున్నను । శుభకరంబగును దంపతుల జన్మరాశ్యధిపులు పరస్పర మిత్రత్వముగలవారై యున్నను । దంపతుల జన్మరాసులకు గ్రహాధిపతి యొకడై యున్నప్పుడు । స్త్రీ జన్మరాశికి ౬ వదై యున్న పురుషరాశియు పురుషరాశికి ౫ వదై యున్న స్త్రీ రాశియు । శుభకరంబగును దక్షిణ క్రమంబగనున్న పక్షమునను శుభకరంబగునని టి॥

(౧౧౩) ము॥ స్యాద్ద్విద్వాదశ ఆర్తిదః కలహదః షష్టాష్టపస్త్రీక్రమాత్ స్వక్షేత్రాపి సమాలయాదిరథవా ద్విద్వాదశోప్యుత్తమః । దంపత్యోస్సమాలయాదిరథవా షష్టాష్టమోప్యుత్తమః శోభనగా ... యద్యస్తి శుభా ... మధ్యమా॥ వ్యా॥ స్యాదితి । ద్విద్వాదశః ఆర్తిదః వ్యాధికరః ద్వాదశద్విశ్చేత్ శుభమిత్యర్థః । షష్టాష్ట స్త్రీకలహదః దంపత్యోః కలహప్రదః అష్టమషష్టౌ తు శుభౌ । ... స్వక్షేత్రపతే । సమాలయాదిస్సమరాశిరాదిర్యస్య స ఉత్తమః । అథవా ద్విద్వాదశ ... సమాలయాదిర్యది శుభః । నేన స్త్రీ రాశిసమరాశిశ్చేచ్ఛుభః షష్టాష్టపస్త్రీ ... సమాలయాదిశ్చేద్దంపత్యోః శోభనవగాః శ్శుభషడ్వర్గా ... శుభాః అశుభాశ్చేదశుభాః । తద్వ్యత్యయాలయోః ద్విర్ద్వాదశషష్టాష్టమయోః ... మధ్యమఫలదానమని తదుపయుక్తాత్॥ తా॥ స్త్రీ జన్మరాశి మొదలు పురుషరాశివరకు గణన చేయగా స్త్రీ రాశికి పురుషరాశి ౨వదిగనుండిన పురుషరాశికి ౧౨వదిగానున్న శుభకరంబులగు పురుషరాశి ౬వదిగానుండి స్త్రీ రాశి ౮వదిగానున్నగల శుభకరంబగు పురుషరాశి ౧౨వదిగానైనను ౨వదిగనైననుండు స్త్రీ రాశి ౨వదిగానైన ౧౨వదిగానైనను మధ్యమంబై యుండును ఇదియునుంగాక స్త్రీ రాశి వృషభాది సమరాసులలో నొకటిగనుండెనేని యప్పుడు ౨వదిగానున్న పురుషరాశియు ౧౨వదిగానున్న స్త్రీ రాశియు శుభకరంబగును । స్త్రీ రాశి మేషాది విషమరాసులలో నొకటిగనున్నపుడు ౬వదిగానున్న పురుషరాశియు ౮వదిగానున్న స్త్రీ రాశియు శుభకరంబగును షడ్వర్గులు శుభసంబంధులై యున్న శుభకరంబులై యున్న శుభకరంబులగును॥ *

(౧౧౪) మూ॥ సూర్యాద్యాహ్యార్యౌ దుజేందవత్సుహృదశ్శత్రూ సితా కీ వి [illegible] సూర్యాజ్ఞౌ సుహృదౌ సశత్రురవసి [illegible] ర్యమిత్ర [illegible] అర్కా [illegible] దుజే [illegible] వ్యాఖ్యా॥ [illegible] జ్ఞస్యార్కశుక్రౌ పితౌ చంద్రార్కిస్సుహృదో గురుః కుజశశి [illegible] జ్ఞౌ [illegible]॥ వ్యా॥ అథ ద్వాభ్యాం గ్రహమిత్రత్వమాహ॥ సూర్యస్యే త్యా॥ సూర్యస్యార్యకుజేందవః గుర్వంగారకచంద్రాః, సుహృదః మిత్రాణి, సితా కిః, సితశ్శుక్రః, అర్కిః శనైశ్చరః ఏతౌ శత్రూ, అవశిష్టో బుధః సమ ఇతి పారిశేష్యా దవగంతవ్యం, అథో శ్చంద్రస్య సూర్యజ్ఞౌ సూర్యాబుధౌ, సమిత్రే, అస్య శత్రుర్నో పినాస్తి, కుజగురుశుక్రశనైశ్చరాస్సమా ఇత్యర్థః, [illegible] కస్య తేస్య [illegible] అర్కాస్యేందవః సూర్యగురుచంద్రాః మిత్రాణి, [illegible] బుధః అపి [illegible] సమౌ, జ్ఞస్య బుధస్య [illegible] శుక్రౌ పితౌ సుహృదౌ, చంద్రస్తు [illegible] సూర్యాః సుహృదః [illegible] జ్ఞౌ సుక్రబుధౌ [illegible]॥

(౧౧౫) మూ॥ సౌమ్యార్కీ సుహృదౌ భృగోశ్శశి [illegible] భృగజ్ఞౌ హితౌ మందస్య [illegible] దంపత్యోర్యదిజన్మరాశ్యధిపయోః [illegible] మైత్రే ద్వి స్తమయోస్సమత్వహితయోర్వర్గ [illegible]॥ వ్యా॥ సౌమ్యే॥ భృగోశ్శుక్రస్య సౌమ్యార్కీ బుధశనీ, సుహృదౌ, శశి [illegible] చంద్రసూర్యౌ శత్రూ ఇతరౌ కుజగురూ సమావిత్యర్థాల్లభ్యతే ఏవం సర్వత్రబోధ్యం, మందస్య శనైశ్చరస్య భృగజ్ఞౌ శుక్రబుధౌ హితౌ సుహృదౌ, [illegible] అంగారకః [illegible] సూర్యచంద్రమసౌ శత్రూ [illegible] క్రమాత్ [illegible] సమా ఇత్యర్థః యథా సూర్యస్య [illegible] సుహృదః శుక్రశనీ శత్రూ [illegible] అన్యో బుధః [illegible] సమ [illegible] ఇతి గ్రహమిత్రతా [illegible] ప్రయోజనమాహ॥ దంపత్యో॥ దంపత్యోర్జన్మరాశ్యధిపయోః మైత్రే మిత్రత్వే [illegible] యది శుభః సమయోః [illegible] రాశ్యధిపత్యోః, సమయో స్సతోః [illegible] ఫలప్రద ఇత్యర్థః, అహితయోస్తయోః [illegible] శత్రోస్సతోః [illegible] దంపత్యోర్వర్గః రాశివర్గః మృత్యుకృత్, [illegible] ఇమే చ శత్రుమిత్ర త్వే నైసర్గికే, తాత్కాలికశత్రుమిత్రత్వే తు, గ్రహస్య తాత్కాలికే తు తృతీయ చతుర్థదశమైకాదశద్వాదశేషుస్థితో మిత్రః, ప్రథమపంచషష్ఠసప్తమాష్టమనవమేషు స్థితశ్శత్రుర్భవతి ఇమే తాత్కాలికశత్రుమిత్రే త్వేతథాచ, నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికమిత్రం యదిఅధిమిత్రం భవతి, నైసర్గికశత్రుస్తాత్కాలికశత్రుశ్చేదధిశత్రుర్భవతి నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికశత్రుశ్చేత్సమో భవతి నై

[illegible]ర్గిక శత్రుసమస్తాత్కాలిక మిత్రం చేత్సోపి సమోభవతి, నైసర్గిక సమస్తాత్కాలిక శత్రుశ్చేత్సోపి శత్రురేవ, [illegible] తాత్కాలిక సముత్సాహ[illegible], తథా చోక్తం బృహజ్జాతకే॥ శ్లో॥ అన్యోన్యస్య [illegible] [illegible]స్తా [illegible] [illegible]సమతి[illegible] [illegible]కల్పయేదితి॥ [illegible] ములచేత [illegible] [illegible] [illegible]శత్రు[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] కలిగియు [illegible] ఫలంబులు గలుగును। శత్రుత్వము గలిగియున్న దంపతుల కుమృత్యువంబులగుననుట॥

(౧౧౬) మూ॥ భార్యాం యోనివిరుద్ధ[illegible] [illegible] జాతౌ [illegible] దజావ[illegible] ఘూ[illegible] [illegible] [illegible] గాది[illegible] [illegible] [illegible] భేతుమ హిమావి[illegible] [illegible] వ్యాఘ్రా [illegible] [illegible] తోయాచ్యు తౌ [illegible] [illegible] పాద్వ [illegible] త్। [illegible] [illegible] గజం [illegible] దంపత్యోరపి [illegible]

హింసం గోవ్యాఘ్రమోత్వాఖుచ॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాం యోనికూటమా
హ॥ఘా.నామిష్టి॥ వ్యాఘ్యావితిచ॥ దస్రవరుణావశ్వినీశతభిషజౌ।అశ్వౌతురగౌ
యమాంతకౌ భరణీరేవత్యౌ। గజౌ భుష్యాగ్నిపుష్యకృత్తికే। సజౌ చ్ఛాగౌ
విధివిధూ రోహిణీమృగశీర్షే అహీ సర్పౌ మూలేశ్వరౌ మూలార్ద్రే। శ్వానౌ
శునకౌ।ఉరగాదితీ।అశ్లేషాపునర్వసూ।మార్జారౌ। పిత్ర్యభగౌ మఘాపూర్వ
ఫల్గున్యౌ ఆఖూమూషకౌ। అర్యమాహస్తౌధేన్వౌ। ఉత్తరఫల్గున్యుత్తరాభా
ద్రౌపశూ గావౌ। మరుదరభే స్వాతీహస్తౌ మహిషౌ। ఇంద్రాగ్నిచిత్రాఖ్యే
భే విశాఖాచిత్రానక్షత్రే వ్యాఘ్రౌ త్రౌ। శక్రభమైత్రభేతు। జ్యేష్ఠానూ
రాధేతు- హరిణౌ మృగౌ, తోయవిశ్వేతే, పూర్వాషాఢాశ్రవణే మర్కటౌ వాన
రౌ, అజపాద్వసూ పూర్వాభాద్రధనిష్ఠే, సింహౌ, విశ్వాభిజిత్ ఉత్తరా
షాఢాభిజన్నక్షత్రే నకులౌ సర్పాణాం పూర్వాహ్ణ క్రమా
దుక్తక్రమాత్, బోధ్యః॥ తేషాం వైరయోనిమాహ॥ శ్వాన
నకులౌ మృగౌ, తయోస్సహ
ఇత్యేకవద్భావ
కులౌ, సర్పస్య ప్రహరి గజంసింహ
గజం, శాఖామృగాజం, మర్కట మేషం, అశ్వమహిషం, గోవ్యాఘ్రం, ఓత్వా
ఖుమార్జారమూషకౌ॥ మార్జారౌ ఇత్యమరః, ఏతేషాం యో
ధావైరంతథాతస్య భవేత్, మూ
లాఖ్యదేవ్యాజాతస్య అనూరాధాయాం జా ఫలం భవేత్। ఉభ
యోర్వైరం విరోధః ఏవమన్యేషామపి దృష్టవ్యం, ఇత్యభావే యోనిః,
యోనికూటకూటం ఉక్తరీత్యా తేషు విరోధరహితన
క్షత్రజాతయోరేవ దాంపత్యం యుక్తమిత్యభిప్రాయః॥ అ॥ రెండు శ్లోకములచే
తః యోనికూటమును జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ అశ్విని శతభిషన్నక్షత్రములు
గుఱ్ఱములు భరణి రేవతులేనుంగులు, పుష్యకృత్తికలు మేకలు రోహిణీ। మృగ
శీర్షములు సర్పములు మూలార్ద్రలు కుక్కలు। ఆశ్లేష పున। పిల్లులు। మఖ।
పుబ్బ। కొక్కెలు ఉత్తర। ఉత్తరాభా। గోవులు। స్వాతి। హస్తలైన బోతులు। విశా
ఖ।చిత్త। పులులు। జ్యేష్ఠ। అనూరాధ మృగములు। పూర్వాషా।శ్రవ। కోతులు।
పూర్వాభా।ధని। సింహములు। ఉత్తరా।అభిజి। ముంగిసలు। ఈరీతి నక్షత్రములకు
సంజ్ఞల నెఱుంగవలయు నిందు పరస్పర వైరము గల జంతువు లెవ్వియనిన శునక
హరిణంబులు। పాము ముంగిసలు। గజసింహములు। కపిమేషంబులు। అశ్వమ
హిషములు గోవ్యాఘ్రములు। ఇవి చిరకాల వైరములు గలవై యుండు గావున
పరస్పర విరోధి జంతు సంజ్ఞ గల నక్షత్రములయందు బుట్టిన స్త్రీపురుషుల

[illegible]

దాంపత్యముఘటించిన మిక్కిలికలహాకరంబగునని చెప్పబడినక్రమంబునపరస్పరవిరోధములేకయుండెడి నక్షత్రములయందుబుట్టిన స్త్రీపురుషులకుదాంపత్యముగయోగ్యంబగునని తాత్పర్యము॥ ✽

(౧౧౮) మూ॥ యస్మాద్యాంపురుషస్యభంచయువతేర్ధిష్ణ్యంతుయస్మాత్యభంపుంధిష్ణే ప్రభవశ్శుభశ్చపురుషః స్త్రీధిష్ణ్యజా స్త్రీశుభా । స్త్రీధిష్ణే ప్రభవాపుభావపశుభౌ పాణిగ్రహే ద్వేషదౌతౌద్వావాపురుషర్క్ష జౌతుయదివాస్వస్వర్క్షగౌ ఏవౌ॥ వ్యా॥అ॥ అథయోనికూటస్యఫలమాహ॥వ్యా॥ యస్మాద్యాంపురుషస్యభంచయువతేర్ధిష్ణ్యంయస్మాత్ । పూర్వోక్తప్రయుక్తావిత్యాదినక్షత్రద్వయేఆద్యాఖ్యభం । భనక్షత్రంపురుషస్యపురుషసంబంధినక్షత్రంయువతేర్ధిష్ణ్యం స్త్రీనక్షత్రంతు । యస్మాత్యభంయస్మాదంత్యనక్షత్రమితివేదితవ్యం యథా । అశ్విన్యాదిశతభిషగ్యస్మాదాద్యమశ్విన్యాదినక్షత్రపురుషసంబంధి । యస్మాదంత్యభంశతభిషక్ । స్త్రీనక్షత్రంఏవంసర్వత్రయోజ్యం ఏతస్యఫలంచదర్శయతిపుంధిష్ణ్యప్రభవః పురుషనక్షత్రజాతః । పురుషశ్శుభః స్త్రీధిష్ణ్యజా స్త్రీనక్షత్రజాతా స్త్రీశుభా అథవాఉభావపి స్త్రీపురుషావపి । స్త్రీధిష్ణ్యప్రభవౌ స్త్రీధిష్ణ్యజాతౌయది । పాణిగ్రహేవివాహవిషయేశుభాశుభప్రదౌ । తౌద్వౌ స్త్రీపురుషౌపురుషర్క్షజౌయదిఅథవాస్వస్వర్క్షగౌస్వౌ । పురుషనక్షత్రజా స్త్రీ । స్త్రీనక్షత్రమాంశ్చేద్వాయది । ద్వేషదౌకలహప్రదౌ॥ తా॥ భానాంయోనిరియంతుఅనశ్లోకమునుజెప్పబడియున్న యశ్వినీశతతారలు మొదలగు నక్షత్రములజంటలో మొదటినక్షత్రముపురుషనక్షత్రము రెండవది స్త్రీనక్షత్రముఅని । సంజ్ఞలందుబురుషనక్షత్రమునబుట్టినవరుడును స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినకన్నెయు వివాహవిషయమైశుభకరంలగుదురు స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినదంపతులును శుభకరులగుదురుఉభయులు పురుషనక్షత్రమునబుట్టినవారైయున్నను గన్నియపురుషనక్షత్రంబునబుట్టినదై యుండినపురుషుడు స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినవాడై యున్ననునిత్యకలహములుగలుగుచుండును॥ ✽

(౧౧౯) మూ॥ స్త్రీభాద్యంరభాంతమేవగణయేత్ స్త్రీదూరమాద్యేయది ద్వేషంమధ్యఫలం ద్వితీయనవకేద ద్యాత్తృతీయేసుఖమ్ । స్త్రీధిష్ణ్యయథాత్రయోదశ పరంపుం జన్మధిష్ణ్య భవేదేవంవా బహుపుత్రకృతణరి । యేనోచేత్తయోర్వైరకృత్॥ వ్యా॥అ॥ క్రమప్రాప్తం స్త్రీదూరకూటమాహ॥ స్త్రీభాద్యమితి ॥ స్త్రీబాద్యం స్త్రీనక్షత్రమారభ్యవరభాంతంపురుషనక్షత్రపర్యంతమేవగణయేత్ ఏవకారేణసతూక్తవైపరీత్యేనేత్యర్థః । ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాం ఆద్యేప్రథమనవకేపుంనక్షత్రంవిద్యతేయది । తదా స్త్రీదూరం స్త్రీదూరకూటం । ద్వేషందంపత్యోః కలహందద్యాత్ । ద్వితీయ

నవకేయది। మధ్యమఫలందద్యాత్ ।తృతీయేతృతీయనవకేయదిసుఖందద్యాదిత్యే కః పక్షఃపక్షాంతరమప్యాహ॥ స్త్రీధిష్ణ్యస్య స్త్రీ జన్మనక్షత్రస్య పుంజన్మధిష్ణ్యం పురుషజన్మనక్షత్రత్రయోదశపరం త్రయోదశనక్షత్రాత్పరం, యదా భవతి, తదా స్త్రీదూరకూటంబహుపుత్రకృద్భవేత్ నోచేత్, త్రయోదశనక్షత్రాత్పూర్వం పుంభంయది- తదాతయోర్దంపత్యోఃవైరకృద్భవేత్ - ఉత్తరోత్తరదూరస్య శుభకరత్వాదితిభావః॥ అ॥ స్త్రీదీర్ఘమర్గువును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ కన్యనక్షత్రము మొదలుకొని మగ్మదేసినక్షత్రమువరుసను, ౨౭ నక్షత్రములను మూఁడునవకములుగా విభజింపఁగా వరనక్షత్రము మొదటి నవకమునందున్న గలహాకరంబును రెండవనవకమునందున్న మధ్యఫలంబును ౩వ నవకమునందున్న సుఖకరంబునగుమరియొక పక్షంబునఁగన్యయనక్షత్రమునకు ౧౩వ నక్షత్రముల పైనవరనక్షత్రమున్న శుభకరంబునంతకులోపలనున్న నశుభకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౦) మూ॥ మిత్రార్క్యాద్యదితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణారవిహస్తాస్సురామర్త్యాఖ్యానవచోత్తరాత్రయహరబ్రహ్మత్రిపూర్వాంతకాః॥ ఇంద్రాగ్నివసుమూలపిత్ర్యవరుణజ్యేష్ఠాగ్నహిత్వష్ట్రభాస్యతాన్యాసురసంజ్ఞికానినవతద్వత్స్యేగణానాంఫలం॥ వ్యా॥ అ॥ అథగణకూటమాహ॥ మిత్రేతి॥ మిత్రార్క్యాద్యదితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణారవిహస్తాః - అనూరాధాపుష్యాశ్వినీపునర్వసూమృగశీర్షరేవతిస్వాతీశ్రవణహస్తాః ఏతానవతారః, సురాః దేవగణాః ఉత్తరాత్రయహరబ్రహ్మత్రిపూర్వాంతకాః, ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రార్ద్రారోహిణీపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాభరణ్యః- ఏతాః, నవతారాః, మర్త్యాః మనుష్యగణాః, ఇంద్రాగ్నివసుమూలపిత్ర్యవరుణజ్యేష్ఠాగ్న్యహిత్వష్ట్రభాని, విశాఖాధనిష్ఠామూలమఘాశతభిషజ్జ్యేష్ఠాకృత్తికాశ్లేషాచిత్రా ఇతినవనక్షత్రాణి, అసురసంజ్ఞికానిరాక్షసగణా ఇత్యర్థః, గణానాం దేవరాక్షసమనుష్యగణానాంఫలంవక్ష్యే అగ్రిమశ్లోక ఇతి శేషః॥ అ॥ గణకూటమునువచింపుచున్నాఁడు॥ తా॥ అశ్వి, పున, పుష్య, హస్త, స్వా, అనూ, శ్ర, రే, ఈనక్షత్రములు దేవగణములు॥ ఉత్తర, ఉషా, ఉభా, ఆర్ద్ర, రో, పూఫ, పూషా, పూభా, భ, ఈనక్షత్రములుమనుష్యగణములు, విశా, ధని, మూ, మ, శత, జ్యే, కృ, ఆశ్లే, చి, ఈనక్షత్రములురాక్షసగణములు, ఇత్తెరంగుననీనక్షత్రములకుగణసంజ్ఞ జేయుటకు ఫలమువక్ష్యమాణశ్లోకమందు జెప్పబడునని తాత్పర్యము॥

(౧౨౧) మూ॥ దంపత్యోస్స్వగణశ్శుభః పరిణయేమర్త్యామరాణాంగణో, మధ్యశ్చానుకరక్షసామబలభస్స్యాన్మర్త్యాసురాణాంమృతిః॥ హిత్వాదైత్యగ

త్తేనమానుషగణంహిత్వామరాణాంగణం చాన్యేశోభనమామనంతిమునయః కేచిత్తుపాణిగ్రహే॥ వ్యా॥ ప్ర॥ స్వోక్తగణానాంఫలమాహ॥ దంపత్యోరితి॥ పరి ణయేవివాహవిషయేదంపత్యోః॥ స్వగణః, స్వకీయగణః, ఉభయోరేకగణశ్చే ద్గణశ్శుభః మర్త్యామరణాంమనుష్యదేవానాంగణః ఏకస్యమనుష్యగణః అన్యస్య రాక్షసగణశ్చేత్ మధ్యమః అమరరక్షసాంగణః ఏకస్యదేవగణః అన్యస్యరాక్షస గణశ్చేత్ అశుభకృత్ మర్త్యాసురాణాంగణః ఏకస్యమనుష్యగణః అన్యస్యరా క్షసగణశ్చేత్ మృత్యుర్మరణంభవతి కైశ్చిత్పండితైః స్త్రీరాక్షసగణేనసహమనుష్యగణంహిత్వావి హాయరాక్షసగణేన అసురగణంచహిత్వాన్యం మనుష్యదేవగణం పాణిగ్ర హేవివాహవిషయేశుభకరమితికేచిన్మునయః ఆమనంతి వదంతి హిత్వా కైశ్చిద్రాక్షసగ ణేన మానుషగణంహిత్వాసురాణాంగణానిత్యత్రవిశేషః కేవలం దేవాసురగణ స్యమనుష్యగణస్యవానసిద్ధిః। కింతుస్త్రియారాక్షసగణః పురుషస్యదేవగ ణోవామానుషగణోవాయదిబోధ్యః। అన్యథాపురుషస్యరాక్షసగణః స్త్రీ యాదేవగణోమనుష్యగణోవాయదిశుభప్రదః శ్లో॥ స్త్రీరాక్షసంనకర్తవ్యం కర్తవ్యంనరరాక్షసమ్। స్త్రీరాక్షసంభవేన్మృత్యుస్త్వప్రవేశనయత్ప్రత్యుక్త త్వాత్॥ ఆ॥ పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడినగణములకు ఫలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ దంపతులగణమొక్కటైనయెడల శుభకరంబగును మనుష్యదేవగణములు మధ్యమంబులగును గొందఱిమతంబున నిట్లు శుభకరంబులగును దేవరాక్షస గణములశుభకరంబులగును మనుష్యరాక్షసగణములు మృత్యుప్రదంబులగును వ్యాఖ్యానమున వ్రాయబడియున్న గ్రంథాంతరవచనముచేతనపురుషుడు రాక్షసగణమైయున్నను యోగ్యంబగుననుట॥ ❊

(౧౨౭) మూ॥ స్త్రీభాద్యావత్పురుషభాంతంగణయేత్ అష్టమే[illegible] స్త్వమీవర్జ్యాస్సప్తమకస్త్రయోదశకస్తథైకోనవింశకః। దృష్ట్వా[illegible] లోచనేపరిణయేహ్యష్టౌసుపుత్రప్రదా దంపత్యోరిహ వసవాక్సుహదాఃగేషు ముఖ్యాస్త్వయమ్॥ వా॥ అ॥ అథమాహేంద్రగణమాహ॥ స్త్రీభాద్యమితి॥ స్త్రీ భాద్యంవధూనక్షత్రమారభ్య। వరభాంతంవరనక్షత్రపర్యంతంగణయే త్। ఏవంకారఃవరనక్షత్రమారభ్యవధూనక్షత్రాంతంగణనాయోగ్యాన్యపశ్చా దాధఃకం। ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాంసత్యాంవేదం చతుర్థనక్షత్రం సప్తమకత్రయోదశకస్తథైకోనవింశకః। సప్తమనక్షత్రంగణశవనక్ష త్రం త్రయోదశనక్షత్రం రసాష్టకం ఏకోనవింశకం వామాంకప్రయుక్తం హెచ్చిలి త్వాషోడశవామాం కప్రయుక్తోత్తర త్రసంఖ్యాగ్రహణంకార్యం సిద్ధ యోగవ। ఏకోనవింశకంమిళిత్వావసానవింశతిః గృహీతావ్యాపకావింశతిః శర

లోచనేపంచవింశతిః అథఃఅష్టావగాణామా హేంద్రవగాణః దంపత్యోస్సుపుత్రప్రదాఇతరేఉక్తారిక్తావగాణఃకలహప్ర-అయంవర్గః- పరిణయేవివాహవిషయే వర్గేషుముఖ్యఃశ్రేష్ఠః॥ అ॥మా హేంద్రవర్గ వృను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥వధూనక్షత్రము మొదలు-౪-౭ ౧౦-౧౩-౧౬-౧౯-౨౨-౨౫-ఈనక్షత్రములు మా హేంద్రవర్గములనంబడు గాననీ. క్షత్రములలో నొక టివరనక్షత్రమైయున్నవివాహవిషయమైయుత్తంబగునీమ హేంద్రవర్గ శుభకరంబగునటుగాకున్న గలహకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౧౨౩)మూ॥ స్త్రీభాదేశ్వరధిష్ణ్యయుక్తగణనాసంఖ్యాతాంస ప్తభిర్లబ్ధావింశతిసంఖ్యయా పరిణయేభక్త్వైనపుంభార్యాది । తద్వత్తాంగణనాంచ భాగకరణంచాయుష్యాగ్గ ష్ట్వయం యచ్ఛేషేనధికేన రైవమరిణం తేస్యైవమధ్యే మోఃవ్యా॥అ॥గణితాగతాయుష్యవర్గమాహ॥ స్త్రీభాదేరి॥పరిణయేవివాహవిషయే స్త్రీభాదేః స్త్రీనక్షత్రప్రభృతి- వరధిష్ణ్యయుక్తగణనావరనక్షత్రాంతేనాభిజిన్సహితేనయుక్తగణనాయాం తాంగణనాంస ప్తభిస్స ప్తసంఖ్యయా-సంఖ్యాఅష్టావింశతిసంఖ్యయాభక్త్వావిభజ్య। శేషమేవనిక్షిపేత్-ఉభేన ప్రయోజనాభావాత్। పుంభార్యాపిప్రనస్సుంక్షత్రమారభ్య। స్త్రీనక్షత్రాంతయుక్తగణనాయాం। తాంచగణనాంభాగకరణంవిభాగక్రియాంచ।తద్వత్పూర్వవత్సప్తసంఖ్యాఅష్టావింశతిసంఖ్యయావిభజ్యశేషనిక్షిపేత్। ఏవంసతి। యచ్ఛేషే। యస్యపురుషస్యసంబంధినిశేషే।అనధికే స్త్రీశేషానూన్యేనేసతి। తయోర్దంపత్యోర్మధ్యేతస్యైవపుంసః ప్రథమతఃమరణం । స్త్రీశేషేఅనధికేసతి। స్త్రియాః। ప్రథమతోమరణమితివేదితవ్యం।అయమేవాయుష్యవర్గ ఇత్యుచ్యతే।ఉభయోశ్శేషాసమాయదిదంపత్యోర్మరణం।యుగపదిత్యర్థాల్లభ్యతే।అ॥గణితాగతాయుష్యవర్గవృను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥కన్యజన్మనక్షత్రము మొదలువరజన్మనక్షత్రమువరకు గణనచేసియాసంఖ్యను ౭టిచేగుణించి౨౮చేత భాగింపగా శేషించినసంఖ్యనట్లుంచిమరలవరనక్షత్రము మొదలుకన్యానక్షత్రమువరకు గణనచేసియాసంఖ్యనుంబూర్వమువలెగుణించిభాగింపగా శేషించినసంఖ్యముందు శేషింయున్నసంఖ్యాకంటెనధికముగనుండెనేనిపురుషునికంటెముందువనితకాలముసేయును।సంఖ్యాద్వయముసమంబగుశేషించియుండెనేనియుభయులకుసమకాలమునమరణముసిద్ధించునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౧౨౪)మూ॥ ఆయాస్సుర్గధ్వజధూమసింహశునకాఉక్షో ఖరాఖ్యోగజఃకాకోష్టావితిచైకమేకముదుతత్వా గాదీవప్రాద్యపి।శిష్టంభత్రితయంభ వేత్ప

రిణమేస్వస్యాంయుధిష్ణ్యాదత స్తత్త్వంచమథంతయోః కలహకృత్స్యాదాయ
వర్గస్స్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ఆయవర్గమాహ॥ ఆయా ఇతి॥ ధ్వజధూమసింహశునకాః ఉ
క్షా ఖరాఖ్యాః। గజః, కాకః। ఇత్యష్టౌ ప్రాగాద్యాయాస్స్యుః దస్రాది అశ్విన్యాది। ఏ
కైకముడునక్షత్రం తత్ర ప్రాగాది తేషాం ధ్వజాద్యాయానాం ప్రాగాది। పునఃపునః
త్రివారం గణయేత్ ఏవం చ త్రిరావృత్త్యా చతుర్వింశతినక్షత్రాణి భవంతి శిష్టం త్రి
రావృత్త్యా శిష్టం భత్రితయం నక్షత్ర త్రితయం స్వస్యాయధిష్ణ్యాదితః ధ్వజధూమ
సింహాయస్థితి నక్షత్రాదితః పునర్భవేత్। అయమర్థః। ప్రాచ్యాం ధ్వజాయే అశ్వి
న్యాశ్లేషానూరాధాపూర్వాభాద్రాః। ఆగ్నేయ్యాం ధూమాయే భరణీమఖాజ్యే
ష్ఠోత్తరాభాద్రాః దక్షిణస్యాం సింహాయే కృత్తికా పూర్వఫల్గునీమూలా రేవత్యః।
నైరృత్యాం శునకాయే రోహిణ్యుత్తర ఫల్గునీపూర్వాషాఢాః ప్రతీచ్యాం వృష
భాయే మృగశీర్ష హస్తోత్తరాషాఢాః వాయవ్యాం ఖరాయే ఆర్ద్రా చిత్రా శ్రవణాని
ఉదీచ్యాం గజాయే పునర్వసూ స్వాతీ ధనిష్ఠాః ఈశాన్యాం కాకాయే పుష్య విశాఖా
శతభిషజః। భవంతి పరిణయే వివాహే తత్త్వం చ శుభం యస్మిన్నాయే పున్నక్ష
త్రం తత్త్వం చ మాయే స్త్రీనక్షత్రం విద్యతే చేత్ తయోర్ద్వంపత్యోః కలహకృద్భవేత్
ధ్వజాయే అశ్వినీ పురుషభం తత్పంచమే వృషభాయే తత్పంచమం స్త్రీ నక్షత్రం మృగ
శీర్షం యది తయోః పరస్పరం పంచమవర్గో భవతి తయోః పరస్పర విరుద్ధత్వాద్దం
పత్యోః కలహకృదితి భావః విరోధ విచారస్తు వాస్తుప్రకరణే వక్ష్యమాణత్వాత్ ఇ
హావిస్తరభయాన్నలిఖ్యతే అయమేవాయవర్గ ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ ఆయవర్గును జెప్పు
చున్నాడు॥ తా॥ తూర్పు మొదలు దిక్కులయందు క్రమంబున ధ్వజ ధూమ సింహ।
శునక। వృషభ। ఖర। గజ। కాకాయములగుచున్న యెనిమిది యాయములలో ధ్వజాయ
ము మొదలు। అశ్విన్యాదికముగా ౨౭ నక్షత్రములను మూరు గణనచేయగా శే
షించిన మూడు నక్షత్రములను ధ్వజాద్యాయత్రయమున గణనచేయవలయు నిట్లు
గణనచేయగా వధూవరనక్షత్రము నాయమునకు ౫వ ఆయమున వరనక్షత్రమున
కు ౫వదగు గన్యానక్షత్రమున్న గలహకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౧౩౪) మూ॥ కన్యాకుంభతులాధనుర్ధరయుజాం త్యక్త్వా మృగం
కర్కటం సింహం చైవ ఝషం వివాహసమయే వశ్యాశ్చ శేషా గృహాః। త్యక్త్వా
వశీకమేవ సర్వనిలమాస్సింహస్య పశ్యాస్తథా జ్ఞాతవ్యా అపి తౌళికాశ్చ భక
రావశ్యాఖ్యయోగాస్త్వమీ॥ వ్యా॥ అథవశ్యవర్గమాహ॥ కన్యేతి॥ కన్యాకుంభ
తులాధనుర్ధరయుజాం ఆద్యాస్త్రయః ప్రసిద్ధాః ధనుర్ధరయుక్ ధనుషః ప
రార్ధ ఇత్యర్థః ధనుషః పూర్వార్ధ అశ్వాకారః। ఉత్తరార్ధో నరాకార ఇతి ప్రసి
ద్ధేః। తేషాం చతుర్ణాం క్రమేణ మృగం। కర్కటం సింహం ఝషం చ వివాహసమ

మే-త్యక్త్వా శేషాః గృహాః రాశయః సర్వేషాం వశ్యాః ఏవం సర్వత్రాప్యూహ్యం సింహస్య వృశ్చికమేవ వృశ్చిక మాత్రం త్యక్త్వా సర్వే సలయాః సర్వరాశయః వశ్యా ఇతిజ్ఞాతవ్యాః। అమీవశ్యాఖ్యయోగాః శుభకరాః తౌళికాయోగ అపిశుభకరాః తౌళికాయోగవిచారస్తు దైవజ్ఞవిలాసే స్పష్టః విస్తరభయాన్నేహలిఖ్యతే॥ అ॥ వశ్యవగుణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహకాలమందు కన్యారాశికి మకర రాశిని కుంభరాశికి కర్కటరాశిని తులారాశికి సింహరాశిని । ధనురుత్తరార్ధమునకు మీనరాశిని సింహమునకు వృశ్చికరాశిని బరిత్యజించి తక్కిన సకలరాసులు । సకలరాసులకును వశ్యంబులనంబడు గాన నీవశ్యయోగంబులను దైవజ్ఞవిలాసమను గ్రంథమున విశదంబుగ జెప్పబడియున్న తౌళికాయోగంబులను వివాహవిషయమై శుభకరంబులగునని॥ ❋

(౧౨౭) మూ॥ పర్యాయత్రితయే నవోడుషు వధూధిష్ణ్యాదితస్తత్ఫలం మృత్యుప్రీతివిపత్సుఖార్తిః పశుకృద్రోగప్రజామిత్రకృత్ । పుంభాంతం గణయేత్తయోః పరిణయే వర్గో దినాఖ్యస్త్వయం-పుంభాదితో గణః పరేత్వథ ఫలం పూర్వోక్తమత్రాపిచ॥ వ్యా॥ అ॥ అథ దినకూటమాహ। పర్యాయేతి॥ వధూధిష్ణ్యాదితః వధూనక్షత్రమారభ్య పుంభాంతం పురుషనక్షత్రాంతం గణయేత్ । ఏవం గణనాయాం సత్యాం పర్యాయత్రితయే త్రిషు పర్యాయేషు నవోడుషు। నవసు తేషు నవ నక్షత్రాణామిత్యర్థః క్రమాత్ మృత్యుః। ప్రీతిః। విపత్ సుఖం ఆర్తిః। పశుకృత్ రోగకృత్।ప్రజాకృత్ అమిత్రకృత్।శత్రుకృత్।ఇత్యేతత్ఫలం తయోర్దంపత్యోర్భవతి। పరిణయే వివాహసమయే అయమేవ దినాఖ్యోవర్గః దినకూటః పరేతు పుంభాదిపురుషనక్షత్రమారభ్య వధూనక్షత్రాంతం గణయేత్। ఫలంతు । అత్రాపి అస్మిన్నప్యేపి పూర్వోక్తమేవేతి జగుః॥ అ॥ దినకూటమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వధూనక్షత్రము మొదలు వరనక్షత్రము వరకు నెన్నగా వరనక్షత్రము మొదటిదైయున్న మృత్యువు ౨వదైన మోదము ౩వదైన బెడద ౪వదైన సుఖము ౫వదైన మనఃపీడ ౬వదైన పశులాభము ౭వదైన రోగములు ౮వదైన సంతానము ౯వదైన శత్రుప్రాప్తి యుంగలుగును। మరల ౧౦వదైన మృత్యువు ౧౧వదైన మోదమీరీతిని ౨౭ నక్షత్రములకును ముహూర్తసారాదిఫలంబుల నిర్ణయింపవలయు గొందఱు వరనక్షత్రాదిగనెన్నవలయునని యీఫలనిర్ణయమును జెప్పియున్నదెల్లంగేనని యనుచువిరి॥

(౧౨౮) మూ॥ విప్రా మీనకుళీరవృశ్చికగృహాస్సింహాజచాపాః కృపా వైశ్యా గోమృగకన్యకాఘటతులాయుగ్మాలయాః శూద్రజాః। దంపత్యోశ్శుభదైకజాతిరశుభా శ్రేష్ఠాతు జాతిస్త్రియాహీనా చేదథమధ్యమా పరిణయే పుంజాతిరాశేస్త్రయోః॥ వ్యా॥ అథ ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం జాతివర్ణమాహ॥ విప్రా

శ్లో॥ మీనకుళీరవృశ్చికగృహాః త్రయోరాశయో విప్రజాతయః సింహాజ
జూకాస్సింహమేషధనూంషి త్రయో నృపాః క్షత్రియజాతయః గోమృగకన్యకాః
వృషభమకరకన్యాః వైశ్యజాతయః తేషాంఫలమాహ - దంపత్యోఃఏకజాతిశ్చే
చ్ఛుభదా పుంజాతిరుచ్చా పురుషరాశ్యపేక్షయా స్త్రీరాశిజాతిః శ్రేష్ఠా చేదశు
భా నస్యాత్ - స్త్రీజాతిః పుంజాతేరుచ్చా యది వా స్యాత్తయోర్దంప
త్యోః మధ్యమఫలదా స్త్రీరాశిః బ్రాహ్మణజాతిః పుంరాశిః క్షత్రియాదిజాతిశ్చేద
శుభా॥ పుంరాశిః బ్రాహ్మణజాతిః స్త్రీరాశిషు క్షత్రియాదిరాశిశ్చేచ్ఛ్రేష్ఠమేతత్ఫలితో
ర్థః॥ అ॥ రెండు శ్లోకములచేత జాతివర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మీనకర్కాట
వృశ్చికరాసులు బ్రాహ్మణవర్గములు సింహమేషధనుస్సులు క్షత్రియవర్గములు-
వృషభమకరకన్యకలు వైశ్యవర్గములు- కుంభతులామిథునములు శూద్రవర్గము
లు [illegible] ఫలం [illegible] రాసులొకవర్గముగలవై యున్న శుభకరం
బులగును - వధూరాశివరరాశికంటె నుత్తమవర్గముగలదయియున్న శుభక
రంబగును హీనవర్గముగలదయియున్న మధ్యమఫలంబగునని తాత్పర్యము॥

(౧౭౮) మూ॥ విప్రక్షత్రియవిశశ్చతుర్థకులజా యే సంచమాస్సంకరా
[illegible] జాను విజ [illegible] దసాదితః। [illegible] జాం
[illegible] పణీకా [illegible] వేద్య [illegible] రాశిజాతిఫల [illegible]
[illegible] వ్యా॥ విప్రేతి॥ విప్రక్షత్రియవిశః [illegible] క్షత్ర [illegible] వైశ్యాః చతుర్థ
కులజా [illegible] పంచమాశ్చ సంకరా [illegible] యే జనాః తేష [illegible]
[illegible] దసాదితః [illegible] నాం వర్ణానాంక్రి
మేణ [illegible] భవంతి - ఏవం [illegible] గణనయేత్తు ఏవం
చతు [illegible] అజాం [illegible] పూర్వా
భాద్రాపకం - [illegible] - త్రైవర్ణికానాం బ్రహ్మత
త్రివిశాంక్రమేణ భవేత్తు- ఏతదుక్తంభవతి - అశ్వినీపునర్వసూహస్తమూలా
పూర్వాభాద్రాణాం బ్రాహ్మణవర్గః - [illegible] చిత్తాపూర్వాషాఢోత్త
రాభాద్రాణాం క్షత్రియవర్గః కృత్తికా [illegible] త్తరాషాఢారేవతీనాం
వైశ్యవర్గః [illegible] రోహిణీ [illegible] శ్రవ [illegible] జాతిః- మృగశీర్షపూ
ర్వాఫ [illegible] గున్యనూరాధా [illegible] నాం పంచమజాతిః- ఆర్ద్రోత్తరాస్వాతీశతభిష
జాం సంకరజాతిరితి- ఋక్షాణాం జాతేః ఫలం- రాశిజాతిఫలవత్తు గ్రష్టవ్యం- దం
పత్యోర్నక్షత్రజాతి రేకా చేచ్ఛుభకరా - శ్రేష్ఠా స్త్రీ చేదశుభా [illegible] చేన్మ
ధ్యమా అయమవస్థాఖ్యవర్గ ఇత్యన్యే॥ అ॥ నక్షత్రజాతి వర్గమును జెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ పుడమియందు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రపంచమసంకరం

బులను నారువర్ణములుగలవు-ఆయాయువర్గములలో బ్రాహ్మణాదివర్ణములకీవ
క్రమంబున నశ్విన్యాదినక్షత్రముల నలుమూరునెన్నగా శేషించినమూడునక్షత్ర
ములు బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయములయందు నెన్నవలయు। ఇట్లు గణింపగా దంపతుల
నక్షత్రములొకవర్ణముగలవై యున్న శుభకరంబులగును వధూనక్షత్రము వరన
క్షత్రమునకంటె నుత్తమవర్ణముగలదై యున్న నశుభకరంబగును। హీనవర్ణము
గలదైన మధ్యమంబగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౯) శ్లో॥ వర్గా [illegible] రోహిణ్యాదిభానివిత్యసాధః క్రమాద్వ్యాధ్యానుషు
జ్యేష్ఠా శ్రవణాదిరేవతిముఖంచ [illegible] దంపత్యోశ్చ గణద్వయేజా [illegible]
[illegible] చంద్రపసూడు [illegible] వేధాఖ్యః [illegible]
[illegible] ॥ అస వేధా [illegible] ॥ ద్రాపసాదీః। అశ్వి [illegible]
[illegible] ఆర్ద్రా [illegible] భానివ [illegible] విశాఖా [illegible]
త్ జ్యేష్ఠాది [illegible] అస్య [illegible] జ్యేష్ఠామూలాభాద్రాపి విశాఖా [illegible]
త్యా [illegible] శ్రవణాదివ [illegible] । ఆర్ద్రా [illegible] ంచతి [illegible] శ్రవణా
[illegible] పూర్వాషాఢా [illegible] । రేవతీముఖంమఘాదీనాంచతు
[illegible] పూర్వాభాద్రా [illegible]
[illegible] గణద్వయే ఏకైకభం [illegible]
అశ్వినీజ్యేష్ఠయోః- భరణ్యనూరాధా [illegible] కృత్తికావిశాఖయోః రోహిణీసాధ
త్యో ఆర్ద్రాశ్రవణయోః- పునర్వసూత్తరాషాఢయోః - పుష్యపూర్వాషాఢ
యోః ఆశ్లేషామూలయోః మఘారేవత్యోః పూర్వ [illegible] ఉత్తరాభాద్రయోః ఉ
త్తరఫల్గునిపూర్వాభాద్రయోః హస్త [illegible] - అన్యోన్యం [illegible]
త్రా చంద్రవసూచు [illegible] మృగశీర్ష [illegible] ధనిష్ఠా [illegible]
ణాం ద్విపాన్నక్షత్రతా [illegible] న్యోన్య [illegible]
రంతత్త్రైవ త్రిపాన్నక్షత్రాణాం [illegible] ధా - అనుమేవ వేధ [illegible]
ర్గ॥ అవే దావర్గము [illegible] తా॥ అశ్విని జ్యేష్ఠలకు భరణ్యనూరాధ కు
కృత్తికా విశాఖలకు రోహిణీ స్వాతులకు ఆర్ద్రా శ్రవణములకు పునర్వసూత్తరా
షాఢలకు-పుష్యపూర్వాషాఢలకు-ఆశ్లేషామూలలకు-మఘా రేవతులకు పూర్వ
ఫల్గున్యుత్తరాభాద్రలకు-ఉత్తరఫల్గుని పూర్వాభాద్రలకు- హస్త శతతారలకును
పరస్పర వేధగల్గియుండును [illegible] నక్షత్రములజంటలలో నొకజంటదంపతుల జ
న్మనక్షత్రద్వయమైయుండెనేని దంపతులకు నశుభకరంబగును ద్విపాన్నక్షత్రము
లగు చిత్రామృగశీర్ష ధనిష్ఠలును పరస్పర వేధము గలవైయుండునని తాత్పర్యము॥

(౧౩౦) మూ॥ [illegible] కాకకకు [illegible] ఖగాబహి [illegible] చక్ర

మూర్తేషాంబాణరసర్తుమార్గణశరాదస్రాదితార్క్ష్యోర్ద్యపి । దంపత్యోరపి జన్మభేఘ్రిణమేయద్యేకపక్షిస్థితే ప్రీతిస్స్యాత్కలహంఖగద్వయగతేచేత్పక్షివర్గస్త్వయం॥ వ్యా॥ అ॥ పక్షివర్గమాహ॥ తార్క్ష్యేతి॥ తార్క్ష్యోగరుడఃగరుత్మాన్గరుడవస్తార్క్ష్యఇత్యమరః - పింగళఃపక్షివిశేషః కాకోవాయసఃకుక్కుటఃప్రసిద్ధఃబర్హిణఃమయూరః॥ సి॥ మయూరోబర్హిణోబర్హీరిత్యమరః- ఇత్యేతేపంచఖగాఃపక్షిణోజ్ఞేయాః తేషాంపంచఖగానాం సంబంధిదస్రాదీనాంపంచఖగా అధిపతయఇత్యర్థః- బాణఅశ్విన్యాదిపంచకస్య- తార్క్ష్యః గరుడః- ఆర్ద్రాదిషట్కస్యపింగళః - ఋతుఃఉత్తరాదిషట్కస్యకాకః మార్గణః జ్యేష్ఠాదిపంచకస్య కుక్కుటః శరః ధనిష్ఠాదిపంచకస్యబర్హిఅధిపతిః- ఏవంచసతిదంపత్యోఃజననభే జన్మనక్షత్రే ఏకపక్షిస్థితేయదిప్రీతిఃదంపత్యోరన్యోన్యంప్రీతిస్స్యాత్- ఖగద్వగతేపక్షిద్వయగతేయదికలహస్స్యాత్ - అయమేవపక్షివర్గ ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ పక్షివర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని మొదలు ౫ నక్షత్రములకు గరుడపక్షియు ఆర్ద్ర మొదలు ౬ నక్షత్రము పింగళమనియు ఉత్తర మొదలు ౬ నక్షత్రములకు కాకము జ్యేష్ఠాదిపంచకమునకు కోడియు- ధనిష్ఠ మొదలు ౫ నక్షత్రములకు నెమలియు నధిపతులగుటవలన - నీయాధిపత్యములలో వివాహవిషయమై వధూవరులజన్మనక్షత్రములు - కొకపక్షియధిపతియైయున్న- దంపతులకొకరియందొకరికిప్రేమకలిగియుండును- ※

(౧౩౧) మూ॥ లింగాని త్రీణి యానితాని విలిఖేద్రేఖాశ్చతస్రోగతాస్తిర్యక్తత్రహి లింగరజ్జురితి తద్వాయువ్యకోణాదితః । తత్రాదీక్రమశఃప్రదక్షిణావిధౌ తిర్యగ్గరేఖాంగతౌ దంపత్యోర్యదిజన్మభేపరిణయే స్యాత్తాంస్తు వైరప్రదః॥ వ్యా॥ అ॥ అథరజ్జువర్గమాహ॥ లింగానీతి॥ త్రితయానిలింగానిత్రీణిలింగాకారాణితానిప్రసిద్ధానవిలిఖేత్ । తత్రలింగాకారరేఖాత్రితయే- తిర్యగ్గతాశ్చతస్రో రేఖావిలిఖేత్ - తతస్తద్వాయువ్యకోణాదితి- వాయువ్యకోణమారభ్యేతియావత్ - ప్రదక్షిణవిధౌప్రదక్షిణక్రమేణేత్యర్థః - దస్రాదిక్రమశఃఅశ్విన్యాదిక్రమాత్సప్తవింశతినక్షత్రాణి చవిలిఖ్యేత్తు - ఏవంవిలిఖితేసతిదంపత్యోర్జన్మభేజన్మనక్షత్రేస్ఫుతిగతే - తిర్యగ్రేఖాంగతేప్రాప్తే యదిస్తువైరప్రదేదంపత్యోః పరస్పరంఅత్యంతకలహప్రదేస్యాత్ సంపరిణయే అయమేవలింగరజ్జురిత్యుచ్యతే॥ అ॥ రజ్జువర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నిడుపుగమూడులింగాకారరేఖలువ్రాసియారేఖలమీద నాలుగడ్డగీతలు గీచియందువాయవ్యకోణము మొదలుప్రదక్షిణక్రమముగనశ్విని మొదలు ౨౭ నక్షత్రములునుంచగానదువవు వధూవరులజన్మ నక్షత్రములాయడ్డగీతలలో నొకరేఖయందున్నపుడు దంపతుల

ఘ్నుకలహప్రదములగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౩౨) మూ॥ బ్రహ్మాణీచ కుమారశక్తిరథ సా వారాహశక్తిః క్రమాత్ సిద్ధా సాప్యథ వైష్ణవీ తదను సా మాహేంద్రశక్తిస్తతః। చాముండీచ మహేశ్వరీ తదను సా ప్రాచ్యాదిదిక్ఛక్తయో హ్యుత్పత్తిస్థితినాశనే చ గదితాస్స్యుర్హేతుభూతా ఇతి॥ వ్యా॥ అ॥ అథ శ్లోకద్వయేన యోగినీరాహ॥ బ్రహ్మాణీతి॥ క్రమాత్ బ్రహ్మాణీ ప్రాచ్యాం అథ ఆగ్నేయ్యాం కుమారశక్తిః దక్షిణస్యాం సా వారాహశక్తిః అథ నైరృత్యాం సిద్ధా శక్తిః అథ ప్రతీచ్యాం సా వైష్ణవీశక్తిః తదను తదనంతరం వాయవ్యాం మహేంద్రశక్తిః - తతః అనంతరం ఉదీచ్యాం చ - చాముండా చాముండీశక్తిః తదను ఈశాన్యాం సా ప్రసిద్ధా - శ్రీః అచింత్యమహిమా యాలా సా మాహేశ్వరీశక్తిశ్చేత్యష్టదిక్ఛక్తయః దిక్షుశక్తయః ఉత్పత్తిస్థితినాశనే చ సమాహారద్వంద్వః ఏతత్ ఉత్పత్త్యారక్షణే నాశనే చ హేతుభూతాః కారణభూతాః స్యురితి గదితాః ఉక్తాః శాస్త్రజ్ఞైరితి శేషః॥ అ॥ యోగినీవర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రహ్మాణి కౌమారి వారాహి సిద్ధ వైష్ణవి మాహేంద్రి చాముండి శ్రీమాహేశ్వరి అనునివి క్రమంబున ప్రాగాద్యష్టదిక్శక్తులనంబడుటయగాక యుత్పత్తిస్థితినాశములకు గారణభూతంబులగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౩౩) మూ॥ బ్రాహ్మ్యాద్యష్టసు యోగినీష్వపి భవేదేకైకభం ప్రాక్ క్రమాత్ శిష్టం భత్రితయం సజాతిరివ తత్ప్రాగాదిసంస్థాన్యపి। దంపత్యోరపి జన్మభే పరిణయే యద్యేకవర్గం గతే ప్రీతిస్స్యాత్ కలహాస్పదా తదుభయోస్స్యాచ్ఛక్తివర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ అథ శక్తీనాం ప్రయోజనమాహ॥ బ్రాహ్మ్యాదీతి॥ బ్రాహ్మ్యాద్యష్టసు యోగినీషు పూర్వోక్తాసు - ప్రాగాద్యష్టశక్తిషు చ। స తతః అశ్విన్యాదితః - ఏకైకభం ఏకైకస్యాం దిశి ఏకైకనక్షత్రం క్రమేణ నిక్షిపేదితి శేషః ఏవ్యాఽత్రమేణ నిక్షిప్తే సతి చతుర్వింశతి నక్షత్రాణి భవంతి ఏవం చ శిష్టం భత్రితయం పూర్వాభాద్రాది నక్షత్రత్రితయం ప్రాగాది సంస్థాసు బ్రహ్మాణీకుమారీ వారాహీషు స్వేషు సజాతిరివ నిక్షిపేత్ - ఏవం నిక్షిప్తే పరిణయే దంపత్యోః జన్మనక్షత్రే కర్త్యణి - ఏకవర్గం ఏకశక్తిః నక్షత్రవర్గంగతే స్యాత్తాం యదిదంపత్యోః ప్రీతిస్స్యాత్ - అన్యథా ఉక్తవైపరీత్యే భిన్నవర్గంగతే చేత్ - తన్నక్షత్రద్వయం ఉభయోర్దంపత్యోః కలహప్రదస్స్యాత్ - అయమేవ శక్తివర్గ ఇత్యుచ్యతే అయమాశయః ప్రాచ్యామశ్విన్యాశ్లేషానూరాధాః పూర్వాభాద్రాశ్చేతి। సః ఆగ్నేయ్యాం భరణీ మఘా జ్యేష్ఠోత్తరభాద్రాశ్చేతి। సః దక్షిణస్యాం కృత్తికా పూర్వాఫల్గునీ మూలా రేవత్యశ్చేతి గణః నైరృత్యాం రోహిణ్యుత్తరఫల్గునిపూర్వాషాఢాస్త్రిగణః - ప్రతీచ్యాం మృగశీర్షా హస్తోత్తరాషాఢాః - వాయవ్యాం ఆర్ద్రా చిత్రా శ్రవణాని ఉదీచ్యాం పునర్వసూ స్వాతీ ధనిష్ఠాః - ఈశాన్యాం పుష్య విశాఖా శతభిషగ్బో

ఖ్యా॥ అ॥ పూర్వశ్లోకమందు జెప్పంబడిన యష్టశక్తులకు ప్రయోజనము నుజెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥ తూర్పుదిక్కు మొదలు అష్టదిక్కులకు నశ్విని మొదలు ఒక్కొక దిక్కునకు నొక్కొక నక్షత్రము వరుసనక్రమముగ ౨౭ నక్షత్రములు సంపూర్ణముగ వరకును విభజింపగా వధూవరుల జన్మనక్షత్రము లొకశక్తి సంబంధులైయున్న పరస్పర మైత్రికరంబగు నట్లుగాకున్న గలహకరమగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౩౪) మూ॥ విశ్వాశ్లేషర్క్షతుష్టయోదక వసుస్థాణ్వంత్య శక్రాంతకత్వష్ట్రా చిత్రానిలయాభిధాః పరిణయే స్త్రీలింగ తారాస్స్వమాః । తారాస్స్యుశ్చ నపుంసకాశ్శతభిషజ్మ్యేందవశ్చాపరాః పుంతారాస్స్వశుభాన్యలింగజనితా ప్రీతిస్స్వలింగర్క్షజా॥ వ్యా॥ అ॥ అథలింగవర్గమాహ॥ విశ్వేతి॥ విశ్వే ఉత్తరాషాఢా ఆశ్లేషా చతుష్టయం ఆశ్లేషామఘాపూర్వాఫల్గున్యుత్తరఫల్గునః ఉదకం పూర్వాషాఢా- వసుః-ధనిష్ఠా-స్థాణుః-ఆర్ద్రా అంత్యో రేవతీ-శక్రః-జ్యేష్ఠా-అంతకో భరణీ-త్వష్ట్రాది త్రయం-చిత్రా స్వాతీ విశాఖాః- ఇమాశ్చతుర్దశ స్త్రీలింగ తారాః-శతభిషజ్మ్యేందవః-శతభిషఙ్మృగశీర్షాణే నపుంసక తారాస్స్యుః అపరా అవశిష్టాః అశ్వినీ కృత్తికా రోహిణీ పునర్వసూ పుష్య హస్తానూరాధా శ్రవణ పూర్వాభాద్రోత్తరాభాద్రా ద్వాదశ పుంలింగ తారాస్స్యుః అన్యలింగజనితా తారా అశుభా స్వలింగర్క్షజా ప్రీతిశ్శుభకరీత్యర్థః-దంపత్యోర్జన్మనక్షత్రద్వయం ఏకలింగం చేచ్ఛుభం భిన్నలింగం చేదశుభమితి వేద్యం॥ అ॥ లింగవర్గువు జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉషా-ఆశ్లే మ-పుబ్బ-ఉత్తర-పూర్వాషాఢా-ఆర్ద్రా-రే జ్యే భ-చి-స్వా-వి- ఈ ౧౪ నక్షత్రములు స్త్రీలింగములు- శ-మృ- ఈ రెండు నక్షత్రములు-నపుంసకలింగములు తక్కిన నక్షత్రములు- పుంలింగములు- ఈ లింగనిర్ణయమునకు ఫలమేమనిన దంపతుల జన్మనక్షత్రములొక లింగముగలవైయున్న పరస్పర ప్రీతికరంబగు నట్లుగాకున్న గలహకరంబగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౩౫) మూ॥ భూవార్యగ్నిమరున్నభాంసి చ మహాభూతాని పంచక్రమాత్తేషాం బాణరసర్తుమార్గణశరా దస్రాదిభూమ్యాద్యపి । ఏకస్యోడుజ కేభ వేదపరభం వహ్న్యాభవచ్చేత్తరయోర్మైత్ర్యం స్యాద్విపక్షేశుభాః పరిణయే భూతాఖ్యవర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథభూతవర్గమాహ॥ భూవారీతి॥ భూః పృథివీ వారిజలం అగ్నిః తేజః మరుత్ వాయుః-నభః- ఆకాశః- ఏతాని పంచమహాభూతాని భవంతి - భూమ్యాదపృథివ్యాదీనాం దస్రాది అశ్వినీప్రభృతి క్రమాత్ బాణరసర్తుమార్గణశరాః ఆయుషగ్ధః పృథివ్యాః బాణాః అశ్విన్యాది పంచకం - జలస్యరసాః ఆర్ద్రాదిషట్కం- అగ్నేః ఋతవః ఉత్తరఫల్గున్యాదిషట్కం- మరుతః, మార్గణాః- జ్యేష్ఠాది పంచకం ఆకాశస్యశరాః ధనిష్ఠాది పంచకం- ఏవంచ సతి ఏక[illegible]యో రన్యతరస్య- ఉడు నక్షత్రజ లేఆర్ద్రాదిషట్క భకేత్ అపర

భం॥ అపరస్యతిథి ర్ఘోరన్యతరస్య నక్షత్రం వహన్నాడి త్రరఫల్గున్యాది షట్కం భవే
చ్చేత్ తయోర్దంపత్యోర్మృతిస్స్యాత్ పరిణయే వివాహవిషయే॥ అపరేతి క్రూరతిక్రా
ఘ్నభాః॥ అయం భూతాఖ్యో వర్గః॥ అ॥ భూతవర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రసి
ద్ధంబులగు పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశము లనెడు పంచభూతములకు నశ్విని మొద
లు ౨౭ నక్షత్రములలో క్రమంబున పృథివికి ౫ నక్షత్రములు - జలమునకు ౬ నక్షత్ర
ములు - తేజస్సునకు ౬ నక్షత్రములు - వాయువునకు ౫ నక్షత్రములు - ఆకాశమునకు
౫ నక్షత్రములు, నీరీతిని విభజింపగా దంపతుల జన్మనక్షత్రములలో నొక నక్షత్రము
లు తేజో నక్షత్రముగ నుండి మఱియొక నక్షత్రము జలభూత నక్షత్రముగ నుండెనేని
మృత్యుప్రదంబగునట్లు గాకున్న శుభఫలదంబగునను టు॥ *

(౧౩౮) మూ॥ ఇంద్రాగ్నియమఆసురశ్చ వరుణో వాయుః కుబేరశ్శివః
నాదిప్రభవో దినాదితిథయో హ్యేకైకశష్షోడశ। నాసత్యాదికమేకమేకముడులిచ్ఛి
ష్టత్రయం పూర్వవత్ప్రాగ్యాద్యష్ట భగాశ్చ కేతురహితాః ప్రాదిషు స్థాపితాః॥
వ్యా॥ అథ న్వావ్యాం శ్లోకాభ్యాం చంద్రయోగవర్గమాహ॥ ఇంద్రాగ్నీత్యాది॥ ఇంద్ర
శ్చ ఇంద్రాగ్నియమః ప్రసిద్ధః అసురో నిరృతిః - వరుణః - వాయుః కుబేరః శివః ఇత్య
ష్టావేతే ప్రాగాదిప్రభవః ప్రాగాద్యష్టదిశామధిపతయః ఏవం దినాదితిథయః ది
నాదిః ప్రతిపత్ సైవాదిర్యేషాం తే తథోక్తాః తనాదయష్షోడశతిథయః తేష్వేకైక
శః ఏకైకదినం ప్రత్యేకస్యాం ప్రాచ్యాం దిశి క్రమేణ ద్విరావృత్త్యా స్థాప్యం ఏవం నాస
త్యాదికం నాసత్యావశ్వినీ సైవ ఆదిర్యస్య తత్తథోక్తం॥ ని॥ నాసత్యావశ్వినౌ దస్రా
వాశ్వినేయౌ చ తౌ పుభావిత్యమరః ఏకైకముడు నక్షత్రం చ ప్రాగాద్యష్టదిక్షుక్ర
మేణ త్రిగావృత్త్యా స్థాప్యం తదా చతుర్వింశతిర్భవతి తచ్ఛిష్టత్రయం తేషాం నక్ష
త్రాణాం శిష్టత్రితయం పూర్వవత్పూర్వాది దిక్షు స్థాప్యం కేతురహితాః కేతుభి
న్నా అష్టభగా అష్టగ్రహాః ప్రాగాదిదిక్షు స్థాపితాః స్థాపనీయా ఇత్యర్థః॥ *

(౧౩౯) మూ॥ దంపత్యోరపి జన్మధిష్ణ్యవశతో జ్ఞాత్వా చ తాం తాం దిశం
తత్రస్థోడుపతిగ్రహేంద్రతిథిదిఙ్నాథారి సామ్యేష్టతామ్। తేషాం మైత్రవశాచ్చ
మైత్రముభయోస్సామ్యే సమత్వం తథా శత్రుత్వం యది శత్రుతైవ నశశభృద్యో
గాఖ్యవర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ దంపత్యోరితి॥ దంపత్యోః జన్మధిష్ణ్యవశతః జన్మనక్ష
త్రవశాత్ - తాం తాం పురుషనక్షత్రాధిష్ఠితాం దిశం స్త్రీనక్షత్రాధిష్ఠితాం దిశం
జ్ఞాత్వా తత్రస్థోడుపతిగ్రహేంద్రతిథిదిఙ్నాధారి సామ్యేష్టతాం తత్రస్థా ఉడుప
తేః తద్దిశిస్థః నక్షత్రాధిపతేః గ్రహేంద్రస్య చ తిథిదిఙ్నాథయోః తిథినాథో దిఙ్నాథ
శ్చ తయోశ్చ తేషాం చతుర్ణాం మైత్రవశాత్ మిత్రత్వే సతీత్యర్థః ఉభయోర్దంప
త్యోరపి మైత్రం మిత్రతా - తేషాం సామ్యే దంపత్యోరపి సమత్వం తథా తేషాం శ
త్రుత్వే యది - దంపత్యోరపి శత్రుతైవ - అయమర్థస్స్వంపన్నః - పునః నక్షత్రాధిష్ఠితః

దిశివిద్యమానానాం నక్షత్ర గ్రహాధిదిక్పతీనాంచ స్త్రీనక్షత్రాధిష్ఠితదిశి విద్యమానానాం నక్షత్రగ్రహాధిదిక్పతీం నాచపరస్వరం మిత్రత్వే దంపత్యోరపి మిత్రత్వం శత్రుత్వే శత్రుత్వం సమత్వే సమత్వమితి అయమేవ శశభృద్యోగాఖ్యః చంద్రయోగవర్గ ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ ఈ రెండుశ్లోకములచేత జంద్రయోగవర్గువును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఇంద్రాద్యధిపతులుగల ప్రాగాద్యష్టదిక్కులయందును బ్రతిపత్తు మొదలుగ తిథులనొకొక్కటిగ రెండుమార్లు నశ్విన్యాదినక్షత్రములనొక్కొక్కటిగ ౨౭ నక్షత్రములపూర్తివరకు- సూర్యాద్యష్టగ్రహంబులనొకొక్కటిగనుక్రమంబున స్థాపింపగా వరనక్షత్రమున్నదిక్కునం జేర్పడిన నక్షత్రాధిపగ్రహాధిపదిశాధిపతులకును - వధూనక్షత్రమున్నదిక్కునం దేర్పడిననక్షత్రాధిపతులకును మిత్రత్వముగలిగి యున్నదంపతులకు మిత్రత్వముగలుగును సమత్వముగలిగి యున్నవీరలకును సమత్వముగలుగును - శత్రుత్వముగలిగియున్న వీరికి శత్రుత్వముగలుగును॥ ❊

(౧౩౮) మూ॥ గోత్రేశాం క్రమశో మరీచిభగవానత్రిర్వసిష్ఠోంగిరాః పౌలస్త్యః పులహః క్రతుః పరిణయే చత్వారి చత్వారి చ । దస్రాదీన్యపి సాభిజింతి కలహస్స్యాదేకగోత్రం గతే దంపత్యోర్యదిజన్మధిష్ణ్యసతతం గోత్రాఖ్యవర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ అథగోత్రవర్గమాహ॥ గోత్రేశానితి॥ మరీచిర్భగవానత్రిర్వసిష్ఠః అంగిరాః పౌలస్త్యః పులహః క్రతుః ఇత్యేతే సప్తఋషయః అశ్విన్యాదీనాం క్రమేణ గోత్రేశా భవన్తి సాభిజిన్తి అభిజిత్సహితాని దస్రాదీని చత్వారి చత్వారి నక్షత్రాణి ఏకగోత్రాణి భవన్తీతి శేషః అశ్వినీభరణీకృత్తికారోహిణ్యః మరీచిగోత్రా భవన్తి ఏవం మృగశీర్షాదీనాం చతుర్ణాం క్రమేణ బోధ్యం తత్ప్రయోజనమాహ దంపత్యోః జన్మధిష్ణ్యే జన్మనక్షత్రే ఏకగోత్రం గతే యది దంపత్యోస్సతతం కలహస్స్యాత్ భిన్నగోత్రం గతే యదిశుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే, పరిణయే వివాహవిషయే అయం గోత్రాఖ్యవర్గః॥ అ॥ గోత్రవర్గువును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గోత్రాధిపులగు మరీచ్యత్రివసిష్ఠాంగిరః పౌలస్త్యపులహక్రతువులనెడి సప్తఋషులయందును క్రమంబున నభిజిత్సహితాశ్విన్యాదినక్షత్రములు నాలుగేసి నక్షత్రములవరుసన నెన్నగా వధూవరులజన్మనక్షత్రమొకగోత్రమునొందియున్న కలహకరంబగుననుట॥

(౧౩౯) మూ॥ వర్గాణామపి వింశతిః పరిణయే జ్ఞేయాస్స్ఫుటం భూసురైర్విప్రాణాం గ్రహమిత్రతైవనియతా రాజ్ఞాం ప్రధానం గణః । స్త్రీదూరం తు విశాం ప్రధానమపరో యోన్యాఖ్యవర్గో మహానన్యేషాం శుభదో భవేత్ స్ఫుటమిదం శాస్త్రం విచింత్యం బుధైః॥ వ్యా॥ ఇత్థం వింశతివర్గాన్ ప్రపంచయిత్వేదానీం తేషు విప్రాదీనాం నియతవర్గానాహ॥ వర్గాణామితి॥ భూసురైర్జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః పరిణయే వివాహవిషయే వర్గాణాముక్తవర్గాణాం వింశతిః స్ఫుటం

యథాతథాజ్ఞేయాః పంచాంగణీయాం ఇయాంస్తు విశేషః విప్రాణాం గ్రహమైత్ర మేవనియతా అవశ్యకా - రాజ్ఞాం క్షత్రియాణాం గణః గణవర్గః ప్రధానం ముఖ్యం విశాం వైశ్యానాం స్త్రీదూరమేవప్రధానం అన్యేషాం శూద్రాదీనాం అపరో వర్గోనధికః యోన్యాఖ్యవర్గశ్శుభదో భవేత్ - ఇదం శాస్త్రం బుద్ధిమద్భిః పండితైః స్ఫుటం సమ్యక్ చింత్యం విచారణీయం నన్వేవం చతుర్వర్గాణాం శుభదా ఇత్యుక్తే ఇతరవర్గోపన్యాసస్య వైఫల్యం స్యాత్ - తేషాం తత్రాప్యుపయోగాభావాదితిచే న్నైవం దేశభేదేన తేషామపి గ్రంథాంతరే ఉపయోగసద్భావదర్శనాత్ - తథాహి ॥ శ్లో॥ మాహేంద్రం మార్గదృగ్గ్రాత్ పాంచాలే పంచనాడికా । మాళ్వే నాడీరాశికూటౌ గ్రహమైత్రం తథైవచ ॥ చోళే విదేహే లింగం స్యాద్వశ్యః కాశ్మీరమండలే । వేధాపారాష్ట్రవిషయే మాళవే రససంజ్ఞికః ॥ సర్వేరాశిగణౌ యోనిర్గ్రహమైత్రం చ శోభనమితి ॥ తా॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులగువిప్రులకావశ్యముగ జూడదగిన యీ ౭౦ వర్గములలో బ్రాహ్మణులకు గ్రహమైత్రివర్గును - రాజులకు గణవర్గును - వైశ్యులకు స్త్రీదీర్ఘవర్గును - తక్కిన శూద్రాదులకు యోనివర్గును ముఖ్యంబులు - శేషించిన ౧౭ వర్గములను దేశభేదముచే వ్యాఖ్యయందు జెప్పియున్న తెలుగున నాయా దేశములయందు ప్రయోగింపబడునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౪౦) మూ॥ జన్మర్క్షేణ వరస్య యోజ్యమనిశం స్త్రీజన్మధిష్ణ్యం బుధైర్నక్షత్రం పురుషస్య యోజ్యమనిశం స్త్రీనామభేనాథవా । పున్నామ్నః ఖలుకేచనాపి యువతేర్జన్మర్క్షయోగః పునర్దాంపత్యోర్యది నామధిష్ణ్యయుగళం యద్వా శుభం స్యాత్తయోః ॥ వ్యా॥ అథోక్తవర్గవిచారణాయ జన్మనామనక్షత్రవివేకమాహ ॥ జన్మర్క్షేణేతి ॥ బుధైర్జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః వరస్య జన్మర్క్షేణ స్త్రీజన్మధిష్ణ్యం స్త్రీజన్మనక్షత్రం అనిశం సర్వదా యోజ్యం అథవా స్త్రీనామభేన స్త్రీనామనక్షత్రేణ సహ పురుషస్య జన్మనక్షత్రం వా యోజ్యం పున్నామ్నః పురుషనామనక్షత్రేణ యువతేః స్త్రియాః జన్మధిష్ణ్యయోగః నకదాచన యోగ్య ఇత్యర్థః యద్వా దంపత్యోర్నామధిష్ణ్యయుగళం పునః, నామనక్షత్రద్వయం తుతయోర్దంపత్యోశ్శుభం స్యాత్ ॥అ॥ ఈ చెప్పబడిన వింశతివర్గములను విచారించుటకు జన్మనామనక్షత్రముల యోగ్యాయోగ్యత్వముల జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ వరుని జన్మనక్షత్రముతో స్త్రీజన్మనక్షత్రము జేర్చుట ముఖ్యమటు గాకున్న స్త్రీనామనక్షత్రముతో వరునిజన్మనక్షత్రము చేర్పవలయు నదియునుంగాని పక్షంబున నుభయుల నామనక్షత్రముల జేర్చి చూడవలయు గాని వరనామనక్షత్రముతో వధూజన్మనక్షత్రము నొకప్పుడుం జేర్చవలదని తాత్పర్యము॥

(౧౪౧) మూ॥ జాతాయాః పదమేకమేవ యువతేర్జాతస్య పాదద్వయం పుంసః స్పృష్టఖాంఘ్రిక్షేపదిశసే సంక్షిప్తరాశిభాక్ వేత్ । పూర్వార్ధకాః

రుషస్య భేసమపదే జాతవధ్వాః పునరాతాయా అపరార్థజాయాధ్యముభయోః స్యాదిగ్ధమృక్షంత్విదమ్॥ వ్యా॥ అ॥ సందిగ్ధరాశినక్షత్రస్వరూపం దర్శయతి-త్రి ప్యాపా॥ జాతాయా ఇతి॥ విషమాంఘ్రిభేత్రపాన్నక్షత్రే జాతాయాః యువతేః స్త్రియాః ఏకపదమేవ, విషమాంఘ్రిభేజాతస్య పుంసః పాదత్రయం చేత్పూర్ణమేవ శుభం భవేత్, అయమేవ సందిగ్ధరాశిరిత్యుచ్యతే, ఏవం సమపదే భేద్విపాన్నక్షత్రే, పునశ్శుభ్రస్తు ప్రథమాజాతస్య పుంసః పూర్వార్ధం సమపదే భేజాతాయాః వధ్వాః అపరార్థముత్తరార్థం చేదుభయోరపి దంపత్యోః, అర్థ్యం శుభకరమిత్యర్థః ఇదమేవ సందిగ్ధమృక్షమిత్యుచ్యతే. పదమేకమేవేత్యేవకారేణ వ్యత్యయే అశుభకరమితి గమ్యతే॥ అ॥ సందిగ్ధరాశినక్షత్రముల స్వరూపములను దెలుపుచున్నాడు॥ తా॥ త్రిపాన్నక్షత్రములయందు బుట్టిన వనిత రాశి ఆనక్షత్రమందొక పాదముతో జేరియుండి పత్రిపాన్నక్షత్రజాడగు వరుని రాశి- అనక్షత్రమందు మూడుపాదములతో జేరియున్నను శుభకరంబగునను యిది సందిగ్ధరాశియనబడు ద్విపాన్నక్షత్ర పూర్వార్ధమున బుట్టినవరుండును ద్విపాన్నక్షత్రోత్తరార్ధమందు బుట్టిన కన్యయు। శుభకరులగుదురు ఇది సందిగ్ధనక్షత్రము. అంబ పైకుక్త వ్యతిరిక్తముగనున్న నశుభకరంబగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౮౨) మూ॥ సూర్యస్థాలయతశ్చ సప్తమమభిజిద్యద్వా ముహూర్తాష్టమస్సాన్యత్ర సర్వవ్యాపి మంగళేషు శుభకృద్గోధూళికం సప్తమం। ప్రాక్సూర్యోదయతో ముహూర్తకః ఉష ఇత్యంతద్వయ తూత్తమం వేశ్యాదిః కరపీడనే నతు పరస్యాన్యత్ర తత్పూర్వవత్॥ వ్యా॥ అ॥ అభిజిద్గోధూళ్యుషః కాలనిర్ణయమాహ॥ సూర్యేతి॥ సూర్యస్థాలయతః సూర్యస్థితరాశేస్సప్తమం లగ్నమితి శేషః అభిజిదభిజిత్సంజ్ఞికం స్యాత్ పక్షాంతరమాహ॥ యద్వేతి॥ అథవా అష్టమః సూర్యోదయాష్టమో ముహూర్తో వాభిజిత్స్యాత్ తత్సర్వవ్యాపి మంగళేషు శుభకమణీషు శుభకృత్ సప్తమం సూర్యస్థితరాశేస్సప్తమలగ్నం గోధూళికం గోధూళిసంజ్ఞకం స్యాత్ సూర్యోదయాత్ సూర్యోదయాత్ । ప్రాక్పూర్వం। ముహూర్తకః ఉషః ఉషఃకాల ఇత్యుచ్యతే। అనయోః ఫలంతు పూర్వవద్బోధ్యం। అంతద్వయం గోధూళ్యుషసోర్ద్వయం వేశ్యాదేస్సంకరాణామిత్యర్థః కరపీడనే వివాహే ఉత్తమం ముఖ్యం। పరస్య బ్రాహ్మణాదివర్ణస్య తు గోధూళ్యుషసోర్ద్వయం నశుభకృత్। తథాహి తేషాం కీదృశం లగ్నయోగ్యమిత్యత ఆహ। వేశ్యాదేరన్యత్ర త్రైవర్ణికవిషయే తత్ అభిజిన్ముహూర్తః పూర్వవత్ పూర్వోక్తవదేవేత్యర్థః॥ అ॥ అభిజిద్గోధూళ్యుషః కాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యోదయలగ్నమునకు ౭ వలగ్నముగాని లేక ౮వ ముహూర్తము గాని యభిజిన్ముహూర్తమనియు ౭ వలగ్నము గోధూళికమనియు ఉదయముననుబూర్వముహూర్తము

షః కాలమనియు వినిలో బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయమునకభిజిన్ముహూర్తకాలము
ఖ్యమనియు దక్షిణ నవియు శుభకరంబనియు వేశ్యాదిసంకరులకు 3 కాలములుము
ఖ్యములగునని యునుట॥ *

(౧౪౩) మూ॥ యావత్స్పందతి లోచనం శుభకరం తత్కోటిభాగో
ఽస్య వేత్తల్లగ్నం శుభకాలఏవ సతతం బ్రహ్మాపి నజానాతి తం। అన్యేకిం పునరేవ కర్తుర్గ
ణితతత్కాలశ్శుభో వాఽశుభః పూర్వాదృష్టవశాచ్చ వేత్సనయ వినృత త్వాత్సాక్షిమా
త్రంసదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథలగ్నప్రశంసాం నిగమయతి ।యావదితి॥ లోచనలనేత్రంసు
ఖరంయథాతథా - యావద్యాతి తావత్స్పందతి చలతి - తత్కోటిభాగ స్త
స్యనిమిష కాలస్యకోటిభాగోయస్సఏవలగ్నం శుభకాలస్సతతం స్వవేత్ - తంతా
దృక్సూక్ష్మకాల బ్రహ్మాపి నజానాతి- అతిసూక్ష్మత్వాదితి భావః- అన్యేమను
ష్యాః- కిం పునర్లగ్నం శుభకాలం జానంతీతికిముత కర్తవ్యం నజానంత్యేవేత్యర్థః కిం
తుకర్తుః శుభాశుభకతుకః పూర్వాదృష్టవశాజ్జన్మాంతరీయ పుణ్యపాపకర్మవ
శాత్తత్కాలే లగ్నకాలశ్శుభః అశుభో వా భవేత్, పూర్వాదృష్టం శుభం
చేచ్ఛుభంభవతి సకలకార్యస్యాదృష్టజన్యత్వాదితిభావః, తత్ర జ్యోతిశ్శాస్త్ర
విదం ప్రశాంతమనసమిత్యాని ... జ్ఞః కిమర్థం ప్రార్థనీయ ఇత్యాశంక్యాహ,
సమయవిత్ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞ తత్సాక్షిమాత్రం తస్యలగ్నస్య సాక్షిమాత్రం సా
క్ష్యేవ, న తు శుభలగ్నప్రదాతా॥ అ॥ లగ్నప్రశంసను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభ
కరమగునట్లు చలించబడే కనురెప్పపాటులో కోటి యంశపరిమాణ కాలము ల
గ్నమందు శుభకాలమగును, చింతవిచిత్రనిర్మాణచతురుండగు విధాతయుంగూడ
దెలిసికొనుట సాధ్యంగానియట్టి కాలమును మనుష్యులెట్లు గ్రహింపగలరు గాన నె
ల్లరులకు జన్మాంతరకృత పుణ్యపాపకర్మానుసరణము లగ్నము సంప్రాప్తమగు
ను, సకలమయిన వారికి జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుడు సాక్షిమాత్రుడే గాక లగ్నప్రదాత
గాడనుట తాత్పర్యము॥ *

(౧౪౪) మూ॥ ముద్రారంభః పౌద్రయోదశవసుశ్రోణాత్రిపూర్వో
త్తరాబ్రాహ్మాదిత్యకృశానుశక్రపవనాః పుత్రార్థదాస్తారకాః। వారాజీవకవి
జ్ఞమందశశినాం శ్రేష్ఠా అథాశోభనాగిత్తామాదివసాదిషష్ఠీతిథయః పాతో వ
మావైధృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథముద్రికారంభకాలమాహ॥ ముద్రేతి॥ ముద్రారం
భవిధౌ ముద్రాప్రదానకరణే, వసుశ్రోణాత్రిపూర్వోత్తరా బ్రహ్మాదిత్యకృ
శానుశక్రపవనాః ధనిష్ఠా శ్రవణ పూర్వఫల్గుని పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రా
ఉత్తరఫల్గున్యుత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రా రోహిణీ పునర్వసూ కృత్తికా జ్యే
ష్ఠా స్వాత్యఇతి త్రయోదశ - [illegible]రకాః నక్షత్రాణి॥ ని॥ నక్షత్రముకుంభంతా
రా తారకాప్యదువాస్త్రీ[illegible]త్వమగః పుత్రార్థదాః పుత్రసంపత్కరాః జీవ

కవిఙ్ఞమందశశినాంగురుశుక్రబుధ శనిసోమ - సంబంధినోవారాః పంచస్రే
ష్ఠాః ముఖ్యాఃఅశోభనాస్తురిక్తామాదివసాదిషష్టితిథయఃరిక్తాపూర్వోక్తాః ,,అ
మావాస్యానవసాదిః ప్రతిపత్, షష్టితిథిఃభద్రకరణతిథిఃతద్దినసాయస్యోపి, పా
తోమహాపాతః అవమా, దినత్రయం, వైధృతిఃవైధృతియోగఃఏతే, అశోభనాః
భవంతీతిసర్వమవగంతవ్యం॥ అ॥ ముద్రికారంభమునకు గాలనిర్ణయమును జెప్పు
చున్నాము॥ తా॥ ముద్రికారంభవిషయమైం,ధ,త్ర,పూఫ,పూషా,పూభా,ఉఫ
ఉషా।ఉభా। రో।పుష।కృ।జ్యే।స్వా। ఈనక్షత్రములును। గు।శుక్ర। బుధ।శని
సోమవారములును । శుభకరంబులగును । రిక్తాతిథులునవమవస। ప్రతిపత్తుభద్ర
కరణతిథివ్యతీపాతమహాపాత అవమతిథివైధృతినామయోగము ఇవియశుభక
రంబగుననియెఱుంగవలయుననితాత్పర్యము॥ ❋

తృతీయబిందుస్సమాప్తః.

❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

కాలామృతేసవ్యాఖ్యానే - చతుర్థబిందుప్రారంభః.

(౧౮౬.) మూ॥ శ్రావణ్యాంగురుశుక్రయోర్విమలయోఃకుర్యాదుపా
కర్మసద్ధర్మ్యాఖిలబహ్వృచాశ్రవణభేసింహాంగతేభాస్కరే। మాసే
కర్కటకేచమాధ్యగహితే శాఖేశ్వరాణాం రవేస్సంక్రాంతౌగృహణేనకార్య
మథవాతత్ప్రోష్ఠపద్యాంచరేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాంశ్రావ
ణహోమకాలమాహ॥ శ్రావణ్యామితి॥ గురుశుక్రయోఃవిమలయోఃఅనస్తం
గతయోస్సతోః శ్రావణ్యాంశ్రవణనక్షత్రయుక్తాపౌర్ణమాసీశ్రావణీతస్యాం
శ్రావణశుక్లపౌర్ణమాస్యాంతత్ ప్రసిద్ధంఉపాకర్మకుర్యాత్ । విద్యార్థేటి।
యాజావకఇతిశేషః అఖిలబహ్వృచాఃసకలఋక్శాఖాప్రవర్తకాః శ్రవణభేశ్రా
వణేమాసేయస్మిన్ కస్మింశ్చిత్ శ్రవణనక్షత్రయుక్తదివసే ఉపాకర్మకుర్యుఃస
త్యేషాంభాస్కరేసింహంగతేసతి మాసేశ్రావణమాసేకర్కటకేంనాకర్క
టస్థేసతివాకార్యంసింహాంగతేభాస్కరఇతిచవచనంనర్మదోత్తరదేశవిషయం।
తదుక్తంనిర్ణయసింధౌ॥ శ్లో॥ కుళీరేరవిసంయుక్తేఉపాకుయాత్తుదక్షిణే।నర్మ
దోత్తరదేశేతుకర్తవ్యంసింహగేరవావితికించ। శాఖేశ్వరాణాంసామవేదా
ధిపోభౌమః అథర్వణవేదాధిపోబుధఃతయోర్మాధ్యరహితేసతికార్యం। గుణవ
శనందాప్రస్నాణాదిభ్యఇతివ్యజ్ । సామాధర్వణవేదినావిషయమిదం। ఋగ్య

యజుర్వేదినాంతు గురుశుక్రయోర్విమలయోరిత్య స్యనైవగతార్థత్వాత్ గురుశుక్ర
యోరేవ ఋగ్యజుర్వేదాధిపతిత్వాదితి భావః అతఏవ శాఖేశ్వరాణామితి బహువ
చనస్యవచనపరత్వేన వ్యాఖ్యానం సంగచ్ఛతే - రవేస్సంక్రాంతౌ ఉపాకర్మదివ
సేసూర్యసంక్రాంతిర్యది గ్రహణే చంద్రగ్రహణే వా యదిచన కార్యం- తర్హి కదా
కార్యమిత్యాశంక్యాహ॥ అథ వేతి॥ తదుపాకర్మ ప్రోష్ఠపద్యాం ప్రోష్ఠపదానక్షత్ర
యుక్తా పౌర్ణమాసీ ప్రోష్ఠపదానక్షత్రయుక్తా పౌర్ణమాసీ ప్రోష్ఠపదీ తస్యాం భా
ద్రపద పౌర్ణమాస్యాంచ కేత్ కుర్యాత్॥ అ॥ రెండు శ్లోకముల చేత శ్రావణహోమ
కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజుర్వేదులు గురుశుక్రుల స్తంగతులు గాకయుం
డగా శ్రావణశుద్ధ-౧౫యందును-సమస్తఋగ్వేదులును శ్రావణమాసమందేదిన
మందు శ్రవణనక్షత్రము సంభవించునో యాదినమందున- శాఖాత్రయప్రవర్తకు
లును సూర్యుడు సింహరాశియందైనను గటకరాశియందైననుండగా తమతమవే
దాధిపుల నస్తగతులై యుండగాను పాపకర్మ జేయవలయునని యీనాదివసంబు
న గ్రహణసంక్రాంతులు సంభవించెనేని భాద్రపదశుద్ధ౧౫యందు- జేయవలయు
నని తాత్పర్యము॥ సూర్యుడు సింహరాశియందుండగా నర్మదోత్తర దేశమందును-
కటకరాశియందుండగా దక్షిణదేశమందు జేయవలయునని గ్రంథాంతరమందు
జెప్పబడియున్నది॥

(౧౪౬) మూ॥ దోషోయం సచ్చేదనధికోనల్పశ్చ మాసద్వయే
తత్ర శ్రావణమాసఏవవిధివత్ కుర్యాదుపాకర్మతత్ । కర్మోత్సర్జననామకం
తదపి వా పూర్వౌషధీనాంతదా ప్రాకట్యం యదివాస్తి చేదథ చరేన్మాసే నభస్యే
తథా॥ వ్యా॥ దోషఇతి॥ అయందోషః పూర్వోక్తమూఢాదిదోషః మాసద్వయే
శ్రావణభాద్రపదమాసద్వయే - అనధికోల్పశ్చసమశ్చేదిత్యర్థః - తత్ర శ్రావ
ణమాసఏవ - తదుపాకర్మ - విధివచ్ఛాస్త్రోక్తం యథాతథా- కుర్యాత్- స్వ
కాలస్యబలవత్త్వాదితిభావః ప్రసంగసంగత్యా ఉత్సర్జనకాలమాహ కర్మేతి॥
ఉత్సర్జననామకం కర్మ - పౌష్యశుక్ల పౌర్ణమాస్యాం విధేయం హోమకర్మయ
త్తదపి వా పౌష్యమాసో దోషయుక్తశ్చేన్మాఘే కార్యం ఉభయత్రాపి దోషస్స
మశ్చేత్పౌష్యమాసఏవ కార్యమిత్యర్థః - శ్రావణ్యాం పౌర్ణమాస్యామధ్యాయ
ముపాకృత్య మాసంప్రదోషేణాధీయీత - తైష్యాం పౌర్ణమాస్యాగ్నరోహి
ణ్యాం వా విరమేదిత్యుత్సర్జనకాలస్యాపస్తంబేనోక్తత్వాత్ - పూర్వౌషధీనాం
ప్రాకట్యం పూర్వసస్యప్రాదుర్భావ ఇత్యర్థః - శ్రావణేనాస్తి యది తదా నభ
స్యే మాసే భాద్రపదమాసే॥ ని॥ స్యున్నభస్యః ప్రోష్ఠపదభాద్రభాద్రపదాస్స
మా ఇత్యమరః॥ ఉపాకర్మచరేత్ కుర్యాత్ - గురుశుక్రయోర్విమలయోరితి ప్ర

ష్ణమహోపాకర్మవిషయః - తథాచ కాశ్యపః॥ శ్లో॥ గురుభార్గవయోర్మౌఢ్యే
బాల్యేవావార్ధకేపిచ॥ తథాధిమాసే సంసర్పేమలమాసేషుచద్విజం॥ నకుర్యాద్వా
ద్యుపాకర్మకృతంకర్మదనిష్ఫలమితి॥ తా॥ పూర్వోక్తములైన మూఢాదిదోష
ములు శ్రావణ-భాద్రపదమాసములయందు సమానములుగానుండెనేని స్వకాల
ముబలవత్తరమైనందువలన శ్రావణమాసమునందే యుపాకర్మజేయవలయును
నియుపుష్యశుద్ధ౧౪యందు-జేయదగినయుత్సర్జనమును పౌరాణికర్మకాలము
మూఢాదిదోషయుక్తమైయుండెనేని మాఘశుద్ధ౧౪యందు-జేయదగినదనియు
పుష్యమాఘమాసములయందు దోషముసమానముగానుండెనేని పుష్యమాస
మందేచేయదగినదనియు-శ్రావణమాసమందు మొదటిపైరుయుత్పత్తి కయు
న్నదేని నుపాకర్మవిషయమః కాశ్యపః వచనమువలన దెలియవచ్చుచున్నది॥

(౧౪౮)మూ॥ నందాపర్వసురిక్తాపిత్ర్యైకనిశాసంధ్యాష్టమీషువ్రతేషు
క్త్వామిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజప్రాజేశజన్మేషుషు। పాతేకర్కటకన్యకాఘట
ధనుర్మాసేషుమృత్యుప్రదక్షౌరం భానుజభౌమమఘోనాదివసే సత్స్త్రీయదాగర్భిణీ॥
వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంక్షౌరకాలమాహ॥నందేతి॥నందాఃనందతిథయః పర్వసు
అమావాస్యాది, పర్వసు, రిక్తాః పూర్వోక్తాః పిత్ర్యతిథయః, నిశారాత్రిః, సం
ధ్యాసూర్యోదయకాలసూర్యాస్తమయకాలశ్చ అష్టమీషష్ఠ్యౌ గతా, ఏతే
షుదివసేషువ్రతే వ్రతదివసేభుక్త్వాభోజనంకృత్వామిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజ
ప్రాజేశజన్మేషుమిత్రమనూరాధా మఘాప్రసిద్ధా ఉత్తరాఉత్తరాత్రయం
అగ్నిఃకృత్తికాదనుజంమూలంప్రాజేశోరోహిణీ, జన్మేషుజన్మనక్షత్రంఏతేషు
నక్షత్రేషుచపాతేవ్యతీపాతమహాపాతయోరనుకరణంకించకర్కటకన్యకాఘ
టధనుర్మాసేషు, భానుజభౌమమఘోనాదివసేషుశన్యంగారకవాసరేషుచప
త్నీయదాగర్భిణీ-అతఇనిరనాపితమక్షుస్థినః బున్నేత్యాదిపాఠః వక్ష్యామి
తిణత్వంషణ్మాసాదూర్ధ్వపతేషుసరేషుక్షౌరకర్మమృత్యుప్రదం - అయో
గ్యమితియావత్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతక్షౌరకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥
౧౪౮వశ్లోకమునందు చెప్పబడినందరిక్తతిథులు, పంచపర్వంబులు, పితృతిథులు, ఉ
భయాష్టములు, ఈతిథులయందును రాత్రియందును, సూర్యోదయసూర్యాస్తమ
యకాలములయందును, వ్రతదినములయందును, భోజనానంతరమందును అనూ
రాధా, మఖ, ఉత్తర ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, కృత్తిక, మూల, రోహిణీ, జ
న్మనక్షత్రమువీటియందును, వ్యతీపాతమహాపాతలయందును, కటకకన్యాకుంభ
ధనుర్మాసములయందును, ఆదిత్యాంగారకశనివారములయందును భార్యగర్భ

ణియైయుండగా నా ఐవ నెల మొదలు ప్రసూతికాలమువరకును, క్షౌరంబశుభక
రంబని తాత్పర్యము॥ *

(౧౮౮) మూ॥ తస్తాహస్తచతుష్టయాదితిగురుశ్రీశత్రయాశ్వేందవో జ్యేష్ఠాంత్యోడుచమధ్యమంచశుభకృచ్చంద్రజ్ఞవారాన్వితే రోగాంతేమృతకర్మసుక్రతువిధౌ పుణ్యస్థలేశోభనే కారాగారవిమోచనేశుభకరంక్షౌరంతువర్జ్యాస్వపి.వ్యా॥అ॥తస్తాహ యోగ్యకాలమాహ॥ తస్తాఇతి॥హస్తచతుష్టయంహస్తచిత్రాస్వాతీవిశాఖాః, ఆదితిః, పునర్వసూ, గురుః, పుష్యః, శీశత్రయం,శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషః,ఆద్యఃఅశ్వినీ, ఇందుః,మృగశీర్షం, ఏతా ఏకాదశ తారాః తస్తాఃప్రశస్తాః జ్యేష్ఠాంత్యోడుచేతిసాధకాభ్యాభిప్రాయేణ ఉడ్వేత్యేకవచనం జ్యేష్ఠారేవతీద్వయంచమధ్యమంఅనుత్తమమిత్యర్థః చంద్రజ్ఞవారాన్వితేసోమబుధవారయుతేదినేక్షౌరంశుభకృత్ రోగాంతేవ్యాధినివృత్తి కాలేమృతకర్మసుక్రతువిధౌక్రత్వారంభేపుణ్యస్థలేకాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రేశోభనేవివాహాత్పూర్వదినఇత్యర్థః కారాగారవిమోచనే బంధనగృహానివృత్తౌ ఏతాసువర్జ్యాస్వపి అయోగ్యతిథ్యాదిష్వపిక్షౌరంశుభకరం॥ అ॥క్షౌరమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వినిమృగశీర్షపునర్వసుపుష్యమిహస్తచిత్తస్వాతివిశాఖ- శ్రవణము-ధనిష్ట-శతభిషము-ఈ౧౧నక్షత్రములు- సోమబుధవారంబులును ప్రశస్తంబులనియు జ్యేష్ఠ రేవతి ఈ 2 న్ను మధ్యమంబులనియు ఆరోగ్యస్నానమృతకర్మ యాగారంభకాలములయందు కాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రప్రవేశకాలములయందును వివాహదినమునకు ముందు దినంబునందును గారాగృహవిముక్తికాలంబునందు నీకాలములయందు క్షౌరంబు నిషేధతిథ్యాదులున్ను శుభకరంబులని తాత్పర్యము॥ *

(౧౮౯) మూ॥ బద్ధీయాచ్ఛురికాంచరాజపురుషః ప్రాగేవపాణిగ్రహాన్మౌంజీబంధనతేసురాన్పితృగణంసంపూజ్యతత్సద్మచ । కట్యాంవామతఏవలక్షయుతాం శేషంవివాహోక్తవత్తారాచంద్రబలాన్వితేః కుజగురుబ్రధ్నాఖ్యవారేష్వపి॥వ్యా॥అ॥అథరాజకుమారాణాంఛురికాంబంధనకాలమాహ ॥ బద్ధీయాదితి॥ రాజపురుషః రాజాచాసౌపురుషశ్చేతిసమానాధికరణసమాసః- తారాచంద్రబలాన్వితస్సన్ పాణిగ్రహాత్- ప్రాగేవపూర్వమేవ- మౌంజీబంధనభేఉపనయనయోగ్యనక్షత్రే- సురాన్ గ్రహదేవతాః- పితృగణంమాతాపిత్రోర్గురూణాంచగణం సంపూజ్యగంధమాల్యాదిభిరభ్యర్చ్యతత్సద్మచ ఆయుధగృహంచ-తోరణపతాకాదిభిరలంకృత్యకుజగురుబ్రధ్నాఖ్యవారేషుకుజగురుసూర్యవారేషు- లక్షణయుతాంశస్త్రశాస్త్రోక్తలక్షణసంపన్నాంఛురికాంఅసిపుత్రికా॥ని॥ స్యాచ్ఛురీస్త్రీ చాసిపుత్రీచఛురికాచాసిధేనుకేత్యమరః - కట్యాంనామతఃసవ్యక

ట్యాం॥ ౯॥ వామంశరీ రేసవ్యంస్యాదపసవ్యరితుదక్షిణమిత్యమరః - బధ్నీయాత్ ధారయేత్ - శేషంవారనక్షత్రాంతరిక్తంలగ్నాదికంవివాహోక్తవత్ - వివాహే యాత్రగ్రహసంపత్తిఃయల్లగ్నంచతత్సర్వమత్రాపృచ్ఛ్యాం॥ అ॥ రాజకుమారులు కత్తి ధరించుటకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రాజకుమారుడు వివాహాము నకుముందే యుపనయనయోగ్యనక్షత్రముతోడను భౌమ్యాంగారకగురువారము తోడను- వివాహయోగ్యమైనలగ్నాదులతోడను- తారాచంద్రబలముతోడను గూడియున్న యొకశుభదినంబునసిష్టదేవతలందలిదంద్రులనుగురువులంబూజిన్చి ఆయుధగృహంబునలంకరించి శస్త్రశాస్త్రోక్తంబులగులక్షణములుగలసూరికత్తినింటిప్రదేశమున కుడిప్రక్క ధరంపవలయునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౫౦) మూ॥ షష్ఠాదౌసమవాసరేనవవధూసద్మప్రవేశశ్శుభఃస్యా దాషోడశవాసరాత్పరిణయాత్పంచాంగశుద్ధింవినా। ఉద్వాహాద్యసమాబ్దఏవని యమస్త్వాపంచవర్షాబ్దాత్తులాకన్యాకర్కటచాపగోఝషనృయుక్కుంభాసిషే కేశుభాః॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకపాదత్రయేణనూతనవధూగృహప్రవేశకాలమాహ॥ షష్ఠాదావితి॥ పరిణాయాత్ వివాహానంతరం షష్ఠాదౌషష్ఠదినప్రభృతిసమవాస రేసమదినే- పంచాంగశుద్ధింవినాపిఆషోడశవాసరాత్, షోడశదినపర్యంతం, న వవధూసద్మప్రవేశః, నూతనవధూగృహప్రవేశః, శుభఃస్యాత్ షోడశదినాతిక్ర మేణగతివరాహఉద్వాహాదివివాహప్రభృతిఅసమాబ్దేవిషమసంవత్సరేయస్మిన్ కస్మిన్ శుభదినేశుభః అయంనియమః విషమసంవత్సరనియమః ఆపంచవర్షాత్ పంచమసంవత్సరపర్యంతమేవఇతిః పరంసపాదశ్లోకత్రయేణనిషేకకాలమా హ॥ తులేత్యాదినాతులాకన్యాకర్కటచాపగోఝషనృయుక్కుంభాః ఆద్యా స్త్రయఃప్రసిద్ధాఃచాపోధనుః, గౌవృషః ఝషోమీనః నృయుక్ మిథునకుంభః ప్ర సిద్ధఃఏతాన్యష్టలగ్నానినిషేకేమిథునకన్యాశుభాః॥ అ॥ శ్లోకంబున౩పాదముల చేతనూతనవధూగృహప్రవేశకాలంబును నాల్గవపాదమునిషేకయోగ్యలగ్నం బులంజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహమైనట్టిదినము మొదలు౧౬వదినమువరకుస మదినములయందు దినవారనక్షత్రయోగకరణములనైనంజూడక నూతనవధూ గృహప్రవేశముచేయవచ్చునని యు ౧౬దినములకు వెనుక౫సంవత్సరములవరకు విష మసంవత్సరములయందొక శుభదినంబునజేయవలయుననియు ౫సంవత్సరము లకు వెనుకవిషమసంవత్సరనియమముబనిలేదనియు, వృషభ మిథున, కటక, కన్యా, తులా ధనుః, కుంభ మీనములు నిషేకయోగ్యంబులనియు తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౫౧) మూ॥ దసౌమ్యరాకానిలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యోత్త రాంత్యాచ్యుతాః పూజ్యాః పుష్యపునర్వసూ వసుశశిత్వష్ట్రాదిత్యాః మధ్య

మూ॥ మధ్యేవాత్రతుపుష్యఏవవిఫలాస్తారానిషేకే పరామధ్యోభానుజీవాసరశ్చభృగుజజ్ఞార్యేందువారాశ్శుభాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథనిషేకేనక్షత్రవాసరానాహ॥దస్రేతి॥ దస్రారాకానలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యుత్తరాంత్యాశ్చతాః అశ్వినీహస్తస్వాత్యనూరాధా మూలశతభిషగ్రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రారేవతిశ్రవణాఃపూజ్యాః॥ శ్రేష్ఠాఃపుష్యపునర్వసూవసుశశిత్వష్ట్రాదిత్యాః పుష్యపునర్వసూధనిష్ఠామృగశీర్షచిత్రాభిధాఃమధ్యమః అనుత్తమా ఇత్యర్థః॥ అత్రతుమధ్యమనక్షత్రాణాంతుమధ్యేపరిగణితః పుష్యవిఫలఇత్యేవకారార్థః॥ అపరాశ్చేషాస్తారాఃభరణీకృత్తికార్ద్రాశ్లేషా మఘాపూర్వఫల్గునివిశాఖాజ్యేష్ఠాపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రావిఫలాః త్యాజ్యాఇతియావత్ భానుజవాసరశ్చమధ్యమఃభృగుజజ్ఞార్యేందువారాః శుక్రబుధగురుసోమవారాఃశుభాశ్శుభకరాఃఅన్యేత్వశుభాఇత్యర్థాల్లభ్యతే॥అ॥ నిషేకవిషయమైననక్షత్రవారములజెప్పుచున్నాడు॥ అశ్విని- రోహిణిపుత్తర- హస్త-స్వాతి-అనూరాధమూల-ఉత్తరాషాఢ-శ్రవణము-శతభిషము-ఉత్తరాభాద్ర-రేవతి-ఈనక్షత్రంబులును-సోమ బుధ-గురు-శుక్రవారంబులును- నిషేకమునకుముఖ్యములనియు- మృగశీర్షము-పునర్వసు-చిత్త-ధనిష్ఠ-ఈతారనక్షంబులుశనివారమునుమధ్యమంబులనియుపుష్యనక్షత్రమత్యంతమధ్యంబనియుదక్కిననక్షత్రవారములునిషిద్ధంబులనియుసభావ్రాయము॥

(౧౫౨) మూ॥ షష్ఠీపర్వచతుర్దశీపితృతిథీరిక్తార్ధరాత్రాష్టమీహిత్వానిష్ట్యవమాదనాదిదినదృతాంతమప్రదోషానపి। మాఘాదిష్వపిపంచసూదితమహాదోషాన్పరిత్యజ్యతాన్ శ్రావణ్యామపికార్తికే సహసీమాసే నిషేకశ్శుభః॥ వ్యా॥ షష్ఠీతి॥ షష్ఠీపక్షద్వయగతాపర్వాణి అమావాస్యాపూర్ణిమాదీని-చతుర్దశీపక్షద్వయగతా-పితృతిథయఃశ్రాద్ధదినాది-రిక్తాఃపూర్వోక్తాః అర్ధరాత్రఃనిశీథః- అష్టమీపక్షద్వయగతా- కించవిష్ట్యవమాః విష్టిర్భద్రకరణం అవమఃదినత్రయం - దినాదిదినకృతాంతమప్రదోషానపిదినాదిఃప్రతిపత్ దినకృతాంతమా- సప్తమీత్రయోదశ్యౌ- తయోఃప్రదోషాఏతాంత్సర్వానపిహిత్వాత్యక్త్వాతాన్ప్రసిద్ధాన్ ఉదితపస్మాదోషాన్ మాఘాదిమహాదోషాన్పరిత్యజ్య-మాఘాదిషుమాఘప్రభృతిషుపంచసుమాసేషువాశ్రావణ్యాం- కార్తికే-అథవాసహసిమార్గశీర్షేమాసేవా॥ని॥ మార్గశీర్షేసహమార్గఇత్యమరః-నిషేకశ్శుభః॥అ॥నిషేకకాలమునజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ మాఘఫాల్గునచైత్రవైశాఖజ్యేష్ఠశ్రావణకార్తికమార్గశీర్షమాసములయందు పక్షద్వయగతములగుషష్ఠ్యష్టమీచతుర్దశీప్రతిపత్తులునుపర్వతిథులునుశ్రాద్ధదినంబులునురిక్తతి

నక్షత్రత్రయోదశీసప్తములప్రదోషంబును అర్ధరాత్రంబును మూఢాదిషపందో షంబులును విసర్జించి తక్కిన దినంబులయందు నిషేకము శుభావహమని ముందు జెప్పబడినమాసములుగాక యితరమాసములయందేదినంబునంజే యవలదని తాత్పర్యము॥

(౧౫౩) మూ॥ రేవత్యాదిషుషట్సు భేషు యువతిః పత్యుర్నిషేకే ప్రియా దంపత్యోశ్చ పరస్పరం ప్రియమపిస్యాద్ద్వాదశస్వీశభాత్। జ్యేష్ఠాద్యేకదినవా దుషుప్రియతమో వధ్వాస్సతారాశుభా స్యాత్తాంభర్తృగృహప్రవేశసమయే చైద్వామగౌ పృష్ఠగౌ॥ వ్యా॥ రేవత్యాదిష్వితి॥ రేవత్యాదిషుషట్సుభేషు రేవతీప్రభృతిషుమృగశీర్షాంత్యేషుషణ్ణక్షత్రేషు, నిషేకేకృతేయదియువతీర్వ ధూఃపత్యుఃపురుషస్యప్రియకరాస్యాత్, ఈశభాత్, ఆర్ద్రానక్షత్రమారభ్య ద్వాదశఋక్షాణ్యనూరాధాంతేషు, నిషేకేకృతేదంపత్యోఃపరస్పరంప్రియం స్యాత్ జ్యేష్ఠాదినవోడుషు జ్యేష్ఠామ్యతరాభాంతేషు నవనక్షత్రేషునిషే కేకృతే,వరఃవధ్వాఃస్త్రియాఃప్రియతమఃప్రత్యంతశయావాన్స్యాత్, అతిశయ నాతిమభీష్టా నామత్యంతశయాస్థితమప్యాయః, భర్తృగృహప్రవేశసమయే నూతనసంగమాయక్రీడా, గృహప్రవేశసమయేసితారాశుక్రసూర్యౌద్వౌ వధ్వాఃపృష్ఠగౌవామగౌవాయుశుభౌస్యాతాం॥ అ॥ దంపతులకన్యోన్యప్రీతిక రంబులగునక్షత్రములజెప్పుచున్నారు॥ తా॥ రేవతిమొదలగు ౬ నక్షత్రముల యందునిషేకముజేయుననిపురుషుని కిష్టురాలగుననియు, నార్ద్ర మొదలు ౧౨ నక్షత్రములయందు నిషేకముచే నుదంపతులకన్యోన్యప్రీతి గలుగుననియు జ్యేష్ఠ మొదలగు ౯ నక్షత్రములయందు నిషేకముజేయ స్త్రీకిపురుషుండత్యంత ప్రియుండగుదనియు,వనితనూతనసంగమమునకై భర్తృగృహమును బ్రవేశించు నప్పుడురవిశుక్రులుస్త్రీ వెనుకనైనను గుడిప్రకరానైనయుండిరేని శుభకరులనియు నభిప్రాయమని తాత్పర్యము॥

(౧౫౪) మూ॥ కుర్యాన్నూతనవస్త్రభూషణధృతిం విష్ణుత్రయార్కత్రయం బ్రహ్మాదిత్యగురూత్తరాశ్యశశభృన్మిత్రాంత్యమూలేష్వపి। వారాకారదినేశయోః ప్రతిపదం రిక్తామమావాస్యమం నందాంవైధృతివిష్టిపాతపరిఘాన్ హిత్వాథమందేధవా॥ వ్యా॥ అ॥ అథనూతనవస్త్రభూషణధారణకాలమా హ॥ కుర్యాదితి॥ విష్ణుత్రయశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః అర్కత్రయం హస్తచి త్రాస్వాత్యః, బ్రహ్మరోహిణీ,ఆదిత్యః,పునర్వసూ,గురుః, పుష్యః,ఉత్తరాః, ఉత్తరాత్రయంఅశ్వః, అశ్వినీశశభృత్,మృగశీర్షం, మిత్రమనూరాధా,అం త్యోరేవతీమూలంప్రసిద్ధం ఏతేషుసప్తదశనక్షత్రేషు నూతనవస్త్రభూషాణా

నాంధృతింధారణంకుర్యాత్ ఆరదినేశయోఃఇరోంగారకఃదినేశసూర్యౌ, తయోఃవారౌభౌమార్కవాసరౌ॥ ని॥ ఆరోవక్రోమహీజశ్చరుధిరో క్రపవచే తిథిఘంటుః , ప్రతిపదంపక్షద్వయగతా,రిక్తాఃపూర్వోక్తాఃఅవమఃదినత్రయం అష్టమీపక్షద్వయగతానందా పూర్వోక్తాఃవైధృతిః వైధృతీ యోగః విష్టిర్భద్ర కరణంపాతౌవ్యతీపాతమహాపాతౌపరిఘఃపరిఘయోగః , తాన్ హిత్వాపరి త్యజ్యధారణమితి పూర్వేణాన్వయః అరదినేశయోర్వారా వినానేనశేషా ణాంయోగ్యత్వేప్రాప్తే మందవారాయోగ్యత్వపరిహారః, అథవామందేమంద వాసరేఅనుభమిత్యర్థ్యాహారః॥ అ॥ నూతనవస్త్రాభరణములధరించుటకుగా లమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆదిత్యాంగారకశనివారంబులను, ఉభయాష్ట మీప్రతిపత్తులును ౯౮ వ శ్లోకమునందుజెప్పబడినసందరిక్తతిథులును తిథిత్ర యముతోజేరినదినంబును, పరిఘవైధృతినామయోగంబులను, భద్రకరణము ను, వ్యతీపాతమహాపాతంబులను, వీనిబరిత్యజించి, శకరాదినంబులయందు అశ్వని,రోహిణి,మృగశీర్షము,పునర్వసు, పుష్యమి,ఉత్తర,హస్త,చిత్త,స్వాతి,అనూరాధ,మూలఉత్తరాషాఢ,శ్రవణము,ధనిష్ట, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర,రేవతి,ఈనక్షత్రములయందునునూతనవస్త్రాభరణములధరించినశుభములు గలుగునని తాత్పర్యము॥

(౧౫౫) మూ॥ మేషేమీనగృహేచనేత్రఉభయోస్సార్థంచతస్రోవృషే కుంభేపానయుతాశ్చపంచమకరంస్త్రీయుగ్మనౌళీంచసార్థపంచకుళీరకేసరిధనుష్కీటేషుచేవ్యడిగాలగ్నేఘటికాప్రమాణగణనజ్ఞేయాక్రమా ద్భూసురైః॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాదశలగ్నానాంఘటికాప్రమాణమాహ॥మేష ఇతి॥ మేషేమీనగృహేచేత్యుభయోర్లగ్నయోఃసార్థంచతస్రోఘటికాః - వృషేకుం భేసార్థంచయధాతథాచతస్రోఘటికాః మకరస్త్రీయుగ్మతౌళీషుమకరకన్యా మిథునతులాసు , నాదయుతాస్సపాదాఃపంచఘటికాఃకుళీరకేసరిధనుఃకీటేషుకర్కటకసింహధనుర్వృశ్చికేషు,సార్థంపంచఘటికాఃఏవంలగ్నానాంద్వా దశ్యలగ్నానాం-ఘటికాప్రమాణంగణనాక్రమగుత్, భూసురైఃజ్యోతిశాస్త్రజ్ఞైర్జ్ఞేయా॥ అ॥ మేషాదిద్వాదశలగ్నఘటికాప్రమాణముజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషమీనలకుగడియలు ౪ వృషకుంభములకుగడియలు ౪½ మకరకన్యామిథు నతులలకుగడియలు ౫। కటకసింహధనుర్వృశ్చికములకుగడియ ౫½ ఈరీతిని లగ్నములఘటికాప్రమాణముదెలియవలయు॥ చతుర్థబిందుస్సమాప్తః.

కాలామృతే సవ్యాఖ్యానే, పంచమబిందుప్రారంభః.

శ్లో॥ ప్రణమ్య దక్షిణామూర్తిం సచ్చిదానందరూపిణమ్। వ్యాఖ్యాయతే ధువాసస్య యాత్రాప్రకరణం మయా॥

(౧౫౬)మూ॥ ప్రష్టుర్జాతకమీక్ష్య తస్య గమనం చాయుష్మతస్సంవదేత్ ప్రష్టా విస్మృతజాతకో యది భవేత్తస్యాపి కృచ్ఛ్రాద్భవేత్। తల్లగ్నే గ్రహదృష్టిచారశకునైరన్యైర్నిమిత్తైశ్శుభైస్తారాచంద్రబలాన్వితో గ్రహముఖం కృత్వా శుభేహ్ని వ్రజేత్॥ వ్యా॥ ప్రష్టురితి॥ ప్రష్టుః ప్రయాణలగ్నప్రశ్నకర్తుః జాతకం జన్మకాలగ్రహసంపత్తిం వీక్ష్య సమ్యగ్విచార్య ఆయుష్మతః యస్య దీర్ఘాయురస్తి తస్య పుంసః గమనం యాత్రాం సంవదేత్ దైవజ్ఞ ఇతి శేషః, ప్రష్టా విస్మృతజాతకః, అజ్ఞాతజన్మకాలగ్రహసంపత్తిశ్చ భవేద్యది, తదా తస్యాపి విస్మృతజాతకస్యాపి కృచ్ఛ్రాత్ నష్టజాతకాదివిచారక్లేశాత్ వదేత్॥ ని॥ స్యాత్కష్టం కృచ్ఛ్రమాభీలమిత్యమరః, తతః ప్రయాణకర్తా తారాచంద్రబలాన్వితస్సన్, గ్రహమఖం నవగ్రహారాధనం కృత్వా తాన్ సంపూజ్య గ్రహదృష్టిచారుశకునైః యాత్రాలగ్నస్య గ్రహదృష్టివశాత్ యాని చారుశకునాని రమ్యశకునాని తైశ్చ అన్యైశ్శుభైర్నిమిత్తైః మంగళగీతవాద్యాదిధ్వనిభిశ్చ సహ, శుభేహ్ని పంచాంగశుద్ధిదివసే తల్లగ్నే పూర్వోక్తశుభలగ్నే వ్రజేత్, గచ్ఛేత్ విధ్యర్థే లిఙ్॥ అ॥ యాత్రాప్రకరణమును జెప్పుచున్నారు॥ తా॥ యాత్రయందభిలాషగలనరుడు జ్యోతిషుని శుభలగ్నప్రశ్న జేయగా నా జ్యోతిషుడు ప్రయాణకర్త జాతకమును జక్కగా నాలోచించి యతడు దీర్ఘాయుష్మంతుడుగా నుండెనేని ప్రయాణలగ్నమును జెప్పవలయుననియు, నాప్రయాణకర్త జాతకము దెలియనివాడై యున్నపక్షమందు గష్టముచేతనైన నష్టజాతకాదివిచారము జేసి యతని యాయుఃప్రమాణమును దెలిసికొని ప్రయాణమునకు లగ్నమును జెప్పవలయుననియు - బిమ్మట ప్రయాణకర్త జ్యోతిష్కుని చేత జెప్పబడిన తారాచంద్రబలయుక్తలగ్నమందు నవగ్రహారాధనంబు చేసి శుభశకునములగుచుండగా మంగళవాద్యధ్వనులతో గూడ బోవలయునని తాత్పర్యము॥

(౧౫౭)మూ॥ షష్ఠాష్టవ్యయగశ్శశీ శుభఖగైర్నప్రేక్షితో భంగకృత్ క్రూరో లగ్నగతోఽష్టగోఽప్యశుభకృత్తత్ప్రశ్నలగ్నాద్బలీ। ఏకోఽలగ్నగతశ్శుభస్తుధనదో ద్వౌ లగ్నగౌ చేచ్ఛుభౌ రత్నస్త్రీపశుభూమియానముఖదౌ యాతుర్గృహేష్టప్రదౌ॥ వ్యా॥ అ॥ అథ శ్లోకత్రయేణ యాత్రాప్రశ్నఫలమాహ॥ షష్ఠేతి॥ షష్ఠాష్టవ్యయగః ప్రశ్నలగ్నాత్ షష్ఠాష్టమద్వాదశానామన్యతమే స్థితః, శశీ చంద్రః, శుభఖగైః శుభగ్రహైః, నప్రేక్షితో యది నదృష్టో యది, భంగకృత్ విఘ్నకారీ స్యాత్, బలీ స్వమిత్రాదిక్షేత్రగతః క్రూరః పాపః తత్ప్రశ్నలగ్నాత్ అష్టగః అష్టమలగ్నగతో వా, లగ్నగతః తత్ప్రశ్నలగ్నగతో వా యది అశుభ

కృతాన్స్యాత్ ఏకశ్శుభగ్రహః- లగ్నగతశ్చేత్- యాతుః ప్రయాణేన- ధనదః స్యా
ద్భవతి - బలేనాత్యంతబలవంతౌ ద్వౌశుభౌ శుభగ్రహౌ లగ్నస్థౌ యది-
యాతుః రత్నస్త్రీపశుభూమియానసుఖదౌ స్యాతామితి- ప్రష్టారం- ప్రతి దై
వజ్ఞో వదేదిత్యధ్యాహారః॥ అ॥- శ్లోకములచే యాత్రాప్రశ్నఫలమును జెప్పుచు
న్నాము॥ తా॥ చంద్రుండు శుభగ్రహములచే జూడబడక ప్రశ్నలగ్నమునకు ౬-
టనైన ౮ - టనైన ౧౨ - టనైయుండెనేని ప్రయాణమునకు విఘ్నముగలుగునని
యు - ఉచ్చమిత్రక్షేత్రాదియుక్తమైన పాపగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమందైనను ౭-
టనైనుండెనేని యశుభకరంబనియు నొకశుభగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమును
బొందియున్న ప్రయాణకర్తకు ధనలాభముగలుగుననియు నత్యంత బలయుక్త
ములైన రెండుగ్రహములు ప్రశ్నలగ్నమందుండెనేని రత్నవనితాపశుభూలా
భంబులును ప్రయాణమిందత్యంత సౌఖ్యంబులుగలుగునని జ్యోతిషకుండు ప్రయా
ణకర్తకు జెప్పవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౫౮) మూ॥ యాత్రాప్రశ్నగృహాద్యస్సప్తమగతా మార్గేధనదా
ద్విత్రిగాః కన్యాబంధుసహాయదాస్సుతగతాయుశ్చమిత్రార్థదాః। బంధు
స్థాశ్శుభదాశ్శుభాగగనగాస్సత్కర్మదాధర్మగాః క్షేమాయుష్యపశుప్రదా
శ్చ సకలాయుద్రేతుపూర్ణార్థదాః॥ వ్యా॥ యాత్రేతి॥ సకలాస్సమస్తాశ్శుభాశ్శుభ
గ్రహాః - యాత్రాప్రశ్నగృహస్య యాత్రాప్రశ్నలగ్నస్య - సప్తమగాస్సప్త
లగ్నగతాశ్చేత్ - మార్గేమార్గమధ్యే అర్థదాః లాభప్రదాః ద్విత్రిగాః ద్వి
తీయతృతీయస్థానగతాశ్చేత్ కన్యాబంధుసహాయదాః - సుతగతాః పంచమ
స్థానగతాశ్చేత్ మిత్రార్థదాః బంధుస్థాశ్చతుర్థస్థానగతాశ్చేత్ శుభదాః గ
గనగాః దశమస్థానగతాశ్చేత్ - సత్కర్మదాః ధర్మగాః నవమస్థానగతాశ్చేత్
క్షేమాయుష్యపశుప్రదాః- రుద్రేతు ఏకాదశస్థానస్థితాశ్చేత్- పూర్ణార్థదాః
ఇష్టపదార్థదాః భవంతి॥ తా॥ శుభగ్రహములు యాత్రాప్రశ్నలగ్నమునకు
౭-టనైనను ౨-టనైనను ౩-టనుండిరేని స్వజనసహాయకన్యాలాభంబులను ౪ట
నుండిరేని శుభఫలంబును- ౫టనుండిరేని సుహృల్లాభధనలాభంబులను ౭-ట
నుండిరేని ప్రయాణమైపోవునపుడు మార్గమధ్యంబున ధనలాభంబును-౯టనుం
డిరేని దీర్ఘాయుష్యక్షేమపశులాభంబులును ౧౦-టనుండిరేని యుత్తమకర్మం
బులును-౧౧టనుండిరేని సర్వాభీష్టసిద్ధులును నీరీతి ప్రయాణకర్తకీఫలముగల్గునని
తాత్పర్యము॥ *

(౧౫౯) మూ॥ యాత్రాప్రశ్నగృహంచరంశుభగతిస్స్యాత్ప్రశ్న
లగ్నంస్థిరంవాస్త్రైవాస్యగతిర్ద్విమిత్రఫలదంచేద్ద్విస్వభావంగృహమ్ । వక్రీ
గ్నగతో గ్రహో నహిగతిర్యద్యస్తగో లగ్నగో హానిస్స్యాదథవాస్త గోప్యశు

ఖ్యాతత్ప్ర శ్నలగ్నేశ్వరః॥ వ్యా॥ యాత్రాప్రశ్నగృహం యాత్రాప్రశ్నల గ్నంచరంచేత్ శుభగతిస్సుఖప్రయాణం స్యాత్తత్ప్రశ్నలగ్నంప్రయాణప్రశ్న కలగ్నంస్థిరంచేత్- అన్యాభిగమిషోఃగతిః ప్రయాణంనాస్త్యేవగృహం ప్రశ్నల గ్నంద్విస్వభావంచేన్మిశ్రఫలదం - పూర్వార్ధంచేన్నగతిఃస్థిరసమీపత్వాత్, ఉ త్తరార్థంచేచ్ఛుభగతిః చరసమీపత్వాత్ - గ్రహయః కశ్చనగ్రహావక్రి సన్ లగ్నగతశ్చేద్గమనేనభవతి - అస్తపతిఃప్రశ్నలగ్నాత్సప్తమరాశ్యధిపః ప్ర శ్నలగ్నగతోయదిస్యాత్ - యాతురితిశేషః అథవాతత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వర అస్తగతోలగ్నాత్సప్తమస్థానగతశ్చేదశుభకృత్॥ తా॥ ప్రయాణప్రశ్నకాల లగ్నముస్థిరలగ్నమైయుండినను- ద్విస్వభావలగ్నమునబూర్వార్ధమైయుండిన నుప్రయాణమునకుభంగముగలుగును యు చరలగ్నమైయుండినను ద్విస్వభావ లగ్నములో నుత్తరార్థమైయుండినను- సుఖప్రయాణముకలుగుననియు ఏగ్ర హంబైననువక్రించిప్రశ్నలగ్నమందుండిన ప్రయాణమునకు విఘ్నములుగలుగు ననియు - ప్రశ్నలగ్నసప్తమస్థానాధిపతి యాలగ్నమందుండిన ప్రయాణక ర్తకుహానిగలుగుననియు-ప్రశ్నలగ్నాధిపతిసప్తమస్థానమందుండినను శుభకరు డనియు తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౬౧) మూ॥ రిక్తాపర్వరినాదిషష్ఠితిథయః షష్ఠ్యష్టమీద్వాదశీవ ర్జ్యాభూమిజభానుపుత్రదినకృద్వారాశ్చ యాత్రాక్షణే । హస్తాదిత్యహరిద్వ యాంత్యశశభృద్ధస్రార్యమిత్రాహ్వ యాశ్శస్తామధ్యమతారకాశతభిషఙ్మూల ప్రజేశోత్తరాః॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాయాస్తిథివారనక్షత్రాణ్యాహ॥ రిక్తే తి॥ రిక్తాఃపూర్వోక్తాః పర్వాణిపంచపర్వాణిదినాదిః ప్రతిప్రత్ విష్టితిథయః భ ద్రకరణదివసాః- కించషష్ఠ్యష్టమీద్వాదశీపతాః పక్షద్వయగతాఃయాత్రాక్ష ణేప్రయాణకాలేవర్జ్యాః ప్రయాణస్యాయోగ్యా ఇత్యర్థః భూమిజభానుపు త్రదినకృద్వారాః భౌమశన్యర్కవాసరాశ్చవర్జ్యాః హస్తాదిత్యహరిద్వయాం త్యశశభృద్దస్రార్యమిత్రాహ్వయాః హస్తపునర్వసూశ్రవణధనిష్ఠా రేవతీమృగ శీర్షాశ్వినీపుష్యానూరాధాఇతినవతారాఃశస్తాఃముఖ్యాః - యాత్రాయామితిశే షః శతభిషఙ్మూలప్రజేశోత్తరాః, శతభిషఙ్మూలరోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢో త్తరాభాద్రాః మధ్యమతారకాః అనుత్తమతారా ఇత్యర్థః శేషాస్త్యాజ్యాః॥ అ॥ ప్రయాణమునకుతిథివారనక్షత్రంబులజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రిక్తతిథులు ను, పంచపర్వంబులును, ప్రతిపత్తును, భద్రకరణయుక్తదినంబును, పక్షద్వయ గంబులగుద్వాదశీషష్ఠ్యష్టములును, భౌమ్యాంగారకశనివారంబులునివిప్రయాణ మునకయోగ్యంబులనియు దక్షిణతిథివారములునశ్విని,మృగశీర్షము,పునర్వసు, పుష్యమి, హస్త, అనూరాధ, శ్రవణ, ధనిష్ఠ, రేవతి,ఈనక్షత్రములుప్రయాణ

మూలకు ప్రశస్తంబులనియు- రోహిణి- ఉత్తర-మూల-ఉత్తరాషాఢ-శతభిషఙ్- ఉత్తరాభాద్ర - ఈనక్షత్రములు మధ్యంబులనియు దక్షిణనక్షత్రములయోగ్యము లనియును తాత్పర్యము॥ *

(౧౬౧) మూ॥ శూలాఖ్యేష్వథవారభేషు గమనం యాతు భంగే ప్రోగకృ చ్చంద్రారాత్మజవారయోస్సురపభే ప్రాచీం నగచ్ఛేద్దిశమ్। జీవేజాంఘ్రిభ ఏవ చాంతకదిశం శుక్రారయోః ప్రష్ఠభే పశ్చాద్దర్యమభే కుజజ్ఞదినయోరాశ్యాతా చ సౌమ్యాం దిశమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవారనక్షత్రాణాం దిగ్భేదేన శూలనిర్ణయమాహ॥ శూలాఖ్యేష్వితి॥ యాత్రాప్రయాణకర్తా చంద్రారాత్మజవారయోస్సోమశనివారయోః సురపభే జ్యేష్ఠానక్షత్రేవ ప్రాచీం దిశం - జీవే గురువాసరే అజాంఘ్రిభే పూర్వాభాద్రానక్షత్రేవ - అంతకదిశం అంతకో యమః తస్య దిక్ తాం దక్షిణాం దిశమిత్యర్థః - శుక్రారయోః - శుక్రరవివారయోః ప్రష్ఠభే రోహిణీనక్షత్రే చ పశ్చాత్ ప్రతీచీం దిశమిత్యర్థః కుజజ్ఞదినయోః భౌమబుధవారయోః అర్యమభే పూర్వఫల్గున్యాం చ సౌమ్యాం ఉదీచీం దిశం- నగచ్ఛేదితి సర్వత్ర యోజ్యం ఏతేషు వారనక్షత్రేషు ఏతాసు దిక్షు గచ్ఛతి చేత్ రోగదోష ఇత్యత ఆహ శూలాఖ్యేషు శూలనామధేయేషు వారభేషు ఉక్తవారనక్షత్రేషు గమనం యాతుః ప్రయాతుః రోగకృద్భవేత్॥ అ॥ దిగ్భేదము చేత వారశూలనక్షత్రశూలల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పుదిక్కునకు సోమ-శనివారంబులును- జ్యేష్ఠానక్షత్రంబును దక్షిణమునకు - గురువారంబును పూర్వాభాద్ర నక్షత్రంబును- పశ్చిమంబునకు భానుశుక్రవారంబులును రోహిణీనక్షత్రమును- ఉత్తరమునకు - మంగళబుధవారములును - పూర్వఫల్గునీనక్షత్రంబును ఈరీతిని నాల్గుదిక్కులకీ వారనక్షత్రములు శూలసంజ్ఞగలవిగావున నట్టి వారశూలనక్షత్రశూలలయందు బైనముపోయినవారికి వ్యాధిగలుగునని తా॥ *

(౧౬౨) మూ॥ ఆగ్నేయానిలకోణయోశ్చ విలిఖేదేకాం చ రేఖాం చతుష్కోణే ప్రాగ్లిఖితే ప్రసిద్ధపరిఘాదండాఖ్యచక్రే శుభే। కృత్తికాదిషు సప్త సప్తగమనే వహ్న్యాదితారాలిఖేదష్టావింశతిసంఖ్యయైవ పరిఘాదండోల్లంఘ్యో హ్యగ్రః॥ వ్యా॥ అ॥ పరిఘాదండచక్రస్వరూపం నిరూపయతి॥ ఆగ్నేయానిలకోణయోః ఏకాం రేఖాం విలిఖేత్ - ఏవమీశాన్యనైరృతికోణయోశ్చ ఏకాం రేఖాం విలిఖేదితి శేషః - ఏవం విలిఖితే పరిఘాదండచక్రం భవతి తతః - ప్రాగ్లిఖితే చతుష్కోణే శుభే ప్రసిద్ధ పరిఘాదండాఖ్యచక్రే వహ్న్యాదితారాః కృత్తికాదీని నక్షత్రాణి - అష్టావింశతిసంఖ్యయా కృత్తికాదిషు తస్య చక్రస్య ప్రాగాదిషు చతుర్దిక్షు సప్త సప్త విలిఖేత్ యథా ప్రాచ్యాం కృత్తికాద్యాశ్లేషాంతాని సప్త - దక్షిణస్యాం మఖాది విశాఖాంతాని ప్రతీచ్యామనూ

రాధాదిశ్రవణాంతాని- ఉదీచ్యాంధనిష్ఠాదిభరణ్యంతాని సప్తనక్షత్రాణిఅ యంపరిఘాదండః- అర్థాగ్రః ప్రయాణాభిలాషిభిః గమనేగమనవిషయేనలం ఘ్యాః- నాతిక్రమణీయః కృత్తికాదిసప్తసుప్రాచీం మఘాదిసప్తసుదక్షిణాంఅ నూరాధాదిసప్తసుప్రతీచీం ధనిష్ఠాదిసప్తసుఉదీచీంనగచ్ఛేదిత్యాశయః॥ అ॥ పరిఘాదండచక్రస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ వాయవ్యకోణము మొదలుకొని ఆగ్నేయకోణమువఱకునొకరేఖయును - నైరృతికోణము మొదలుకొని ఈశాన్యకోణమువఱకునొకరేఖయును - వ్రాసినను పరిఘాదండచక్రమగును. ఈచక్రమందు పూర్వదిక్కున కృత్తికమొదలగు 7నక్షత్రంబులును దక్షిణభాగమున మఘమొదలగు 7నక్షత్రంబులును పశ్చిమంబున - అనూరాధ మొదలుకొని అభిజిత్తుగూడ 7నక్షత్రంబులను - ఉత్తరంబున ధనిష్ఠ మొదలగు 7నక్షత్రంబులను వ్రాయవలెను - ఏనక్షత్రములేదిక్కునవచ్చునో యానక్షత్రములందాదిక్కునకు బోగూడదని తాత్పర్యము॥ *

(౧౬౩) మూ॥ తత్రస్థాస్థిరభాని యానిగమనేద్వారాణితస్యా దిశఃప్రాచ్యాదిపూర్వస్య పుష్యాదినక్షత్రాద్యతారాస్సదా । సర్వద్వారశుభాస్సుఖాధినసమదాః ప్రాగాదిమేషాదయోదిగ్ద్వారాఖ్యగృహాః ప్రదక్షిణవిధావక్త్రైకశోనర్థదాః॥ వ్యా॥ అథనక్షత్రరాశీనాం దిగ్ద్వారనిర్ణయమాహ॥ యానీతి॥ యత్రాష్టాస్థితానియస్యాంకాష్ఠాయాందిశి॥ ని॥ దిశస్తుకకుభఃకాష్ఠాఆశాశ్చహరితశ్చతాఇత్యమరః - స్థితానిభానినక్షత్రాణి యానితానిసప్తసప్తసంఖ్యాని ద్వారాణి - పరిఘదండచక్రే- ప్రాక్పూర్వశ్లోకేవిహితస్య గమనస్యనిషిద్ధత్వేనోక్తనక్షత్రసప్తకమధ్యే - పుష్యాదినక్షత్రాద్యతారాః పుష్యహస్తానూరాధాశ్వినీఇత్యేతచ్చత్వారః సదాసర్వదాసర్వద్వారశుభాఃసర్వద్వారేషు శుభకరాః యథాప్రాచ్యాంపుష్యః దక్షిణస్యాంహస్తః- ప్రతీచ్యామనూరాధా ఉదీచ్యామశ్వినీకించఏతాస్సుఖాధినసమదాశ్చభవంతి- మేషాదయః ప్రాగాదిదిగ్ద్వారాఖ్యగృహాః దిగ్ద్వారసంజ్ఞికరాశయః ప్రదక్షిణవిధావక్త్రైకశోనర్థదాః ఏతదుక్తంభవతి, ప్రాచ్యాంమేషః, దక్షిణస్యాం వృషభః ప్రతీచ్యాంమిథునం, ఉదీచ్యాంకర్కటకః, ఏవంపునః ప్రాచ్యాంసింహఇత్యాది, ఏవంరీత్యావృత్త్యాపర్యాప్తాందిశాం సరరాశయోయోజ్యాః తేషురాశిషుతత్తద్దిశోనగంతవ్యాః॥ అ॥ నక్షత్రరాసులకుదిగ్ద్వారనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడిన క్రమంబున, ఏదిక్కునందుండెడి నక్షత్రంబులాదిక్కునకు ద్వారనక్షత్రంబులనియు పూర్వశ్లోకోక్తపరిఘాదండచక్రమునందు గమనవిషయమైదిగ్భేదంబున నిషేధింపబడిననక్షత్రములలో పుష్యహస్తానూరాధాశ్వినీనక్షత్రంబులు సకలదిగ్గమనములయందును

శుభసుఖార్థనాశప్రదంబులనియు తూర్పుదిక్కునకు మేషసింహధనూరాశులు
నుదక్షిణమునకు వృషభకన్యామకరరాసులును , పశ్చిమంబునకు మిథునతులా
కుంభరాసులునుఉత్తరంబునకు కటకవృశ్చికమీనరాసులు నిరీతిని రాసులేదిక్కు
నకు ద్వారరాసులగుచున్న నిట్టి ద్వారరాశిలగ్నములయందు యాదిక్కులకు బోగూ
డదని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౬౮) మూ॥ మేషే భద్రమవాప్నుయాద్ధని సుఖంయుగ్మే మృతింకర్క
రటే లాభం శోకభయం హరౌ జ్వరభయం కన్యాగృహే శంధటే। కీటే విగ్ర
హమేవ చాపవిలయే క్షేమం మృగే స్త్రీధనం కౌటిల్యం కలశే తు భోజ సుఖం మీ
నే ప్రయాణే న్వగః॥ వ్యా॥అ ద్వాదశలగ్నానాంగమనే ఫలమాహ॥ మేషఇతి॥
మేషే మేషలగ్నే అధ్వగః ప్రయాతా భద్రం మంగళం , గవి వృషభే సుఖంయుగ్మే
మిథునే మృతింకర్కటే లాభం-స్వవిద్యాదిలాభం , హరౌ సింహే శోకభయం క
న్యాగృహే కన్యాలగ్నే జ్వరభయం, ఘటే తులాయాం అర్థం ధనలాభం-కీటే వృ
శ్చికే విగ్రహమేవ యేన కేచిద్విరోధః, చాపనిలయే ధనుర్లగ్నే, క్షేమం మృగే
మకరే స్త్రీధనం స్త్రీరూపధనం, కలశే కుంభే తు కౌటిల్యం వక్రగమనం, మీనే భో
జనసుఖం ప్రయాణే అధ్వగః స్యాత్॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై లగ్నముల ఫలంబు
లవివరింపుచున్నాడు॥ తా॥ మేషలగ్నమందు బయనమైపోయినవారికి శుభం
బులును వృషభమందు సౌఖ్యంబును మిథునమునందు మరణంబును, కటకమందు
భూధనాదిలాభంబులును, సింహమునందు వ్యసనంబును, కన్యాలగ్నమందు జ్వ
రభయంబును, తులయందు ధనలాభంబును, వృశ్చికమందు కలహంబును, ధన
స్సునందు క్షేమంబును, మకరమందు స్త్రీలాభంబును, కుంభమందు వక్రగమనం
బును, మీనమందు భోజనసుఖంబును గలుగునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౬౯) మూ॥ యత్రాయాం ప్రతిభార్గవం ప్రతికుజం ప్రత్యబ్జజం
చార్కికృచ్ఛుక్రో దక్షిణతః స్థితో ప్యశుభకృద్యాతుః ప్రవేశేపివా। మార్గే యద్య
దితో గ్రతస్సశిసుతస్తత్రైవగంతా వసేత్సౌమ్యస్యాస్తమువా పతశ్చ పరతో
యాతాధ్యశేషంవ్రజేత్॥వ్యా॥అ॥ ప్రతిశుక్ర భౌమబుధానాహ॥ అ॥ యా
త్రాయామితి॥ యాత్రాయాం ప్రవేశే ప్రవేశకాలే గ ప్రతిభార్గవం భృ
గోరపత్యంపుమాన్ భార్గవః శుక్రః తస్యాభిముఖం ప్రతికుజం కుజాభిముఖం కిం
చ ప్రత్యబ్జజం అప్సుజాత ఇత్యబ్జః చంద్రః తస్మాజ్జాయత ఇత్యబ్జజో బుధః పంచ
మ్యాంజాతావితి జనేర్డః తస్యాభిముఖం యాతు రార్కికృత్పీడాకరంఅన్యోపి శే
షః శుక్రః దక్షిణతో యాతుర్దక్షిణభాగేస్థితో యది చాశుభకృత్ అత్రేదం ప్రతీ
యతే, శుక్రే ప్రాచ్యాంస్థితే ప్రాగిశాన్యోర్దగ్వాయవ్యేష్వేవం ప్రతీచ్యాంస్థితే
నైర్బుత్యదక్షిణాగ్నేయేషునగంతవ్యమితి ఉక్తంచ బాలబోధిన్యాం॥ శ్లో॥ పూ

శ్చాదివాయవ్యవిలోమకోష్ఠాత్పూర్వభృగౌఃస్థితిచేన్నయాయాత్ ॥ పశ్చాది నస్త్రాదిఃవిలోమకోణేపశ్చాద్భృగౌ స్థితిచేన్నయాయాత్ ।బుధస్యాపి శేషమాహ॥ శశిసుతో బుధఃఅగ్రతఃయాతుః పురోభాగేమార్గేమధ్యమార్గఏవ। ఉదితో యదిగంతాగమనకర్తా నైవమార్గమధ్యఏవవసేత్ ।యావతాకాలమిత్యర్థః । సౌమస్యబుధస్యఅస్తమవాప్తతఃఅస్తంగతస్యసతఃపరతఃఉదయానంతరం అథ్వశేషం మార్గశేషం వ్రజేత్ యాయాత్॥ అ॥ ప్రతిశుక్ర భౌమబుధదోషములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పయనమువోవునపుడును మరలగృహంబున కువచ్చునపుడును శుక్రాంగారక బుధులభిముఖులై యుండిరేని పీడాకరులగుదురనియుశుక్రుడు ప్రయాణకర్తకు దక్షిణభాగమందుండిన శుభకరుడుగాన మూన్పు నిరృతిననుండునప్పుడు నీశాన్యోత్తరవాయవ్యదిక్కులకును పశ్చిమంబునకుండునపుడు నైరృతిదక్షిణాగ్నేయదిక్కులను పయనమువోగూడదనియు నుబంధుమపయనముపోవుచుండ మధ్యమార్గమందుదయించెనేని మరల నస్తంగతుడైయుదయమగువరకుప్రయాణకర్తపయనముపోగూడదని తా॥ ✻

(౧౬౮) మూ॥ భారద్వాజవసిష్ఠవాత్స్యభృగవాత్ర్యంగిరసౌకశ్యపగార్గ్యగౌతమనామకర్చముయద్ధోత్రిణాంఋత్విజాం।ఏకగ్రామవివాహరాష్ట్రఏకకులకృతిసజ్ఞానినాంచార్తానాం ప్రతిభార్గవప్రతికుజప్రత్యార్కదోషాంనహి॥ వ్యా॥ అ॥ ఉక్తవప్రతిశుక్రాదిదోషస్యగోత్రభేదేనప్రతిప్రసవమాహ॥ భారద్వాజేతి॥ భారద్వాజవసిష్ఠవాత్స్యభృగవః అత్రాంగిరసౌఅత్రిశ్చాంగిరసశ్చత్యాంగిరసౌ, కాశ్యపః, గార్గ్యగౌతమనామకశ్చయేమునయః తద్గోత్రిణాంద్విజానాం ఋత్విజాంయాచకానాం కించఏకగ్రామవివాహరాష్ట్రఏకకులకృతిసజ్ఞానినాం ఏకగ్రామేగృహాంతరగతానాం వివాహార్థంయాతానాంరాష్ట్రఏకలేపతోపద్రవపలాయితానాంచ్ఛప్రపీడితానాం జ్ఞానినాంవిరక్తానాంఆర్తానాంరోగేణగాజో పద్రవేణవాఅర్తానామేతేషాంప్రతిభార్గవప్రతికుజప్రత్యార్కదోషాఃనభవంతి॥ అ॥పూర్వశ్లోకోక్తప్రతిశుక్రాదిదోషములకుగోత్రభేదములచేబరిహారమునుజెప్పుచున్నాడు. తా॥ భారద్వాజవసిష్ఠవాత్సభృగుఅత్రిఅంగిరసకాశ్యపగార్గ్యగౌతమగోత్రజులకును- యాచకులకునునొకగ్రామమందు నొకగృహమందుండి మఱియొకగృహమునకుబోవువారలకును,వివాహమునకుబోవువారలకును, దేశోపద్రవమ్చేబరుగుచాఱెడివారలకునజ్ఞానులైవెళ్లెడివారలకును , మహాయోగులకును, ఆర్తులగువారలకును,నీర్వ జెప్పబడియున్న ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోషములులేవనుట॥ ✻

(౧౬౭) మూ। త్రీణిత్రీణిశశిస్థభాన్త్యగణనాంకార్యాయుఃస్థోదుతః పంచస్యుర్విషమాణి రోగభయన్య న్యాంచత్వారితు । యన్మాన్యేవసదిష్ఠ

దానితదిదంయాత్రాఫణేర్యత్ఫలంకించ క్రేణఫణిస్వరూపమశుభంత్యాజ్యంశుభేకర్మణి॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాఫణిచక్ర సంమతిమాహ॥ త్రీణీతి॥ అర్కస్థోడుతః సూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య, త్రీణిత్రీణినక్షత్రాణిశశిస్థభాంతంచంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతం, గణనాసంఖ్యా, కార్యాకర్తవ్యా, గంతుమిచ్ఛతి ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాం సప్తవింశతినక్షత్రాణాంనవగ్రహాణిభవంతి తత్రవిషమాణిపంచత్రికాణిరోగభయదానిభవంతి, అన్యానిచత్వారియుగ్మానిత్రికాణితునష్టదానిసమ్యగిష్టఫలదానిస్యురిత్యర్థఃవిశేషః, యాత్రా ఫణేః యాత్రాఫణిచక్రస్యయత్ఫలముక్తంతత్ఫలంఇదమితిపృష్టం, అతశ్చక్రేణఫణిచక్రేణకింప్రయోజనంప్రయోజనమిత్యర్థః, అనేనైవచరితార్థత్వాదితిభావః ఫణితమాహఫణిస్వరూపంయద్యత్ త్రికంఫణేరివజ్ఞాతవ్యం, తత్తదశుభమనిష్టఫలశుభకర్మణిత్యాజ్యం॥ అ॥ యాత్రాఫణిచక్రమునకు సమానఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణముపోవువారుసూర్యస్థితనక్షత్రముమొదలుచంద్రస్థితనక్షత్రమువరకుచూచి నక్షత్రములనుగణనచేయవలయుననియును, నిట్లుమూడు నగణచేయగానిరువది యేడునక్షత్రములు ౯, త్రికంబులగును, అట్టిత్రికంబులలోవిషమత్రికంబులగు ౧, ౩, ౫, ౭, ౯, ఈత్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములలో ప్రయాణముపోయిన రోగభయంబులు గలుగుననియు, మిగతసమత్రికంబులగు ౨, ౪, ౬, ౮, ఈత్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములు ఇష్టఫలప్రదమనియు, గ్రంధాంతరమందుజెప్పబడియున్న యాత్రాఫణిచక్రార్థంబెట్టిదియు గాననాచక్రముపయుక్తంబనితాత్పర్యము॥ *

(౧౬౮) మూ॥ ఆగ్నేయర్క్ష మఘానురాధవసుభేష్వేకైకభాత్సాభిజిన్నక్షత్రాణిగసప్తకమనేదద్యోః ప్రయాతుః ఫలం । మృత్యువ్యాధిభయార్థరాశివసుధాభీత్యామయాఖ్యంక్రమాత్తచ్చక్రేణతు చంద్రగర్భఫణితంత్వేతన్మయానిశ్చితమ్॥ వ్యా॥ అ॥ చంద్రగర్భసమ్మతిమాహ॥ ఆగ్నేయర్క్షేతి॥ అగ్నేయర్క్ష మఘానురాధవసుభేషు కృత్తికానురాధధనిష్ఠానక్షత్రేషుచతుష్కసాభిజిన్నక్షత్రాణి అభిజిత్సహితాన్యష్టావింశతినక్షత్రాణి స్థాప్యాన్యేకైకభాదేకైకనక్షత్రాత్సప్తసప్తనక్షత్రాణియాతుః మృత్యువ్యాధిభయార్థరాశివసుధాభీత్యామయాఖ్యంఫలంక్రమాద్దద్యుః యథాకృత్తికామృత్యుం, రోహిణీవ్యాధిం, మృగశిరోభయం,ఆర్ద్రా అర్థరాశిం పునర్వసూవసుధాంభూమిం,పుష్యఃభీతిం , ఆశ్లేషాఆమయంరోగం , పునర్మఘానూరాధాధనిష్ఠాదీనామప్యూహ్యం, చంద్రగర్భఫలితంచంద్రగర్భచక్రజన్యఫలం, మయానిశ్చితం, అతశ్చక్రేణకించంద్రగర్భచక్రనిర్మాణబహియాసేనకింఫలం, ఏతదుక్తరీత్యాచరితార్థత్వాత్ అత్రాయంవిశేషః, అయంకృత్తికాది,యయోయాత్రాయామే

వక్ష్యోగేషుకుస్థితరాశిః అన్యేషుశుభకర్మసుః సూర్యస్థితక్షత్రాచ్చం। దస్థితస
క్షత్రపర్యంతంగణయేత్, ఫలంతుపూర్వవత్ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ యోగేకుజస్థనక్ష
త్రాద్యద్వేచప్రశుసర్తతియా॥ త్రాయాంకృత్తికాదస్యాదరస్థాచ్ఛుభకర్మణీ
తి॥అ॥చంద్రగర్భచక్రమునకు సమాసఫలమునజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కృత్తిక
మొదలాశ్లేషవరకును, మఘమొదలువిశాఖవరకును, అనూరాధమొదలభిజి
త్తుతోగూడశ్రవణమువరకును, ధనిష్ఠమొదలుభరణివరకును,క్రమంబుగనడే
సీనక్షత్రములేదే సంఖ్యలగలుగజేయుననియు ననియావిధ్వంబనికృత్తికమృ
త్యువును, రోహిణిహత్య, మృగశిరశోకము, ఆర్ద్ర, అర్ధరాశినిపునర్వసు,
ఘూమిని పుష్యమి ఆశ్లేషరోగమును మరలమఘమృత్యువును, పుబ్బవ్యా
ధిని, ఉత్తర హస్త చిత్తస్వాతి సప్తక నక్షత్రములుసుసప్తవిధ ఫలంబునుప్రయాణ
విష యమ్ముగ కలుగజేయునని యు చంద్రగర్భంచక్రసర్వాణముచేతిగలిగెడుఫలము
నునేనుస్పష్టము గాచవదించితి గానునాచక్రమువలనవేరేఫలంబులేజనిత ※

(౧౬౯) మూ॥ చంద్రాధిష్ఠితభాంత మేవగణయేదరాహ్స్వాత్యాది
తోనక్షత్రాణ్యపసప్తసప్తగమనేదద్యాఫలంసాభిజిత్ । క్షేమంతాడనమ
మాయుఃభయం దేశభ్రమం తాడనంయాత్రాతుశ్చడలదోష ఏవసకలేకార్యేచ
చింత్యోబుధైః ॥ వ్యా॥ అ॥ అడలస్వరూపమాహ॥ చంద్రేతి॥ అరాహ్స్వాత్యాది
తిఃసూర్యస్థితనక్షత్రప్రభృతిసాభిజిత్, అభిజిత్సహితంయథాతథాసప్తసప్త
నక్షత్రాణి, చంద్రాధిష్ఠితభాంతంచంద్రస్థిత నక్షత్రపర్యంతమేవగణయేత్,
గణితానిసప్తసప్తనక్షత్రాణి గమనే గమనవిషయేయాత్రాయాః క్షేమంతాడనం
అతిపీడ మృతిః అభయం, దేశభ్రమంతాడనంచేతిఫలక్రమాద్దద్యుఃవిశేష
మాహ॥ యాత్రాతుశ్చాడలదోషఏవచింత్యః, నేతరఇత్యర్థః అథవాసక
లేకార్యేచఅడలదోషోపిచింత్యః॥ అ॥ అడలస్వరూపమునుజెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ సూర్యునున్న నక్షత్రము మొదలభిజిన్నక్షత్రముతోగూడునటులవందుత్రిం
డుండెడి నక్షత్రమువరకు నేడేసినక్షత్రములగుణించవలయుననియు,నటులగు
ణించబడినయేడేసినక్షత్రము లేడేసఫలంబుగలుగజేయును, ఎవ్విధంబనినప్ర
థమనక్షత్రము క్షేమమును రెండవదిమారహితమును, ఆరవది దేశసంచార
మునుఏడవదితాడనమును, నీక్రమంబునసప్తనక్షత్రములు సప్తవిధఫలంబులగ
లుగజేయుననియును ఏవకార్యార్థముప్రయాణవిషయముయియీచెప్పినఅడ
లదోషవిచారము, అవశ్యముగాజూడదగినదనియు లేకమఱియొకపక్షంబున
సమస్తశుభకార్యములయందును అడలదోషముజూడదగినదేనని తాత్పర్యము॥

(౧౭౦) మూ॥ యాత్రావారభవాసరాంశ్చమిళితాన్ స్వస్యాది
తస్తాన్ క్రమాన్యుత్వాద్విత్రిచతుర్గుణాన్ప్రవిభజేత్సప్తాష్టషడ్భిః క్రమాత్

శూన్యేషు త్రిషు రోగభీతిమరణాన్యాహుః ప్రయాతుః క్రమాచ్ఛేషేషు త్రిషు రాజ్యరత్నపృథివీర్ద ద్యాత్తుత్ర్యంశకస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ త్ర్యంశకస్వరూపం నిరూపయన్ యాతు స్తత్ఫలమాహ యాత్రేతి ॥ యాత్రావారభవాసరాన్ యాత్రాయాం యో వారః యద్భం యన్నక్షత్రం యా తిథిః తాన్ - స్వస్యాదితః సేషామాదితః - యథా వాసరస్యార్కాదితః నక్షత్రస్యాశ్విన్యాదితః దివసస్య శుక్లప్రతిపదాదితః - మిళితాన్ త్రేధా నిక్షిప్య ద్విత్రిచతుర్గుణాన్ కృత్వా వారనక్షత్రదివససమూహం త్రేధా పరికల్ప్య యథా ఆద్యం ద్వాభ్యాం ద్వితీయం త్రిభిః తృతీయం చతుర్భిః గుణిత్వేత్యర్థః - తతః క్రమాత్ సప్తాష్టషడ్భిః ప్రవిభజేత్ ఏవం విభజ్యమానేషు త్రిషు పక్షేషు శూన్యేషు శేషాభావేషు సత్సు ప్రయాతుః రోగభీతిభరణాని ఫలాని క్రమాద్దద్యాః త్రిషు శేషేషు సత్సు రాజ్యరత్నపృథివీః ఆద్యశేషే రాజ్యం ద్వితీయశేషే రత్నాని తృతీయశేషే పృథివీం దద్యాదిత్యవగంతవ్యం. లబ్ధే ప్రయోజనం నాస్తి అయమేవ త్ర్యంశక ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ త్ర్యంశకస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణకర్తపైనము బోవు సమయమున తిథి వారనక్షత్రముల మొదటనుండి లెక్కపెట్టి యనగా శుక్ల పాడ్యమి మొదలు ప్రయాణదినము వరకును భానువారము మొదలు ప్రయాణవారము వరకు అశ్విని నక్షత్రము మొదలు ప్రయాణనక్షత్రము వరకును గణన చేసి అయిన గుణకమును నొక రాశిగా జేర్చి యా రాశిని మూడు భాగములుగా జేసి యందు ప్రథమభాగమును రెంటను ద్వితీయభాగమును మూటను తృతీయభాగమును నాల్గిటను ఎచ్చగుణించి యా త్రివిధరాసులను క్రమముగ ప్రథమభాగమును ౭టను ద్వితీయభాగమును ౮టను తృతీయభాగమును ౬టను భాగహరింపగా నా త్రివిధరాశియందు గణనశేషముండెనేని ప్రయాణకర్తకు రోగభీతిమరణములును - మూడు రాసులు శూన్యములై యుండెనేని రాజ్యరత్నధనలాభములును ఉక్తక్రమంబుగ గలుగుననియును ఇది త్ర్యంశకస్వరూపముగాన గ్రంథాంతరమందు జెప్పబడియున్న లబ్ధమువలన వేరే ప్రయోజనము లేదనియును తాత్పర్యము॥ ॥

(౧౭౧) మూ॥ యాత్రావారవిలగ్నధిష్ణ్యదివసాన్ స్వస్వాదితస్సర్వతో రాశీకృత్య దినారదిగ్వసుజలేష్వేకైకసంఖ్యాం క్రమాత్ । క్షిప్త్వా పృథగ్ధృతమేవ తం ప్రవిభజేదేకైక సర్వంధ్రువం శేషః ప్రాక్తనపంచకే బహుధనం శూన్యే ఫలం తత్త్యజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన యాత్రాపంచకశుద్ధి స్వరూపమాహ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రావారవిలగ్నధిష్ణ్యదివసాన్ ప్రయాణసమయే వారలగ్ననక్షత్ర దివసాః తాన్ స్వస్వాదితః - స్వేషామాదితః - సర్వతః సర్వాన్ రాశీకృత్య తాన్ ఏకైక సంఖ్యాం దిగ్వసుజలేషు పంచదశ ద్వాదశ దశ ష్టచతుస్సు అనుసంఖ్యానుక్రమాత్ క్షిప్త్వా నిక్షిప్య - ప్రాగ్ధృతం ఏకైక సంఖ్యా

యుతంసర్వంపంచవిధం - ధ్రువంతిథ్యుక్తైర్నవభిఃప్రవిభజేత్ ఏవంవిభజ్యమా
నేసతిప్రాక్తనపంచకే శేషశ్చేద్వ్యాధిః పంచసంఖ్యాతిరిక్తశేషశ్చేత్త్యర్థః
పంచశేషస్యశూన్యఫలత్వాత్ ఉక్తంచదర్పణే॥ శ్లో॥ తిథ్యుడుదినలగ్నంమిశ్రితం
పంచధాకృత్తిథిరపదశనాగాశ్చేదసంఖ్యాయుతంయత్ । నవహృతశరశేషం
శోభనేవర్జనీయం రుగనలనృపచోరైర్మృత్యు నాదూషితం తదితిశూన్యేపం
చశేషేఫలంవక్ష్యతే ఉత్తరశ్లోకేనేతిశేషః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచే యాత్రా
పంచకశుద్ధిస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణవారలగ్న
నక్షత్రదివసములను పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న క్రమమున మొదటసం
డిగణచేసి అయినసర్వగుణకమునునొక రాశిజేసియారాశిని నైదుభాగములు
గాజేసియందుప్రధమభాగముతో ౧దియయిదునున్ను రెండవభాగముతోపం
డ్రెండునున్ను మూడవభాగముతో సనిమిదినై దవభాగముతో నాలుగునున్ను
జేర్చి ఒక్కొక్క భాగమునువేర్వేరున తొమ్మిదింటభాగహరించగా ప్రథమ
భాగమందైదుమిగిలెనేని రోగపంచకమనియు - రెండవభాగమందైదుమిగిలె
నేనియగ్నిపంచకమనియును మూడవభాగమున నైదుమిగిలెనేనిరాజపంచకమని
యును నాలవభాగమున నైదుమిగిలెనేనిమృత్యుపంచకమనియును సిద్ధాంతంబు
గాననీపంచకలగ్నములయందు ప్రయాణముమొదలగు శుభకార్యముల జేయ
గూడదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౨) మూ॥ వ్యాధ్యగ్నిక్షితిపాలచోరమృతితోభీతి శ్శశూన్యక్ర
మాదేతత్పంచదశాదియోజితఫలం మృత్యోర్భయంసర్వదా । చోరవ్యాధిభ
యంనిశాసుదివసే భూపాగ్నిభీతిర్భవేద్యాత్రాపంచకశుద్ధిరేవగమనేసంజీవ
నీయాఖలు॥ వ్యా॥ అ॥ అంగీకారార్థమాహ॥ వ్యాధీతి॥ వ్యాధ్యగ్నిక్షితిపాల
చోరమృతితఃభీతిశ్చక్రమాత్ - శూన్యేపంచశేషేసతిఆదిః ప్రాక్ పంచశేషశ్చే
ద్వ్యాధిఃద్వితీయాయాంప్రాక్ పంచశేషశ్చేదగ్నితః తృతీయాయాంక్షితిపా
లతఃతురీయాయాంచోరతఃచోరాత్ - పంచమ్యాంపంచ్ఛాన్మృతితఃభీతిర్భయం
భవేత్ - ఏతత్పంచదశాదియోజితఫలగమనవిషయేచింత్యంమృత్యోర్భయం
భీత్రాధానాంభయహేతురిత్యానత్వం - సర్వదాత్యాజ్యమితిశేషః - అ
న్యేషాం కాలభేదేనాంగీకారా దంగీకారమేవాహచోరవ్యాధిభయం నిశాసు
రాత్రిష్వేవనదివాభాగేభూపాగ్ని భీతిస్తుదివసేవాభాగఏవనరాత్రౌ భవేత్
గమనేయాత్రాయాం - ఇయంపంచకశుద్ధిఃసంజీవనీయాఖలు దివ్యౌషధవత్
ప్రాణసంరక్షణీయాఖలు అతోవిచారణీయేత్యర్థః॥ అ॥ అంగీకారార్థమును
జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ ప్రథమపఙ్క్తియందైదుమిగిలెనేనివ్యాధిభయమును-
ద్వితీయపఙ్క్తియం దగ్నిభయమును - తృతీయపఙ్క్తియందు రాజభయమును-

చతుర్థాపక్తియందు చోరభయమును - పంచమపక్తియందు మృత్యుభయ మున్నుగలుగును గాన నీపంచదశాదియోజితఫలము గమనవిషయమైఅవశ్యకము గానాలోచింపదగినదియును మిగతకాలభేదములచేనంగీకారమనియును అంగీకారక్రమంబెట్లనిన మృత్యుభయమునుసర్వదా త్యాజ్యమనియునుచోరవ్యాధిభయములు రాత్రులందును భూపాగ్నిభయములుపగటియందును బలిష్ఠములుగాన నాకాలములయందవశ్యముగనాలోచింపదగనవనియును ఈపంచశుద్ధిసంజీవయనునౌషధవిశేషమువలె ప్రాణసంరక్షకమైనదగాన ప్రయాణవిషయమైయవశ్యమువిచారింపదగినదని తాత్పర్యము॥ *

(౧౨౩) మూ॥ జీవేచ్ఛుర్యసెచంద్రకంటకగృహేష్వేతేషునైవవ్రజేన్మేషేసింహగృహెఝషనుష్యపిసుధీర్యాత్ప్రతీచీందిశమ్ । కౌబేరీంమకరేవృషేచయుంతౌలాయుగ్మేకులాయీంఘటే ప్రాచీంమృత్యుదిశంతుకర్కటగృహేమీనాలయేవృశ్చికే॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమాహ॥ జీవేచ్ఛురితి॥ సుధీర్బుద్ధిమాన్ యాత్రాజీవేచ్ఛుః జీవితుమిచ్ఛాయస్యసతథోక్తః జీవితుమిచ్ఛావాన్ యది ఏతేషువక్ష్యమాణేషుచంద్రకంటకగృహేషునవ్రజేత్ - తథాహి- మేషేసింహే ధనుషిచప్రతీచీందిశం - మకరేవృషేయువతౌకన్యాయాముదీచీందిశంమిథునతులాకుంభేషుప్రాచీందిశం - కర్కటమీనవృశ్చికేషుమృత్యుదిశందక్షిణాందిశంనవ్రజేదితిసర్వత్రానుషంగః॥ అ॥ యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ మేషసింహధనూరాసులుపశ్చిమదిక్కునకును-మకరవృషభకన్యలుదగ్గిక్కునకును- మిథునతులాకుంభములుతూర్పుదిక్కునకును- కటకమీనవృశ్చికములుదక్షిణపుదిక్కునకును- చంద్రకంటకరాసులుగానజీవితాశగలప్రయాణకర్తయీచెప్పబడిన చంద్రకంటకరాసులలో నాయాదిక్కులకైనముపోగూడదని తాత్పర్యము॥ *

(౧౨౪) మూ॥ ప్రాచ్యాదిప్రభవోరకశుక్రకుజరాహ్వార్కిందువిట్సూరయోయద్విగ్రాజిహితద్దిగుక్తగృహగేత్రాతాందిశంనవ్రజేత్ । ప్రాగాదిక్రమశోప్రదక్షిణవిధాభాను ప్రవిష్టాలయాద్దిక్ష్వేకం ద్వితయంవిదిక్షుమృతికృద్యాత్రాలలాటంత్విదమ్॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాలలాటమాహ॥ ప్రాచ్యాదీతి॥ అరకశుక్రకుజరాహవఃప్రసిద్ధాః అరక స్యాపత్యంపుమాన్ అరికిఃఉతఇఞ్ తద్ధితేవ్వచామావేరితివృద్ధిః శనైశ్చరః - ఇందుశ్చంద్రః - విద్బుధఃసూరిర్గురుఃఇత్యేతేఅష్టాగ్రహాః ప్రాగాదిప్రభవః ప్రాగాదీనాందిశాం క్రమాత్ప్రభవః అధిపతయోభవంతి యద్విగ్రాజీయస్యాద్దిశోయోరాట్ తస్మిన్ రాజత్ద్దిగుక్తగృహగేభస్యాదిశోయత్ - గృహంరాశితత్రస్థితేసతి - ద్రదాశాతాంతాందిశంనవ్రజేత్ - భానుప్రవిష్టాలయాత్ - సూర్యాధిష్ఠితరాశిమారభ్య-

అప్రదక్షిణవిధాక్రమశః ప్రాగాదియథాతథాదిత్యుపక్త్యైకంవిదిత్యుతద్వితయం-రాశిద్వయం - నిక్షిపేదితి శేషఃఅత్రాయమాశయః సూర్యాధిష్ఠితరాశేః ప్రాచ్యాంనిక్షిపేత్-సూర్యస్యప్రాగ్దిశత్వాత్ తద్రాశౌ ప్రాచీందిశంనప్రజేత్-సూర్యస్థితరాశేర్ద్వితీయతృతీయరాశిద్వయమిశాన్యాంనిక్షిపేత్ - తద్దిశో గుర్వధిపతిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేగురౌస్థితేసతితల్లగ్నద్వయేఈశాన్యాంనప్రజేత్ సూర్యరాశేశ్చతుర్థరాశిముదీచ్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశోబుధాధిపతిత్వాత్ తద్రాశౌబుధేస్థితేసతితల్లగ్నేఉదీచీంనప్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేః పంచమషష్ఠరాశిద్వయంవాయవ్యాంనిక్షిపేత్-తద్దిశశ్చంద్రాధిపతిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేచంద్రేస్థితేసతితల్లగ్నద్వయేవాయవ్యాంనప్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేస్సప్తమరాశింవారుణ్యాంక్షిపేత్ తద్దిశఃశనైశ్చరాధిపతిత్వాత్-తద్రాశౌశనైశ్చరేస్థితేసతివారుణీందిశంనప్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేః అష్టమనవమరాశిద్వయం నైరృత్యాంనిక్షిపేత్-తద్దిశోరాహ్వధిపతిత్వాత్- తద్రాశిద్వయేరాహౌస్థితేసతి-తల్లగ్నద్వయేనైరృతీందిశంనప్రజేత్-సూర్యరాశేర్దశమరాశిందక్షిణస్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశఃకుజాధిపతిత్వాత్- తద్రాశౌకుజేస్థితేసతితల్లగ్నేదక్షిణాందిశంనప్రజేత్-సూర్యస్థితరాశేరేకాదశద్వాదశరాశిద్వయమాగ్నేయ్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశశ్శుక్రాధిపతిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేశుక్రేస్థితేసతి తల్లగ్నద్వయేఆగ్నేయీందిశంనప్రజేదితిసూక్ష్మదృశావగంతవ్యంఇదంయాత్రాలలాటంమృతికృత్ - తతస్సర్వదాత్యాజ్యమిత్యాశయః॥ అ॥ యాత్రాలలాటస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పుదిక్కు మొదలప్రదక్షిణక్రమంబున సూర్యుడుగురువు-బుధుడు-చంద్రుడు-శని-రాహు-అంగారకుడు- శుక్రుడు- వీరలెనమండ్రు నెనిమిదిదిక్కులకుప్రభువులు గాన-సూర్యుడున్నరాశినితూర్పుననిలిచి యారాశిమొదలుతక్కిన రాసులనప్రదక్షిణక్రమమున నెనిమిదిదిక్కులయందొక్కొకటినిమూలలయందు రెండేసిగాబండ్రెండు రాసులనుంచగానే రాశియేదిక్కునకువచ్చుచున్నదో యారాశియందాదిక్కునకుప్రభువయినగ్రహముండగా నాదిక్కునకుబయనముపోవమృతికరంబని తాత్పర్యము॥

(౧౭౫) మూ॥ రాహుక్రాంతభవస్త్రయోదశముఖంభాన్యగ్రతః పృష్ఠతఃపుచ్ఛంకేతురితిత్రయోదశ రవిస్థాయీవయాయీశశీ। యస్మిన్యాస్య గతేగృహేపరిభవస్తస్యైవ పుచ్ఛంగతే యస్మిన్తస్యజయోగతా యుధిచతాశేత్రతత్త్యజ్యేత్॥ వ్యా॥ అ॥ యుద్ధగమనేరాహుఫలమాహ. రాహ్వితి॥ రాహుక్రాంతభవః రాహుస్థితనక్షత్రాదగ్రతః త్రయోదశభాని ముఖం రాహుముఖం- పృష్ఠతో రాహుక్రాంతనక్షత్రాత్ పృష్ఠతః త్రయోదశనక్షత్రాణిపు

చ్ఛంకేతుః పుచ్ఛరూపకేతుస్సవితఏవంచసతిరవిః స్థాయిశశీయాయిపీవింబో భయోర్మధ్యేయస్సగ్రహోఽస్యాగతే ముఖగతేసతితస్యైవ పరిభవఇతిరసాల రిః పలాయనమిత్యాయాపత్ స్థాయినిసూర్యేముఖస్థితేస్థాయినోభంగః యాయి నిచంద్రేఅస్యాగతేసతియాయినోభంగః స్థాయినోజయఇత్యాశయః యస్మిన్ గ్రహేపుచ్ఛంగతే స్థాయినిసూర్యే పుచ్ఛంగతే తస్యస్థాయినోజయః యా యినిచంద్రేపుచ్ఛంగతే యదియాయినోజయః తౌసూర్యాచంద్రమసౌ ఏక త్రగతౌముఖే పుచ్ఛేవాగతౌ యదియుధియుద్ధే తత్తద్భవేత్ - ఉభావాస్య గతౌచేదుభయోర్భంగః - పుచ్ఛగతౌచేదుభయోర్జయఃసమత్వంభవేదిత్య ర్థః॥అ॥ యుద్ధమునకుంబోవునపుడు రాహుఫలము జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ రా హుస్థితనక్షత్రము మొదలుముంతు పదమూడు నక్షత్రములు ముఖమున్ను వెనుకప దమూడునక్షత్రములు తోకయును గానసూర్యుడు ముఖస్థానముననున్ననక్షత్ర ములయందుండగా రాహువును జేర్చుకొని యుద్ధమునకు వెడలు రాజునకుజయ మనియు-చంద్రుడుముఖస్థాన నక్షత్రములయందుండగా యుద్ధమునకుబోవు రాజునకపజయమనియు - నా సూర్యచంద్రులిరువురును ముఖస్థానమునందుండి రేనిరాహువుతో వెడలిపోవురాజునకును తనపురములోనున్నరాజునకునుభయు లకునపజయమనియు-నాయిరువురును బుధస్థాననక్షత్రములయందుండి రేనియి రువురకుసమజయమనియుననుట॥

(౧౭౬) మూ॥దగ్ధేస్వస్యగృహేకళత్రకలహేయస్యాత్తథావేశోభనే మధ్యేవాయదిజాతకేచమృతమాసేష్టమేజన్మతః । పిత్రోర్వాక్షయవత్సరేయ దిపితృశ్రాద్ధక్రియానంతరేజీవార్థీయదిసవ్రజేత్స్వయుగతౌ గర్భాన్వితాయా మపి॥ వ్యా॥అ॥ అథగమనేవర్జ్యకాలమాహ॥ దగ్ధయితి॥ స్వస్యగృహేదగ్ధేస తికళత్రకలహేకళత్రేకలహంకృతేత్యర్థః- యస్యాస్తథావేయస్యకళత్రస్యాశౌ చేరజసి-శోభనేమధ్యేవ- శోభనమధ్యేవారజాతకేజాతకాశౌచమధ్యేమృతకే మృతాశౌచమధ్యేచ-జన్మతఃజన్మమాసాదష్టమేమాసివా-పిత్రోఃపితాచమాతా చపితరౌతయోః పిత్రోపితామాత్రేత్యేక శేషః - క్షయవత్సరేపితృశ్రాద్ధక్రి యానంతరేమాతా పిత్రోస్సాంవత్సరికాత్పర దినేస్వ యావతౌస్వధార్యా యాంగర్భాన్వితాయామపిఇదంషాణ్మాసాదూర్ధ్వేబోధ్యం - తేషుపర్వేషు ప్రయాతాజీవితార్థీ ఆయుష్కామోయదిసవ్రజేత్ విధ్యార్థేకేషు॥అ॥ ప్రయా ణవిషయమైననిషేధకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జీవితాశగలపురుషుడుత నగృహమగ్నిదగ్ధమగునపుడు - భార్యతోగలహముచేసినసమయంబునను-భా ర్యరజస్వలయైయుండునప్పుడును - శుభమధ్యకాలంబున జాతాశౌచమృతా శౌచమధ్యకాలమందును- స్వజన్మమాసమునకెనిమిదవమాసమందును- తల్లి

చంద్రుఁడు మృతిఁబొందిన సంవత్సరమందును తల్లి దండ్రులశ్రాద్ధదివసమునకు ముఖ్యదివసమందును తనభార్యయాఱునెలలకు పైగర్భము కలదైయుండునపుడును - పయనముపోయినను నేష్టమునుబొందడనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౭) మూ॥ స్యాద్భంగోఽభిజిదాహ్వయే చ సిలయే ధిష్ణ్యే మహూర్తేఽతథా రోగస్స్యాద్వసుభస్యపూర్వదళాద్యృక్షేషు పంచస్వపి। దుఃఖం దక్షిణదిక్ప్రయాతురథవాఽన్యత్రయాతుస్స్వయం మీనే చేదథ సర్వదిక్షు గమనం యాతుశ్చవక్రం భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అభిజిద్ధనిష్ఠాపంచకేగమననిషేధమాహ॥ స్యాదితి॥ అభిజిదాహ్వయే నిలయే అభిజిల్లగ్నే ధిష్ణ్యే ముహూర్తే అభిజిన్నక్షత్రే అభిజిన్ముహూర్తే చ - ప్రయాతుర్భంగః స్యాత్ వసుభస్య ధనిష్ఠానక్షత్రస్య - ఉత్తరదళాద్యారభ్య రేవత్యంతేషు పంచసు ఋక్షేషు ప్రయాతుః రోగః స్యాత్ యాతురితి సామాన్యనిర్దేశేన సకలదిక్షు ప్రయాతుర్గమననిషేధే ప్రాప్తే భవతీ తాశంకాయామిదానీం పక్షాంతరమాహ॥ అథవేతి॥ అథవా దక్షిణదిక్ప్రయాతుః పూర్వోక్తేషు గమనం దుఃఖం దుఃఖకరమిత్యర్థః॥ అన్యత్రయాతుః అన్యదిక్ప్రయాతుః అయం ధనిష్ఠాపంచకే గమననిషేధస్తు న భవతి మీనే చంద్రే స్థితే సతి తు సర్వదిక్షు గమనం యాతుర్వక్రం భవేత్తు ప్రయాణసిద్ధిర్న భవేదిత్యర్థః॥ అ॥ అభిజిద్ధనిష్ఠాపంచకమందు గమననిషేధమును జెప్పుచున్నాడు॥ టీ॥ అభిజిల్లగ్నమందును - అభిజిన్నక్షత్రమందును - అభిజిన్ముహూర్తమందును పైనముపోవువారలకశుభకరంబనియును - ధనిష్ఠానక్షత్రోత్తరదళము మొదలు రేవతివరకును ధనిష్ఠాపంచకము గాన నీపంచకమందు దక్షిణదిక్కునకు పయనముబోవువారలకు రోగకరంబనియును తక్కిన దిక్కుల బోవువారలకు శుభకరంబనియు మఱియును మీనరాశియందు చంద్రుఁడుండగా నేదిక్కునకు బయనము పోయినను ప్రయాణకతకార్యసిద్ధి గలుగదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౮) మూ॥ స్త్రీయాత్రా సుఖదా వృషే చ మిథునే యుగ్మే ప్రయాతుర్ధనే పంగో యాత్రా పశులాభదా వృషభే మేషే హరౌ వా మృగే। కుంభే కర్కటకే ఝషే చ మకరే యాతుర్ధనస్యార్థదా శౌర్యాయుష్యధన ప్రదా గవి హరౌ యుద్ధేషు వా పేత్య జే॥ వ్యా॥ అ॥ నానాయాత్రా సు లగ్ననిర్ణయమాహ॥ స్త్రీయాత్రేతి॥ వృషే యువతౌ కన్యాయాం యుగ్మే మిథునే చ - స్త్రీయాత్రా స్త్రీణాం యాత్రా సుఖదా - ధనే తులాయాం వృషభే మేషే - హరౌ సింహే - మృగే మకరే చ యాతుః గో యాత్రా పశులాభదా - కుంభే కర్కటకే ఝషే మీనే మకరే చ యాతుః జనస్య పురుషస్య యాత్రా అర్థదాయుద్ధాతు గవి వృషభే హరౌ సింహే చాపే ధనుషి - అజే మేషే చ శౌర్యాయుష్యధనప్రదా భవతి॥ అ॥ సర్వయాత్రావిషయములైన లగ్ననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ టీ॥ వృషభకన్యామి

ధునరాసులయందు స్త్రీయాత్రసుఖప్రదమనియు - తులావృషభ-మేష సింహ-మకర రాసులయందుగోయాత్రపోవువార్లకుపశులాభప్రదమనియు- కుంభ కర్కటక-మీన- మకర రాసులయందుద్రవ్యార్థినై వెళ్లెడివానికిధనప్రదమనియు-వృషభ- సింహ- ధనుమేష రాసులయందుయుద్ధమునకుబోవువారికిశౌర్యా యుష్యధనప్రదమనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౯) మూ॥ వారేరర్కస్యగురోర్దినేసురపతేస్తత్కాలహోరా రాసువాయుద్ధనాశ్చగుచంద్రయోర్యమదిశం భౌమేదినేవారుణీమ్ । సౌమ్యం భానుజసౌమ్యయోస్తుకలహంస్స్యాత్కాల రాహుస్త్వయంస్యాత్తాంలాభజయాప్రయాతురథవా చేద్వామగః పృష్ఠగః॥ వ్యా॥ అ॥ యుద్ధగమనకాలేరాహుస్థితిఫలమాహ॥వారఇతి॥ అర్కస్యవారేభానువారేగురోర్దినేగురువారేచ తత్కాలహోరా రాసు - అత్రబహువచనేభానాద్యాదిసకలవారేషుతత్తద్వారాధిపతిహోరాస్విత్యర్థోలభ్యతే రవిగురుహోరయోశ్చ సురపతేరింద్రస్యాశం ప్రాగ్దిశంప్రతియుద్ధప్రయాతుఃయుద్ధస్యప్రయాతురిత్యర్థః కలహస్స్యాత్తు అశస్తద్వారయోః ప్రాచీందిశంనవ్రజేత్తద్వారయోః తత్రదిశిరాహోస్స త్వాదిభావః - భృగుచంద్రయోశ్శుక్రసోమవారయోఃతద్ధోరయోశ్చయమ దిశందక్షిణాందిశంనవ్రజేత్తు - తత్రకాలరాహోస్సత్వాదితిహేతుస్సర్వత్రయోజ్యః భౌమేదినేతద్ధోరాయాంవారుణీం ప్రతీచీందిశంనవ్రజేత్ భానుజసౌమ్యయోస్తుశనిబుధవారయోఃతద్ధోరయోశ్చసౌమ్యాముదీచీందిశంనదిశ్యేత్ - అయంకాలరాహుఃయుద్ధప్రయాతుఃవామగః - పార్శ్వగతోవాపృష్ఠగతోవాయుదిలాభజయాస్యాత్తాం॥ అ॥ యుద్ధమునకుబోవునపుడురాహుస్థితికిఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ భానుగురువారములయందునుభానుగురుహోరలయందును రాహువుపూర్వదిక్కుననుండును గాననీవారలహోరలయందుపూర్వదిక్కునకునుశుక్రసోమవారములయందునువారిహోరలయందును రాహువుదక్షిణమందుండుగాననీవారహోరలయందుదక్షిణ దిక్కునకును-అంగారకవారమందున్నువానిహోరయందును - రాహువుపశ్చిమంబుననుండును- గాననీవారహోరలయందుపశ్చిమదిక్కునకును , శనిబుధవారములయందును, వారిహోరలయందును, రాహువుత్తరంబుననుండునుగాన నీవారహోరలయందీదిక్కునకునుయుద్ధయాత్రపోవువారలకు మిక్కిలికలహంబు గలుగుననియు,కాలరాహువుయుద్ధమునకువెళ్లునపుడుప్రయాణకర్తకు నిరుపార్శ్వములయందుండినను వెనుకనుండినసులాభజయకరుడగుననితాత్పర్యము॥

(౧౮౦) మూ॥ పక్షాదిగ్నవపీచదశిఖ భయుజేప్రాచీంప్రయాతుస్త్రయోరానంతర్యతిథీకుబేరకకుభంత్వాగ్నే యకాష్ఠాంతయోః । అనంతర్య

దినేత్యర్థయోః పరదినేరక్షోదిశంపంచమీ ధాకావాయుదిశంచతుర్దశదినంషష్టీది శంవారుణీమ్॥౧౮॥ యామ్యామామయకృత్త్రయోదశదినంస్యాత్సప్తమీత్వష్టమీదశశ్చైశదిశంప్రయాణసమయేహ్యేషాస్థిరాయోగినీ। పాదోనంఘటికాచతుష్టయమితాప్రాగాది షష్ఠాంతిగాస్యాద్దేషాచరయోగినీనిధనకృద్ధాన్యాదియాస్విత్యశః॥ వ్యా॥ అ॥ అధద్వాభ్యాంస్థిరచరయోగిన్యోఃఫలమాహ॥ పక్షాదిరితి॥ యామామితిచ॥ పక్షాదిః ప్రతిపత్తుననమీ చేత్స్యా ప్రాచీంప్రయాతుఃదుఃఖభయదేభవతిః - ఏవంచతయోఃప్రతిపన్నవమ్యోః ఆనంతర్యాత్తిథిక్రమాత్తుద్వితీయదశమ్యోకుబేరకకుభంకుబేరస్యకకుభముదీచీందిశమిత్యర్థః॥ దిశస్తుకకుభఃకాష్ఠా ఇత్యమరః - ప్రయాతుఃపూర్వవద్దుఃఖప్రదేతయోర్ద్వితీయదశమ్యోరానంతర్యాదినేతృతీయైకాదశ్యా అగ్నేయకాష్ఠాం ఆగ్నేయదిశంప్రయాతుః పూర్వవద్దుఃఖభయదేతృతీయైకాదశ్యోః పరదినేచతుర్థీద్వాదశ్యోరక్షోదిశంనైరృతిదిశం ప్రయాతుః పూర్వవద్దుఃఖభయదే పంచమీ ప్రసిద్ధా రాకాపౌర్ణమాసీచేత్స్యాత్తేదినేవాయుదిశం వాయవ్యా ప్రయాతుః పూర్వవద్దుఃఖభయదే - చతుర్దశదినంచతుర్దశీషష్టీదినంచేత్స్యాత్తేవారుణీంవరుణస్యేమాందిశం ॥ స్యాదిమిత్యాద్యద్ధాణి ఇత్యావినా జీవ ప్రతీచీందిశంయాతుర్దుఃఖభయదేస్యాతామితి సర్వత్రానుషంగః త్రయోదశదినంత్రయోదశీసప్తమీచయామ్యాం దక్షిణదిక్ప్రయాతుః ఆమయకృత్తు రోగకృత్స్యాత్తు అష్టమీదర్శశ్చ ఈశదశం ఆశాన్యాందిశంయాతుః ఆమయకృద్రోగకృత్స్యాత్ప్రయాణసమయే హ్యేషా స్థిరాయోగినీ॥ అధచరయోగినీమాహ॥ నిత్యశఃతిథినంధాన్యాదయాతూన్యాస్వేనయా దారభ్యపరయోగినీపాతోనఘటికాచతుష్టయమితాసత్తుప్రాగాదిషష్ఠాంతగా- అయమాశయః సూర్యోదయానంతరం పాదోనఘటికాచతుష్టయంప్రాచ్యాంతత్రస్థావతాలమేవతస్యాః షష్ట్యాం వాయవ్యాంతతస్తస్యాః షష్ట్యాందక్షిణస్యాంతతః తస్యాఃషష్టాశైశాన్యాం తతఃతస్యాః షష్ట్యాంప్రతీచ్యాంతతస్తస్యాః షష్ట్యాంఆగ్నేయ్యాంతతస్తస్యాః షష్ట్యాముదీచ్యాం తతస్తస్యాః షష్ట్యా- నైరృత్యాంఏషా చరయోగినీసంచరతీసతీ - అభిముఖంయాతంగి నిధనకృద్భవతీతి సర్వమవధాతవ్యం॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచే స్థిరచరయోగినులకు ఫలముజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పాడ్యమీనవములుతూర్పుదిక్కునను విదియాదశములుత్తరమునను తదియుఏకాదశులాగ్నేయదిక్కునను చతుర్థీద్వాదశులు నైఋతిదిక్కునను పంచమిపున్నములువాయువ్యదిక్కునను చతుర్దశిషష్ఠులుపశ్చిమదిక్కునను త్రయోదశీసప్తములుదక్షిణంబునను అమావాస్యాష్టములీశాన్యదిక్కునను స్థిరయోగినియుండుగాన నీదివసములందీదిక్కులకు బైనముపోవువారలకు దుఃఖభయములుగ

లుగుననియును- చరయోగిని ప్రతిదినమందును సూర్యోదయప్రభృతి సూర్యాస్తమ
యపర్యంతము తూర్పున ౩ు౹౹ గడియలును- వాయవ్యమున ౩ు౹౹ గడియలును- దక్షి
ణంబున ౩ు౹౹ గడియ- లీశాన్యంబున ౩ు౹౹ గడియలును- దీనికారవదగు పశ్చిమంబున
దానికారవదైన నాగ్నేయంబునను దాని కారవదగునుత్తరంబున నాయుత్తర
మునకారవదగు నైఋతిదిక్కునందును చరయోగినియిట్లు సంచరించుచుండుగా
ననీ యోగినికభిముఖముగ నైనను పోయి రేని మరణముగలుగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౭౨) మూ॥ విష్ణుశ్చ చతుర్దశీ చ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ నాగా
స్తత్త్వ చతుర్దశాంకమనుదిఙ్నాడ్యః క్రమాద్రోగదాః। సంఖ్యోర్ధ్వాః ఘటికా
శ్శుభాశ్చ తిథయః షట్పక్షరంధ్రాభిధాః మాసాద్యంతదినద్వయంతు వ్యతిక్రు
త్సర్వేషు కర్మస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ పక్షచ్ఛిద్రేషు వర్జకాలమాహ॥ విష్ణుశ్చేతి॥ వి
ష్ణుశ్చతుర్థీ చతుర్దశీ చ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ చ ఏతాః ప్రసిద్ధాః ఏతాసు
నాగాః స్తత్త్వచతుర్దశాం కతనుదిఙ్నాడ్యః క్రమాద్రోగదాః చతుర్థ్యాం నా
గాః అష్టౌ చతుర్దశ్యాం తత్త్వం పంచవింశతిః నవమ్యాం చతుర్దశ షష్ఠ్యాం అం
కః నవ అష్టమ్యాం మను చతుర్దశ ద్వాదశ్యాం దిక్ దశ ఏతత్సంఖ్యాకా నాడ్యః ఘ
టికాస్త్యాజ్యా ఇత్యాశయః- సంఖ్యోర్ధ్వాః ఉక్తసంఖ్యోర్ధ్వాః ఘటికాః శుభాః
షట్తిథయః విష్ణ్వాది తిథయః పక్షరంధ్రాభిధాః పక్షచ్ఛిద్రసంజ్ఞికాః పక్షే
పక్షే చ జ్ఞేయాః మాసాద్యంతదినద్వయం మాసాదిః శుక్లప్రతిపత్ అంతదినం
అమావాస్యా తయోః ద్వయం సర్వేషు కర్మసు శుభకర్మసు వ్యతిక్రుత్॥ ౬॥ ప
క్షచ్ఛిద్రములయందు వర్జకాలము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చతుర్థియందు మొ
దట ౮ గడియలును - చతుర్దశియందు ౨౫ గడియలును - నవమియందు ౧౪ గడి
యలును - షష్ఠియందు ౯ గడియలును - అష్టమియందు ౧౪ గడియలును - ద్వా
దశియందు ౧౦ గడియలు - నశుభకరములు గాన శుభకార్యములవిషయమై యీ
దినములయందీగడియలు నిషేధింపదగినదనియు నీయాఱుదివసములయందు మి
గతగడియలు శుభకరంబులనియు నీచెప్పబడిన విష్ణ్వాదిషట్తిథులు ప్రతిపక్షమం
దును పక్షచ్ఛిద్రసంజ్ఞ గలవనియును- శుక్లపాడ్యమి - అమావాస్య- ఈరెండు
దివసములు సర్వశుభకర్మలవిషయమై మృత్యుప్రదములుగాన సర్వదా నింద్యము
లనియు నభిప్రాయమని తాత్పర్యము॥ *

(౧౭౩) మూ॥ శాక్రే సప్త నవేశ్వరే దశయమే పూర్వాత్రయే షోడశ
త్వాష్ట్రే పంచదశానలే నవదశ ద్వావింశతిః పైత్రభే। స్వాతౌ ద్వాదశ సార్ప
భే నవదశాప్యైంద్రాగ్ని భే తారకాస్త్వేతా యాతృభయార్తిదా అథశుభాస్సం
ఖ్యోత్తరా నాడికాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ గమనసిద్ధనక్షత్రేషు వర్జకాలమాహ॥ శా
క ఇతి॥ శాక్రే జ్యేష్ఠాయాం సప్త - ఈశ్వరే ఆర్ద్రాయాం నవ యమే భరణ్యాం

జ్యే పూర్వాత్రయే- పూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢా,పూర్వాభాద్రాసుషోడశ- త్వాష్ట్రే)చిత్రాయాంపంచదశ ॥ అనలేకృత్తికాయాంనవదశ ఏకోనవింశతిః పైతృభేమఘాయాంద్వావింశతిః- స్వాతౌదశ - సార్పభెఆశ్లేషాయాంనవదశ ఏకోనవింశతిః - ఇంద్రాగ్నిభేవిశాఖాయాంతారకాః సప్తవింశతిః ఏతాఃనాడికాః- ఘటికాః- యాత్రభయాతిదాః అథసంఖ్యోత్తరానాడికాశ్శిపిద్ధనక్షత్రేషూక్తసంఖ్యాతిరిక్తఘటికాశుభప్రదాః॥ అ॥ గమననిషిద్ధనక్షత్రములయం దువర్జ్యకాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జ్యేష్ఠానక్షత్రమందు ౭ ఆర్ద్రయందు ౯ భరణి యందు ౧౦ పూర్వఫల్గునిపూర్వాషాఢపూర్వాభాద్రలయందు ౧౬ చిత్రయందు ౧౫ కృత్తికయందు ౧౯ మఘయందు ౨౨ స్వాతియందు ౧౦ ఆశ్లేషయందు ౧౯ విశాఖయందు ౨౭ ఈక్రమంబుననీనక్షత్రములయందీగడియలు ప్రయాణవిషయమై వి శుభయప్రదమనియు నుక్తసంఖ్యాతిరిక్తఘటికలు శ్రేష్ఠతములనియు నభిప్రాయములని తాత్పర్యము॥ *

(౧౫౪) మూ॥ దధ్యాజ్యాన్నయవాంబు మాషచణకక్షౌద్రేక్షు పిష్టార్ద్రకక్షీరివ్యంజనముద్గపాయసతిలాన్ముక్త్వా దినాద్యాదితః । తక్రంపాయస కాంచికేవథిపయో దధ్యంతిలాన్నంక్రమాద్వారాద్యంశుమతః ప్రయాత్యసుఖకృత్స్వాత్సవారభుక్తిశ్చ చేత్॥ వ్యా॥ అ॥ దినభుక్తివారభుక్తిస్వరూపమాహ॥ దధీతి ॥ దినాద్యాదితః ప్రతిపత్ప్రభృతిపూర్ణిమాసహిత దర్శాంతషోడశదినేషు దధ్యాజ్యాన్నయవాంబు మాషచణకక్షౌద్రేక్షు పిష్టార్ద్రకక్షీరవ్యంజనముద్గపాయసతిలాః యేపదార్థాః తేషాంక్రమాత్ భుక్తిర్భోజనం దినభుక్తిర్న్యుచ్యతేఅంశుమతోవారాది భానువాసరప్రభృతిసప్తవారేషు క్రమాత్ తక్రం పాయసకాంజికే పాయసంచకాంచికంచ ప్రాయసంప్రసిద్ధం కాంచికంధాన్యామ్లం ఆంధ్రభాషామాంకలిఇత్యుచ్యతే॥ సి॥ అవంతిసోమధాన్యామ్లకుంజలానిచకాంచికఇత్యమరః- దధిపయః- దగ్ధం- తిలాన్నం- ఏతేషాంయాభుక్తిః ప్రయాతుసుఖకృద్భవేత్ - భానువారేతక్రంపీత్వాగమ్యతేచేత్ యాత్రాసుఖకృత్స్యాదితిగమ్యతేఏవం దినభుక్తిస్థితేర్వ్యాఖ్యేయం - ఇయమేవవారభుక్తిరిత్యుచ్యతే - నన్వేవంవారక్తైవ చరితార్థత్వాద్దినభుక్త్యుపన్యాసో నిరర్థకఇతిచేన్నదినోక్తవారోక్త పదార్థద్వయంభుక్త్వాగంతవ్యమిత్యాశయాత్ ఏవమేవభుక్తిర్వక్ష్యమాణనక్షత్రభుక్తిస్థితేర్వ్యాఖ్యేయం॥ అ॥ దినవారభుక్తులస్వరూపము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పైనముపోవువారలు పాడ్యమిమొదలుపున్నమఅమావాస్యతోగూడ౧౬దినములయందును పెరుగు- నెయ్యి అన్నము- గోధుమలు- ఉదకము- మినుములు- సెనగలు-తేనె క్షౌద్రము- చెరుకు-పిష్టము-ఆర్ద్రకము-పాలు- వ్యంజనము-పెసలు- పాయసము నువ్వులు-ఈ౧౬పదార్థములుసక్రమంబుగా

నౌకొంకకదివసములందొకొంకకపదార్థమును భుజించిపైనముబోవలయు
ననియును తత్ర మఘాపాయసము-కలి-పెరుగు-పాలు-దుగ్ధము-తిలాన్నమీస ప్రవిధ
పదార్థములను భానువారప్రభృతిస్థిరవారముదనుక నొకొంకకవారమందొ
కొంకకపదార్థమును భుజింపవలయుననియునీ సుక్తిసివారభుక్తికిన్ని చెప్పుటవ
లనదినవారభుక్తిప్రతిపాదకపదార్థద్వయమునుభుజించిపైనముపోయిరేని సుఖ
వంతులగుదురని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౮౪) ము॥ కుల్మాషాన్ తిలతండులాదధిఘృతందుగ్ధంచమాంగా
మిషంతత్సారంఘృతపాయసంచ పృథుకామాంసమ్మృగేణ్యామధు । శాకం
వైష్టికమోదనంపహువిధం ధాత్రీఫలంమటపంపిష్టాన్నం కదళీఫలంశశశిరో
మాంసంకుళుత్థౌదనం॥ (౧౮౫)నైవారంకృసరౌదనంఝషయుతంచాన్నంస
ముద్గౌదనంశాల్యన్నం చయవాన్నమిష్టమశనం దస్రాదిభుక్తిః క్రమాత్ ।
సాజ్యాన్నంకృసరాన్నమాదిదివసేప్రాగాది భుక్త్వావ్రజేనత్స్యాన్నం ఘృత
పాయసంచగమనేదిగ్భుక్తిరేషాక్రమాత్॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేననక్షత్రభు
క్తింవిగ్భుక్తించదర్శయతి॥ కుల్మాషాఇతి॥ నైవారమితిచ॥ కుల్మాశాశ్చణకాః॥
ని॥ స్యాద్యావకస్తుకుల్మాషశ్చణకోహరిమంధకఇత్యమరః॥ తిలాః- తండులాః-
దధి-ఘృతం- ఆజ్యం-దుగ్ధం- క్షీరంమాంగామిషంమృగసంబంధిమార్గంతచ్ఛయ
త్ అమిషంమృగమాంసంతత్సారం మృగమాంససారం- ఘృతపాయసంఘృత
సహితక్షీరాన్నం- పృథుకాఃమృగేణ్యాఏణిమృగస్య - రాజదంతాదిషుపరమి
తిమృగశబ్దస్యపూర్వనిపాతః తస్యమాంసం- మధు - శాకంచసిద్ధం వైష్టికంమే
ల్యవిశేషఃఓదనంబహువిధంకృసరాన్నమితియావత్ ధాత్రీఫలంఆమలకం॥ ని॥
ధాత్రీస్యాదుపరాతాపి శివిరప్యామలక్యపీత్యమరః - మటపభక్ష్యవిశేషఃపి
ష్టాన్నంకదళీఫలంశశిరో మాంసం - కుళుత్థౌదనంనైవారం నీవారాన్నలకృ
సరౌదనం, ఝషయుతం మత్స్యసహితమన్నం సముద్గౌదనంముద్గ సహితా
న్నం - శాల్యన్నంశాలయోవ్రీహివిశేషాఃతేషామన్నంయవాన్నమితి - ఇష్టమ
శన-దస్రాదిభుక్తిః అశ్వినీప్రభృతి అభిజిత్సహితా ష్టావింశతీ నక్షత్రాణాం
భుక్తిః క్రమాత్ జ్ఞేయాఅశ్విన్యాంగంతుమిచ్ఛుః కుల్మాషాన్భుక్త్వాగచ్ఛతి చేది
ష్టసిద్ధిర్భవేత్ ఏవమష్టావింశతినక్షత్రాణాముక్తరీత్యావగంతవ్యం అథదిగ్భు
క్తిమాహ॥ సాజ్యాన్నంఘృతప్లుతాన్నం కృసరాన్నంచిత్రాన్నమితి ప్రసిద్ధం-
మత్స్యాన్నం మత్స్యసహితాన్నం ఘృతపాయసాన్నం ఘృతసంయుక్తక్షీరా
న్నంఆదిదివసే ప్రయాణప్రథమదివసేభుక్త్వావ్రజేత్ ప్రాగ్దిగ్గమనవేళాయాం
సాజ్యాన్నం- దక్షిణేకృసరాన్నం- పశ్చిమేమత్స్యాన్నం ఉదగ్దిగ్గమనేఘృతపా
యసాన్నం భుక్త్వావ్రజేదిత్యాశయః గమనేప్రయాణవిషయే ఏషాభుక్తిరాద

రాజ్ఞేయా॥ అ॥ రెండు శ్లోకముల చేత నక్షత్ర దిగ్భుక్తుల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సెనగలు
నువ్వులు- బియ్యము- పెరుగు- నెయ్యి- పాలు- మృగమాంసము- మృగమాంససార
ము- ఘృతసహిత క్షీరాన్నము- అటుకులు- లేడిమాంసము- శాకము- పైష్టికమనుమ
ద్యవిశేషము అన్నము- చిత్రాన్నము- ఉసిరికపండు- అరటిపండ్లు- కుందేటిశిరో
మాంసము- ఉలవలతో గలిపినయన్నము- నీవాన్నము- కృసరాన్నము- మత్స్యస
హితాన్నము- పెసలపప్పన్నము- పిషాణబియ్యవన్నము- ఈ ౨౮ పదార్థములశ్వి
న్యాది ౨౮ నక్షత్రములయందొకొక్క నక్షత్రమునందొకొక్క పదార్థమును
భుజించి పైనముపోయిరేని యిష్టసిద్ధిగలుగునని తూర్పుదిక్కునకు పైనముపోవు
వారు ఆజ్యసహితాన్నము దక్షిణమునకుబోవుసమయమున గృసరాన్నము పశ్చి
మమునకుబోవుసమయమున మత్స్యాన్నమును ఉదగ్దిగ్గమనసమయమున ఘృతస
హితక్షీరాన్నమును ప్రయాణదివసమునకు బూర్వదినమందు భోజనము చేసిపో
వలయుననియును ప్రయాణవిషయమైన ఉక్తనక్షత్రభుక్తియును మిక్కిలియావశ్య
కమనుట॥ (౧౮౭) ము॥ షష్టిఘ్నం గతధిష్ణ్యమిందుఘటికాస్సంయుజ్య రాశిం
పునర్వేదఘ్నం శరసాగరాప్తమినతో భక్త్వాప్తలబ్ధం క్రమాత్ । మేషాదౌతు
గృహే గృహే శశభృతో జ్ఞేయా అవస్థా ద్విషట్ ప్రాదిష్వథ పాదయుక్త ఘటి
కాశ్చైకాదశైకాదశ॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రద్వాదశావస్థా ప్రకారద్వయమా
హ॥ షష్టిఘ్నమితి॥ గతధిష్ణ్యం అశ్విన్యాది ప్రకృతనక్షత్రాం తాగతధిష్ణ్యాని తే
షాం సంఖ్యా విధిష్ణ్యం షష్టిఘ్నం షష్ట్యా సంగుణితం కృత్వా తత్ర ఇందుఘటికాః వ
ర్తమాననక్షత్రఘటికాస్సంయుజ్య రాశిః కార్యః తం రాశిం పునర్వేదఘ్నం చతు
ర్గుణితం కృత్వా శరహగ రాప్తం చ చత్వారింశ ద్విభక్తం కుర్యాత్ అథానంత
రం విభాగతః యల్లబ్ధం పునః ఇనతః ద్వాదశభిః భక్త్వా విభజ్య తల్లబ్ధం- మేషా
దౌ గృహే గృహే మేషప్రభృతి రాశౌ క్రమాత్ శశభృతః చంద్రస్యద్వి షట్
ద్వాదశసంఖ్యాకా అవస్థా జ్ఞాతవ్యా ఇత్యేకః- పక్షః॥ పక్షాంతరమాహ॥ అథ
వా ద్రాప్రాదిష్వశ్విన్యాదిషు ఏకైకా వస్థాయాః పాదయుక్తఘటికాః సపాదఘ
టికాః ఏకాదశైకాదశేతి స్థూలప్రకారోన్యః మమతు ప్రతిభాతి చంద్రో యదా
రాశిం ప్రవిష్టో భవతి తదారభ్య సపాదైకాదశఘటికాః ప్రత్యవస్థాయాః జ్ఞా
తవ్యాః ఇతి సులభతరః అశ్విన్యాదిగతనక్షత్రాణి షష్ట్యా సంగుణ్య తేషు వర్తమాన
ఘటికాః సంయుజ్య పంచత్రింశోత్తరశతేన విభజ్య శేషం తత్ - శేషం సపాదైకా
దశఘటికాః క్రమేణ ఏకైకావస్థాయాం జాతవ్యా ఇతి సులభతమోపాయ ఇ
తిదిక్॥ అ॥ గ్రంథకర్తకిష్టానుసారముగ చంద్రద్వాదశావస్థల నిర్ణయమును తె
ల్పుచున్నాడు॥ తా॥ జనులు ప్రయాణముపోవు నక్షత్రమువరకు నశ్విన్యాదిగ

త, నక్షత్రములను ఒంట ఎచ్చగుణించి ఈగుణకములో నిత్యనక్షత్రములో బ్రహ్మాణకాలమువరకు గతించినగడియలనుగూడజేర్చియొకరాసిచేసి దాని ౪ టగుణించి ౪౫దుచే భాగహరింపగా శేషించినగడియలజన్మోదయరాశి మొదలుకొని పరశ్లోకమందు జెప్పబోయెడి ద్వాదశావస్థల కొక్కొక్క యవస్థకు ౧౧గడియలు చొప్పున భాగహరించి యెన్నియవస్థలసంఖ్యవచ్చునో యాయవస్థలకు నవస్థారూప ఫలమును జూచుకొనవలయునని కాలామృతకారులయభిప్రాయము॥

(౧౮౫)మూ॥సూక్ష్మస్థూలమితిద్వయోఃప్రవసనంనాశంమృతాఖ్యం జయంహాస్య క్రీడితనామకంప్రియరతింసుప్తించభుక్తింజ్వరమ్ । కంపంసుస్థిరతాంస్వనామసదృశంచేందోరవస్థాఫలంయాత్రా యుద్ధవివాహ సుతజననక్షేత్రప్రవేశాదిషు॥వ్యా॥అ॥అథచంద్రద్వాదశావస్థానాంనామనిరూపణద్వారాతదనురూపఫలమాహ సూక్ష్మేతిఃసూక్ష్మ స్థూలమితిద్వయోః పక్షయోఃప్రవసన-నాశ-మృతాఖ్యజయ-హాస్య-క్రీడిత- ప్రియరతి సుప్తి భుక్తి జ్వరం కంపన స్థిరతా ఇతిచంద్రస్య ద్వాదశావస్థానాం నామానిభవంతి-స్వనామసదృశంతత్తన్నామానురూపమి-దోశ్చంద్రస్య- అవస్థానాంఫలంయాత్రా యుద్ధవివాహ సుతజననక్షేత్రప్రవేశాదిషు-యాత్రాప్రయాణంయుద్ధంరాజ్ఞామన్యోన్యకలహః-వివా సుత గృహనిర్మాణాదివివాహఃప్రసిద్ధఃజననంపుత్రజన్మక్షేత్రంకృషికర్మ-ప్రవేశఃనూతనగృహప్రవేశఃఏతేషుద్రష్టవ్యమితిశేషః॥ అ॥ చంద్రద్వాదశావస్థలకు నామనిరూపణచేసి నామానురూపఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ స్థూలము సూక్ష్మమనెడుద్వివిధపక్షముల ద్వాదశావస్థలకు-ప్రవసనము నాశము-మృతాఖ్యము-జయము-హాస్యము-క్రీడితము-ప్రియరతిసుప్తి-భుక్తి జ్వరము-కంపము-సుస్థిరతయనెడు ద్వాదశవిధనామంబులనియును చంద్రద్వాదశావస్థలయొక్క నామానురూప ఫలంబనియును ప్రయాణ-యుద్ధవివాహగృహనిర్మాణ- పుత్రజన్మకృషికర్మ-నూతనగృహప్రవేశాదులయందీ ద్వాదశావస్థానురూపఫల విచారమావశ్యకమనియును తాత్పర్యము॥

(౧౮౬) మూ॥ అర్కాక్రాంతభతస్తృతీయనవమేచాతుర్థభంపంచమంచైతద్ధిష్ణ్యచతుష్టయంతుఖచరోనామాభవేత్తత్ఫలం । సీమంతేసువనే ప్రాశేశువారంసిస్తంభులత్వం కృషౌవైధవ్యంకరపీడనేచగమనేకుర్యాత్ప్రయాతుర్వధమ్॥వ్యా॥అ॥ ఖచరయోగఫలమాహ॥అర్కేతి॥ అర్కాక్రాంతభతఃసూర్యాధిష్ఠితనక్షత్రాత్- తృతీయనవమే- చాతుర్థభంచతుర్థనక్షత్రంపంచమంపంచమనక్షత్రంచేతిచతుష్టయం- ఖచరోనామఖచరాఖ్యోయోగోభవేత్- అనేనఖచరయోగః సీమంతేసద్యస్సువనేత్రుంసువనే। వ ...ఉపనయనేచ-

శిశుక్షౌరంశిశుహరణదూసం తత్ఫలంకృషాహాలకర్మణి - నిస్తండులత్వంధా న్యభావం - కరపీడనేవివాహే వైధవ్యంగమనే ప్రయాణే ప్రయాతుఃవధ్యంచ క్రమాత్ఖచర్యోద్ద్యాదితసర్వత్రాధ్యాహార్యః॥ అ॥ ఖచరయోగఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యస్థితనక్షత్రమునకు-౩-౪-౫-౯- నక్షత్రములీర-నక్షత్రము ఖచరాఖ్యయోగమనియు॥ ఖచరయోగ పుంసవనసీమంత - ఉపనయనము విషయమై శిశుహరణమాపఫలమును- వ్యవసాయవిషయమై ధాన్యాభావమును వివాహమందు వైధవ్యమును ప్రయాణవిషయమై పైనముబోవువానికి మరణము క్రమంబుగ గలుగ జేయునని తాత్పర్యము॥

(౧౯౦) మూ॥ సూర్యాధిష్ఠితతారకాదిగణయేచ్చాతుర్థభంఘాతదం స్యాదేకాదశభం ప్రభంగద మిదం చాష్టాదశంమృత్యుదమ్। కర్తుస్స్యాదధ పంచవింశమపిభంహానిప్రదం కర్మణి నామైకర్ష్యచతుష్టయంతుగమతేపాణిగ్రహే ష్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ అథకర్మణేఫలమాహ॥ సూర్యేతి॥ సూర్యాధిష్ఠితతారకాదీసూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య - గణయేత్ చంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతమితిశేషః- ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాంచాతుర్థభం సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చతుర్థనక్షత్రం ఘాతదంనామఏకాదశభం సూర్యస్థితనక్షత్రాదేకాదశనక్షత్రం- ప్రభంగదం- అష్టాదశంసూర్యస్థితనక్షత్రాదష్టాదశనక్షత్రం- మృత్యుదం పంచవింశంభమపిసూర్యస్థితనక్షత్రాత్పంచ వింశనక్షత్రం చహానిదం- ఏతత్కర్మణి నామకర్మణిసంజ్ఞికంభచతుష్టయం ఉక్తనక్షత్రచతుష్టయంకర్తుర్గమనేపాణిగ్రహాదిష్వపివివాహాదిశుభకర్మసుచతత్ఫలంస్యాత్ సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చతుర్థైకాదశాష్టాదశపంచవింశతి నక్షత్రేషుశుభకర్మన కుర్యాదిత్యాశయః॥ అ॥ కర్మణిఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యస్థితనక్షత్రము మొదలు చంద్రస్థితనక్షత్రమువరకు గణనచేయుగా సూర్యస్థితనక్షత్రమునకు నాలవనక్షత్రము ఘాతదమనియు పదునకొండవనక్షత్రము భంగదమనియు- పదునెనిమిదవనక్షత్రము మృత్యుప్రదమనిఇరువైన్నైదవనక్షత్రము హానిదమనియు- ఈచెప్పబడిననాలుగు నక్షత్రములుకర్మణి యనుసంజ్ఞ గలవనియు నిది ప్రయాణవివాహాదిశుభకర్మల విషయమై- ఉక్తఫలంబుల క్రమంగనిచ్చునుగాన నీనక్షత్రచతుష్టయమందు నేశుభకార్యములును జేయగూడదని తాత్పర్యము॥

(౧౯౧) మూ॥ యన్నామప్రథమాక్షరస్వరముఖాత్ జ్ఞేయా అకారాదయోబాల్యోయౌవన రాజ్యవృద్ధమృత యస్స్వస్వాదిపంచాభిధాః। జ్ఞేస్త్రాస్పష్టిరకారఏవగదితో ద్వైవస్త్రీవకారోథవేత్పా రిడాఖ్యాదిరుకారఏవమథరో రేకారఓకారకే॥ వ్యా॥ అ॥ సర్వచక్రోక్తబాల్యాదిసర్వవినేక్షమాహ॥ యదితి॥ యస్యనామ్ని ప్రథమాక్షరేయః సస్వరస్సుఖాత్తదాదితః - అకారాద

యః అకార ఇకార ఉకార ఏకార ఒకారాః జ్ఞేయాః జ్ఞాతవ్యాః ఏతే పంచస్వరాః స్వస్వాదిబాల్యయౌవనరాజ్యవృద్ధమృతయ ఇతి పంచాభిధాః పంచసంఖ్యాభవంతి యథా అకారాదినామ్నః పుంసః అకారో బాలస్వరః ఇకారః కుమారస్వరః ఉకారో రాజ్యస్వరః ఏకారో వృద్ధస్వరః ఒకారో మృతిస్వరః ఇకారాదినామ్నః పుంస ఇకారో బాలః ఉకారో యువా ఏకారో రాజ్యః ఒకారో వృద్ధః అకారో మృతః- ఉకారాదినామ్నః పుంసః ఉకారో బాలః ఏకారో యౌవనః- ఓకారో రాజ్యః అకారో వృద్ధః- ఇకారో మృతః ఏకారాదినామ్నః పుంసః ఏకారో బాలః ఓకారో యౌవనః - అకారో రాజ్యః ఇకారో వృద్ధః - ఉకారో మృతః- ఓకారాదినామ్నః పుంసః ఓకారో బాలః- అకారో యౌవనః- ఇకారో రాజ్యః ఉకారో వృద్ధః- ఏకారో మృతః- అకార మేవదృష్టిః బాలాఖ్యా కీర్త్యాః ద్వాదశ రోద్రైవః యౌవనాఖ్యా గదితః ఉక్త ఉకారో ప్రౌఢాఖ్యే ఏవభవేత్ ఇతి సూత్రస్వరోపగంతవ్యం విస్తరస్తు స్వరోదయే ద్రష్టవ్యః విస్తరభయాన్నేహ వ్యాఖ్యాతే॥ అ॥ స్వరచక్రమందు చెప్పబడిన బాలాదిస్వరభేదము చెప్పుచున్నారు॥ అ॥ అకార, ఇకార, ఉకార ఏకార-ఒకారములను పంచస్వరములలో నేస్వరము నామధేయము పెరిధమగుచుండుకలదో స్వరము మొదలై ఆ స్వరములకు బాల్య-యౌవన-రాజ్య వృద్ధ, మృత్యులను పంచవిధ నామంబులవి యెట్లనగా అకారాదినామంబు గలపురుషునికి అకారము బాలస్వరము ఇకారము కుమారస్వరము-ఉకారము రాజస్వరము-ఏకారము వృద్ధస్వరము ఒకారము మృతిస్వరము ఇకారాదినామంబు గలపురుషునికి ఇకారము బాలస్వరము ఉకారము యవ్వనస్వరము ఇత్తెరంగున మిగిలిన స్వరంబులకు స్వస్వాదిగా బాలాదిస్వర వివేకము సేయుంగవలయునని యీ అకారాదిపంచస్వరములకు స్వస్వాదికా దృష్టిద్రైవ ప్రౌఢ-ప్రౌఢ- ప్రౌఢలను పంచవిధావస్థలుగలవువాని విషయమీగ్రంథమందు సూక్ష్మముగ జెప్పబడియున్నవి గాన స్పష్టముగ దెలుసుకొననిచ్ఛయించువారు స్వరోదయమను గ్రంథమున దెలసుకొనవచ్చునుట॥

(౧౯౨) మూ॥ అల్పార్థాధికలాభహానిమరణం కుర్యుస్స్వబాలాదయః పంచద్వ్యర్థక పంచపంచభగణా దస్రాదినందాద్యపి । వారాః పంచవిధాః స్యురరః కుజయోశ్చంద్రజ్ఞయోర్వాక్పతేశ్శుక్రస్సౌరరసుతస్య పంచశమయాస్స్యుః ప్రాతరాద్యస్స్వరాః॥ వ్యా॥అ॥ తత్ఫలతారకాతిధివారకాలాదీనాంబాలాదిస్వరానాహ॥ అల్పేతి॥ స్వబాలానయః స్వరాః క్రమాత్-అల్పార్థాధికలాభహానిమరణమితి ఫలానికుర్యుః యథా బాలస్వరః అల్పంస్వల్పలాభంయౌవనస్వరః అర్ధాధికం అర్థేన అధికం అధికార్థలాభమితి యావత్- రాజ్యస్వరో లాభంఫలప్రాప్తిం వృద్ధస్వరో హానిం మృతిస్వరో మరణం కుర్యాత్

త్యాశ్చ యుఃపంచద్వ్యర్తుకబుతవఃషట్ పునఃబుతవఃషట్ - పునఃపంచ - పునర
పిపంచభగణాః నక్షత్రగణాః దస్రాదిఅశ్విన్యాదితఃబాలాదయోభవంతిఅథ
వా-అశ్విన్యాదిపంచకం అకారస్యబాలస్వరంఆర్ద్రాదిషట్కం యావనాఖ్యం
ఉత్తరాదిషట్కంరాజ్యం జ్యేష్టాదిపంచకం వృద్ధాఖ్యం - ధనిష్టాదిపంచకంమృ
తాఖ్యంఇకారస్యఆర్ద్రాదిషట్కం బాలాఖ్యంఉత్తరాదిషట్కం యావనాఖ్యం
జ్యేష్టాదిపంచకం రాజ్యాఖ్యం - ధనిష్టాదిపంచకవృద్ధాఖ్యం అశ్విన్యాదిపంచ
కంమృతాఖ్యం, ఉకారస్యఉత్తరాదిషట్కంబాలాఖ్యం - ఏవమన్యత్రోహ్యమా
దూహ్యం నన్దాద్యపి నన్దాదిపఞ్చ తిథయః అకారాదీనాం క్రమాద్బాలాద
యోభవంతిఅకారస్యనందతిథిఃబాలాఖ్యాః 'భద్రో'యావనాఖ్యాః - జయారా
జాఖ్యాః రిక్తతిథిఃవృద్ధాఖ్యాః పూర్ణాతిథిః మృతాఖ్యాఃఇకారస్యభద్రాదిపం
చతిథిః బాలాదయోభవంతి ఉకారస్యజయాదిపంచతిథయః బాలాదయోభ
వంతి ఏకారస్యరిక్తాదిపంచతిథయః ఓకారస్యపూర్ణాదిపంచతిథయఃక్రమే
ణబాలాదయోభవంతినారాః పంచవిధాస్స్యుః యథారవికుజయోరేకవిధః
చంద్రజ్ఞయోరేకవిధః వాక్పతేర్భృగోరేకవిధః శుక్రస్యైకవిధఃఅర్కసుతస్య
శనేరేకవిధః ఇత్యేతదుక్తంభవతి అకారస్యఆదిత్యభౌమవాసరౌబాలాఖ్యౌ
సోమబుధవాసరౌయావనాఖ్యౌగురువాసరో రాజ్యాఖ్యః - శుక్రవాసరోవృ
ద్ధాఖ్యః శనివాసరోమృతాఖ్యః - ఇకారస్యసోమబుధవాసరౌ బాలాఖ్యౌగురు
ర్యావనాఖ్యః శుక్రోరాజ్యాఖ్యః - శనిర్వృద్ధాఖ్యః ఆదిత్యభౌమౌమృతాఖ్యౌ
ఏవముత్తరత్రాప్యూహ్యం , ప్రాతరాద్యాఃపంచసమయాఃకాలాఃబాలాద్య
యోభంతి - యథాఅకారస్యప్రాతఃకాలోబాలాఖ్యః సంగమోయావనా
ఖ్యః మధ్యాహ్నోరాజాఖ్యః, అపరాహ్ణోవృద్ధాఖ్యః , సాయంతకాలో
మృతాఖ్యః , ఇకారస్యసంగమాదయోబాలాదయోభవంతి , ఉకారస్యమ
ధ్యాహ్నాదిపంచకాలాఃబాలాదయః ఏకారస్యఅపరాహ్ణాదయః ఓకారస్యసా
యంతనప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నాపరాహ్ణాః బాలానయోభవంతిఏతేషాంఫ
లానిపూర్వోక్తానిదిక్॥ అ॥ పూర్వశ్లోకమందుజెప్పబడియున్నబాలాదినామ
ములకుఫలంబులనుతిథివారనక్షత్రకాలమునకు బాలాదిస్వరూపమునుజెప్పుచు
న్నాము॥ తా॥ బాలాదిపంచస్వరములలోబాలస్వరముస్వల్పలాభమునుయవ
నస్వరముధనమును రాజ్యస్వరముఫలప్రాప్తిని - వృద్ధస్వరముహానినిమృతిస్వర
ముమరణమును , క్రమముగనగలుగజేయునని యు - అకారమునకునశ్విన్యా
దిపంచకముబాలస్వరమనియు, ఆర్ద్రాదిషట్కముయవ్వనస్వరమనియు, ఉ
త్తరాదిషట్కమురాజ్యస్వరమనియు , జ్యేష్టాదిపంచకమువృద్ధస్వరమనియు,
ధనిష్టాదిపంచకమమృతిస్వరమనియు - ఇకారమునకు ఆర్ద్రాదిషట్కముబా

లసర్వమనియు - ఉత్తరాషిషట్క మువ్యవానస్వరమనియు - శేషంబైత్తెరంగగున నెఱ్ఱంగవలయును- అకారమునకు భానువంగారకవారములు బాలస్వరమనియు సోమబుధవారములుయౌవనస్వరమనియు - గురువారము రాజ్యస్వరమనియు- శుక్రవారమువృద్ధస్వరమనియు- శనివారముమృత్యుస్వరమనియు- ఇకారమునకు సోమబుధవారములు బాలస్వరమనియు- ఉక్తశేషంబత్తెఱంగుననూహ్యంబులని యు అకారమునకుప్రాతఃకాలముబాలస్వరమనియు- మధ్యాహ్నకాలమురా జ్యస్వరమనియు అపరాహ్ణకాలమువృద్ధస్వరమనియుమధ్యాహ్నకాలమువృత్త స్వరమనియు-ఇకారమునకు సంగమకాలము బాలస్వరమనియు- శేషబిత్తెఱంగున నూహ్యంబనియు తాత్పర్యము॥ *

(౧౮౩) మూ॥ వస్వాద్యాస్యవిశాఖమిత్రవరుణాహ్వాఖ్యాశ్చధర్మాభిధాః అర్ధాఖ్యాస్త్వదితీంద్రకాలపితృభశ్రీశాజపాద్వాయవః। కామాఖ్యాంభిఅభిజిద్భవాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్న్యచిత్రేశ్వరాః విశ్వావ్యాంత్యకరార్యమ్ముమవిధయో మోక్షాభిధాస్తారకాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథపంచభిశ్శ్లోకైఃపంథారాహుచక్రవివక్షయాధర్మార్థకామమోక్షనక్షత్రనిర్ణయమాహ- వస్వితి॥ వస్వాద్యాస్యవిశాఖమిత్ర వరుణాహ్వాంఖ్యాం- ధనిష్ఠాశ్వనీపుష్యవిశాఖానూరాధాశతభిషగాశ్లేషఇతి సప్తనక్షత్రాణి ధర్మాభిధాః ధర్మనామధేయాః అదితీంద్రకాలపితృభశ్రీశాజపాద్వాయవః పునర్వసూ జ్యేష్ఠాభరణీ మఖాశ్రవణపూర్వాభాద్రా స్వాత్యఇతి సప్తతారకాః అర్థాఖ్యాః అర్థనామధేయాః అభిజిద్భగాగ్నిదను జాహిర్బుధ్న్య చిత్రేశ్వరాః అభిజిత్పూర్వఫల్గునీ కృత్తికామూలోత్తరాభాద్రాచిత్రార్ద్రా ఇతిసప్తతారకాఃకామాఖ్యాః - కామనామధేయాః విశ్వావ్యాంత్యకరార్య మేందువిధయః ఉత్తరాషాఢా పూర్వాషాఢా రేవతీహస్తోత్తరఫల్గునీ మృగశీర్ష రోహిణ్యఇతిసప్తతారకాః మోక్షాభిధాః మోక్షాఖ్యాః॥ ని॥ అఖ్యాహ్వేభ్యాఅభిధానంచ నామధేయంచనామచేత్యమరః॥ అ॥ ఐదుశ్లోకములచేతపంథారాహుచక్రవివక్షద్వారాధర్మార్థకామమోక్షనక్షత్రనిర్ణయముచెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని- ధనిష్ఠ- పుష్యమి- విశాఖ అనూరాధ- శతభిషము- ఆశ్లేష ఈ ౭ నక్షత్రములు ధర్మనక్షత్రమంలనియును- పునర్వసు- జ్యేష్ఠ- భరణి- మఖ- శ్రవణము- పూర్వాభాద్రస్వాతి- ఈ ౭ను - అర్థనక్షత్రమనియును- అభిజిత్తు- పూర్వఫల్గుని- కృత్తిక- మూల - ఉత్తరాభాద్ర-చిత్త-ఆర్ద్ర ఈ-౭ను- కామనక్షత్రములనియుఉత్తరాషాఢా- రేవతీ హస్త-ఉత్తరఫల్గునీ-మృగశిర-రోహిణి, ఈ ౭ను- మోక్షనక్షత్రములనియు తా॥

(౧౮౪) మూ॥ సూర్యేధర్మగతేతథాహిమకరేథమాదిసంస్థేక్రమాద్యాయీభంగమవాప్నుయో దథజయక్రోధాదనర్థంజయం। స్థాయీయాద్వ

ఖయంసభంగవికలం తద్విగ్రహంసంగరం భృత్యాజాండజసంగరేచ గమనే సర్వత్రరాజ్ఞాంయది॥ వ్యా॥ సూర్యేధర్మగతేపూర్వోక్తభస్థానక్షత్రసప్తకేగతేనతతథాహిమకరేచ చంద్రేధర్మాదిసంస్థేవధర్మార్థకామమోక్షనక్షత్రేషుస్థితేసతియాయిక్రమాత్ భంగం- జయం- క్రోధార్థం- జయంఅవాప్నుయాత్- స్థాయీతుపిజయంసభంవికలం - తద్విగ్రహంసంగరమియాత్- ప్రాప్నుయాత్ - తేనాయానర్థసంపన్నః సూర్యేధర్మగతే - చంద్రేపిధర్మగతేసతియాయినోభంగః చంద్రేఅర్థగతేసతివిజయః చంద్రేకామాఖ్యగతేపరాజయః చంద్రేమోక్షగతేస్థాయినోయుద్ధంచేతి - భృత్యాజాండజసంకరే భృత్యయోః- భటయోః- అజయోః- మేషయోః- అండజయోః- కుక్కుటయోశ్చసంగరేయుద్ధేరాజ్ఞాంయుద్ధేచ- గమనేప్రయాణేచసర్వత్రసర్వదా- ఇదం విచారణీయమితిశేషః॥ తా॥ సూర్యచంద్రులిరువురుపూర్వశ్లోకోక్తధర్మనక్షత్రములయందుండునపుడు రాజువచేర్చుకొనియుద్ధమునకుబోవురాజునకుభంగమనిచంద్రుడర్థాఖ్యనక్షత్రములయందుండునపుడుజయమని - కామాఖ్యనక్షత్రగతుడైయుండగానపజయమని । మోక్షాఖ్యనక్షత్రగతుడైయుండగాజయమని- ఈసూర్యచంద్రులుధర్మగతులై యుండుసమయంబున దనపట్టణమునుండియుద్ధముచేయురాజునకుపిజయమని - చంద్రుడర్థగతుడైయుండగాభంగమని-కామగతుడైయుండగాపరాజయమని - మోక్షగతుడైయుండగావిశేషయుద్ధమగునని-భటులుపొట్టేళ్లుకోళ్లు-వీనికిబరస్పరముకలహముచేయించుసమయమునను రాజులుయుద్ధమునకుబోవుసమయమునను నీవిచారమావశ్యకమని తాత్పర్యము॥ ❀

(౧౬౫) మూ॥ఆదిత్యేర్థగతేతథాహిమకరేప్యర్థాదిసంస్థేక్రమాద్బంధుద్వేషమియాజ్జయంచవసుధాం యాయీచసర్వాశుభం । లక్ష్మీభంగమథాశుభంచవిజయంస్థాయీతుసంప్రాప్నుయాజ్జ్ఞాత్వాచక్రఫలంమయైవరచితంసమ్యక్ప్రకారాంతరం॥ వ్యా॥ ఆదిత్యఇతి॥ ఆదిత్యేసూర్యేఅర్థగతేపూర్వోక్తార్థాఖ్యనక్షత్రగతేసతితథాహిమకరేచంద్రేఅర్థాదిసంస్థేసతియాయీబంధుద్వేషం - జయం - వసుధాంశత్రురాజ్యం- సర్వాశుభంచక్రమాదియాత్- ప్రాప్నుయాత్- అథస్థాయీతు- లక్ష్మీభంగంఅశుభంవిజయంచ సంప్రాప్నుయాత్-అయమాశయః సూర్యేర్థగతేచంద్రేప్యర్థగతేసతియాయినోబంధుద్వేషఃస్థాయినోలక్ష్మీః- చంద్రేకామగతేయాయినోజయః- స్థాయినోభంగః చంద్రేమోక్షగతేయాయినోభూలాభః - స్థాయినఃఅశుభంచంద్రేధర్మగతేయాయినఃఅశుభంస్థాయినోదీర్ఘద్వేషః - ప్రాచీనైఃపూర్వశ్లోకోక్తప్రకారేణైవతత్తత్రప్రతిపాదితః చక్రఫలంపంథారాహుచక్రఫలం సమ్యక్జ్ఞాత్వావిచార్య

ప్రకారాంతరమప్యత్ర కారః- మయూరచితమితి కాలామృతకారోక్తిః॥ తా॥ సూర్యచంద్రుల ఘోరాఖ్యనక్షత్రగతులై యుండునపుడు యుద్ధమునకు వెడలిన రాజునకుబంధు ద్వేషము తనపట్టణములోననుండి యుద్ధముచేయు రాజునకు నైశ్వర్యంబును - చంద్రుడు కామగతుండై యుండగా యుద్ధమునకు వెడలినవానికి జయము స్వస్థానమందుండియుద్ధముచేయువానికి భంగము చంద్రుడు మోక్షగతుడై యుండగాయాయికి సూలాభము- స్థాయికిసుఖము-చంద్రుడు ధర్మగతుడై యుండగాయాయికి శుభము - స్థాయికిదీనుల ద్వేషమును గలుగునని పూర్వికుల చేబూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న క్రమమునసే తెలుపుగా బ్రతిపాదింపబడియున్నది నరాహుచక్రము లెస్సగ శోధించిన కాలామృతకారుని చేనుకార్థము ప్రకారాంతరముగా నీశ్లోకమందు జెప్పబడియున్నదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౯౬) మూ॥ అర్కే కామగతే తథా ఽ మృతకరే కామాదిసంస్థేక్రమాద్యాయీయుద్ధమవాప్నుయాదతిధనంసర్వాపదంమంగళమ్ । యత్కించిద్విజయంధనంశుభకరంస్థాయీతుభంగంసదావిద్వద్భిఃక్రమశః ప్రయాణసమయేజ్ఞేయం చతుర్ణాంఫలం॥ వ్యా॥ అర్క ఇతి॥ అర్కే కామగతే కామాఖ్యనక్షత్రగతేసతిఅమృతకరే చంద్రేపికామాదిసంస్థేయాయీక్రమాత్ యుద్ధం అతిధనంసర్వాపదం మంగళమితిఫలాని అవాప్నుయాత్ స్థాయితుయత్కించిద్విజయమీషద్విజయం - ధనం - శుభకరం - భంగంచేతిఫలానిక్రమాత్ అవాప్నుయాదిత్యనుషంగః అయమభిప్రాయః సూర్యేకామాఖ్యనక్షత్ర గతేచంద్రేచతన్నక్షత్రే యాయీయుద్ధంస్థాయీతు యత్కించిద్విజయం చంద్రేమోక్షగతేయాయీఅతిధనంస్థాయీతు ధనంచంద్రేధర్మగతే - యాయీసర్వాపదం- స్థాయీశుభకరంచంద్రేర్థగతే యాయీమంగళం స్థాయీభంగంఅవాప్నుయాదితివిద్వద్భిః ప్రయాణసమయే చతుర్ణాంఫలం సూర్యేకామగతేచంద్రస్యకామమోక్షధర్మార్థావస్థానాం ఫలంక్రమశోవిజ్ఞేయం సవ్యగ్విచారణీయమిత్యర్థః॥ తా॥ సూర్యుడు కామాఖ్యనక్షత్రగతుడై యుండునపుడు చంద్రుడు కామమోక్ష ధర్మార్థనక్షత్రగతుడై యుండునపుడును - పట్టణము వెడలి యుద్ధమునకుబోయినరాజు - యుద్ధము - అతిధనము సర్వాపదమంగళమును చతుర్విధఫలములను - తనపురమునసేయుండి యుద్ధముచేయు రాజు కించద్విజయముధనముశుభముభంగమును చతుర్విధఫలంబులనుబొందుననియు విద్వాంసులచేతనీచతుర్విధఫలవిచారమవశ్యముగజూడదగినదని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౭౯) మూ॥ భానౌ మోక్షగతేతథావ్యుడుపతౌ మోక్షాదిసంస్థేక్రమాద్భంగంసర్వజయం శ్రియంచమియాద్యాయీచసంభింసదా । స్థాయీబాహుజయం మహించమహతీం భంగంమహద్విగ్రహం పంథారాహుగతం

ఫలంచలిఖితంధర్మాదిచక్రంత్విదమ్॥ వ్యా॥ భానావితి॥ భానౌసూర్యే మోక్షగ
తే మోక్షాఖ్య నక్షత్రగతేఉడుపతౌ ఉడూనాంనక్షత్రాణాం పతిశ్చంద్రస్తస్మి
న్నపి మోక్షాదసంస్థే క్రమాద్యాయీభంగంసర్వజయంశ్రియం సంధింసామో
హాయంసమియాత్ - స్థాయీతుజయం మహతీంవిపులాంమహీం పృథివీంభం
గంమహద్విగ్రహం చాలుశీఘ్రం శమియాత్ అయంభావః సూర్యేమోక్షన
క్షత్రగతేచంద్రేతెర్గతే సతియాయీభంగంస్థాయీఅధికజయం చంద్రేధర్మన
క్షత్రగతేయాయీజయ స్థాయీతు భూలాభంచంద్రేఅర్థగతే యాయీశ్రి
యంస్థాయీభంగంచంద్రేకామ నక్షత్రగతేయాయీసంధి క్రియాంస్థాయీక
లహంసమియాత్ ఇదంపంధారాహుచక్రగతంఫలంలిఖితంఇదంశ్లోక చతుష్ట
యోక్తంధర్మాదిచక్ర మిత్యుచ్యతే॥ తా॥ చంద్రసూర్యులిరువురు మోక్షాఖ్య
నక్షత్రగతులై యుండునపుడును సూర్యుడు మోక్షగతుడైయుండగా జంద్రు
డుధర్మార్థకామనక్షత్రగతుడై యుండెనేని యాత్రాసమయంబున రావణునిజే
ర్చుకొని యుద్ధమునకు వెడలిన ప్రభువుభంగమును- సర్వజయమును- సంపద-
సామోహాయమును నీచకుద్విషఫలములుగ్రమముగాబొందుననియును- జంద్ర
సూర్యులు క్షక్రమంబుననుండగా దనపురంబుననేయుండి యుద్ధముచేసినరాజు
జయమునుశత్రురాజ్యమును భంగమును- విశేషకలహమును సీఫలంబుగక్ర
మంబునబొందుననియు పంధారాహుచక్రఫలంబదియ కానసీశ్లోక చతుష్ట
యమందు ప్రతిపాదింపబడినయర్థమే ధర్మాదిచక్రంబని వ్యవహరింప బడుచు
న్నదనియు తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౫౮) మూ॥ నాసాదక్షిణభాగ జాతపవనస్సూర్యాఖ్యనాడీశు
భాసంగామ్యవహారమైథున భయస్నానాన్నభంగార్తిషు । నాడ్యన్యాశశిన
శ్శుభైకగమనాలంకారపాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషుయదంశవాయుచలనేతత్పా
దపూర్వం వ్రజేత్॥ వ్యా॥ ఆ॥ అథసూర్యచంద్రనాడీవివేకమాహ॥ నాసేతి॥
నాసాదక్షిణ భాగజాతపవనః నాసాయాః యోదక్షిణభాగతత్రజాతోయః
పవనోవాయుఃసఏవ సూర్యాఖ్యనాఅత్యుచ్యతే - సానాడీసంగ్రామవ్యవహా
రమైథునభయస్నానాన్నభంగార్తిషు సంగ్రామో యుద్ధం వ్యవహారఃక్రయ
విక్రయాదివ్యాపారః మైథునంమిథునకరంభయం రాజభీతిఃస్నానం మంగళ
స్నానం అన్నంఅన్నశబ్దేన భోజనకాలో లక్ష్యతేభంగః పరాజయఃఆర్తిః
పీడాఏతాసు శుభాశుభప్రదా - అన్యానాడి - నాసావామభాగజాతవా
యుః శశినఃచంద్రసంబంధినీ చాపిత్యుచ్యతేసాచంద్ర నాడీగమతాలంకార
పాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషుప్రయాణగృహావనవివాహకృషికర్మసుశుభా - యదం
శవాయుచలనంభవతి - తత్పాదపూర్వంతద్భాగచరణపూర్వంప్రవ్రజేత్ - సం

గ్రిహాదిమదక్షిణపాదపూర్వం ప్రయాణాదిషువామపాదపూర్వం వ్రజేదితి భాష్యః॥ తా॥ చంద్రసూర్యనాడివివేకమును జెప్పుచున్నాడు॥ తె॥ నాసిక మునకుకుడిపకరనున్న రంధ్రమునందు సంచరించుచువాయువును సూర్యనాడి యనియు- ఈసూర్యనాడి- యుద్ధము- క్రయవిక్రయాదివ్యాపారము-మైథున ము-రాజభయము- మంగళస్నానముభోజనకాలము- జరాజయము- మనః పీడ- ఇవిమొదలగుకార్యములయందు శుభకరంబనియు - నాసికమునకు నెడమపకరనున్నరంధ్రమందు సంచరించువాయువు చంద్రనాడియనియు- ఆ నాడి- భూషణధారణమువివాహమువ్యవసాయముమొదలగుకార్యములవిష యమైశుభకరంబనియు- ఆనాసికమునకునేభాగమునందేవాయువుసంచరించు చుండునోఆభాగము పాదసంచారము ముందుగాజేయ వలయునని యభి ప్రాయము॥ ❋

(౧౯౯) మూ॥ కౌబేరీముదయే రవేస్సుర పతేర్దేశంతుమధ్యందినే సాయంవారుణ దేశమంతికదిశం యాతార్థరాత్రేవ్రజేత్ గోధూళావభిజి త్యస్యాపిగతి స్సర్వాసుదిక్ష్వర్థదామం దాహోదయే కిం పునశ్చ గమనేల గ్నాదిశుద్ధింవినా॥ వా॥అ॥ సర్వదిగ్గమననిర్ణయమాహ॥కౌబేరీమితి॥రవేరుద యేసూర్యోదయకాలే - కౌబేరీముదీచీందిశం మధ్యందినేమధ్యాహ్నేసుర పతేర్దేశంప్రాగ్దిశం సాయంకాలేవారుణదేశం పశ్చిమదిశంఅర్థరాత్రేఅం తకదిశందక్షిణదిశం యాత్రాం వ్రజేత్ - గోధూళౌ అభిజిదుపవిచసర్వాసు దిక్షు చతుర్దిక్షుఅర్థగా ధూర్యభిజిదుషసాం స్వరూపం ప్రాగేవోపపా దితత్వాన్నేహసంఖ్యాతే - మందా హోదయసీశనివారోషః కాలేలగ్నాదిశుద్ధిం వినాపిగమనేప్రయాణేఅర్థ దెతికింపునఃకిముప క్ష్యాంశస్యోషసః - శుక్రబుధచం ద్రహోరాక్రాంతత్వాదిలభావః- మందాహోదయసీత్యస్యశుక్రవారస్యచరమ యామఇత్యర్థః॥ అ॥సర్వదిగ్గమననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయా ణకర్తసూర్యోదయకాలమునందున త్తరమునకును - మధ్యాహ్నకాలమునం దుతూర్పునకును - సాయంకాలమునందుపశ్చిమంబునకును - అర్థరాత్రియం దుదక్షిణంబునకును - పైవమువోమెనేనియిష్ట సిద్ధిగలుగుననియును - గో ధూళిఅభిజిత్తుఉషః కాలములయందు నేదిక్కునకుప్రయాణము వెళ్లినాధన లాభముగలుగుననియును- శన్యుషఃకాలమనగాశుక్రవారచరమయామమనుట యీకాలముశుక్ర- బుధ- చంద్రహోరాక్రాంతమైయుండు గానలగ్నాదివి చారముజేయకఅట్టికాలమందుప్రయాణము వెళ్ళినవారికిసర్వాభీష్ట సిద్ధికలుగు ననియభిప్రాయము॥ ❋

(౨౦౦) మూ॥ ప్రాణేస్థాధ్వనికార్యసిద్ధింరనిశం ప్రైత్రేప్రయాత్యస్య

తు జ్యేష్ఠాయాముషితస్య పత్రిహా పునర్యాత్ర ప్రయాణస్యతు । మాండవ్యస్య మహోపయోహ్యుషసిచేద్గార్గ్యస్య యానం మతంస్యాత్సన్న్యక్షకునంబృహస్పతిమతం తత్రాపియాత్రార్థదా॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రయాణేముఖ్యతమనక్షత్రాణి తత్ర్యస్మిన్నిసమ్మతికాలంచదర్శయతి॥ పాణిస్థేతి॥ మైత్రేఅనూరాధానక్షత్రేప్రయాతస్యపుంసః అధ్వనిమార్గఏవఅనిశంసర్వదా - పాణిస్థాహస్తగతాఅవిఫలేత్యర్థః - జ్యేష్ఠాయాముషితస్యప్రయాతస్యసంపృతః మూలేమూలానక్షత్రేప్రయాతస్యతత్రమార్గఏవకార్యసిద్ధిః - పాణిస్థామాండవ్యస్యఋషేః మహోజసః ఇదానీంకార్యమవశ్యం భవతీతినసంశయఃచిత్రమతమిష్టంగార్గ్యస్యతుఉషసిచేద్యానంప్రయాణంశుభకరమితి - మతమిష్టంబృహస్పతిమతంతు సమ్యక్శకునంశుభశకునం స్యాద్యదితత్రాపితదానీమేవ యాత్రార్థదేతిమతం శకునస్వరూపంతుఅగ్రేవక్ష్యతే యద్యపిజ్యేష్ఠా నక్షత్రముత్తమేషుహస్తాదిషు వామధ్యమేషుశతభిషజాదిషువానోక్తం తత్రాప్యత్రోత్తమత్వేన స్వీకృతత్వాద్వధేయం॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై ముఖ్యమగునక్షత్రములనుఆయామునులకు నిష్టంబులగుకాలంబులనుజెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ అనూరాధానక్షత్రమందును జ్యేష్ఠయందు మూలయందును ప్రయాణమువెడలిన వారికి గార్యసిద్ధికరస్థిరమైయుండునన గానిర్విఘ్నంబుగ సిద్ధిగలుగునటుట - చిత్తమందెసంశయమునుంచకసిపుడిష్టసిద్ధిగలుగునని హైనమువెళ్లేటివారికి సర్వలాభంబులు చేకూరుననిమాండవ్యమహామునిమతంబనియు- గార్గ్యమహర్షిమతమ ఉషఃలమునందైనముబోపువారలకు నిష్టసిద్ధిగలుగుననియు- బృహస్పతిమతమెప్పుడును శకునములగుచున్నవోయప్పుడు ప్రయాణమువెడలుటలాభకరమనియు ఇట్లు శకునస్వరూపమును ముందు జెప్పబడుచున్నదనియు, జ్యేష్ఠానక్షత్రముత్తమమధ్యమనక్షత్రములలో గ్రహింపబడకపోయినన్చటను ఒహరించుటవలననుత్తమంబనియును తాత్పర్యము॥ *

(౨౦౧) మూ॥ ఆయుర్ద్రవ్యజయాన్యమిత్రకలహస్త్రీవ్యాధిబాగ్యోత్సవప్రాప్త్యప్రాప్తికరాః క్రమాచ్ఛుభఖగా యాత్రాగృహాదిస్థితాః । కూరాస్స్వామ్యఘతభూషణ రిపుభాగ్యైత్యర్థపీడామృతి క్రోధార్థవసుంధరాన్యముకరాస్స్యుర్గ్యాతు రేవాధ్వని॥ వ్యా ॥ అ॥ ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశభావేషుతత్తద్గ్రహస్థితి ఫలమాహ॥ ఆయురితి॥ యాత్రాగృహాదిస్థితాః ప్రయాణలగ్నప్రభృతి ద్వాదశలగ్నేషుసితాః శుభఖగాః గురుశుక్రపాపాయుతబుధః క్షీణచంద్రశ్చేతి శుభగ్రహాఃయాతుః ఆయుర్వృద్ధ్యాదికరాభవంతిప్రయాణలగ్నేఉక్తగుర్వాది శుభగ్రహాస్థితాశ్చేత్ యాతురాయుఃఆయుర్వృద్ధింప్రయాణ లగ్నాత్ ద్వితీయగతాః ద్రవ్యంలగ్న తృతీయేజయం చతుర్థే

స్నంపంచమేమిత్రబంధులాభం షష్ఠేకలహం సప్తమే స్త్రీలాభం అష్టమేవ్యాధిం నవమేభోగం దశమేవుత్సవం ఏకాదశేప్రాప్తిం ద్వాదశే అప్రాప్తించ స్వప్రాప్తించక్రమాద్దద్యుః క్రూరాస్సూర్యాదిపాపగ్రహాస్తు ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశభావేషుస్థితాస్సంతః క్రమాదాముమభిత్యాదికరాస్స్యుః యథా పాపాలగ్నగతాఃఆమయంరోగం ద్వితీయేభీతించోరాదిభయం జయం తృతీయే భూషణంచతుర్థేరిపుంశత్రుదర్శనం పంచమేభూలాభం షష్ఠేతు వైకల్యం సప్తమే పీడాం శరీరజాడ్యం అష్టమేమృతింమరణం నవమే క్రోధం దశమే [illegible] ఏకాదశే [illegible] ధరాంభూలాభం ద్వాదశేవ్యయం పదార్థక్షయంచేతిక్రమాత్ అర్థాయ [illegible] ర్దద్యుః॥ అ॥ ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశభావములయందు సూర్యాదిగ్రహస్థితివలనఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభగ్రహంబులగు గురుశుక్రబుధపూర్ణచంద్రులలోనెవ్వరు ప్రయాణలగ్నమందుండినను ఆయుర్వృద్ధిని లగ్నాద్ద్వితీయస్థానగతులైయుండినపుడు ద్రవ్యమును తృతీయస్థానగతులై యుండిరేని యశ్నమునుపంచమస్థానగతులైయుండిరేనిబంధులాభము షష్ఠస్థానగతులైయుండిరేనికలహమును సప్తమస్థానగతులైయుండిరేని స్త్రీలాభమును అష్టమస్థానగతులైరేనివ్యాధిని నవమస్థానగతులైరేని భోగమును దశమస్థానగతులైరేని యుత్సవమును - ఏకాదశస్థానగతులైరేనిఫలప్రాప్తిని - ద్వాదశగతులైరేని నష్టభావమును నీక్రమంబున ఫలంబులొసఁగనియును సూర్యాదిపాపగ్రహంబులు ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశలగ్నములయందుండిరేని- రోగము - భయము - భూషణలాభము- శత్రుదర్శనము- భూలాభము పదార్థక్షయ జాడ్యము- మరణము- కలహముఅనర్థనము భూలాభము పదార్థక్షయ మునునని ద్వాదశవిధఫలంబులనీక్రమంబున బ్రయాణకర్తకు మార్గమందుఁగలుగఁజేయుదురని తాత్పర్యము.

(౨౦౨) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతశ్శుభోర్థసుఖదోయోగాఖ్యఇందుంవినాలగ్నస్థామణిభూమిదౌశుభఖగౌమార్గేఽధియోగస్త్వయం। లగ్నస్థాత్త్రిశుభాయతింద్రసుఖదాయోగాధియోగస్త్వయం సౌమ్యాంకేంద్రగతాస్యుఃష్టఫలదాస్సామ్రాజయోగస్త్వయం॥ స్యా॥ యాత్రేతి॥ ఇందుంవినాచంద్రంహిత్వా-శుభః ఏకశ్శుభగ్రహోయాత్రాలగ్నగతశ్చేత్-అర్థసుఖదః- అర్థసుఖప్రదశ్శుభప్రదశ్చేత్ అయంయోగాఖ్యోయోగః శుభగౌద్వౌశుభగ్రహౌ లగ్నస్థౌయది - మార్గేఏవమణిభూమిదౌఫలదౌ అయమధియోగాఖ్యోయోగః త్రిశుభాః త్రయశ్శుభగ్రహాః లగ్నస్థాయది- ఇంద్రసుఖదాఃస్వర్గసుఖదా ఇత్యర్థః అయంయోగాధియోగః సౌమ్యాఃశుభగ్రహాః కేంద్రగతాః - లగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థాయది అభీష్టఫలదాః ఈప్సితఫలప్రదాశ్చారస్స్యుః చంద్రంహిత్వేయం

ఉపసర్గాతానుషంగః అయంరాజయోగస్స్యాత్॥ అ॥ ప్రణవిధయమైనయోగ
నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడువినాగా నేశుభగ్రహమైననుప్ర
యాణలగ్నమందుండెనేనియర్థసుఖకరుడగునని యు- ఇదియధియోగాఖ్యయో
గమనియు రెండుశుభగ్రహములు ప్రయాణలగ్నచతుర్థముననుండిరేని ప్రయాణిక
తకుమార్గమధ్యమందురత్నలాభభూలాభకరులగుదురనియు - ఇదియధి
యోగాఖ్యయోగమనియు మూడుశుభగ్రహములు లగ్నగతులైయుండిరేనిస్వ
గసుఖముతోసమగ్రసుఖమ్మును కలుగజేయుదురనియు ఇదియు యోగ
మనియు-నాలుగుశుభగ్రహములులగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థానములయందుం
డిరేనసర్వార్థప్రదులగుదురనియు నిదియు రాజయోగమనియు- చంద్రుడు
వినాగాననుసఫ్రాయము చెప్పబడినయోగములన్నిటియందునూహ్మ్యవనియు
ననితాత్పర్యము॥ ※

(౨౦౩) ము॥ జన్మాద్యాదిప్రసవఃపునర్జనవనవస్యస్తారకాశ్చంద్రయుగ్ధి
ష్ణ్యాంశతోగణ్యాస్సమాస్సర్వాశుభ ఫలాస్స్యుస్త్యాస్సతా నేకశః। తాసుత్రి
ద్వ్యచతుర్థపాదసహితాః సాజ్యాశ్చగాకంగుడంచాపిపూర్వలవణంచ హేమసతి
లంతచ్ఛేషపాదాశ్శుభాః॥ వ్యా॥ అథతారాబలమాహ॥ జన్మాదితి। జన్మరాశి
జన్మనక్షత్రాంశాదారభ్య చంద్రయుగ్ధిష్ణ్యాంతం చంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతంనవనవ
సంఖ్యాక్రమేణపునఃపునర్గణయేద్యాస్తారకాః తారాస్సుగసాంత్యాః అంత్యే
షుపరమమైత్రే ఇత్యర్థః తాః సమాస్సమతారాఃశుభఫలదాః సఫలదాభవంతి ఇ
తరాఃవిషమాస్తారక్ష విషమతారాః నశుభఫలదాః విషమాస్వపి కేభాంచిత్పాదా
నాంశుభఫలదత్వమస్తీత్యాహ॥ తాస్వితి॥ తాసుజన్మవిపత్ప్రత్యక్నైధనాదివి
షమతారాసుక్రమాత్ త్రిద్వ్యచతుర్థద్వితీయాః పాదాస్స్యాజ్యాః అయంభా
వః- జన్మతారాయాంతృతీయపాదః విపత్తారాయామాద్యపాదః ప్రత్యక్తారా
యాంచతుర్థపాదః నైధనతారాయాంద్వితీయపాదస్త్యాజ్యః జన్మతారాతంశా
కవిపదార్తాయాంగుడంప్రత్యక్తారాయాంలవణంనైధనతారాయాంసతిలంతిల
సహితంహేమసువర్ణదానందానవిషయంస్యాదేవంచేత్తచ్ఛేషపాదాశ్శుభా
స్స్యుః॥ అ॥ తారాబలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మనక్షత్రము మొదలుచం
ద్రుడుండునక్షత్రమువరకు పలుమారుతొమ్మిదినక్షత్రములుగణనచేయవలయు
ననియట్లు గణనచేయగానవితారలగునట్టి తారలలో పరమమైత్రమనగా నవతా
రతో గూడసమతారలుశుభఫలములనియుం- మిగతజన్మవిపత్- ప్రత్యక్- నై
ధనములనెడినవమాతిరిక్తవిషమతారలునిషేధవిషయములనియు - నిట్లువిశే
షింపబడినజన్మాదినైధనాంత విషమతారలలో జన్మతారయందుతృతీయపా

దమువిపత్తారయం దాద్యపాదము ప్రత్యక్తారయందునాలవపాదము వైనాశిక తారయందు రెండవపాదమున శుభకరములు గానిపాదములనునిషేధింపగా శేషించిన పాదములు దానపూర్వకముగ యాత్రోపాదేయములనియు నదియెట్లనిజన్మతారకు శాకదానమును విపత్తారకుడగుమును ప్రత్యక్తారకులవణమును వైనాశిక తారకును నువ్వులతో గూడినసువర్ణమును దానముచేసి చెప్పినపద్ధవ్యతిరిక్తపాదములుశుభకరములగుననియు తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౦౪) మూ॥ షష్ఠైకాదశసప్తమాద్యదశమేష్విందుః ప్రతీయే శుభస్తారాచంద్రబలం ద్వితయం గణయేజ్జన్మాదిచంద్రాంతతః । యాత్రాదిష్వథ చేద్ద్వితీయనవమే పక్షే సితే శీతగుః కృష్ణే త్వష్టచతుర్థరంధ్రసహితస్త్విష్టో త్ర నాన్యేశుభః॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రబలమాహ. షష్ఠే ॥ ఇందుశ్చంద్రః షష్ఠైకాదశసప్తమాద్యదశమేషు ప్రతీయే చ స్థితశ్చేత్ శుభః శుభకరో భవతి ఇదం శ్లోకద్వయోక్తం తారాబలం చంద్రబలం జన్మాదిజన్మనక్షత్రరాశిమారభ్య చంద్రాంతతః చంద్రనక్షత్రచంద్రరాశిపర్యంతం విగణయేత్ తారాబలేజన్మనక్షత్రమారభ్య చంద్రనక్షత్రపర్యంతం చంద్రబలేజన్మరాశిమారభ్య చంద్రరాశిపర్యంతమితి వివేకః॥ మతాంతరమాహ॥ పక్షఇతి॥ పక్షే పక్షే శుక్లపక్షే పంచమే ద్వితీయనవమయోశ్చస్థితోపి శశీ యాత్రాదిషు ఉదిశబ్దేన సకలశుభకర్మస్వపి శుభః - కృష్ణే కృష్ణపక్షే అష్టచతుర్థరంధ్రే ఉదశసు ద్వాదశచతుర్థాష్టమేషు శుభ ఇత్యన్యాచార్యమతం॥ అ॥ చంద్రబలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మరాశిమొదలు చంద్రుడుండు రాశివరకు గణనచేయగా చంద్రుడు జన్మరాశియందును - జన్మరాశికి తృతీయషష్ఠైకాదశసప్తదశమరాసులయందు నుండినని శుభకరుడనియు తారాబలవిషయమై జన్మనక్షత్రము మొదలు చంద్రస్థితనక్షత్రమువరకును జంద్రబలవిషయమై జన్మరాశిమొదలు చంద్రస్థితరాశివరకు గణనచేయవలయునని గ్రంథకర్తయభిప్రాయము మతాంతరంబట్లనిన శుక్లపక్షమందు పంచమద్వితీయనవమస్థానములయందును కృష్ణపక్షమందు ద్వాదశచతుర్థాష్టమస్థానములయందు నున్నచంద్రుడు సకలశుభకర్మలవిషయమై శుభకరుడని గ్రంథాంతరాభిప్రాయము॥ ❋

(౨౦౫) మూ॥ తల్లగ్నేగమనం నచేన్నరపతేః ఛత్త్రాదిసంచాలయేన్నిత్యే త్వత్రగృహం పితృగ్రహసురాన్ సంపూజ్య తద్దిక్స్థితమ్ । ఏతస్మిన్గమనం త్రిరాత్రమవధిః పశ్చాద్వ్రజేత్స్వం గతైర్విప్రాదిర్విపు తండులాద్యపినయేత్ స్వాత్త్వేంచ రాత్రావధిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ నిర్గమనలక్షణమాహ॥ తల్లగ్నఇతి॥ తల్లగ్నే బలయుక్తలగ్నే గమనం న చేత్ న సంభవతి యది - తదా - నరపతేః రాజా పితృగ్రహసురాన్ - పితరః ప్రసిద్ధాః గ్రహాః సూర్యాదయః సురాః గృహదేవ

టీ॥ తాఙ్కించతద్దిత్వతింయాందిశంగమిష్యతి తద్దిగధిపతించసంపూజ్యఖడ్గా దిఆదిశబ్దేన ఛత్రచామరాది రాజచిహ్నం గృహ్యాతేమిత్రైస్సమిత్ర గృహం బంధుగృహంప్రతిసంచాలయేత్ బంధుగృహేస్థాపయేదితియావత్ పిత్రాఙ్ సంపూజ్యేత్యనేన అభ్యుదయికంశ్రాద్ధం కర్తవ్యమితిగమ్యతే ఏతస్నిర్గమనమి త్యుచ్యతే ఏతస్యత్రిరాత్రమవధిః పశ్చాత్త్రిరాత్రానంతరం మంగళస్నానాద్యా దిభిః సహాద్రవజేదిలరాజ్ఞామయంవిధిఃవిప్రాదిః ఆదిశబ్దేనవైశ్యశూద్రయోర్గ్రహణంవసుతండులాదివిప్రాణాం వసుహిరణ్యంవైశ్యానాం తండులంశూద్రాణాంవస్త్రాదికమిత్యాదిశబ్దార్థః నయేత్నిక్షిపేత్ ఏతేషాంనిర్గమనస్య పంచ రాత్రావధిఃపంచరాత్రంఅవధిర్యస్యతత్ తథోక్తంశేషంసమానమ్ ॥ అ ॥ నిర్గ మనమునకులక్షణమును జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ పూర్వోక్తక్రమంబుగబలయుక్తమగులగ్నమందు దైనముఖ్యోవుటకనుకూలించనియెడల నట్టిసమయంబునక్షత్రియుడభ్యుదయికశ్రాద్ధముచేసి సూర్యాదినవగ్రహంబులనిష్టదేవతలనేదికును గూర్చిపైనముపోవదలచియున్నాడో యాదిగధిపతిని భక్తితోడబూజించి రాజచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాదులగైకొని బంధుసమూహంబుతోవెడలి యాఛ్ఛత్రచామరంబులబంధుగృహంబుననునిచి యనంతరంబుపైనముబోవచ్చునిదియనిర్గమనంబుదీనికిమూడురాత్రులవధియనివిప్రులుక్తక్రమంబుననిర్గమనము జేయునెడల స్వర్ణమునువైశ్యులుబియ్యమునుశూద్రులువస్త్రములు మొదలైనవానినిబంధుగృహంబుననునిచిపంచరాత్రపర్యంతముక్షత్రియులుతప్పబ్రాహ్మలు మొదలగువారుపైనముబోవచ్చునని తాత్పర్యము॥ ✽

(౨౦౬) మూ ॥ భారద్వాజమయూరచాషనకులాముఖ్యాస్తథామఖ్యాఃఖగాస్తేషాంచోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిః సమ్యక్సమీపస్థితిః । ఏకస్యైవగతిశ్శుభాథయుగపన్నైవశోభరోః స్వేర్గ్య స్తార్క్ష్యక్షీర సృగాలకుక్కుటశునాం వామాగతిస్త్వర్ధదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథయాత్రాయాంశుభశకునాన్యాహ॥ భారద్వాజేతి ॥ ముఖ్యాఃప్రసిద్ధాః భారద్వాజవయూరచాషనకులాఃఅముఖ్యాః కాకాదయశ్చమేఖగాఃపక్షిణః తేషాంచోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిస్సమ్యక్ అస్థలనేనసమీపే అసతిదూరేస్థితిశ్చశుభాఏకస్యైవభారద్వాజాదినా సహ్యతమస్యఏకస్యైవగతీః ప్రదక్షిణాదిగతిశ్శుభా - అథయుగపదేవడభయోః ఏకజాతీయయోః పక్షిణోర్గతిశ్చేన్నైవశుభదా - తార్క్ష్యక్షీగసృగాలకుక్కుటశునాంతార్క్ష్యోగరుడః॥ ని॥ గరుత్మాఙ్ గరుడస్తార్క్ష్యఇత్యమరః - క్షీరఃపక్షివిశేషఃసృగాలోజంబుకః - కుక్కుటఃప్రసిద్ధః - శ్వాశునకః- ఏతేషాంతువామాగతిః సవ్యగతిఃఅర్థదాప్రయాతురితి శేషః ॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమైశుభశకునములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రసిద్ధంబులగు- భారద్వాజము- నెమలి-జెముడుకాకి-

ముంగిసఇవిమొదలగువానియొక్కరియు నముఖ్యములగుకాకాదులయొక్కయు ప్రదక్షిణగమనమునూర్ధ్వక్రమమును సమీపస్థితియుశుభకరంబనియును- ఉక్తభాం ద్వాజాదిపక్షులలోనొక్కొకటిగావచ్చిననేనిశుభకరంబనియు - రెండేసిగాజేరివచ్చిననేనియుశుభకరంబనియు- గరుడపక్షి- పాలపక్షి-నకరి-కోడి-కుకరివీనియొక్కరి వామగమనము శ్రేష్ఠమనగా గుడినుంచియెడమపకరికువచ్చేనేనిప్రయాణకర్తకుధనప్రదమనియు తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౦౭) మూ॥ భౌమేచోష్ణకరే ప్రయాణసమయాత్ కేంద్రే త్రికోణాష్టగే రక్తోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణమ్ । కృష్ణాంగారసమీక్షణం రవిసుతే కేతౌ కబంధేక్షణంస్వర్భానావురగేక్షణం ప్రథమతో మార్గే ప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథలగ్నాదిగతపాపగ్రహవశాద్భవిష్యదవశకునాన్యాహ ॥ భౌమఇతి ॥ భౌమేఅంగారకే ఉష్ణకరేసూర్యేచ ప్రయాణసదనాత్ యాత్రాలగ్నాత్ కేంద్రత్రికోణాష్టగే కేంద్రాణి లగ్నచతుర్థసప్తమదశమాని-త్రికోణంపంచనవమేఅష్టమం లగ్నాదష్టమస్థానంచ ఏతేషాం అన్యతమేస్థానే స్థితేసతిరక్తోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణం రక్తం ఉగ్రంభయంకరం తచ్చతదాయుధం- అథవారక్తాయుధం ఉగ్రాయుధం చఘోరవాక్యం- జటిలోజటాధారీ - ప్రవ్రాజకోయతిః - ఆదిశబ్దేనపాషండాదయఃఏతేషామన్యతమస్య - ఈక్షణందర్శనం- రవిసుతేశనౌ - కేంద్రత్రికోణాష్టకేసతి- కృష్ణాంగారసమీక్షణంనీలాంగారదర్శనం - కేతౌసితేసతికబంధేక్షణం - కబంధః శిరోరహితజంతుః - తస్యఈక్షణందర్శనం స్వర్భానౌరాహావాస్థితేయది ఉరగేక్షణంసర్పదర్శనం- ప్రయాతుఃజనస్య ప్రథమతోమార్గభవేదితి సర్వత్రప్రబోధ్యం ॥ అ ॥ ప్రయాణలగ్నాదులనుబొందిన పాపగ్రహవశమువలనగలుగబోయెడియవశకునముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యాంగారకులుప్రయాణలగ్నమునకు - ౪ - ౭ - ౧౦ - గీ ఈచోట్లనుండెనేనిపక్తాయుధముఉగ్రాయుధము- కఠినవాక్యశ్రవణము- జటాధారి - యతీశ్వరుడు- పాషండులు మొదలైనవానిదర్శనము - శనైశ్చరుడు - లగ్నపంచమనవస్థానగతుడైయుండెనేని నల్లబొగ్గుదర్శనము - ఈచెప్పబడినస్థానములయందు రాహువుండెనేని సర్పదర్శనము- కేతువుండెనేని కబంధదర్శనము పైనముబోవుజనునికి త్రోవయందు ముందుగానని తాత్పర్యము- ❋

(౨౦౮) మూ ॥ శుక్రేపూర్ణనిశాకరేచశశిజే కేంద్రత్రికోణాన్వితే పుణ్యస్త్రీశుభగపూర్ణకుంభయుగళంజీవేతువిప్రద్వయమ్ । భానౌధామిసుతే ప్రయాణసదనాల్లాభత్రిషష్ఠాన్వితే - తేజాశ్చైవఫలేక్షణం రవిసుమార్గేమయూరేక్షణం॥ వ్యా॥ అ॥ లగ్నాదిగత శుభగ్రహవశాద్భవిష్యచ్ఛుభశకునా

న్యాహ ॥ శుక్రశశి ॥ శుక్రః పూర్ణశశీ సంపూర్ణ చంద్రే చంద్రస్యాగక్త్యర్థః ధ్వర్థ-పూర్ణగ్రహణం శశిసుతే బుధేచ - కేంద్రత్రికోణాన్వితే పుష్యత్స్ర ఖగపూర్ణ కుంభయుగళంప్రత్యగ్రః జీవితభర్తృకా - ఖగాగరుడాదయః పూర్ణకుంభయుగళం పూర్ణకలశద్వయం జీవే గరౌ కేంద్రాదిగతే యది - విప్రద్వయంభానోసూర్యస్యభూమిసుతే అంగారకేవా - ప్రయాణసదనాత్ యాత్రాలగ్నాత్ - లాభత్రిషష్ఠాన్వితే - ఏకాదశత్రిషష్ఠాన్వితే యది - తేజఃదీప్యమానాగ్నిః జాషకాకవిశేషః ॥ ని ॥ అథ జాషకీడపిఃశ్యామః - ఫలానిమాతాదీని తేషామీక్షణం విధుతే శనౌ లాభత్రిషష్ఠాన్వితే యది మార్గేమార్గమధ్యేమయూరేక్షణంమయూరదర్శనం ప్రయాతుర్భవేదితి శేషః ॥ అ ॥ లగ్నాదిస్థానమును బొందియున్నశుభగ్రహవశమువలనగలుగబోయెడి శుభశకునములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుక్రుడు పూర్ణచంద్రుడుబుధుడు వీరలు లగ్నాత్తర్ధపంచమ- సప్తమ- నవమ- దశమ స్థానగతులయియుండిరేని సుత్తైదువ గరుడాదులు జలాదులచేత బూర్ణమైయుండుకుంభయుగళము వీనియొక్క దర్శనము - బృహస్పతియును త్తలగ్నాదిస్థానగతుడైయుండెనేని యిద్దరుబ్రాహ్మణులయొక్క దర్శనమును సూర్యాంగారకులు ప్రయాణలగ్నమ్మునకు త్రిషష్ఠైకాదశ స్థానగతులైయుండిరేని ప్రజ్వలించుచున్న యగ్నియు జెముడు కాకిమామిడిపండు మొదలయినవాని దర్శనము శనైశ్చరుడు లాభతృతీయషష్ఠగతుడైయుండెనేని మార్గమధ్యమందు నెమలియొక్క దర్శనమునీక్రమంబుగ శుభశకునములగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౦౯) ము॥ ప్రాగాదౌశని వాసరాదిగదిత సూరాదయో ష్టాగ్రహాఃనాగానాగన గానధినిశినభోనా దోషః సోనాడికాః హానిప్రీతిదురుక్తిబంధుకనకస్త్రీ గ్లానిస్థాపార్తి దాత్రోతుః క్రోష్టుకుతేత్యు తేషుబినంవృత్త్యస్సదాగోష్ఠుతం॥ వ్యా॥ అ॥ క్షుతకోష్టుకి యోశ్ఛలము హా॥ ప్రాగాతా పితి సూర్యాదయః సూర్యప్రభృతిర హోవ్యంతా అష్టౌగ్రహాః శనివాసరాదిప్రాగదౌప్రాగాద్యష్టదిక్షు నాగా నాగనానాఘటికా సంఖ్యాభేదేన సంచరంతిగతాః ప్రాచీనైసుక్తాః తాద్యశాస్సూర్యాదయః క్షుతెక్రోష్టురుతేచక్రయాత్హానిప్రీత్యాది ఫలదాభవంతి అసేనైతదుక్తంభవతి సూర్యశ్శని వాస(రా)చ్యాంనాగాంస్త్రింశత్ ఘటికాః సంతిష్ఠతేతద్రాత్రౌ చంద్రఆగ్నేయాం నాగాస్త్రింశద్ఘటికాఃభౌమః ఆదిత్యవాసరేదక్షిణస్యాందిశినగాః త్రింశద్ఘటికాబుధః నైరృత్యాంఃధి ఆదిత్యవాసరే రాత్రౌత్రింశద్ఘటికాః సోమవాసరేదివారాత్రౌషష్టిఘటికాః మిళిత్వానవతిఘటికాః గురుపశ్చిమే భౌమవాసరేదివారాత్రౌవసిశిపంచాశద్ఘటికాఃశుక్రోభౌమవాసరేరాత్రౌశిష్టాః దశఘటికాః బుధవాసరేదిరాత్రింశద్ఘటికాః మిళిత్వావాయవ్యాంనభఃచత్వారింశద్ఘటికాఃశధ

నిరుదీచ్యాం వాదః బుధవాసరే రాత్రౌ । త్రింశత్ గురువాసరే పంచాశత్ మిళి-
త్వా అశీతిఘటికాః రాహుర్దిశాన్యాం దిశి సభః గురువాసరే దశ శుక్రవాసరే ష-
ష్టిఘటికాః మిళిత్వా సప్తతిఘటికాః సంచరంతి శేషః - సర్వత్ర సూర్యాద్ప్రా-
చ్యాం స్థితే సతి శ్రోతుః తేవా తత్సుతేవా యదిశ్రోతుః సిలేసిః - చంద్రే స్థితే వాయు
దిప్రాప్తిః భౌమే షుధూలిత్రేః - దుర్వార్తా - బుధే బంధుబంధులాభః గురౌ కనక-
సువర్ణలాభః శుక్రే స్నానాన్న సౌఖ్యాన్నభోజనం - శనౌ తాపః - రాహౌ వా-
ర్తిః పీడా ఏకాదశతిథౌ క్వా - గోళ్ళుతంతు శ్రోతుః స్వస్య మృత్యోః మరణం ప్ర-
దఫభవతి అల్పమతిః స్త్రగ్గా॥ అ॥ ప్రయాణము వేషయమ్మైదిగ్భేదములచేత తుమ్మున
కరకూతలకు ఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యచంద్రాంగారకబుధబృ-
హస్పతిశనైశ్చర రాహువులు శనివారాదిగ శుక్రవారమువరకు దివారాత్రు-
లు తూర్పు మొదలీశాన్యాంతమువరకు గడియలు ౩౦-౩౦-౩౦-౫౦-౫౦-౮౦-౧౩౦-
౧౮౦-ఈసంఖ్యాక్రమంబుగ నాల్గుకరకరగ్రహము నాల్గుకరకరయందు
సంచరించుచుండును గాన నీసూర్యాదిగ్రహంబు లాయాదిక్కుల యుండును
నప్పుడు తుమ్మగాని - నకరకూతగాని వినబడెనేని ప్రయాణాదులకు పోవువారికి
సుప్రీతిదుర్వార్తాశ్రవణము - బంధులాభము స్వర్ణలాభము సౌఖ్యాన్నభోజ-
నము తాపము మనఃపీడ యీసఫలంబులు క్రమంబుగ గలుగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౧౦) మూ॥ భాగ్యశ్రీజయ యుద్ధలాభగమన క్షేమార్తిపీడర్థకృ-
త్ప్రాగ్రికాదివ్యధరోర్ధ్వయోరపి సద్గాశ్రోతుః క్రమా ద్గౌళివాక్ ।లక్ష్మీర్మూ-
ర్ధ్నిగళే చ మిత్ర ముదర పుత్రం చ పార్శ్వ ముదం కట్యాం వాహన వర్ధ మేష్యతి
పదే గౌళిప్రపాతే ఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ గౌళివాక్పతనయోః ఫలము॥ హా॥ భాగ్యేతి॥
గౌళివాక్ గౌళిగృహగోధికా - తస్యాః వాక్ ప్రాగాదిషు ప్రాగాద్యష్టదిక్షు అ-
ధరోర్ధ్వయోః శ్రోతుః క్రమాద్భాగ్యాది ఫలకృద్భవేదితి యోజనా అయమర్థం
గౌళివాక్ ప్రాగ్యాం చేత్ శ్రోతుః భాగ్యకృత్ ఆగ్నేయ్యాం శ్రీకృత్ - దక్షిణ-
స్యాం జయకృత్ - నైరృత్యాం యుద్ధకృత్ ప్రతీచ్యాం లాభకృత్ - వాయ-
వ్యాం గమనకృత్ - ఉదీచ్యాం క్షేమకృత్ - ఈశాన్యాం ఆర్తికృత్ - భూమౌ పీ-
డాకృత్ - స్వస్యోర్ధ్వభాగే చేత్ - అర్థకృత్ - శ్రోతురిత్యన్వయః అథప-
తనఫలమాహ - గౌళిప్రపాతే మూర్ధ్ని శిరసి చేత్ - లక్ష్మీః గళే చేన్మిత్రం బం-
ధులాభం - ఉదరే పుత్రం పుత్రలాభం పార్శ్వ ముదం సంతోషం కట్యాం వాహ-
నం పదే పాదే అర్థం చేష్యతీతి ఫలమవగంతవ్యం॥ అ॥ బల్లిపాటునకు పలుకు-
నకు సుఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వాదికరు మొదలీశాన్యమువరకు నేని
మీదిదిక్కులయందును గ్రాధః ప్రదేశములయందు బల్లిపలుక చూడగా నట్టి
సమయంబున ప్రయాణాదులకు పోవువారికి భాగ్యము సంపద జయము యుద్ధము

లాభముగమనము క్షేమము దుఃఖము నిదియు ధనము నీదశవిధఫలములు క్రమము గనాకాశ కర్కస్థానమునకు నొకొక్క కాకి ఫలము చెప్పవలెను నీయును హానము నకుఫలం జెప్పవలెను సువందుపడెనేని మైశ్వర్యము కంఠమందు బంధులాభము-ఉ దరమందు ప్రలాభము పార్శ్వమందు సంతోషము కట్స్థానమందు వాహనము కాళ్ళ యందు ధనము నీఫలంబులం బొందుదురనియభిప్రాయము॥ *

(౨౧౧) మూ॥ ఆదిత్యస్థితసిద్ధకాలనియమాః ప్రాగాదిదిక్షుక్రమా త్పాదోనం ఘటికాచతుష్టయచరాః కాకాః పదంత్యాగతం । లాభారాతివినా శనప్రియజనప్రాప్త్యర్థవృష్ట్యాహవప్రాణానాం త్వల్పభయం తు కాకమిథునం రోగాతికృచ్ఛ్రస్య చ॥ వ్యా॥అ॥ కాకరుతస్యఫలమాహ॥ ఆదిత్యేతి॥ ఆదిత్యే వస్థితో యః కాలః తేనసిద్ధో నియమః - నియమో స్థాపనం తేతథోక్తాః పాదో నయంథా ఘటికాచతుష్టయచరాః కాకాః వాయసాః ప్రాగాదిదిక్షు ప్రాగాద్యష్టదిక్షుక్రమాత్ లాభారాత్యాద్యాగతం భవిష్యత్ఫలం వదంతి ఏతదుక్తం భవతి అయం భావః కాకాః ప్రాచ్యాం స్థితాస్సంతః లాభం ఆగ్నేయ్యాం అరాతివినాశం శత్రునాశనం దక్షిణస్యాం ప్రియజనప్రాప్తిం బంధులాభం నైరృత్యాం అర్థం పశ్చిమే వృష్టిం వాయవ్యాం ఆహవం యుద్ధం ఉదీచ్యాం ప్రాణానాం త్యాం ప్రాణహానిం - ఈశాన్యాం అల్పభయమితి క్రమాద్వదంతీతి - కాకమిథునం కాకమైథునం తు పశ్యతాం జనానామితి శేషః - రోగాతికృత్ రోగజన్యపీడాకారి భవేత్॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై కాలదిగ్భేదముల చేత కాకికూతకు ఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పుమొదలు ఈశాన్యమువరకు నెనిమిదిదిక్కులయందు కాకులు సూర్యోదయము మొదలు అస్తమానమువరకు నొకొక్క దిక్కునందు మూడుగడియలు చొప్పున గుంపుగూడి కూయుచున్నవై ప్రయాణాదులకు బోవువారికి యీకాకులానుసారఫలములు గలుగజేయుగాన నుదయానంతరము మూడుగడియవరకు తూర్పుననుండెనేని ప్రయాణికులకు లాభమును మూడుగడియలపిమ్మట మూడుగడియవరకు ఆగ్నేయంబుననుండెనేని శత్రునాశనమును దక్షిణంబుననుండెనేని బంధులాభమును నైఋతిదిక్కుననుండెనేని ధనమును పశ్చిమంబున వర్షమును వాయవ్యమున అర్థమును ఉత్తరదిక్కుననుండెనేని ప్రాణహానియు- ఈశాన్యంబుననుండెనేని అల్పభయమును ఈక్రమంబున ఫలముల నిచ్చుననియు కాకమైథునదర్శనమాయెనేని తప్పక వ్యాధికరంబగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౧౨) మూ॥ లక్ష్మీం లక్షణలక్షితక్షితిపతిః క్షేత్రేషు దండేక్షణం పక్షి స్వామినమీహయా స పక్షకులకస్సౌభ్రాతృకంప్రేక్షణమ్ । రుద్రాక్షక్షితిపాలకోపకరణస్సౌదేవయుగ్మేక్షణం క్షేమకరం ప్రయాణసమయే యాతుశ్చసు క్షేత్రం చ॥ వ్యా॥అ॥ ప్రయాణే శుభశకునాంతరమాహ॥ లక్ష్మీమితి॥ లక్ష్మీం లక్ష

ణలక్షితత్పతాకే కేతుదండేక్షణం లక్ష్మ్యాత్తుణలక్షితః లక్ష్మ్యా లక్షణైః లక్ష్మీచి-
హ్నైః సువర్ణమౌక్తికాదిభిః లక్షితం యుక్తం - మణిఖచితభూషణాదికం అథ
వా లక్ష్మీలక్షణాని ఛత్రచామరాదీని - తైర్లక్షితః ప్రకాశితో యః క్షితిపతీ రాజా
క్షితిపః ఇక్షుదండాః తేషామీక్షణం దర్శనం - పక్షస్వామిషు హేలాత్పోః ప్ర
షభః పక్షికులకం కేషాంచిత్పక్షిణాం సంఘః పత్త్రం వా ధృత్వా ఇతి పాఠే పత్
త్రసంఘః - అక్షతాః రక్తపీతాద్యక్షతాః తేషాం రక్షణం రుద్రాక్షక్షితిపాల
కోపకరణత్వాదేవ యుగ్మేక్షణం రుద్రాక్షాః ప్రసిద్ధాః క్షితిపాలకానాం రా
జ్ఞాముపకరణాని ఛత్రచామరాందోళికాసనదిత్యాదీని బ్రాహ్మణౌ తయోః
యుగ్మం ఏతేషామీక్షణం ప్రయాతుః క్షిప్రం శీఘ్రం శుభకరం చేద్యాతుః సు
క్షేత్రదం భూలాభదం చ భవేదితి శేషః॥ అ॥ మరల శుభశకునముల జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ లక్ష్మీచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాందోళికాదులచే ప్రకాశించుచున్న భూ
పాలుడు - పాలు చెఱుకుగడలు గరుడపక్షి వృషభము పక్షుల సంఘము తేనె అక్ష
తలు రుద్రాక్షలు ఛత్రచామరాందోళికాదులు ఇద్దఱు బ్రాహ్మణులు వీని దర్శనము
ప్రయాణసమయంబున గలిగెనేని ప్రయాణకర్తకు క్షేమమును భూలాభమును గ
లుగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౩) మూ॥ వేశ్యామంగళఘోష వాక్యకుసుమచ్ఛత్రప్రదీప్తానల
స్నిగ్ధాన్నాంబుజరత్నశుభ్రవసనస్త్రీ మద్య భాండధ్వజాః । గోవేదధ్వనిలా
జపూర్ణకలశ శ్రోత్రానుకూలస్వనద్రవ్యాజ్యాంబుచరాః ప్రయాణసమయే
దృష్టాస్సుఖార్థాన్నదాః॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రయాణే శుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ వే
శ్యేతి॥ వేశ్యా వారస్త్రీ మంగళఘోషా మృదంగాదిధ్వనయః వాక్యాని మంగళ
వాక్యాని కుసుమాని సుగంధపుష్పాణి ఛత్రమాతపత్రం ప్రదీప్తానలః జ్వలద్వ
హ్నిః స్నిగ్ధాన్నం శాల్యన్నం అంబుజాని పద్మాని రత్నాని మౌక్తికం ప్రవాళాదీ
ని శుభ్రవసనాని ధౌతవస్త్రాణి స్త్రీ సువాసినీ మద్యభాండః సురాఘటః ధ్వజాః
పతాకాః కించ గౌః ధేనుః అనడ్వాన్వా - వేదధ్వనిః వేదఘోషః లాజా పూర్ణక
లశాః ప్రసిద్ధాః శ్రోత్రానుకూలస్వనః వీణాదిధ్వనిః శివకథాదిర్వా ద్రవ్యా
ణి యాని కాని చిన్మంగళద్రవ్యాణి ఆజ్య అంబుచరా మత్స్యాదాః ఏతే ప్రయా
ణసమయే దృష్టాస్సంతః సుఖార్థాన్నదాః సుఖదా అర్థదా అన్నదాశ్చ భవం
తి యాతురితి శేషః గమ్యమానార్థత్వాదప్రయోగః॥ తా॥ వేశ్యాస్త్రీ మద్దెల
మొదలగు వాని ధ్వనులు మంగళవాక్యశ్రవణము వాసనగల పుష్పములు గొ
డుగు అగ్నిజ్వాలలు సన్నబియ్యపన్నము కమలములు ముత్యములు ప్రవాళాదులు
శుభ్రముగా నుదుకబడిన వస్త్రములు ముత్తైదువ సారాయికుండలు టెక్కె ము
లు పశువులు వేదఘోషము పేలాలు పూర్ణకలశములు శ్రోత్రానందకరంబగు ధ్వ

సుతీవ్రగా శ్రీప్రతిపాదకఫలు మంగళద్రవ్యములు నెయ్యి మత్స్యములివిమొదలైన వానియొక్క దర్శనము ప్రయాణకాలమందాయెనేని సుఖమును ధనమును ప్రాప్తమ్మును కలుగునటు॥ ❀

(౨౧౪) మూ॥ పుణ్యస్త్రీ పురుషాన్వితా స్వపురతః పుత్రాన్వితా వా గతా చైవం గౌమృగశృంగ వానర రురు శ్వాశ్వాండజా భోగదాః । యద్వా ద్వాహాగతాః ప్రయాతృసుఖకృత్పత్నీ సుపుత్రార్థదాః సర్వం వస్తు సితం శుభం యది భవేత్కృష్ణం తు నస్త్రావికః॥ వ్యా॥ పుణ్యస్త్రీ రితి॥ పుణ్యస్త్రీ సువాసినీ పురుషాన్వితా స్వపతి నా సహితా అథవా పుత్రాన్వితా సతీ వా. స్వగపురతః ప్రయాతురగ్రతః ఆగతా యది పతేత్ గో మృగో గవయః - శృంగాద్యనేక పాః - వానరః కపిః రురుః మృగవిశేషః శ్వా శునకః - అశ్వస్తురగః అండజాః ప్రసిద్ధాః పక్షిణశ్చ - స్వపురతః ఆగతా ఉపభోగదాః సుఖదా భవంతి - ఏవముద్వాహాగతా వివాహార్థం యే గచ్ఛంతి తేషాం తః - అభిముఖగతిర్వా సాగతాః పత్నీ సుపుత్రార్థదాః పత్నీం సుపుత్రానర్థం చ దదాతీతి తత్ర థోక్తా- న్యూతి చ బహుశస్త్యాశయే నాహ సర్వం వస్తు వా సితం శ్వేతం యది శుభం ప్రయాణసమయే శ్వేత వస్తుమాత్రం శుభకరం కృష్ణవస్తు అప్రయోజకం సుశుభకరంక దాచిన్న ష్టమిత్యర్థః॥ తా॥ ముత్తైదువ పెనిమిటితో గాని పుత్రులతో గాని కూడి ప్రయాణము వెళ్ళువారికి నెదురుగవచ్చినను గుఱ్ఱము కోతులను రువను మృగము శునకము అశ్వము పక్షులు ఎదురుగవచ్చినను శుభకరంబనియు వివాహమునకు బోవువారైవచ్చుచుండిరి పత్నీసుపుత్రార్థప్రదములగుదురనియును- ముఖ్యంబేమనన్ దైనను పోవు వారి కెల్లను వస్తునగపడెనేని శుభకరమనియు నల్లని వస్తువ శుభకరంబనియు నున్నది॥ ❀

(౨౧౫) మూ॥ జంతూనాం శ్రుతితాడనే సతి తయోర్మధ్యే తు తేరోదనే క్రోధే సావి విషాణపుచ్ఛదశనే దంతక్షతే మైథునే । ప్రసారేపి చ బంధనే ... దృష్టే చ కోలాహలే ప్రాణత్యాగసిరో నాతి సమయే హానిః ప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అథాశుభకునాన్యాహ॥ జంతూనామితి॥ జంతూనాం యేషాం కేషాంచిజ్జంతూనాం శ్రుతితాడనే శ్రోత్రతాడనే సతి - తయోర్మధ్యం తో ... సతి వత్సు తేయస్య కస్యచిజ్జంతోః తు తేపి రోదనే సతి క్రోధే చ పాద విషాణ పుచ్ఛదశనే పాదాశ్చ పాదాశ్చ విషాణాని శృంగాణి చ పుచ్ఛానాం లాదయ శ్చ పాద విషాణ పుచ్ఛం ప్రాణ్యంగత్వ దేకవద్భావః- ఏతేషాం దశనే భక్షణే సతి చ దంతక్షతే యస్యకస్యచిజ్జంతోర్దంతభక్షణే సతి తథా మైథునే సతి చ ప్రసారే మూత్రపురీషోత్సర్జనకాలే॥ సి॥ మూత్రం ప్రసాపడచ్చాం ఇత్యమరః॥ బంధనే సిగ్బంధ నసమయే చ స్వపురతః ప్రయాతురగ్రతః కోలాహలే దృష్టే సతి చ ప్రాణత్యా

గకాలేనిర్బంధనకాలేపిచా కాలేవ ప్రయాతుః హానిర్భ వేత్ కస్యచిజ్జంతోరితిస ర్వత్రాధ్యాహారః॥ అ॥ అశుభ శకునములజెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ గమనకాల మందేజంతువులుగాని చెవులుతాడించినను రెండుజంతువులకు బరస్పరకల హముగలిగినను ఏజంతువులయొకటి గానికొమ్ములుపాదములుపుచ్ఛములుదంత ములువిరిగిపడినను మైథునముగానియేజంతువుల మూత్రపురీషోత్సర్జనముగాని యొకానొకజంతువునిర్బంధముగాని ప్రయాణముపోవుజనులకెదుటగలిగినేని ఆ జనులకుహానిగలుగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౮) మూ॥ వస్త్రాదిస్ఖలనేగురుక్తిసమయేగతాఽదిపాతేభయే స్తంభాద్యైరపిఘాతనేకృతశనారోగాన్వితేవాతథా । భుక్త్వాహేజనగన్య తామితిజనైర్నిర్బంధహస్తగ్రహే ప్రత్యాహ్వనిఘా ప్రయాణసమయే రో గః ప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అశుభశకునాంతరాణ్యాహ ॥ వస్త్రాదీతివ స్త్రాదిస్ఖలనే ప్రమాదాద్వస్త్రపుస్తకాదీనాంపాతెఅసిశబ్దేనస్వకీయం యి త్రించిద్వస్తుగమ్యతె దురుక్తిసమయే దుర్వాక్యోచ్చారణ కాలేగతాఽదిపా తెస్వయంగతాఽదిషుపతితెసతి ఆదిశబ్దేననిమ్నోన్నతభూమిః గృహ్యతే- భ యేభయహేతువస్తుదర్శనే- స్తంభాద్యైరపిఘాతనేప్రహరణేవాకృశతనౌశరీ రబలరహితెసతీత్యర్థః రోగాన్వితః రోగయుక్తోహియదాతదాపిహేజనత్వ యాభుక్త్వాగమ్యతామితిజనైర్నిర్బంధహస్తగ్రహేనిర్బంధేనబలాత్కారేణ హస్తగ్రహే సతివా ప్రయాణసమయే ప్రత్యాహ్వనిఘా హేజనపునరాగ వ్యేవాక్యంశ్రుత్వాగమ్యతామిత్యేహూయమానేసతివా- ప్రయాతుంరోగోభ వేత్॥ తా॥గమనేచ్ఛగలపురుషులకుబ్రమాదముచేస్వకీయమగువస్త్రపుస్తకా దులుజారిపడుట దుర్వాక్యోచ్చారణకాలము తాముపల్లము౽౦దు జారిపడుట స్తంభాదులచేగొట్టుపడుట శరీరముమిక్కిలిక్కృశించియుండుట రోగవంతుడై యుండుటఓజనుడా భోజనజేసిమునివెళ్ళుమాయనిని ర్బంధముచేయుటఓజనుడా యొకమాటవినిపోవలెననిపిలుచుట యిట్టిదుష్టశకునములగుచుండగా బ్రయాణ ముపెళ్లి రేనిరోగవంతులగుదురనితాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౯) మూ॥ ఉన్మత్తాంధవిరూప పంగుజటిల వ్యాధ్యన్వితాభ్యం గయుక్ ఖంజైకద్విజముక్తకేశవిధరానగ్నక్షుధాపీడితాః । పాఖండాః ప్రియ షండముండజడవాకుటండప్రచండాయుధాః ప్రాయశ్ప్రాణహరాః ప్రయా ణసమయేసందృష్టమాత్రాః పథి॥ వ్యా॥ అ॥ పునశ్చాశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ ఉన్మత్తేతి॥ ఉన్మత్తాఃభ్రాంతాః- అంధాః అంధకజనాః- విరూపాః విరుద్ధరూ పాః - పంగుర్వక్రపాదఃజటిలోజటాధారి - వ్యాధ్యన్వితోరోగీఅభ్యంగయు క్ అభ్యంగకృత్వాఅస్నాతజనః - ఖంజః ఖోడః అసమర్థపాద ఇత్యర్థః - ఏక

ద్విజః విముక్తకేశః విలులితశిరోరుహః - విధవా మృతభర్తృకా స్త్రీ - నగ్నోదిగంబరః క్షుధాపీడితాః యేజనాస్తేచ పాఖండాః పాంతీతిపాః వేదోక్తాన్ధర్మాంస్తాన్ ఖండయంతీతి పాఖండాః - తేచఅప్రియాః శత్రవః - షండాః నపుంసకాః ముండితతాలవః కృత్తవపనాః - జడవాచిః అస్ఫుటవచనాః - కుండాః జారస్త్రీసుతాః॥ తి॥ అమృతే జారజః కుండో మృతే భర్తరి గోళక ఇత్యమరః ॥ ప్రచండాయుధాఃతీక్ష్ణాయుధధారిణః ఏతే ప్రయాణసమయే పథిమార్గే దృష్టమాత్రాయది ప్రాయః అత్యంతం ప్రాణహరాః ఏతేషాం దర్శనం గమనకాలే మృత్యుప్రదమిత్యాశయః॥ తా॥ మత్తుడు - అంధకుడు ఉగ్రరూపి కుంటికాలుగలవాడు - జడలుధరించినవాడు రోగిష్ఠి నూనెయొంటరాచుకొని స్నానము చేయనివాడు వక్రాంగుడు బంటి బ్రాహ్మణుడు వెంట్రుకలు విరియబోసికొన్న జనుడు విధవస్త్రీ దిగంబరుడు - దప్పిగొన్న మనుష్యుడు పాఖండులు శత్రువులు తలమంతు క్షౌరము జేసికొన్న పురుషుడు నపుంసకుడు నత్తివాడు తండ్రియుండగా జారునివలన బుట్టినవాడు తీక్ష్ణాయుధములధరించినవాడు - ఈచెప్పబడినరివాదర్శనములు ప్రయాణసమయమునగలిగినేని మృత్యుప్రదములని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౮) మూ॥ చర్మాంగార తృణాస్థిపంకలవణ వ్యాధేక్షణం భీతిదంగోధాసర్పబిడాలకుబ్జశశకవ్యాఘ్రేక్షణం మృత్యుదం । వంధ్యాసూకర తైలతక్రయతిరాడ్భస్మేక్షణం హానిదం కార్పాసేంధనరిక్తభాండతుషకాన్ పశ్యన్నయాత్రాం వ్రజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ పునరప్యశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ చర్మేతి॥ చర్మ అజినం అంగారాః ఇంగాలాని తృణాని అస్థి ప్రసిద్ధం పంకః కర్దమః లవణః - వ్యాధః కిరాతః - ఏతేషామీక్షణం భీతిదం భయంకరం గోధా గోధికా సర్పః బిడాలో మార్జారః కుబ్జః హ్రస్వాంగో జనః శశకః ప్రసిద్ధః వ్యాఘ్రః శార్దూలః ఏతేషామీక్షణం మృత్యుదం మరణప్రదం వంధ్యా నిస్సంతానస్త్రీ సూకరః వరాహః తైలం తక్రంచ ప్రసిద్ధం యతిరాట్ - యతీశ్వరః భస్మ విభూతిః ఏతేషామీక్షణం హానిదం అనిష్టప్రదం కార్పాసః ప్రసిద్ధః ఇంధనాని శుష్క సమిధః - రిక్తభాండో నిర్జలఘటః తుషకో ధాన్యత్వక్ ఏతేన్ సర్వాన్ పశ్యన్ యాత్రాం న వ్రజేత్ నగచ్ఛేత్॥ తా॥ చర్మము - బొగ్గు - తృణము - ఎముకలు - అడుసు - లవణము - ఒకానొక కిరాతకుడు వీనియొక్క దర్శనము ప్రయాణవిషయమై భయంకరమనియును ఉడుము - సర్పము పిల్లి కుజ్జుడు - కుందేలు - పెద్దపులి వీనిదర్శనములు మృత్యుప్రదములు గొడ్డురాలు పంది నూనె మజ్జిగ యతీశ్వరుడు విభూతి వీనియొక్క దర్శనమనిష్టప్రదమనియు - ప్రత్తి యెండుకట్టెలు - రిక్తభాండము ఊక మొదలగు దుష్టవస్తువుల జూచుచు బైనము పోగూడదనియును అభిప్రాయమని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౧౯) మూ ॥ బల్లూకద్విజరాజవానరరుతం శద్దర్శనం వామశుభం

తేషాంకీర్తనమార్తికృచ్ఛ్రగమనేచిష్టస్మృతిర్భీతిదాః । మాతుర్నృత్యుకరంకపోతవచనంప్రోక్తంవివాహేచయద్ జ్ఞేయంతత్సకలంత్విహైవగమనేచాకాలవృష్ట్యాదికం॥ వ్యా॥ భల్లూకఇతి॥ భల్లూకఃప్రసిద్ధఃద్విజరాజోగరుత్మాన్ వానరఃకపిః తేషాంరుతంఆర్తవాక్యం తద్దర్శనంవాతయోః వానరభల్లూకయోర్దర్శనంచఅశుభకరంపక్షి స్వామిమహాత్మపక్షికులకి ఇత్యాదౌగరుడదర్శనేశుభఫలస్యోక్తత్వాత్ తద్దర్శనమిత్యత్రయోరర్శనమితిద్వివచనగ్రహణం - అత్రవాశబ్దస్సముచ్చయార్థకః॥ ని॥ వానాద్వికల్పేపమయోరే వార్థేచసముచ్చయఇత్యమరః తేషాంకీర్తనం నామోచ్చారణంగమనే ఆర్తికృత్ కించదుష్టస్మృతిఃసర్పాదిదుష్టజంతుస్మరణం భీతిదాభయప్రదామనసాపి సర్పశశకాదిస్మరణంనకర్తవ్యమిత్యాశయః - కపోతవచనంతుయాతుః మృత్యుకరణంవివాహేఅకాలవృష్ట్యాదికం ఆదిశబ్దేన అభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధిదిగ్దాహాదయోగ్రాహ్యాఇత్యాదియచ్చప్రోక్తం నిషిద్ధత్వేనాభిహితం తత్సకలంసర్వంతుఇహైవగమనేజ్ఞేయం॥ తా॥ ఎలుగొడ్డు- గరుడపక్షి- కోతి- వీనిధ్వనిభల్లూకవానరములదర్శనముస్మరణమును పీడాకరమని దుష్టస్మరణములనగా సర్పములస్మరణముభయప్రదమనియు పావురాతికూతమృత్యుప్రదమనిమరియువివాహవిషయమ్మైనిషేధింపబడిన యకాలవృష్ట్యాదికము లీప్రయాణమందు నిషిద్ధంబులని తాత్పర్యము॥ *

(౨౨౦) మూ॥ ప్రాగుక్తాంత్సకలైకవింశతి మహాదోషాన్విసృజ్యస్వతోయల్లగ్నంచగుణాధికం యదథవేద్గ్రాహ్యంనదోషాధికం। నోక్తాం సరభీతితశ్చబహవోదోషాగుణాస్సంతి తేకించద్వస్తునిరూపితంచగమనే శాస్త్రేషుసారాత్మకమ్॥ వ్యా॥ అ॥ శకునస్వరూపం నిగమయతి ॥ ప్రాగితి ॥ ప్రాగుక్తాన్ వివాహప్రకరణోక్తాన్ సకలైకవింశతి మహాదోషాన్ - విసృజ్యవిహాయ-అన్యాన్ అన్యల్లగ్నాత్ యల్లగ్నంవాగుణాధికం అనేకగుణయుక్తంభవేద్యదితల్లగ్నంగ్రాహ్యం దోషాధికంతునగ్రాహ్యం విచార్యమ్॥ తేబహవః అనేకానిదోషాఃగుణాశ్చసంతి - తేగుణాదోషాః విస్తరభీతితఃవిస్తరభయాన్నోక్తాఃతుశాస్త్రేషుసారాత్మకమ్ సారభూతం కించిద్వస్తుగమనేప్రయాణవిషయమేనిరూపితంప్రతిపాదితం మయేతిశేషఃఇవంకవేరాక్యం॥ అ॥ శకునస్వరూపమునునిశ్చయింపుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహప్రకరణమందు జెప్పబడియున్నవింశతిమహాదోషములవిడిచి ప్రయాణమునకు లగ్నవిమర్శచేయునెడలనేలగ్నముగుణాధికమో యట్టిలగ్నముగ్రాహ్యమనియు దోషాధికలగ్నమగ్రాహ్యమనియు విమర్శచేయునెడల గుణములుదోషములునేకములుగానుండువలనగ్రంధవిస్తరభీతిచే నవియన్నియుజెప్పబడలేదనియు ప్రయాణవిషయ

మైత్రనక్షత్రములయందు నారంభూతమగుకెంచద్వస్తువు నాచేతనన కాలామృత కారులచేతప్రతిబాదింపబడె నేనియు తాత్పర్యము॥

(౨౨౧) మూ॥ విప్రాదిశ్శయనాన్నపానవిభవాంత్సంపూర్ణలక్ష్మీం మహీంరత్న స్త్రీపశుధాన్యయానవిజయాన్ లబ్ధ్వాస్వధామాప్నుయాత్ ఏతే షామధికాప్రయాత్రుమనసశ్శుద్ధిః ప్రయాణే స్థితి చేత్ప్రోక్తేషాఘధికైవ యానస మయేశ్రీవేంకటేశస్మృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రయాణస్యశుభలగ్నాదికం నిరూప్యేదానీం నిగమయతి॥ విప్రాదయః॥ శుభలగ్నే గమనంభవతి చేత్యాది- విప్రాదిః-బ్రాహ్మణ క్షత్రియవిట్శూద్రాః శయనాన్నపానవిభవాన్ - సంపూర్ణలక్ష్మీంమహీం భూలాభరత్న స్త్రీపశుధాన్యయానవిజయాన్ లబ్ధ్వాప్రాప్యస్వధామస్వగృహం పునరాప్నుయాత్ ఏతేషాం శుభలగ్నాదీనాంమధ్యే ప్రయాణే ప్రయాణసమ యేప్రయాత్రుమనసంశుద్ధిఃపతతాంలగమనంశుభదమితినిశ్చయమనస్వితా - అ స్థిచేదధికోత్తమామాండవ్యమతమవలంబ్యోక్తమిదంయానసమయేప్రయాణ కాలేశ్రీవేంకటేశస్మృతిర స్తిచేన్నప్తేషాంశుభలగ్నశకునాదీనామప్యధికైవవే కటేశస్మృతిరిత్యుపలక్షణం ఇష్టదేవతాస్మరణమాత్రమితిఫలితార్థః॥ అ॥ బల యుక్తములగులగ్నాదులయందు బ్రాంముపోవువారికిఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులకుబూర్వోక్తక్రమంబుగబయనముపోవు టకుశుభముహూర్తముసంబవించి పైనవెళ్ళెరేని శయనాన్నపానములనున ఖండైశ్వర్యమునుభూలాభమునురత్నమాణిక్యమణిపరిషాకాదులనుస్త్రీపశు ధాన్యవాహనములనుపొంది యత్యంతసౌఖ్యంబుతో మరలస్వగృహమున బొం దుదురనియుశుభలగ్నముమొదలగునట్టివికన్నబయనముపోయెడివారినెపుడు శుభముహూర్తమని నిశ్చయమనస్సు కలుగునో యట్టిముహూర్తమధికంబని మాండవ్యమహర్షి మతమునవలంబించిగంథకర్తచే చెప్పబడినదనియును-మరి యుముఖ్యముగనిష్టదేవతాస్మరణచేసిపయాణమువెళ్ళిరేనిసమస్తకార్యములు నెరవేఱుననియు తాత్పర్యము॥

(౨౨౨) మూ॥ ఏవంసత్సమయేప్రజన్నగపతిస్సంత్యక్తకేశాంబరప్రాణ స్యందనశస్త్రాగతురగాన్ కృత్వాప్యశాస్యారీన్ । కృత్వేద్భూంనకులాంగనాం సువిజయాంంధత్వాబయంప్రాణే నాందగాశత్ర పురాణిశత్రుకమలాం హ్యా త్వాప్రగింస్వాంవిశేత్ ॥ వ్యా ॥ అ ॥ శుభలగ్నే ప్రయాతస్యరాజ్ఞః ఆ శీర్వాదరూపేణవిశేషఫలమాహ॥ ఏవమితి॥ ఏవంపూర్వోక్తరీత్యాసత్సమయే శుభలగ్నేనరపతిః రాజాప్రజన్ గచ్ఛన్ అరీన్ శత్రూన్ ,సంత్యక్తకేశాంబర ప్రాణస్యందనశస్త్రనాగతురగాన్ సంత్యక్తాఃకేశాఃశిరోరుహాః అంబరాః

వస్త్రాణి పాత్రాణి సంధ్వానానిరథాః శస్త్రాద్యాయుధాని నాగాః గజాః తురగాః
అశ్వాః భృత్యాస్తథోక్తాః తాన్ తత్పత్నీః స్యాత్ సంక్షత్ర్యముఖాంశ్చకృత్వా కలాం
గనానుశత్రూణాం పత్నీః శత్రుస్త్రీషు నిజయామిచ్ఛాం న కృత్వా అపరిగృ
హ్య స్వార్థే పరస్త్రీపరిగ్రహణే మహాదోషస్మరణాదంభోః ప్రాణిహాం శత్రు
దేశస్థజనానాముబాధం చదత్వా శత్రుపురాణి దగ్ధ్వా భస్మీకృత్వా శత్రుకమలాం
లక్ష్మీం సంహృత్య స్వాధీనం కృత్వా వ్యథకః పునః స్వాం స్వకీయం పురం నగరం ప్రవిశే
త్తు॥ అ॥ శుభలగ్నమందు ప్రయాణము పోయిన రాజునకు శర్వాద రూపము చేవిశే
షఫలమును జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ వ్యాగ్నోక్తక్రమంబుగ శుభలగ్నమందు బైనము
పోయిన ప్రభువు తన శత్రువుచే విడువబడిన తల వెంట్రుకలు వస్త్రములు ప్రాణ
ములు రథములు వస్త్రములు గజములు గుఱ్ఱములుగలవారలు గాను కరవబడిన భృ
త్యముఖములుగలవారలుగాను అనగా శరణాగతులనగా సేనలు రాజస్త్రీల
యందాసక్తి యుంచక నచ్చటనుండు ప్రాణులకబయము సేసి శత్రుపట్టణములద
హించి శత్రులక్ష్మి నపహరించి యత్యంతానందభరితుడై తన పట్టణము జే
రుననుట॥ ❁

(౨౨౩) సూ॥ యాత్రాలగ్నగతేబ్దపవగవి జేసూర్యే తదర్ధంది సంశీతాం
శాత్రిదినం కుజే శశిసుతేమాసద్వయం వాక్పతౌ మాసం దైత్యగురౌ చ పక్షమథవా
దృష్టేవిలగ్నే గ్రహై స్సంఖ్యాయాః పరతస్సమేష్యతి పునస్స్వస్థానమాప్తార్థక్
వాక్॥ వ్యా॥ అ॥ అథప్రప్రయాణనిర్ణయమాహ॥ యాత్రేతి॥ రవిజే శనౌ యాత్రా
లగ్నగతే సతి అబ్దః సంవత్సర ఏవ సూర్యే లగ్నగతే సతి తదర్ధం తస్య సంవత్సరస్యా
ర్ధం షణ్మాసా ఇత్యర్థః శీతాంశౌ చంద్రే తు దినం ఏకదివసః కుజే త్రిదినం- శశిసుతే బు
ధే మాసద్వయం వాక్పతౌ బృహస్పతౌ మాసః దైత్యగురౌ శుక్రే పక్షః - అథవా విల
గ్నే యాత్రాలగ్నే గ్రహైర్న దృష్టే సతి తు సంఖ్యాయాః పరతః ప్ర
యాతా ప్రయాణకర్తా ఆప్తార్థవాక్ ప్రాప్తార్థలాభస్సన్ పునః స్వస్థానం స
మేష్యతి॥ అ॥ ఉక్తలగ్నమందు వెళ్ళిన ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు కాలనిర్ణయ
మును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శనైశ్చరుడు ప్రయాణలగ్నగతుడైయుండెనేని ప్ర
యాణకర్త యొక సంవత్సరమునకు పిమ్మట మరల స్వస్థానము జేరుననియు సూ
ర్యుడు లగ్నగతుడైయుండెనేని యారుమాసములకు పిమ్మట చంద్రుడుండెనేని నొ
క దివసమునకు పిమ్మటను అంగారకుడు లగ్నగతుడైయుండెనేని మూడుదివసము
లకు పిమ్మటను బుధుడుండెనేని రెండుమాసములకు పిమ్మటను బృహస్పతియుండెనే
ని మాసానంతరమందును శుక్రుడుండెనేని నొకపక్షమనగా ౧౫- దివసములకు
పిమ్మట ప్రయాణకర్త ఇష్టసిద్ధిఁ బొందినవాడై స్వస్థానములు జేరుననియు సీ చెప

బడినశన్యాదిగ్రహముల చే బ్రయాణలగ్నము చూడబడుచుండినను క్రమంబుగ్ శ్రేవానికఫలంబుల నెఱుంగవలయుననియును తాత్పర్యము॥

(౨౨౮) మూ॥ మందాదిగ్రహకాలఏవగణితో యాత్రాగేలద్నికగ్రమాదేకద్విత్రిగుణశ్చరస్థిరగృహేష్వాద్విస్వభావాభిధే । యాత్రాలగ్నరాశ్యాదిభాగసహితేష్వార్క్యాదిఖేటేషు వాస్యాదేవం ప్రతియానముక్తగమనం నిశ్చిత్యయాత్రాం వ్రజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అత్రైవవిశేషమాహ॥ మందాదీతి॥ యాత్రాలగ్నే చరేస్థిరే ద్విస్వభావాభిదేసతివాగదితః పూర్వశ్లోకోక్తమందాది గ్రహకాలఏవక్రమాదేకద్విత్రిగుణస్స్యాత్ అనేనాయమర్థస్సంపన్నః శనిస్థితయాత్రాలగ్నే చరేవత్సరః - స్థిరేసతివత్సరద్వయం ద్విస్వభావే సతివత్సరత్రయం సూర్యస్థితయాత్రాలగ్నే చరేసతిషణ్మాసాః స్థిరే ద్వాదశమాసాః - ద్విస్వభావేష్టాదశమాసాః ఏవముత్తరత్రాప్యూహ్యం అర్క్యాదిఖేటేషు శన్యాదిగ్రహేషు యాత్రాలగ్నే చరాదిభాగసహితేషు యాత్రాలగ్నే చరస్థిరద్విస్వభావాంశాంతైస్సతేషు చతదా ప్రాగుక్తకాలస్స్యాత్ ప్రయాణముక్తగమనం ప్రతిప్రయాణముక్తగమనం ఏవముక్తరీత్యా నిశ్చిత్య యాత్రాం వ్రజేత్॥ అ॥ శ్లో॥ ఈశ్లోకమున నొకటి విశేషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణలగ్నము చరము స్థిరము ద్విస్వభావమనెడు త్రివిధ నామాన్వితముగానుండెనేని పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న క్రమంబుగ శన్యాది గ్రహములయొక్క కాలనిర్ణయము ఒకద్విత్రిగుణంబగునన గా బ్రయాణలగ్నము చరమైయుండి అట్టిలగ్నమందు శనైశ్చరుండుండెనేని ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు నొకసంవత్సరమవధియగు స్థిరమైయుండెనేని రెండు సంవత్సరములవధియగు ద్విస్వభావలగ్నమైయుండెనేని మూడు సంవత్సరములవధియగుననియు శేషించిన గ్రహములకు గాలనిర్ణయమిత్తెఱుంగునదే నెఱుంగదగినదనియు నిదియుగాక యీ చెప్పబడిన శన్యాదిగ్రహములు ప్రయాణలగ్నస్థలములగుచర స్థిరద్విస్వభావాంశలబొందియుండినను బ్రయాణకర్త స్వస్థానమునకు మరలవచ్చుటకు గాని ణయమును బూర్వోక్తక్రమమున దెలిసికొని చెప్పవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౨౯) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతో గ్రహః ప్రథమతః పస్సవక్రీభవేత్తల్లగ్నేశ్వర ఏవవా గమనవిఖేటోపివక్రీయది । యాతుర్జన్మవిలగ్నరాశ్యధిపతిర్వాకేంగతే స్తద్గశాథీశో వాబలయుక్తవాక్ స్వభవనం భూయః ప్రయాతైవ్య॥ వ్యా॥ అ॥ యోగాంతరమాహ॥ యాత్రేతి॥ యః యాత్రాలగ్నగతః సగ్రహః ప్రథమః ప్రయాణకాలే ఋజుగతిస్సన్నితిశేషః । పశ్చాద్వక్రీభవేద్యదితదా ప్రయాతాభూయః పునః స్వభవనం స్వగృహం ఏష్యతి యద్వా తల్లగ్నేశ్వరో ప్రయాణలగ్నాధీపతిర్వా యదా వక్రీభవతి తదాపునరాగమిష్యతి - అథ్య

వాగమనదిశేటోపిస్వయం యద్దిశంప్రతిగమిష్యతి తద్దిక్పతిర్వాయదా వక్రీభవ తితదావా అథవాయాతుఃప్రయాణకర్తుః జన్మవిలగ్నరాశ్యధిపతిః జన్మలగ్నా ధిపతిర్వా యదావక్రంగతోభవతితదావా అథవాతద్దశాధీశః తస్యయాతుః యద్దశాతస్యా యోధీశః సఃబలయుక్తవాన్ స్థానాది షడ్బలయుక్తవాన్ సన్ యదావక్రీభవతితదావాప్రయాతాధూయస్సమేష్య తీతివక్తవ్యం ద్వైజ్ఞేసతి పదద్వయమధ్యాహర్తవ్యం॥అ॥ యోగాంతరములను జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ నవగ్రహములలో నేగ్రహముగాముందు ప్రయాణలగ్నమున బుజుగతుడయి యుండిప్రయాణకర్త స్వైరముపోయినపిమ్మటవక్రించినను లేక ప్రయాణలగ్నాధిపతివక్రగతుడైనను-లేక తానేదిక్కునుగూర్చి స్వైరముపోదలచియున్నాడో యాదిగధిపతివక్రగతుడైయుండినను ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మలగ్నాధిపతివక్రగతుడైనను-లేకప్రయాణకర్తయొక్క దశాధిపతిస్థానాదిషడ్బలయుక్తుడైయుండియెప్పుడువక్రగతుడగుచున్నాడో అట్టిసమయమున్నపనసైనముపోయినవాడుమరలస్వగృహమునుబొందుననిజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులచేత నీఫలముచెప్పదగినదనియును తాత్పర్యము॥ ※

(౨౭౬) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతోదయాంశభవనాద్యాత్రోడుపాదాంత్యగాయాత్రాకర్తృభపాదకస్యరథవాయాత్రేందుభాంశాంత్యగాః। తావంత్యోహ్నివినాడికాశ్చఘటికామాసాః పక్షమాసా స్తయోర్యజన్మధిష్ణ్యసవాంశకాగతివశాత్స్యాద్యాత్రికాలావధిః॥ వ్యా॥అ॥ పునర్యోగాంతరమాహ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రాలగ్నగతోదయాంశభవనాత్ యాత్రాలగ్నగతో యఃఉదయాంశః ఉదయనవాంశః సఏవభవనంతస్మాత్ తదారభ్యయాత్రోడుపాదాంత్యగాః ప్రయాణనక్షత్రపాదాంత్యగతాః అథవాయాత్రాకర్తృభపాదతఃయాత్రాకర్తుః యద్భంజన్మనక్షత్రంతస్యపాదతః తదారభ్యయాత్రేందుభాంశాంత్యగాఃయాత్రానక్షత్ర పాదాంత్యగాఃతయోః యాత్రాజన్మనక్షత్రపాదప్రయాణనక్షత్రపాదయోశ్చ యావన్మధ్యనవాంశకాః- యావంత్యో యావత్సంఖ్యాకాః మధ్యనవాంశకాః తావంత్యోవినాడికాఃఘటికాఃఅహాని పక్షఃమాసాశ్చకతివశాత్ యాత్రాకాలావధిస్స్యాత్॥ అ॥ మరలయోగాంతరములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉక్తక్రమంబునప్రయాణమువెళ్ళినవారికిమరలవచ్చెడిస్వగృహాయకాలమేదియనిన- ప్రయాణలగ్నస్థనవాంశము మొదలుప్రయాణనక్షత్రపాదనవాంశమువఱకుగాని లేక ప్రయాణకర్తయొక్కజన్మనక్షత్రపాదమునవాంశముమొదలుప్రయాణనక్షత్రాంశము వరకుగాని లెక్కపెట్టగానె న్నినవాంశములగుచున్నవో అన్నివిఘడియలు అన్నిఘడియలు అన్నిదినములు అన్నిపక్షములు - అన్నిమాసములుతిరుగావచ్చెనసమయకాలమగునని చెప్పవలెను

మునకుప్రవేశ్మటవచ్చు ననితాత్పర్యము॥

(౨౩౭) మూ॥ యాత్రాలగ్ననవాంశపో ౽స్తనిలయేస్వాం శేశ్వరో వాయదావక్రీసప్తమరాశిపోపినవమాధీశోపియాత్రాలయాత్ । తద్ద్రేక్కాణపతిః స్వకాలబలవాన్ తద్వారగ్నేశ్వరోయాతు స్స్యాత్పునరాగమస్స్వభవనంవా రేశ్వరోవాతదా॥ వ్యా॥అ॥ పునర్యోగాంతరమహ్వాహ॥ యాత్రాలగ్నేతి॥యాత్రాలగ్నవవాంశపః ప్రయాణలగ్ననవమాంశాధిపః- యదావక్రీభవతిఅథవాఅస్తనిలయేయాత్రాలగ్నాత్సప్తమలగ్నే - స్వాంశేశ్వరఃలగ్నయావత్సంఖ్యాకోనవాంశః సప్తమలగ్నేపితావత్సంఖ్యా కోనవాంశఃతెదధిపో వాయదావక్రీభవతి- యద్వాయాత్రాలయాత్ సప్తమరాశిపః సప్తమరాశ్యధిపతిర్వా - నవమాధిపోపియాత్రాలగ్నాత్ నవమరాశ్యధిపతిర్వాయదావక్రీభవతిదావా అథవాతద్ద్రేక్కాణపతిః యాత్రాలగ్నద్రేక్కాణపతిర్వా-స్వకాలబలవాన్ స్వకాలేయాత్రాకాలేబలవాన్స్థానాదిషడ్బలయుక్తస్సన్ యదావక్రీభవతియద్వాతద్వారలగ్నేశ్వరః తద్వ్యేశ్వరోయాత్రావారాధిపతిః తల్లగ్నేశ్వరోయాత్రాలగ్నాధిపతిర్వాస్వకాలబలయుక్తస్సన్యదావక్రీభవతివా రేశ్వరోయాత్రాజన్మవారాధిపతిర్వాజన్మ రాశ్యధిపతిర్వాయదావక్రీభవతితదాతత్కాలేయాతుస్స్వభవనంప్రతిపునరాగమః ప్రతిప్రయాణంస్యాదితివదేదితిశేషః॥ అ॥ మరలవచ్చుటకుయోగాంతరములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణలగ్నవాంశాధిపతిగాని ప్రయాణలగ్నమునకుసప్తమలగ్నవాంశాధిపతిగాని సప్తమలగ్నాధిపతిగాని ప్రయాణసమయమునబుజుగతుడైయుండియెపుడు వక్రగతుడగునో అపుడును లేక ప్రయాణలగ్నద్రేక్కాణాధిపతిప్రయాణకాలమందుస్థానాదిషడ్బలయుక్తుడైయుండిపిమ్మటవక్రించినప్రయాణవారాధిపతియుదల్లగ్నాధిపతియును దత్కాలమందుస్థానాదిషడ్బలయుక్తులైయుండి ఎపుడువక్రగతులగుదురో అపుడునుప్రయాణకర్తయొక్కజన్మవారాధిపతిగానిజన్మలగ్నాధిపతిగానితత్కాలమందుబలయుక్తులైయుండియెపుడువక్రగతులగుదురో అపుడుప్రయాణకర్తశీఘ్రముగస్వస్థానమునుజేరుననితాత్పర్యము॥

(౨౩౮) మూ॥ భూత్వాదౌగమనేప్రవేశశకునం పశ్చాత్సమీపో భవేత్ప్రస్థానంశకునంభవేద్యదిమహాన్ లాభఃప్రయాతుస్సదా । ప్రోక్తంయుత్సకలంప్రయాణశకునం వ్యస్తంప్రవేశేశుభం క్షీరాఖ్యం విహగంవిహాయసనగరగ్రామప్రవేశాదిషు॥ వ్యా॥ భూత్వేతి॥ గమనేప్రయాణేఅథాప్రథమతః ప్రవేశశకునంప్రవేశకాలోక్తశకునం భూత్వాపశ్చాత్సమీపేప్రస్థానం భవేద్యదితదాప్రయాతుఃమహాన్లాభఃస్యాత్ యద్యుక్తశకునం ప్రయాణేప్రో

క్తంతత్సర్వంశకునం ప్రవేశేవ్యస్తం విపరీతంసత్ నగరగ్రామప్రవేశాదిషుశు భం-భారద్వాజమయూర చాషనకులానాంప్రదక్షిణగతిః ప్రయాణేశుభాప్ర వేశేతు వామాగతిః శుభాగరుడకుక్కుటశునకాదీనాంవామాగతిః ప్రయా ణేశుభఫలదా ప్రవేశేతుప్రదక్షిణగతిరర్థ ఇతివివేకః క్షీరాఖ్యంక్షీరనామవిహా గంపక్షిణంవిహాయ క్షీరపక్షిగతిస్తూభయత్రాపి వామగతిరేవశుభా ఇత్యర్థః॥ తా॥ ప్రయాణసమయమునముందుగా ప్రవేశమునకు జెప్పబడియున్నశకునము లైనపిన్నట ప్రయాణశకునములాయెనేని ప్రయాణకర్తకు విశేషలాభమును పాలపక్షదక్క ప్రయాణమునకు జెప్పబడియున్న శకునములునగరాది ప్రవే శాదులయందు వ్యస్తముగానాయెనేని ముఖ్యములగు ననగా ప్రయాణ ములకుశ్రేష్ఠములని చెప్పబడియున్న భారద్వాజమయూరాదిపక్షులయొక్క ప్రదక్షిణగమనముప్రవేశమునకశుభకరంబనియువామగమనముశ్రేష్ఠమనియు ప్రయాణమునకు శుభకరంబనిచెప్పబడియున్నగరుడకుక్కుటాదులయొక్క వా మగమనముప్రవేశమందుశుభకరంబనియుప్రదక్షిణగమనముశుభకరంబనియు పాలపక్షిగమనము ప్రయాణ ప్రవేశాదులయందు వామగమనమే శ్రేష్ఠమని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౨౯) మూ॥ యాత్రాధిష్ణ్యగుణైర్ద్విజస్యఫలదాసిద్ధిర్గుణైర్లగ్నజై ర్నానాయోగకృతైర్నృపస్యచవిశాంసిద్ధిర్దినోత్థైర్గుణైః శూద్రాణాంశకునై శ్శుభైశ్శుభఫలం యాత్రానుకూలాభవేదన్యేషాంతు ముహూర్తశక్తిబలత స్స్యాత్కార్యసిద్ధిస్సదా॥ వ్యా॥ అథప్రయాణేవిప్రాదీనాంనియతఫలాన్యాహ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రాద్విజస్యబ్రాహ్మణస్యధిష్ణ్యగుణైః ఫలదా నృపస్యరాజ్ఞస్తుల గ్నజైర్నానాయోగకృతైశ్చగుణైః సిద్ధిఃయాత్రాసిద్ధిర్భవేత్ విశాంవైశ్యానాం దినోత్థైర్గుణైస్సిద్ధిః శూద్రాణాంశుభైః శకునైశ్శుభఫలంభవేత్ అన్యేషాం సంకరాణాంతుముహూర్తశక్తిబలతః ముహూర్తబలాద్యాత్రానుకూలాకా ర్యసిద్ధిస్సదాస్యాత్॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమైబ్రాహ్మణాదులకునియతఫలము నుజెప్పుచున్నారు॥ తా॥ప్రయాణసమయమునబ్రాహ్మణులకుగణయుక్తనక్షత్ర ముగానుండెనేనిశుభప్రదమనియు రాజులకులగ్నయోగాదులుశ్రేష్ఠములుగా నుండెనేనియిష్టసిద్ధిప్రదమనియువైశ్యులకుదినశుద్ధిచక్కగానుండెనేనిశుభప్రదమ నియుశూద్రులకుప్రయాణకాలమందుశుభశకునములాయెనేనిశ్రేయస్కరమని యు శేషించినజనులకుముహూర్తబలముచక్కగానుండెనేనికార్యసిద్ధిగలుగున నియు తాత్పర్యము॥ ❋

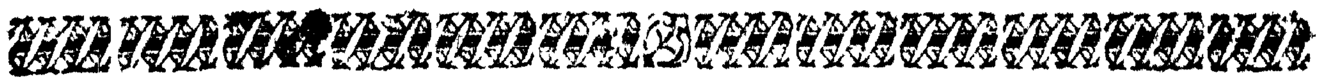
(౨౩౦) మూ॥ క్షౌరంవాక్కలహంసుదీర్ఘగమనంవైన్యంభయంవేప థుం శోకందుష్టసహాయమేకగమనంపత్రత్రయంప్రక్రతాం। అభ్యంగంసముపోష

ణ్యేవకుటిలంత్యక్త్వాద్విమేహ్ని ప్రజేత్పూర్వాదృష్టవశాత్ప్రియాణశకునంయా తుశ్శుభవాశుభం॥ వ్యా॥ అ॥ అథగమనదినేవర్జ్యాన్యాహ॥ క్షౌరమితి॥ క్షౌరంక్షు రకర్మవాకలహం భార్యాదినావాకలహంసుదీర్ఘగమనంఅత్యంతాధికగమ నందైన్యంయాచ్ఞాదిదైన్యంభయం వివేపథుశరీరకంపంశోకవ్యసనందుష్టసహా యందుర్జనసహాయంఏకగమనం విప్రత్రయంక్రతాంమార్గవక్రతాం అథవాకిం చిద్దూరంగత్వాపునః నివృత్తింవాఅభ్యంగంతైలాభ్యంజనంసముపోషణండుష్టో ష్యంకుటిలం మనోవైకల్యంచఆదిమేహ్ని ప్రథమదివసేవర్జయిత్వాప్రజేత్గచ్ఛే త్ఏవంగతేసతిపూర్వాదృష్టవశాత్ జన్మాంతరపుణ్యాపాపకర్మవశాత్ యాతుః ప్రయాణశకునంశుభమశుభస్స్యాత్ పూర్వాదృష్టంశుభస్చేచ్ఛుభశకునంఅశు భంచెదవశకుమితివివేకః॥ అ॥ పయనముబోవుదివసమందువిడువదగినకార్యము లుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణదివసమందు క్షౌరముభార్యమొదలగువానితో కలహముదీర్ఘమార్గమనముయాచ్ఞాదులచే ప్రాప్తముగుదైన్యముభయముశ రీరకంపమువ్యసనముదుర్జనులసహాయము ఏకాకిగాబయలుదెరుటబ్రాహ్మణ త్రయముబయలువెళ్ళడము మార్గమస్తువక్రముగనడవడము అభ్యంగస్నాన ముడుపోష్యము చిత్తవైకల్యముఇవిమొదలగు దుష్టకార్యములత్యజిన్చిప్రయాణ ము వెళ్ళిరేనిజన్మాంతరపుణ్యాపాపవిశేషమువలన శకునములగుననగాపూర్వాదృ ష్టముశుభమైయుండెనేని శుభశకునములు అశుభమైయుండెనేని అశుభశకున ములునగుననితాత్పర్యము॥ *

(౨౩౧) మూ॥ ద్వైతీయేదివసేపియానశకునంసమ్యగ్భవేచ్ఛోభనం వ్యాళంవాశశకం వినావశకునందైవాత్తదన్యద్భవేత్ । పూర్వస్మిన్దివసేపి యత్రశకునం తత్త్రైవగత్వాపునస్తార్తీయేదివసేప్రజేత్పునరపిస్యాదేవయా తుస్సుఖమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ద్వితీయదివసేగతిలక్షణమాహ॥ ద్వైతీయేఇతి॥ ద్వైతీ యే॥ సూ॥ ఏద్వైస్త్రీయ్యాఇతీతియప్రత్యయః- తతఃస్వార్థేఅణ్ ద్వితీయ-ఏవద్వైతీయఃతస్మిన్ద్వైతీయేదివసే - ద్వితీయదివసేయానశకునం ప్రయాణశకునం సమ్యగ్భవేద్యది - తదాశోభనంమంగళంస్యాత్ - దైవాత్- విధివశాత్- వ్యాళంసర్పంశశకంచవినా అన్యదవశకునంభవేద్యదితదాపూర్వస్మిన్ దివసేయత్ర శకునం శుభశకునంజాతం తత్త్రైవపునర్గత్వాతద్దివసం తత్త్రైవనీత్వాతార్తీయే॥ సూ॥ త్రిణస్సంప్రసారణంచేతితి యప్రత్యయః తృతీయఃతతస్స్వార్థే అణ్ ఆదివృద్ధిః తార్తీయేతృతీయదివసేపునః ప్రజేత్ ఏవంచసతియాతుస్సుఖంస్యాదేవ॥ అ॥ ప్రయాణదివసమునకు రెండవదివసమందుగతిలక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రెండవదివసమందుప్రయాణశకునములు చక్కగానా యెనేని శుభకరంబనియు లేకదైవాధీనమువలన సర్పముకుందేలు ఈ రెండువి

నాగానేమియవశకునములైనను - పూర్వపివసమందే ప్రదేశమునకు శుభశకునములా యెవ్వామణుల నాప్రదేశమునబొంది యాదినమచట నేయుండి మూడవదివసమందు ప్రయాణము బోయి రేని సుఖవంతురగుదురనుట॥ ❋

పంచమప్రకరణంసమాప్తమ్.

కాలామృతసవ్యాఖ్యానే - వాస్తుప్రకరణప్రారంభః.

(౨౩౨) మూ॥ క్షేత్రాణాంసవతిశ్శుభాకలియుగే శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయావింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితటే శ్రీగౌతమీసన్నిధౌ । సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితే స్వర్గాదిభోగప్రదే బ్రహ్మజ్ఞానిభిరన్వితేఽతిశుభదే ముక్తిప్రదేస్థాయినాం॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాప్రకరణముక్త్వా ధాసింవాస్తుప్రకరణంనిర్వక్తుంతన్మూలభూతంగృహనిర్మాణయోగ్యప్రదేశమాహ॥ క్షేత్రాణామితి॥ క్షేత్రాణాం కాశ్యాదీనాంమధ్యఇతిశేషః సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్ర సహితే సంపూర్ణాః యేఅధ్వరాఃమఖాః యేవేదాఃదాగాదిశృతయః యానిశాస్త్రాణితర్కవ్యాకరణాదీని తైస్సహితేయుక్తే - స్వర్గాదిభోగప్రదేస్వర్గాదయోయేపుణ్యలోకాః తేషుయోభోగః తత్ప్రదేదాతరిబ్రహ్మవిద్భిః మహాత్మభిఃఅన్వితేసహితేస్థాయినాం వసతాంజనానామితిశేషః- అతిశుభదేఅత్యంతకల్యాణప్రదే ముక్తి ప్రదే మోక్షదాయిని వింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితటేవింధ్యాఖ్యోయోఅచలఃపర్వతః తస్యదక్షిణావనితటే దక్షిణభూప్రదేశేగౌతమీనదీసమీపే చ శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయా - కలియుగేవర్తమానేయుగే - వసతిఃగృహం- శుభామంగళప్రదేత్యర్థః॥ అ॥ జనులువాసముచేయుటకు ప్రదేశమునిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ కలియుగమునవాసముచేయువారలకు ముక్తిప్రదంబును శుభకరంబును నగువింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణభూభాగమును వేదశాస్త్రేతిహాసపురాణ పారంగతులగు బ్రాహ్మణోత్తములు నివసించియున్న గౌతమీనదీసమీపభూములును - జనులకు దాసయోగ్యంబని శ్రీవేంకటేశ్వరాజ్ఞాకరులగు గ్రంథకాదుల చే జెప్పబడినదని యభిప్రాయము॥ ❋

(౨౩౩) మూ॥ సేవాయాంప్రభు నామభాదిగణరోద్భృత్యాఖ్యధిష్ణ్యాం తతస్తత్కృత్వాథచతుర్గుణం ప్రవిభజేచ్ఛైలైశ్చశేషంధనం । తద్వత్పూర్వవిపర్యయాగతమృణంజ్ఞేయం హిరాజ్ఞస్త్విదం భృత్యస్యైవతుభృత్యభాదిగణయేదర్థాధిగో రాజ్యకృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవాస్తుస్వరూపంనిర్వక్తుంప్రసంగసంగత్యా రాజభృత్యార్వణమాహ॥ సేవాయామితి॥ సేవాయాం విషయేప్రభునామభాది ప్రభునామనక్షత్రమారభ్య భృత్యాఖ్యధిష్ణ్యాంతతః భృత్యనామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్ తద్గణితం చతుర్గుణంకృత్వాచతుర్భిః

సంగుణ్యశ్శేషైః సప్తసంఖ్యాభిః ప్రవిభజేత్ ఏవంచసతి యచ్ఛిష్టంతద్ధనమితి జ్ఞేయంతద్వత్పూర్వ విపర్యయాగతంబుణం భృత్యనామనక్షత్ర మారంభ్యప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్ తద్గణితం చతుర్భిర్గుణిత్వా సప్తభిఃహృతంసత్ యచ్ఛిష్టం తద్బుణమితి వేదితవ్యం ఇదంరాజ్ఞః రాజభృత్యార్వణంభృత్యస్యతు భృత్యం జార్వణంతు భృత్య భాదిభృత్య నక్షత్ర మారభ్య ప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయే ద్యర్థః - అన్యత్సర్వం పూర్వవద్ద్రష్టవ్యం- ఏవంచసతి అర్థాధిక్యే ధనమధికంచేత్- రాజ్యవృద్ధిః భవేత్- ఋణమధికంచేన్న శుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ పిమ్మట వాస్తుస్వరూపమును దెలుపువాడై ప్రసంగసంగతచే రాజ భృత్యార్వణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సేవకునివిషయమై యర్వణముచూచునపుడు ప్రభునామనక్షత్రము మొదలు సేవకునినామనక్షత్రమువరకుగణనచేసియాలెక్కనుర-ట హెచ్చుగుణించి ౭-ట భాగహరింపగా రాశియందు శేషముండెనేని నదిధనమగును అట్టిధనశంఖ్యను ఒకచోటునుంచి మరల సేవకునినామనక్షత్రము మొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువరకున క్త్రక్రమంబునగుణించి భాగహరింపగా శేషము ఋణమగు- ఇట్లేర్పరచబడినధన ఋణములలో ధనసంఖ్యయధికముగనుండెనేని ప్రభువులకు లాభకరమగును సేవకుడుప్రభువిషయమై అర్వణము చూచునపుడు సేవకనామనక్షత్రము మొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువరకు గణనచేసి తక్కినవానిను క్త్రక్రమంబుగ జూచిఫలమునెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౩౮) మూ ॥ సాధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తగణనాసంలిఖ్యతద్వామతస్తద్వత్సాధకనామచప్రవిభజేన్నాగైశ్శిష్టంధనం । తద్వత్పూర్వవిపర్యయాగతమృణం ప్రవ్యాధికంభోగదంసామ్యం చేత్సమతాన్యదన్యద్ధితం వైరాఖ్యధామార్తికృత్॥ వ్యా॥ అథగ్రామార్వణలక్షణమాహ ॥ సాధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తం గణనాంసాధ్యో గ్రామః తస్యఆఖ్యానామతస్యాదిమః ప్రథమాక్షరః తస్యోక్తగణనాం అకారాదిక్రమాత్ సాధ్యనామాద్యక్షరపర్యంతం గణనయాయా యత్సంఖ్యాభూతామాం సంలిఖ్యతద్వామతఃతత్సాధ్యసంఖ్యాయాః వామతః వామభాగేసార్వవిభక్తికస్తసిః - సాధకనామసాధకో దేవదత్తస్తస్యనామాద్యక్షరంచతద్వత్ అకారాదిగణన యాయా యత్సంఖ్యా తాంసంఖ్యాంసంలిఖ్య తత్సర్వంనాగైః అష్టభిఃప్రవిభజేత్తు శిష్టం ధనంలబ్ధేః ప్రయోజనం నాస్తి తాదృక్పూర్వోక్తసదృశం పూర్వవిపర్యయాగతంపూర్వస్యాస్యవిపర్యయేణాగతంబుణంభవతి యథాసాధక నామాక్షరసంఖ్యానిరిష్యదక్షిణభాగే సాధ్యనామాద్యక్షరోక్త సంఖ్యాంచసంలిఖ్యసర్వంనాగైః ప్రవిభజేత్తు శిష్టంఋణం భవేదిత్యభిప్రాయః- ఏవంచసతిద్వి

వ్యాధికంధనాధిక్యేతు భోగదంతుభప్రదం సామ్యంచేత్తు - ధనర్ణేసమాశ్రే చేదిత్యర్థః సమత అన్యత్తు రుణాధికంచేత్తు అన్నరహితం దారిద్ర్యం కుర్వా త్తు - కంచవై రాఖ్యధామటత్రస్థానం అతఏవా రిక్తత్తు అత్రబాల బోధా ర్థంయతెలుంచి దుదాహ్రియతె- కుండినసగరం నామకశ్చిద్ద్విజవిశేషః - త స్యఅద్యాక్షరసిక కారః అపణాకారభ్యక కారపర్యంతంగణనయాస ప్తదశసం ఖ్యాభవతి తావత్సంఖ్యాం కశ్మిభూమానిష్యస్య - తద్వాపభాగే ఈశ్వరో నామకశ్చిద్ద్విజః అపణాదారభ్య ఈకారపర్యంతంగణనయాచతుస్సంఖ్యా భవతి తత్సర్వంస ప్తదశోత్తర చతుశ్శతంబవతి తదష్టభిర్హృతంసత్తు ఏకంబ వతిశేష్వంతెద్ధనం ఏతదేవవ్యత్యస్తంసత్తుచతుస్సప్తత్యుత్తరశతం తదష్టభిర్హృ తంవత్తు షట్శేషంభవతితద్ధృణం ధనాధృణమధికం - ఏవంబుద్ధిమతా సర్వ త్రాపూహ్యం కేచిదకారాదివర్గగనణ యాకార్యమి॥ అ॥ గ్రామార్ణ మునకులతుణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అకారము మొదలుగాగ్రామనామధే యప్రథమాక్షరమువరకు గణనచేయగావచ్చినసంఖ్యనొకచోటనుంచిమరల అకారముమొదలుగృహము గట్టుటకు నిశ్చయించెడి పురుషుని నామప్రథమా క్షరమువరకులెక్కపెట్టి యాసంఖ్యమొదట గణనచేసియుంచియున్న లెక్క కుకుడిపక్కనునుంచి వెరశిరాశిని ఎటభాగహరిప్పగా శేషముధనమగుమరల అకా రముమొదలుగృహాధిపతినామధేయప్రథమాక్షరమువరకు లెక్క పెట్టిఆసంఖ్యను ఒకచోటవ్రాసియున్నఅకారముమొదలుగ్రామనామధేయప్రథమాక్షరమువర కుగణనచేసియాగుణకముతో ల్లిటెక్కకు కుడిభాగమునునుంచి వెరసిరాశిలట- భాగహరింపగా శేషమురుణమగును పైచెప్పఁబడినధనరుణసంఖ్యలలోనే గ్రామ మునధనసంఖ్య హెచ్చుగా నుండునోయట్టిగ్రామము వాసయోగ్యంబని తా త్పర్యము॥ *

(౨౩౫) మూ॥ క్షేత్రస్యాకచటాశిక్రమా త్తపయశా వర్గాస్సు శ్రీ రష్టాస్థితాః ప్రాగాదౌ ఖగరాడ్బిడాలమృగ రాట్ఛ్వసర్పాఖునాగాశ్శశః। స్వాద్వర్గాద్యదిపంచ మోరిరరిర్న్యశేషు యోనిస్త్వయంచాద్వాదత్తు విది త్ర్యైకమఖిలం మేషాదిపూర్వాదితః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ క్షేత్రార్ణమాహ॥ క్షేత్రస్యేతి॥ అకచటతపయశాఇతి క్షేత్రస్య అష్టౌవర్గాస్థితాః - ప్రాగాదౌ . ప్రాగాద్యష్టదిక్షుక్రమాత్ ఖగరాట్ గరుడః బిడాలోమార్జాలః- మృగరాట్ సింహః- శ్వాశునకః- అహిఃసర్పః- ఆఖుర్మూషకః- నాగోగజః- శశశ్చసిద్ధః- ఏతేఅవర్గాదీనా మధిపాస్స్యుస్స్వాత్ స్వకీయాద్వర్గాత్పంచమఃపంచమవ ర్గోయది అరిఃశత్రుఃయస్యనామాక్షరోయద్వర్గః తస్మాత్పంచమవర్గః శత్రు రిత్యర్థః స్వార్వర్గాత్పంచమవర్గః ఇత్యనేనాశేషాశ్చభా ఇత్యర్థాలభ్యతేప

ఘ్నాంతరమాహ ॥ అథేతి ॥ దిగ్వర్గేషుత్రియాంయోస్సరత్యుచ్యతే - పూర్వాది త్రికే ప్రాచీమారభ్య అఖిలం మేషాది ద్వాదశ రాశయః ఉత్తుచతుర్దిక్షుద్వ్యో ద్వ్యోరాశీ దిక్షు ఆగ్నేయాదిషు చతుర్ష్వేకైకం యోజయేదితిశేషః॥ అ॥ ఈ శ్లో ప్రారణ్యమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పంచాశద్వర్ణములలోనుండి అ-క-చ-ట-త-య-శ- అనెడి యెనిమిదివర్గములకు ప్రాగాదిగానెనిమిది దిక్కులు స్థానంబులగును అట్టివర్గములకు ప్రాగాదిగా గరుడబిడాలసింహశునక సర్ప మూషకగజశశములు అధిపతులగుటయును - పురుషులయొక్క నామప్రథమాక్షరమేవర్గమునను నుండునో ఆవర్గముకు పంచమవర్గము శత్రువర్గముగాననా వర్గమునకు స్థానంబగు దిక్కు-వగృహనిర్మాణము కూడదనియును పశ్చాంతర ములప్రాగాదిశాస్త్రమునుపరకు మేషాదిద్వాదశరాసులను దిక్కులయందునొకొక్క రాశియు విదిక్కులయందు రెండేసిగానుగిచి రేసి ఇదయ దిగ్వర్గులయందు యోనియని జెప్పబడునని॥ *

(౨౩౬) మూ॥ ఏకస్మిన్ యదిపంచమేచ నవమేస్యాద్వంధు సంరక్షకో నాశస్స్యాద్ద్వితియేచ షష్ఠదశమే చేన్నామరాశ్యాదితః। ఆత్తేర యేయాది సప్తమేపరజనైః పోష్యస్తదేకాదశే చాతుర్థేచనఘాతు కోగృహపతిః స్థాయ్యష్టమేద్వాదశే॥ వ్యా॥ పూర్వోక్త రాశిచక్రస్యనామరాశి మారభ్యఫల మాహ॥ ఏకస్మిన్నితి॥ నామరాశ్యాదితః గృహపతిః తస్యనామరాశి మారభ్య ఏకస్మిన్ నవమే పంచమేచస్థాయీయది బంధుసంరక్షకః బంధుజనపోషకస్స్యాత్ ద్వితీయేషష్ఠే దశమేచస్థాయీ యదినాశస్స్యాత్ - స్వస్యైవ హానిః - తా తృతీయేసప్తమేకాదశేచస్థాయీయదిపరజనైః పోష్యః పరాధీనవృత్తిస్స్యాదిత్యర్థ - చతుర్థేవచాతుర్థంతస్మిన్ అష్టమేద్వాదశేచస్థానే స్థాయీయదితి ఘాతుకఃస్యాత్ - పరప్రాణాపహర్తాభవేత్ - నామరాశ్యాదితఇతిసర్వత్రానుషంగః॥ అ॥ పూర్వశ్లోకోక్తంబగురాశిచక్రమునను నామరాశి మొదలుఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహపతితననామరాశిమొదలుపంచమ నవమరాశిస్థానములైనదిక్కులవాసముచేసినబంధుపోషకుడగును - రెంటవారిం టపదింటవాసముజేసిన నాశనముపొందును మూట నెనిమిదింటపదునొక్కింటనుం డినని తరులచేపోషితుడగును - నాలుగింట నెనిమిదింటపండ్రెండింటనుండెనొకనికి హానిగలుగజేయుచుండునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౩౭) మూ॥ సంగ్రామవ్యవహారధామనగరగ్రామేషుమంత్రార్థదేశాతేసత్యపిజన్మభేచసతతం వామర్క్షపంస్యాత్ఫలమ్ అజ్ఞాతంటననోడు యస్యథలదంస్యాన్నామభంతస్యతుత్రింశద్వత్సరతః పరంఫలదమిత్యాహుఃప

శేనామఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ నామర్క్షాదౌ కర్తవ్యాన్యాహ॥ సంగ్రామేతి॥ సంగ్రామ వ్యవహారధామనగరగ్రామేషు- సంగ్రామో యుద్ధః వ్యవహారః క్రయవిక్రయాది వ్యవహారః ధామ క్షేత్రార్వాణం నగరం పట్టణార్వాణం గ్రామః గ్రామార్వాణం ఏతే ష్వవిషయే మంత్రార్వణే విషయే చ జన్మభే జన్మనక్షత్రే జ్ఞాతే సత్యపి నామర్క్షజమే వ ఫలం స్యాత్తు నామర్క్షజమేవ ఫలం స్యాత్తు నామర్క్షయోః భ్యవసర్వార్వాణం ద్రష్ట వ్యమిత్యర్థః యస్య జననోడుజన్మ చతుర్నక్షత్రమజ్ఞాతం తస్య జనస్య నామభం నామన క్షత్రమేవ ఫలదం స్యాత్తు- అరణాతిరిక్తకా స్వప్నేష్వేత్యధ్యాహారః పరేతుః జన్మనక్ష త్రే జ్ఞాతేపి త్రింశద్వత్సరపర్యన్తం త్రింశదరామూర్ధ్వం నామభం ఫలదమిత్యాహుః తన్న సంగచ్ఛతే మూలాభావాత్॥ అ॥ నామనక్షత్రమెందులయందు జేయవలయున నిచెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యుద్ధము వర్తకగృహముపురముగ్రామము మంత్రము విని కేర్వాణము చూచునప్పుడు నామనక్షత్రమే ఫలప్రదమగును అర్వాణేతరవిషయ మందు ముప్పదివత్సరములకుపైని నామనక్షత్రము ఫలప్రదమనికొన్నిగ్రంథముల యందు జెప్పబడియుండినను ప్రమాణము లేమినది ఫలప్రదముగానేరదని గ్రంథక ర్త యభిప్రాయము॥

(అడెల) మూ॥ ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీలక్ష్మీప్రదానేతరా సమ్యగ్గంధసమన్వితాకనకదాదుర్గంధయుక్తార్తిదా । క్షేత్రం శ్వేతమథాల్పర క్త ఖిలంపీతంచకృష్ణం క్రమాద్విప్రాదేర్మధురం భవేచ్చకటు కంతిక్తకషా యం శుభం॥ వ్యా॥ అ॥ అథగృహోన్నతగంధరూపరసానాం ఫలమాహ॥ ఈష దితి॥ ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీ ఈషత్కించిన్నాత్రం పశ్చిమదక్షిణ యోర్భాగేఉన్నతామహీభూమిః లక్ష్మీప్రదా ఐశ్వర్యప్రదా నేతరా ప్రాగుత్త రోన్నతా పశ్చిమదక్షిణభాగేనిమ్నాంచ మహీ అలక్ష్మీప్రదా సమ్యగ్గంధసము న్వితా సుగంధయుక్తా మహీ కనకదా స్వర్ణప్రదా దుర్గంధయుక్తా తు ఆర్తిపీడా కరదవిప్రస్య శ్వేతం క్షేత్రం క్షత్రియస్యాల్పరక్తం ఈషద్రక్తం వైశ్యస్యాఖిలంపీ తం అత్యంతపీతవర్ణం క్షేత్రం శూద్రస్య కృష్ణం క్షేత్రం శుభం శుభ ఫలదం భవతి క్రమాద్విప్రాదేః క్షేత్రం మధురం తత్క్షేత్రస్థితమృచ్ఛకలేవమధురం చ వేద్యది విప్ర స్య కటుకం యది క్షత్రియస్య తిక్తం వైశ్యస్య కషాయం లవణసమం యది శూద్ర స్య శుభం భవేత్॥ అ॥ గృహోన్నతరూపగంధరసములకుఫలమును జెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥ గృహముకట్టెడుభూమి పశ్చిమదక్షిణభాగములందించుకమిట్టయి యుండిన గృహపతికి భాగ్యము కలుగజేయును అటుగాకున్న దరిద్రప్రదమగు సుమంచివాసనతో కూడియుండెన స్వర్ణమునిచ్చు దుర్వాసనాయుక్తమైన పీడా కరమగును తెల్లువర్ణముగల్గి తియ్యనయియున్న బ్రాహ్మణులకును - ఇంచుక ఎఱ్ఱనయి కారముగలదైయున్న రాజులకును - పచ్చనివర్ణముగలిగి చేదైయు

న్న వైశ్యులకును నల్లనిర్లముగలిగి యుప్పగానున్న శూద్రులకు శుభప్రదమగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౩౯) మూ॥ ఖాత్వా గర్తమరత్నిమాత్రమథ తాం మృత్స్నాం పునః పూరయేన్యూనా హానికరా సమా తు సమదా వృద్ధిస్తు వృద్ధిప్రదా। తోయం తాత్రిముఖే ప్రపూర్య ఖననే తన్నైవ హిత్వా మృదం దత్వా ప్రాతస్సుఖదం జలంత్వశనం పంకో రుజో మృత్యుకృత్॥ వ్యా॥ అ॥ ఖాత్వేతి॥ అరత్నిమాత్రం చతుర్వింశత్యంగుళిమానం గర్తం బిలం ఖాత్వా ఖనిత్వా ఖనేరుదిత్వాత్ క్త్వాప్రత్యయస్యేడ్వికల్పేన - అస్యాం తామేవ మృత్స్నాం మృత్తికాం పునః పూరయేత్ ఏవం పూరితాయాం సత్యాం సా మృత్తికా న్యూనా అసంపూర్ణా చేత్ హానికరా సమా తుల్యా చేత్ సమదా సమఫలదా వృద్ధిస్తు గర్తస్యాధికా చేత్ వృద్ధిదా కించ తత్రైవ ఖజనే గర్తే మృదం మృత్తికాం హిత్వా అపసార్య అథ రాత్రిముఖే సాయంకాలే తోయం ప్రపూర్య శ్వో జలం ప్రాతరపి దృష్టవ్యం జలమస్తి చేత్సుఖదం పంకో యది నిరశనం దారిద్ర్యం కుర్యాత్ రజః ధూళిశ్చేత్ మృత్యుకృద్భవేత్ గృహపతేరితి శేషః॥ అ॥ పల్లము త్రవ్వి మట్టిని నింపుటవలన ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పిడికెడు తక్కువ మూరెడు పల్లమును త్రవ్వి యా పల్లమును దాని మట్టిచే పూడ్చగా పూడ్చినను తక్కువయ్యేనేని కీడుగలుగ జేయును సరియైనసమ ఫలమునిచ్చును అధికమయ్యేనేని వృద్ధిగలుగ జేయును ఆ పల్లమునందే ముందునాటి సాయంకాలమున జలమును పోసి మరునాటి యుదయమున జూడగా నుదకముండెనేని సుఖప్రదమగును అడుసుగా నుండెనన్నను ఇల్లు ముగ జేయును దుమ్ముగా నుండిన మృత్యుప్రదము॥ *

(౨౪౦) మూ॥ అన్యక్షేత్రజలం స్వధామగమనం హానిశ్చ కోలాహలః ప్రాగీశాన్య కుబేరదేశగళితం స్వక్షేత్రతోయం శుభమ్। సౌమ్య ప్రాగ్జలధీశ కూపఖననం కర్తుశ్చ లక్ష్మీప్రదం పాషాణాదిలభేత్సుఖం చ ఖననే స్యాదస్థిలాభో మృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ జలగతి కూపఖననయోర్నిర్ణయమాహ॥ అన్యక్షేత్రేతి॥ అన్యక్షేత్రజలం ఇతరగృహోదకం స్వధామగమనం స్వగృహాగమనం భవేద్యది హానిః కోలాహలో యుద్ధం చ స్యాత్ - స్వక్షేత్రతోయం స్వగృహోదకం ప్రాగీశాన్య కుబేరదేశగళితం ప్రాగీశాన్యోదీచీషు గళితం చేచ్ఛుభం - అన్యత్రగళితం చేదశుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే సౌమ్యప్రాగ్జలధీశ కూపఖననం సౌమ్యోదీచీ ప్రాక్పూర్వా జలధీశః ప్రతీచీ ఏతాసు దిక్షు కూపఖననం చేత్ కర్తృగృహపతేః లక్ష్మీప్రదం చకారః పాదపూరణార్థకః ఖననే సతి పాషాణాది లభేద్యది శుభం అస్థిలాభో యది మృతిర్భవేత్॥ అ॥ ఉదకము బైటపోవుటకును బావిత్రవ్వుటకును దిక్కునిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఇతరుల యింటియు

వకముతమయింటికివచ్చునటులనున్న నేనిహాన్నియుకలహముంగలుగునుతమయింటి తట్లు స్థాగిశ్యపకుబేరదిక్కు లబోవుటశుభకరమగును- తనయింటికిప్రాక్పశ్చిమోత్తరదిక్కు లయందుబావిత్రవ్వినేనిగృహపతికిలక్ష్మీకరంబగను అట్లుత్రవ్వబడినబావియందుపాషాణాదులుండనేనిశుభమగును - ఎముకలుండెనేనిమృత్యుప్రదమగుననితాత్పర్యము॥

(౨౪౧) మూ॥ చక్రంస్యాద్గృహకర్ణి కాహ్వయమిదంసంలిఖ్యలింగత్రయంరేఖాస్తత్రచతస్రఏవవిలిఖేత్తిర్యక్చదస్రాదితః ప్రైకైకస్యహితారకానవనవ ప్రాగ్లిగవామాధరాదూర్ధ్వస్థా అపిచోర్ధ్వగాశ్శుభఫలానిందాస్యస్వధోదేశగాః॥ వ్యా॥ అ॥ గృహకర్ణికాచక్రలక్షణమాహ॥ చక్రమితి॥ లింగత్రయంలింగాకారరేఖాత్రయంసంలిఖ్యతత్రలింగత్రయఏవచతస్రోరేఖాస్తిర్యగ్విలిఖేదిదమేవగృహకర్ణికాహ్వయంగృహకర్ణికాచక్రంభవతిచక్రస్యఫలందర్శయతి ప్రాక్ప్రగృహకర్ణికాచక్రంభవతి ధమతఃలింగ వామాధరాత్ లింగస్యయద్వామోవామభాగంతస్యధనవభోభాగతస్మాత్తవారభ్యప్రైకైకస్యలింగస్య ప్రాదితః అశ్విన్యాదినవనవతారకాలిఖేత్ ఏవం లిఖితేయాఊర్ధ్వస్థాలింగత్రయోపరిస్థాఊర్ధ్వగాఅశ్వయాశ్చోర్ధ్వగతాశ్చతాస్తాశ్చతారకాఃశుభఫలదాః ర్యుఃశుభఫలదాభవంతి అధోదేశగాస్తులింగత్రయస్యాధఃప్రదేశగతాస్తునిందాస్యాఃఅశుభఫలదా॥ అ॥ గృహకర్ణికాచక్రలక్షణమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నిడుపుగమూడులింగాకారరేఖలువ్రాసివానిపైవాలుగడ్డగీట్లుగీచియందు నెడమప్రక్కనున్నలింగముయొక్కయెడమపార్శ్వమునసున్న క్రిందియడ్డగీట్లుమొదలుకొని క్రమముగానశ్వినిమొదలుకొనికనక్షత్రములవరుసనువ్రాయవలయును- అనగాలింగమునకునెడమప్రక్కనాలుగునక్షత్రములశిరస్సునగనక్షత్రముకుడిప్రక్కనక్షత్రములీతీరునప్రతిలింగమునకువ్రాయగా అన్నిలింగములశిరంబుననున్ననక్షత్రములు ఎడమప్రక్కనున్ననక్షత్రములు స్తంభప్రతిష్ఠమొదలగుకార్యములవిషయమై శుభకరంబులగులింగమునకుక్రిందనున్ననక్షత్రములశుభకరంబులగుననుట. అశ్విన్యాదినక్షత్రములలోనిచక్రమందున్ననక్షత్రములశుభకరంబులగుననుట అశ్విన్యాదినక్షత్రములదెలిసికొనుటకు నాయానక్షత్రస్థాపకంబు శ్రేష్ఠములుగానేర్పడెడునక్షత్రములదెలిసికొనుటకు ౨-౩-౪-౫-౧౦ ౧౧-౧౨-౧౩ ౧౪-౧౯-౨౦ లగుసంఖ్యలువ్రాయబడియున్నవి౧ ౨-౩-౪-౫-౧౦ ౧౧ ౧౨ ౧౩ ౧౪-౧౯-౨౦ ౨౧-౨౨-౨౩- ఈసంఖ్యలిగనక్షత్రములుశుభకరంబులనిసుఖ్యాభిప్రాయము॥

(౨౪౨) మూ॥ రేఖాయాంచతిగశ్చేత్ గృహిణాః స్తంభప్రతిష్ఠాగమేసూర్యేణాగ్నిభయం కుజేనసహితోమృత్యుంబుధేనామయం। గార్గ్యప్రగ్యంగురుణాసితేనకలహం మందేనచోరాగం దారిద్ర్యంతమసాధ్వజేచలనం కుర్యాచ్ఛశీగృహే॥ వ్యా॥ అ॥ గృహకర్ణికాచక్రే- ఏకతిర్యగ్రేఖాగతగ్రహ

యుక్తచంద్రఫలమాహ॥ రేఖాయామితి॥ శశీచంద్రః స్తంభప్రతిష్ఠాగమేయద్గృహ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలేతిరశ్చరేఖాయాంసూర్యేణసహితోయదితద్గృహేవిద్యమానస్యగృహిణోయజమానస్యతత్ర తదాఅగ్నిభయంకుజేనసహితోయదిమృత్యుంమరణభయంబుధేనఆయుమంగోగంగురుణాదారాభ్యాంసితేనశుక్రేణకలహంమందేనభోరాగమంతమసారాహుణాదారిద్ర్యం।ని॥శివస్తురాహుస్స్వర్భానురిత్యమరః- ధ్వజేనకేతునాచలనంస్థానచలనంకుర్యాత్॥ అ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలమున గృహకర్ణికాచక్రమునందుచంద్రుడున్ననక్షత్రమునిర్యగ్రేఖయందుజేరియున్ననక్షత్రమునసూర్యుడుమొదలగుగ్రహంబులుండెనేనివానికిఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥చంద్రునితోడసూర్యుడు కుజుడు-బుధుడు-గురువు శుక్రుడు-శని- రాహువు- కేతువు- వీరలుచేరిరేనివరుసగఅగ్నిమృత్యురోగదారిద్ర్యకలహభోరదారిద్ర్యస్థానచలనభయంబులుగలుగుగాన చంద్రునితోనేగ్రహంబును జేరియుండగూడదని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౪౩) మూ॥ ఆయామేనవిశాలమేవగుణయేత్ క్షేత్రీకృతంయత్పదంనాగాశ్రైస్సవ్యమృణంభవేత్త్రికరిభిర్వారోంకశైలైర్దినం। షట్త్రింశేనభమష్టభిర్నవగజై రాయోంకఖాక్షైర్వయస్త్వంశష్షణ్ణవభిస్తదేవవిభజేదాయుగజైస్త్రికృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ క్షేత్రస్యనవవర్గగణితక్రమమాహ॥ఆయామేనేతి॥ఆయామేనగృహభూదైర్ఘ్యేణ విశాలంగృహభూవిస్తారం గుణయేత్ ఇత్థంసంగుణ్యయత్ క్షేత్రీకృతంభవతి - తత్పదంక్షేత్రీకృతపదమేవనాగాశ్రైర్నాగాశ్రైర్గుణిత్వాఅశ్రైః ద్వాదశభిర్విభక్తేసతియచ్ఛిష్టంతత్ స్వంధనంభవతి పునస్తత్పదమేవత్రికరిభిఃత్రిభిః సంగుణ్యకరిభిఃఅష్టభిర్విభక్తేసతిశేష ఋణంభవతి- పునస్తత్పదమేవఅంకశైలైః నవభిస్సంగుణ్యసప్తభిః హృతేసతిశేషంవారోభవతిపునస్తత్పదమేవషట్త్రింశేనషట్త్రింశత్సంఖ్యయా హృతేసతిశేషంగినందివసోభవతి పునస్తత్పదమేవఅష్టభిః అష్టభిస్సంగుణ్యసప్తవింశతిభిః హృతేసతిశిష్టంభంనక్షత్రం భవతిపునస్తత్పదమేవనవగజైఃనవభిః సంగుణ్యగజైః అష్టభిః హృతేసతిశిష్టంఅయః తత్పదంఅంకఖాక్షైఃఅక్షైర్నవభిః సంగుణ్యఖాక్షైః వింశత్యుత్తరశతేనహృతేసతిశిష్టంవయోభవతితత్పదమేవషణ్ణవభిఃషడ్భిస్సంగుణ్యనవభిః హృతేసతిశిష్టమంశః తదేవపూర్వాగతమేవాయంగజైరష్టభిర్విభజేద్యదివిత్పత్తిరింద్రాదిదిగీశోభవతి॥ అ॥ గృహముగట్టెడుస్థలముయొక్కధనము ఋణము వారము దినము నక్షత్రము ఆయము ఆయుస్సు అంశము దిక్పతులనెడు నవవర్గగణితక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహముగట్టెడుప్రదేశముయొక్క నిడుపునుకొలిచి ఏర్పడినసంఖ్యచే వెడల్పుసంఖ్యనుగణింపగావచ్చినసంఖ్యకుక్షేత్రీకృతపదమును నామంబగునట్టి క్షేత్రీకృతపదసంఖ్యనుము

ప్రాయగలసంఖ్యచే తొమ్మిదిమారులుగుణంచితొమ్మిదిమారులుభాగహరించు గామిగతసంఖ్యయందు చెప్పిన దనబుణాదినవవర్గులగును అట్లువర్గజ్ఞాపకము లకైపైనవ్రాయబోవుసంఖ్యలలో మొదటియంకెగుణకమనియు రెండవయంకె హరణమనియు దెలిసికొనిగుణించి రేనినవవర్గగణితమేర్పడును గుణ-౮-హార-౧౨-దనం-౩ ల బుణ-౭-వార-౬-౩౦-దిర-౭౭-న-౯-౭-ఆ-౯-౧౨౦-వయస్సు-౯-అంశముమరలవయస్సంఖ్యన౮-౮భాగహరింపగా శేషముదిక్పతియనియె యుంగవలయుననుట॥ ❀

(౨౪౪) మూ ॥ క్షేత్రేపూర్వ దంపునశ్చగణయేన్నాగాది వాక్యా ద్వ్యయాంత ద్వాక్య తిషు. సంఖ్యాస్మైవపిభజేద్ద్వ్యాదిశేషైర్లభేత్ । కర్తుశ్చే దధికంధనం శుభప్రదాద్యస్త్వల్పమర్థోశుభం యద యోవిషమశ్శుభశ్శుభఫ లావారాశ్శుభానాంయది॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వోక్తధనాదీనాంప్రత్యేకఫలాన్యా హ॥ క్షేత్రఇతి॥ క్షేత్రేగృహభూమావాపూర్వపదంఆయామేనవిశాలగుణితంప దంవాగాదివాక్యాస్యయా నాగాదివాక్యే ఆద్యయాప్రథమసంఖ్యయా పునశ్చ గుణయేత్ తద్వాక్యాంతిమసంఖ్యయా నాగాదివాక్యేఅంతిమసంఖ్య యేవవి భజేత్ అయమర్థః పూర్వపదమష్టభిస్సంగుణ్యాద్వాదశభిర్విభజేత్ ఏవంసర్వ త్రాప్యూహ్యం తథాచసతిశేషైః ద్రవ్యాదిధనబుణాదికం లభేత్ అధికంచే త్కర్తుఃగృహపతేశ్శుభంబుణాదర్థః అల్పంయదిఅశుభంఆయః విషమశ్చేచ్ఛు భఃసమశ్చేదశుభ ఇత్యర్థాల్లభ్యతే. శుభానాంశుభగ్రహాణాంసంబంధినో వా రాశ్శుభఫలదాభవంతి॥ అ॥పూర్వశ్లోకమునజెప్పినధనబుణాదులకుఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ఉక్తక్రమంబుగగుణకభాగహారములుచూడగాధనసంఖ్య బుణసంఖ్యకంటెనెకుడువాయనేనిగృహపతికిశుభమగుతక్కువాయనేనియశుభ మగుఆయసంఖ్యబేసిగనున్నశుభమగుశుభగ్రహవారములుశుభకరంబులగునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౪౫) మూ ॥ అత్మర్క్షాద్గృహభాంతమేవగుణయేద్యదచ్చతారా జలంచాత్మర్క్షగృహభంయదేవమశుభంతాత్రీయభంస్వత్షయః । దుఃఖంస్యా ద్యదిపంచమంనిధనదం కర్తుగ్భవేత్సప్తమం క్షేత్రేపుత్రకరాత్సదాగృహపతే రేవేతరాస్తారకాః॥ వ్యా॥ అ॥ క్రమప్రాప్తస్యగణితాగతనక్షత్రస్య [illegible] హ॥ ఆత్మర్క్షాయితి॥ తారాబలంయద్వత్ తారాశలేయథాఅత్మర్క్ష [illegible] నిత్యనక్షత్రపర్యంతంగణయేత్ తద్వదాత్మర్క్షాత్ స్వజన్మనక్షత్రమారభ్య గృ హభాంతంగణితాగతగృహనక్షత్ర పర్యంతం గణయేత్ ఏవంచసతిఆత్మర్క్ష గృహభంగేహనక్షత్రంచ ఏకంయదిగృహపతేరశుభఃతాత్రీయభంఆత్మర్క్ష గృహనక్షత్రం తృతీయంయదిస్వక్షయః స్వస్యగృహపతేఃఅయంనాశఃస్యాత్,

పంచమం యతిదుఃఖస్యాత్ సప్తమంచేత్ కర్తుర్నిధనఙంమరణప్రదంస్యాత్ ఇతిర్థాః తృతీయపంచసప్తమాతిరిక్తాస్తారకాస్తు క్షేమ్రేగృహభూమాగృహపతేఃపుత్రకరాః సంతానకరాభవంతి॥ అ॥ ఉక్తగణితక్రమంబునవచ్చిన గృహనక్షత్రఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తనజన్మనక్షత్రము మొదలుగృహనక్షత్రముదవరకులెక్కపెట్టి యాసంఖ్యనతొమ్మిదిచేభాగహరింపగాతననక్షత్రమునుగృహనక్షత్రమునుఏకమాయనేని యశుభకరంబనియుజన్మనక్షత్రమునకుగృహనక్షత్రముమూడవది ఐదవది ఏడవది యాయెనేనివరుసగా నాశముదుఃఖముమరణమునుగలుగును - నాలుగుఆఱుఎనిమిదితొమ్మిదిసంఖ్యలైనక్షేమపుత్రకరంబనియును తాత్పర్యము॥ *

(౨౪౮)మూ॥ రాశ్యంతంగణయేద్గృహస్యగృహిణో గాశ్యాదితత్త్రిప్రలంనిస్వలతానంరంత్రికోణనిలయంద్విర్ద్వాదశోఽర్థకృత్ । షష్ఠాష్టాఖ్యగృహంసదాకలహదంచాన్యేశుభా రాశయోదం పత్యోదపియత్ఫలంపరిణయే కర్తుర్గృహేతత్ఫలం॥ వ్యా॥ అ॥ రాశ్యంతగణనాఫలమాహ॥ రాశ్యంతమితి॥ గృహిణోయజమానస్యరాశ్యాదిజనరాశిమారభ్య గృహస్యరాశ్యంతంగణయేత్పవంగనత్రికోణనిలయంగృహిణః రాశేఃపంచమం - నవమంచేత్ నిస్సంతానకరం- ద్విర్ద్వాదశఃగృహిణోరాశేః ద్వితీయోద్వాదశశ్చఅనర్థకృత్-షష్ఠాష్టాఖ్యగృహంషష్ఠగృహమష్టమగృహంచ కలహదం- అన్యేఉక్తాతిరిక్తాఃరాశయః శుభాః-కింబహునాపరిణయేవివాహేదంపత్యోర్యద్యస్ఫలముక్తంతత్ఫలంకర్తుః యజమానస్యగృహేగృహవిషయేపిద్రష్టవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥గృహరాశ్యంతగణనకుఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజమానునియొక్కజన్మరాశిమొదలుగృహరాశివరకుగణనచేయగాగృహపతి రాశికిగృహరాశిఅయిదవదితొమ్మదవదిగానున్నపీడాకరంబగు ౬.వదిలవదిగానుద్నికలహప్రదమగు- శేషంబులుశుభకరంబులగు- మఱియువివాహవిషయమై దంపతులకుజెప్పబడియున్న ఫలంబులన్నియునిచటగృహవిషయమైయూహ్యంబులనియును తాత్పర్యము॥ *

(౨౪౯) మూ ॥ రిక్తాసూన్యకరాఅమాని ధనదామాసాదిరార్తిప్రదాతచ్ఛేషాస్తిథయశ్శుభాగృహతేరంశస్య చేదంఫలం । నాకోవృత్తికరశ్శుభశ్చనిలయేదాహోమృతిస్తస్కరః పుత్రోగోధనమిష్టిప్రష్టిరనిశంగేహేనవాశాఃక్రమాత్॥ వ్యా॥ గణితాగతదివసాంశానాంక్రమాత్ఫలాన్యాహ॥ రిక్తారిక్తతిథయఃగృహపతేః॥ శూన్యకరానాశప్రదాభవంతి- అమాఅమావాస్యా- నిధనదామరణప్రదామాసాదిః శుక్లప్రతిపత్- ఆర్తిప్రదాపీడాకరీతచ్ఛేషాః ఉక్తారికాస్తిథయః శుభాఃగృహపతేరంశస్య ఇదంవక్ష్యమాణం ఫలం

జ్ఞాతవ్యాంగే హేగృహవిషయే ప్రథమనవాంశో నాశః నాశకరః ద్వితీయే వృద్ధికరః తృతీయశ్శుభోలక్ష్మీప్రదః చతుర్థో దాహః దహనః పంచమోమృతిః మృతికరః షష్ఠ స్తస్కరః చోరభయావహః సప్తమః పుత్రః పుత్రప్రదః అష్టమే గోధనం పశుధనకరః నవమఃఇష్టప్రష్టి నోరథసిద్ధికరః నవాంశాః క్రమాత్ ఉక్తరీత్యాఅనిశం సతతం నిలయేగృహే ఉక్తఫల దాభవంతీత్యర్థః॥ అ॥పూర్వోక్తగణితక్రమమున నేర్పడిన దివసమునకు అంశములకు ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥గణితముఁ జేయగా నేర్ప డినదిది కృత్తిధున కైనా నాశము అమావాస్యాయైన మరణమును శుక్లపాడ్యమియయిన పీడయు గృహపతికి గలుగునని యూష బియు గృహపతినవాంశమునకు గృహ నవాం శము మొదటిది గానున్న నశుభకరంబును రెండవది గానున్న వృద్ధియు మూఁడవది గాను న్న సంపదయు నాలవది గానున్న గృహదహనము ౫-దవది గానున్న మరణము ౬-వ దిచోరభయము ౭-వది పుత్రప్రదము ౮-వది పశుధనప్రదము ౯-వదియిష్టసిద్ధిక రంబునగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౮౮) మూ॥ ఆయుష్షష్ట్యధికంశుభంగృహేశతేర్హ్నిన్తస్థానేప్రదంసౌభాగ్యంసురరాడ్గృహస్యదహనంవహ్నిర్యమోమంగళం । రక్షశ్శత్రు భయంపశుంజలపతిః కుర్యాన్మరుచ్చంచలం ధాన్యంయక్షపతిశ్శివశ్శివ మిదం స్యాద్దిక్పతీనాంఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ గణితాగతాయుషః దిక్పతీనాంచఫలమాహ॥ ఆయురితి॥ఆయుః గణితాయుః షష్ట్యధికంచేత్ గృహపతేర్గృజమానస్యశుభంభ వేత్ హీనంచషష్టి సంఖ్యాన్యూనంచేద్ధానిప్రదమితిఅథదిక్పతీనాంఫలంసురరాట్ ఇంద్రశ్చేత్ గృహపతేస్సౌభాగ్యంచవహ్నిశ్చేద్గృహస్యదహనంయమస్తుఅమంగ ళంచకరోతినైరృతిః॥ నైరృతిర్యాతురక్షసీఇత్యమరఃశత్రుభయం జలపతిర్వ రుణః॥ని॥యాదసాంపతిరప్పతిరిత్యమరః పశుంగోలాభంమరుద్వాయుః చంచలం స్థానచలనంయక్షపతిఃకుబేరః ధాన్యశివః ఈశాన్యః శివంమంగళం కుర్యాత్॥ ని॥ శ్వః శ్రేయసంశివంభద్రంకల్యాణంమంగళంశుభమిత్యమరఃఇదమేవదిక్పతీనాంఫ లంస్యాత్॥అ॥ఆయుస్సుకు దిక్పతులకు ఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥గణితముఁ జేయ నేర్పడెడుఆయువు యొక్క సంఖ్య౬౦ యింటికి యెచ్చగానుండెనేని గృహపతికి శు భకరంబగును౬౦ యింటికి తక్కువగానుండెనేని హానికరంబగు గణితమువలన నే ర్పడిన ఇంద్రాద్యష్టదిక్పతులువరుసగ సౌభాగ్యము గృహదహనము అశుభము శ త్రుభయము పశులాభము స్థానచలనము ధాన్యము శుభము నీ విధంబగు మిదివిధములఫల ములగలుగఁ జేయుచుందురని తా॥ ❋

(౨౮౯) మూ॥ చైత్రాదౌక్రమశశ్శుభంబహుధనంమృత్యుంచగో నాశనంగోల్లాభంసుదహశనం త్వనశనంసంపూర్ణసౌఖ్యంసదా। ధాన్యంవ హ్నిభయమ్మిత్ర బహుసుఖం స్తంభప్రతిష్ఠాగమేకుర్యాస్తద్గృహిణశ్శుభో

పేశుభశ్చ స్యాత్సోమలాఖ్యోయది॥ వ్యా॥ అ॥ అథచైత్రాదిమాసానాంక్రమాత్ఫల మాహ। చైత్రాద్యా ఇతి। చైత్రాద్యాః చైత్రాదిద్వాదశమాసాః స్తంభప్రతిష్ఠా మే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలేక్రమశః తత్ఫలానికుర్యురితిసంబంధః। యథా చైత్రిమా సశ్శుభ వైశాఖో బహుధనం జ్యేష్ఠో మృత్యుం ఆషాఢోగోనాశనం శ్రావణో గోలాభం భాద్రపదస్సుతనాశనం ఆశ్వయుజః అశనమనశ్చభావం కార్తికస్సం పూర్ణసౌఖ్యం మార్గశీర్షో ధాన్యం పౌషః వహ్నిభయం మాఘోజయం ఫాల్గునో బహుసుఖమితిశుభోపి మలాఖ్యోమాసః అధికమాసో యదితద్గృహేణః తద్గృహ పతేశుభకృద్భవతి॥ అ॥ చైత్రాదిద్వాదశమాసములకు ఫలమును జెప్పుచున్నా డు॥ తా॥ చైత్రమాసము మొదలు ఫాల్గునమాసము వరకు ౧౨ మాసములలో గృ హమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ చేసినచో క్రమముగ శుభము అధికధనము మరణము పశు నాశము పశులాభము పుత్రనాశము అశనాభావము సంపూర్ణసుఖము ధాన్యము అగ్నిభయము జయము బహుసౌఖ్యము ఈద్వాదశవిధఫలములు గలుగుననియు ఈమాసములలో శుభకరంబైన మాసమధికమాసముగానుండెనేని నదియు నశు భకరంబని తాత్పర్యము॥ *

(౨౫౦) మూ॥ తిగ్మాంశుశ్చరరాశిగః స్థిరగతో నాస్యర్థకృత్సర్వదా మృత్యుస్స్యాద్ద్విశరీర గో గృహపతేః స్తంభప్రతిష్ఠాగమే। వారావారదినేశ యోరనలదౌక్షీణశ్శశీ శోకకృత్పూర్ణః పుత్రకృదర్థదౌగురుభృగూ జః స్థైర్యకృ ద్భానుజః॥ వ్యా॥ అ॥ చరరాశ్యాదిగతసూర్యఫలమాహ॥ తిగ్మాంశురితి॥ తిగ్మాం శుః సూర్యః చరరాశిగతః చరరాశిగోవా స్థిరరాశిగతః స్థిరరాశిగోవా సర్వదా అ ర్థకృద్భవతి స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే సూర్యో ద్విశరీరగః ద్విస్వ భావరాశిగతశ్చేత్తద్గృహపతేర్మృత్యుః స్యాత్తు। అథవారఫలమాహ। ఆరదినే శయోః ఆరో అంగారకః దినేశః సూర్యః తయోర్వారౌ కుజభానువాసరౌ అనలదౌ పత ద్వారద్వయే స్తంభప్రతిష్ఠాచేత్తుతద్గృహం దగ్ధం భవేదిత్యర్థః। క్షీణః శశీ క్షీణేం దువారః ఇత్యర్థః। శోకకృత్తు పూర్ణః చంద్రః పూర్ణేందువాసరః పుత్రకృత్తు గురు భృగూ గురుశుక్రవారౌ అర్థదౌ సంపత్ప్రదౌ బుధవాసరః భానుజః శనివాస రశ్చ స్థైర్యకృత్తు చిరకాలస్థితికారిణావిత్యర్థః॥ అ॥ చరరాశ్యాదిగత సూర్య ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ జేయు సమయమున సూర్యుడు చరస్థిరనామాంకితములగు లగ్నములయందున్న ధనప్రదుడగు ద్వి స్వభావలగ్నగతుండైయున్న గృహపతికి మృత్యుకరుడగు భానువంగారకవారము లయందు స్తంభప్రతిష్ఠ చేయబడిన గృహమగ్నిదగ్ధమగు క్షీణచంద్రవారము దుఃఖ ప్రదమగు పూర్ణేందువారము సుపుత్రప్రదమగు గురుభృగువారములు సంప త్కరంబులగు బుధశనివారములు స్థిరకరంబులగుననుట॥ *

(౨౫౧) మూ॥ సూర్యాంగారకలగ్నవర్గరహితంసర్వస్థిరంశోభ
నంలగ్నంవాద్విశరీరమత్రగృహిణోలగ్నంచరంచంచలం। సూర్యాంగారకల
గ్నమప్యథశుభంసౌమ్యగ్రహైస్సంయుతం సౌమ్యైర్వాయదివీక్షితంసుబలిభి
క్రూరాస్త్రిషష్ఠాయగాః॥ వ్యా అ॥ అథలగ్నఫలాన్యాహ॥ సూర్యేతి॥ సూ
ర్యాంగారజలగ్నవర్గరహితం సూర్యాంగారకయోః లగ్నేసింహవృశ్చికత
యోర్వర్గంషడ్వర్గంచతాభ్యాంరహితంసర్వంస్థిరంశోభనంకించద్విశరీరంద్వి
స్వభావమపిలగ్నంగృహిణః అత్రస్తంభప్రతిష్ఠాయాంశుభంచలంచరలగ్నంచే
త్ - చంచల చలంప్రదం అథసూర్యాంగారకలగ్నంసింహవృశ్చికమపిసౌ
మ్యగ్రహైస్సంయుతం యుక్తంచేచ్ఛుభంఅథవా సుబలిభిః అధికబలయుక్తైస్సౌ
మ్యైశ్శుభగ్రహైర్వీక్షితందృష్టంవాయదిశుభం- అథవాక్రూరాః పాపగ్రహాః
త్రిషష్ఠాయగాలగ్నాత్ త్రిషష్ఠైకాదశస్థానగతాయదితదావా సూర్యాం
గారకలగ్నేప్యశుభంభవతి॥ అ॥ లగ్నఫలమ్ములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సింహ
వృశ్చికలగ్నములనువానిషడ్వర్గలుంగాకతక్కిన స్థిరలగ్నములనుద్విస్వభావ
లగ్నంబులుస్తంభప్రతిష్ఠకు శుభకరంబులగును చరలగ్నము చాంచల్యము నిచ్చు
గనుకఅనిషిద్ధమైతే సింహవృశ్చికములు శుభగ్రహయుక్తములైయున్న
నుఅధికబలయుక్తులగు శుభగ్రహములచేజూడబడుచున్నను పాపగ్రహ
ములు౩ ౬-౧౧- ఈస్థానములయందుండినపుడీలగ్నములుశుభకరంబులగునని
తాత్పర్యము॥

(౨౫౨) మూ॥ పౌష్ణాదిత్యకరత్రయార్యశశభృన్మిత్రద్వయాఖ్యా
శ్శుభాస్స్యుస్తిర్యగ్ముఖతారకాగృహపథాముఖ్యాసదాధోముఖాః। కోవా
పీతుడిశృధ్రదపదనుజాహాగ్ని త్రిపూర్వాంతకాస్సేషా స్సూర్ధ్వముఖాభిదా
నవశుభావృష్ట్యాదిసంస్థాపనే॥ వ్యా॥ అ॥ అథనక్షత్రాణాంతిర్యగధోర్ధ్వముఖ
త్వందర్శయన్ తేషాంతత్రప్రవిశిష్టయోగమాహ॥ పౌష్ణేతి॥ పౌష్ణ్యాదిత్యకరత్ర
యార్యశశభృన్మిత్రద్వయాఖ్యాః రేవతీపునర్వసుహస్త చిత్రాస్వాత్యుత్తరఫ
ల్గునీమృగశీర్షానూరాధాజ్యేష్ఠాఖ్యాః వనతీర్యఙ్ముఖతారకాః గృహపథాస్తంభప్రతి
ష్ఠాయాంశుభాస్స్యుః పిత్ర్యద్వైదైవదజాహ్యాగ్నిత్రిపూర్వాంతకాః మఘావి
శాఖామూలాశ్లేషా కృత్తికాపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రభ
రణ్యశ్చైవాధోముఖాస్తారకాః - కూపాదౌకూపవాపీతటాకాదిఖననకర్మణి
ముఖ్యాః శేషాస్తుపుష్యార్ద్రాశ్రవణరోహిణ్యుత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాశతభిషగ్రో
హిణీధనిష్ఠాశ్చనవోర్ధ్వముఖాభిధాస్తారకాః వృష్ట్యాదిసంస్థాపనేశుభాః॥ అ॥ న
క్షత్రములకుతిర్యగధోర్ధ్వముఖత్వములనువానికిఫలములను జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ అశ్వినిమొదలు రేవతివరకునిరువదియేడు నక్షత్రములరెండుకొనాటక్షిక్రద

వాని యడిటియున్నవక్షత్రజ్ఞాపకంబులగుసంఖ్యలచేత నాసంఖ్యావాచ్యనక్షత్రములదెలిసికొనువలయు - నక్షత్రజ్ఞాపకంబులగుసంఖ్యలు౧- ౫-౭-౧౩-౧౪-౧౫- ౧౭- ౧౮- ౨౭- ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగుతిర్యఙ్ముఖ నక్షత్రములు స్తంబప్రతిష్ఠకుశుభకరంబులనియు౩- ౯ ౧౦-౧౧-౨౬-౧౯-౨౦-౨౫- ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగునధోముఖనక్షత్రములుబావులు గుంటలుచెరువులుమొదలైన వానిని త్రివ్వుటకు శ్రేష్ఠములని యు౪-౬-౮-౧౨-౨౧-౨౨-౨౩-౨౪-౨౬-ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగునూర్ధ్వముఖనక్షత్రములు౯- న్నివనములుపైర్లుమొదలైనవాటినిస్థాపించునెడలశుభకరంబులనియుననుట॥ *

(౨౫౩) మూ॥ నాసత్యాదితి రేవతీతరగురుశ్శ్రోణత్రయేందూత్తరామిత్రత్వష్ట్రవిధాతృభేషుసతతాస్తంబప్రతిష్ఠార్థదా । యస్మిన్ధామ్నిగృహేశదేశవివరే స్తంబప్రతిష్ఠాం శుభాంకృత్వాతద్గృహసంయుతాన్య బవనం కార్యంధాతవ్యతం॥ వ్యా॥ అ॥. పూర్వ్వంసామాన్యేన స్తంబప్రతిష్ఠానక్షత్రాణ్యుక్తాఇదానీం విశేషేణరూపయతి॥ నాసత్యే॥ నాసత్యః అశ్వినీఅదితిః పునర్వసూ రేవతీప్రసిద్ధాకరోహస్తఃగురుఃపుష్యః శ్రోణత్రయంశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజఃఇందుమృగశీర్షః ఉత్తరాత్రయం మిత్రమనూరాధా త్వష్టాచిత్రావిధాతారోహిణీ ఏతేషుపంచదశనక్షత్రేషు స్తంబప్రతిష్ఠాసుతదాపుత్రదాఅర్థదాసంపత్కరాచ యస్మిన్ధామ్నిగృహేశదేశవివరేయత్తు నిర్మాణగృహాంతస్యఈశదేశః ఈశాన్యాదిక్ తస్యాదశివివరేగర్తేశుభా స్తంబప్రతిష్ఠాంకృత్వా తదనంతరం తద్గృహసంయుతాన్య బవనం తద్గృహేణ సంయుక్తం యుక్త అన్యబవనం గృహాంతరంకార్యం నిర్మితవ్యంతధాతద్యతం గృహాంతరపి కార్యంప్రథమగృహస్తంబప్రతిష్ఠాయామేవ ముఖ్యనక్షత్రాది విశేషవిచారిః న తుప్రతిగృహంస్యాపీత్యనయః॥ అ॥ పూర్వశ్లోకమందు సామాన్యముగా స్తంబప్రతిష్ఠకునక్షత్రముల జెప్పిమరలవిశేషనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥అశ్వి పున-రేవ- పుష్య-శ్ర ధని శత- మృ-ఉత్త ఉషా-ఉభా-అనూ చి-రో౧౫-నక్షత్రములుపుత్రకరంబులును సంపత్కరంబులుననియుఆ స్తంబమును తానకట్టబోయెడిగృహమునకీశాన్యదిక్కున నొకపల్లముత్రవ్వి అందుప్రతిష్ఠముచేసిపిమ్మట గృహ నిర్మాణము జేయవలయుననియు ఇట్లునిర్మితమైనగృహముతో మరల నెన్నిగృహములుగా నిర్మాణము జేయునెడల లగ్నాదివిచారములనావశ్యకము లనియును తాత్పర్యము॥ *

(౨౫౪) మూ ॥ మాసేషుక్రమశస్త్రిషు సదాప్రాచీనబస్వాదితస్స్వాహాదేయమసీషువాస్తుఫణిషస్తద్వామకాయీభవేత్తు। త్యక్త్వాతచ్ఛిరకేతుణపశకుభౌతత్పృష్ఠ మూర్ధస్వదికాలాస్వేవ పినిక్షిపేతదుదరేశంకుం

యథోక్తంసుధీః॥ వ్యా॥ అ॥ వాస్తుపురుషస్థితిక్రమమాహ॥ మాసేష్వితి॥ పురు
షః క్రమశోవత్స్యమానప్రకారేణ ప్రాచీనభస్యాదితః ప్రాచీమారభ్యమాసైః
షుభాద్రపదమారభ్యోర్ధ్వః త్రిషుమాసేషుసదాతిష్ఠతి- అయమేవాశయః ప్రా
చ్యాంభాద్రపదాశ్వయుజకార్తికేషుతతఃదక్షిణస్యాంమార్గశీర్షపౌషమాసే
షుప్రతీచ్యాంఫాల్గునచైత్రవైశాఖేషు ఉదీచ్యాంజ్యేష్ఠాషాఢశ్రావణేష్వితి స్వో
ఖాదేయమహీషుస్వస్వోపాదేయాః యాముహ్యాః తాసువామశాయీ వామ
భాగశాయీభవేత్ తచ్చరణేక్షణస్థకకుభా తస్యవాస్తుపురుషస్య చరణేక్షణ
స్థేయేకకుభాదిశాః। ని॥ దిశస్తుకకుభః ॥ ప్రాగ్వైమరః-త్యక్త్వా విహాయత
త్పృష్ఠమూర్ధస్థ దిక్పాలాసుతస్య వాస్తుపురుషస్య పృష్ఠమూర్ధ్నోః యేదిశా
స్తాః తయోర్యాశ్శాలాగృహాః తాస్వేవతదుదరే తన్మధ్యభాగ ఏదసుధీర్వి
ద్యాత్ యథోక్తంశాస్త్రోక్తరీత్యాశంకురివినిక్షిపేత్ స్థాపయేత్॥ అ॥ వాస్తు
పురుషుదుండెడిక్రమమును దానికిఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వాస్తుపురు
షుడుభాద్రపదముమొదలు ౩- మాసములు తూర్పుతలగాను మార్గశీర్ష
ము మొదలు ౩-మాసములుదక్షిణశిరస్సుగాను ఫాల్గునముమొదలు ౩ మాసములు
పడమటితలగాను జ్యేష్ఠమాసముమొదలు ౩-మాసములవరకుఉత్తరశిరస్సుగాను
యెడమపక్కగా మల్లిశయనించియుండునుగాననతని పాదములున్నదిక్కునను
నేత్రములుచూపున్నదిక్కునువదలి యతనిశిరస్సునువీపునున్నదిక్కులయందు
దానుగక్కైదుగృహమునకు మధ్యభాగమునశాస్త్రప్రకారముగ శంకుస్థాపన
చేయవలయు॥ ❋

(౨౪౪) మూ॥ తచ్ఛంకుంత్రివిధంవిభజ్యసమశశ్చోర్ధ్వాదిభాగత్ర
యేష్వష్టాశ్రంచతురశ్రమవ్రణమృజుం చానశ్రమేవంవిధమ్ । సర్వేషాంచవిత
స్తిమాత్రమవధిః స్వర్ణాదిరత్నాన్వితం గంధాద్యైరపిపూజితం శుభదినేశం
కుంన్యసేన్మంగళైః॥ వ్యా॥ అ॥ శంకులక్షణమాహ॥ తదితి॥ సర్వేషాంసర్వవ
ర్ణానాంవితస్తిమాత్రంద్వాదశాంగుళమాత్రమవధిః ప్రమాణం॥ ని॥ వితస్తి
ర్ద్వాదశాంగుళమిత్యమరః- తచ్ఛంకుంద్వాదశాంగుళపరిమితశంకుంసమశః అ
న్యూనాధికం యథాతథ త్రివిధం విభజ్యఊర్ధ్వాదిభాగత్రయే ఊర్ధ్వమధ్య
మాధోభాగేషుఊర్ధ్వభాగేఅష్టాశ్రం అష్టాఅశ్రయఃకోణానియస్యతంమధ్య
మభాగేచతురశ్రం అధోభాగేఅనశ్రంనిష్కోణంవర్తులాకారమిత్యర్థః కించఅ
వ్రణంకోటరాదిరహితం ఋజుంఅకృంపవం విధంఉక్తలక్షణసంపన్నంశం
కుంగంధాద్యైఃగంధపుష్పాక్షతైరభిపూజితం కృత్వాస్వర్ణాదిరత్నాన్వితేసు
వర్ణప్రవాళముక్తికాదిసహితేగర్తఇతిశేషః మంగళైః మంగళతూర్యఘోషా
ద్యైః శుభదినేశుభోక్తలక్షణసంపన్నశుభదినేన్యసేత్ నిక్షిపేత్॥ అ॥ శంకు

లక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణోదిసమస్తవర్ణంబులవారిసుతో
త్తమునివలపులేకయుండదుమూత్రికున జెప్పెదు పాడవునవాక మేకునేర్పరచి య్యా
మేకుని సమాంశములుగా ౩ - భాగములుచేసి కుందుఅధోభాగముగుండముగను
న్న మధ్యభాగమును నాలుగుమూలలుగాను న్నమొదటిభాగము నెనిమిదిమూ
లలుగలుగువట్లుగానుచెక్కి దానిని స్వర్ణాదిరత్నాదులతో పల్లమున శుభనక్షత్ర
లగ్నయుక్తమగు దివసంబుమంగళవాద్యఘోషములతోడ నాటవలయుననే
తాత్పర్యము॥

(౨౫౮)మూ॥ వాపీకూపతటాకసేతుపరిఘాస్వేతాసుభిత్తైరధోభిత్తి
నామపిబాహ్యదేశనికటేసర్వత్రదేవాలయే । భిత్తీనామపిచాంతరేచనిలయేన్నృ
ణాంపశూనాంసదా తావత్తాలగృహస్థితిర్గృహపతేర్యావచ్ఛశంకుస్థితిః॥వ్యా॥
అ॥శంకుప్రక్షేపణస్థానాన్యాహ॥ వాపీ॥వాపకూపతటాకసేతుపరిఘాసుఏతా
సుభిత్తైఃకుడ్యస్య॥ని॥భిత్తిస్త్రీకుడ్యమేడూకమిత్యమరః అధఃఅధోభాగేసర్వత్రదే
వాలయేసకలదేవతామందిరేషుభిత్తీనాంబాహ్యదేశనికటేబాహ్యదేశసమీపే
నృణాంమనుష్యాణాం పశూనాం నిలయేచభిత్తీనాంమంతరేమధ్యదేశ ఏవంశ
కుంనిక్షేపేదితి శేషః॥శంకుస్థాపనఫలమాహ॥శంకుస్థితిః యావత్ గృహపతేర్యజ
మానస్య తావత్కాలగృహస్థితిః తావాన్కాలోయస్యాస్సాతావత్కాలాగృ
హేస్థితిః చిరకాలస్థాయునంశంకుంనిక్షిపేదిత్యాశయః॥ అ॥శంకువునుస్థాపించు
టకుస్థలములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥బావిచెరువుగుంటలునేర్పరచెడిసమయము
నవాటికట్టలక్రిందను దేవాలయములుగట్టెడుసమయమునప్రాకారమునకు వెల
పటసమీపప్రదేశమునను పశువులకొట్టముగృహనిర్మాణముచేయునెడలతామే
ర్పరుచుకొనియున్న ఆయమునకు మధ్యప్రదేశమందు నుశంకి స్థాపన చేయవల
యునని యును మఱియుశంకు వెంతకాలమువరకునుండునో అంతకాలమాగృ
హపతిసౌఖ్యముగనుండును గానబహుకాలముండదగిన బ్రాహ్మకుచేశంకువు నే
ర్పరచవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౫౯) మూ॥ కారంజార్జునసాలనీపకుటజాః పారదమందార
కాభిల్లావైణవయుగ్మసప్తఖదిరా వృక్షాశ్శుభాస్సద్మసు । త్యాజ్యాదగ్ధవిభీత
కాస్స్నుహీవటానింబాశ్చయేకంటకా అశ్వత్థామ్రకపిత్థతాళవకుళప్లక్షా అ
గస్త్యాదయః॥ వ్యా॥ అ॥ అథశంకుగృహదారూణాంశుభాశుభవృక్షనిర్ణయ
మాహ॥ కారంజేతి॥ కారంజానక్తమాలాః-అంధ్రభాషాయాంకానుగ అర్జు
నాఃకకుభాఃఆంధ్రభాషాయాంమద్ది - సాలసర్జకాకః ఆంధ్రభాషాయాంపచ్చ-
నీపాః కదంబాః ఆంధ్రభాషాయాంకడప - కుటజాః ఆంధ్రభాషాయాంకొండ
శపాల-పారదాః తాలవిశేషాః, మందారాః పారిభద్రకాఖ్యా వేణవఏవవైణ

టీ॥ కంటకాః యుగ్మపత్రాః కోవిదారకాః ఆంధ్రభాషాయాం దేవకాంచనము-
క్షీరిణ్యః ప్రసిద్ధాః ఏతే వృక్షాః సద్మసు గృహేషు శుభాః అథాశుభవృక్షానాహ॥
త్యాజ్యా ఇతి॥ దగ్ధాః దగ్ధవృక్షాః విభీతకాః భూతావాసాః స్నుహయః ఆం
ధ్రభాషాయాం జెముడు- పటః నింబాః పిచుమందాః యేకంటకాః కంటకినో వృ
క్షాః సేవి అశ్వత్థాః ప్రసిద్ధాః ఆమ్రాశ్మాతాః కపిత్థాః తాళాః తాళవృక్షాః వ
కుళాః కేసరాః ప్లక్షాః ప్రసిద్ధాః అగస్త్యాః ఆంధ్రభాషాయాం అవిశ - ఇత్యేద
యోవృక్షాః గృహేషు త్యాజ్యాః అశుభా ఇత్యర్థః॥ అ॥ శంకువుస్థాపించుట
కును గృహముగట్టుటకును శుభాశుభవృక్షముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పానుగ-ము
ద్దియేపె-కడప-కొండిశపాల సిరితాళ పారిజాతము వెదురు దేవకాంచనము చం
ద్రఇవి శుభకరంబులనియు కాలిన చెట్లు ఆంధ్ర జెముడు అత్తి-అశ్వత్థము- మా
మిడి-వట్టి-ముండ్లుగల చెట్లు-తాటి చెట్లు-అశోకము-వేప చెట్లు-జవ్వి-విశ- ఈ
చెట్లు అశుభకరంబులనియు తాత్పర్యము॥

(౩౮) మూ॥ ప్రాచ్యాం స్నానగృహం చ పాకసదనం వహ్న్యాంతు
సుప్త్యాలయో యామ్యాం యామ్యాయామథ శస్త్రసద్మ దనుజే భుక్త్యాలయః పశ్చిమే। వా
యవ్యాం పశుమందిరం శుభకరం భండార వేశ్మోత్తరే శైవే దేవగృహం ప్రశ
స్తమఖిలం స్వస్వాయికార్యం సదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథగృహాణాం దిఙ్నిర్ణయమా
హ॥ ప్రాచ్యామితి॥ ప్రాచ్యాం దిశి స్నానగృహం వహ్న్యా ఆగ్నేయ్యాం పాకస
దనం- పాకశాలా యామ్యాయాం దక్షిణస్యాం సుప్త్యాలయః శయనిగృహం త
ను జే నైరృత్యాం శస్త్రసద్మ ఆయుధగృహం పశ్చిమే ప్రతీచ్యాం భుక్త్యాలయం
భోజనగృహం వాయవ్యాం పశుమందిరం పశుగృహం ఉత్తరే భండార వేశ్మధ
నధాన్యాదిగృహం శైవే ఈశాన్యాం దిశి దేవగృహం దేవతామందిరం నిర్మితం
చేచ్ఛుభకరం అఖిలం స్నానాది సర్వగృహం స్వస్వాయం యథాతథా ర్థ్యం
చేత్ ప్రశస్తం యస్యాం దిశియతా యదుక్తః తస్యాం దిశి తదాయేన కార్యమితి
భావః॥ అ॥ గృహముల దిఙ్నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పున స్నా
నగృహమును ఆగ్నేయమున వంటయిల్లును దక్షిణంబున పడకటిల్లును నైరృ
తిదిక్కున ఆయుధగృహమును పశ్చిమంబున భోజనగృహమును - వాయవ్య
మున పశువుల గృహము ఉత్తరంబున బొక్కసగృహమును-ఈశాన్యభాగమున
పూజాగృహమును నీవ కొసనుగట్టిరేని మంగళకరంబులగును నిర్మాణాయాగృహ
ములశిల్పిశాస్త్రానుసారముగ నాయము దప్పక గట్టవలయునని తా॥

(౩౯)మూ॥ ఇంద్రాగ్న్యో రథమంథనస్య సదనం ఘృతం యమా
గ్న్యోర్గృహం నైరృత్యాం తకయోః పురీషసదనం విద్యాగృహం మధ్యమే౹ర
క్షో వారుణయోశ్చ రోదనగృహం తోయేశ వాయవ్యయోర్గర్భే కామగృహం

కుబేరమరుతోః కుర్యాత్సదాభూపతిః॥ వా॥ అ॥ అథశ్లోకద్వయేన రాజ్ఞాం నైమిత్తికగృహస్థానవివేక మాహ॥ ఇంద్రాగ్న్యోరితి॥ ఇంద్రాగ్న్యోః ప్రాగాగ్నేయదేశయోర్మధ్యేమంథనస్య సదనందధిమంథన శాలాం యమాగ్న్యోః దక్షిణాగ్నేయయోరంతరా శేషూతం ప్రవిష్యాదిహాననగృహం నైరృతయాంతకయోః నైరృతిదక్షిణయోర్మధ్యేపురీషసగనం మూత్రపురీషోత్సర్గగృహం రక్షోలారుణయోః నైఋతిపశ్చిమయోర్మధ్యేవిద్యాగృహం తోయేశవాయవ్యయోః పశ్చిమవాయవ్యయోర్మధ్యే రోదనగృహం కుబేరమరుతో ఉదగ్వాయవ్యయోర్మధ్యే ...మగృహం క్రీడాగృహంఏవంభూపతిః రాజా సదా కుర్యాత్॥ *

(౨౬౦) మూ॥ కౌబేరీశ్వరయోశ్చవైద్యభవనం శాక్రేశయోస్సూతికం జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాతృభువనస్యస్మాద్యమేపశ్చిమే । శాలానాముపరిస్థితేషుభవనేష్వేవంవిచింత్యంబుధైః రత్యుచ్చంనహిసాతినీచమథవా సామ్యంగృహంకారయేత్॥ వ్యా॥ అ॥ కౌబేరీతి॥ కౌబేరీశ్వరయోః ఉదగీశానయోర్మధ్యేవైద్యభవనంఔషధగృహం శాక్రేశయోః ప్రాగీశాన్యయోర్మధ్యేసౌతికం స్త్రీణాంసూతిగృహం స్వస్మాద్గృహాత్ యమేదక్షిణస్యాంపశ్చిమేచ జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాతౄణాంగృహం కుర్యాత్ శాలానాంగృహాణాం ఉపరిస్థితేషుభవనేష్వపిఏవముక్తరీత్యాఆయాదికంబుధైః జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః వినుంత్యంవిశేషేణాలోచనీయం అత్యుచ్చం అత్యంతోన్నతం అతినీచం అత్యంతహ్రస్వమపిగృహంనకారయేత్. కింతుసామ్యంఅతిహ్రస్వం అనత్యుచ్చం చ గృహంకారయేత్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేత రాజులనైమిత్తికగృహములకు స్థానములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రాగాగ్నేయదిక్కులకుమధ్యభాగంబున పెరుగుజిలుకుటకును దక్షిణాగ్నేయములమధ్యభాగంబును ధాన్యముదంచుటకును నిర్ఋతి దక్షిణములకు మధ్యమభాగంబున మూత్రాద్యుత్సర్జనమునకు నైరృతి పశ్చిమంబులకు మధ్యంబున విద్యాభ్యాసమునకును పశ్చిమవాయవ్యములకుమధ్యంబునదుఃఖించుటకును ఉత్తరవాయవ్యములకు మధ్యంబున క్రీడించుటకు నీశాన్యోత్తరములకు మధ్యంబునవైద్యముచేయుటకును ప్రాగీశాన్యములకుమధ్యంబునప్రసూతికిని గృహముసేర్పరప వలయుననియు తనయింటికి దక్షిణంబునను బశ్చిమంబుననయినను తనయన్నపెత్తండ్రిబినతండ్రితల్లి వీరలకుగృహములనేర్పరచవలయుననియు పైమిద్దెగట్టించు నెడల నీగృహములకు జెప్పబడినక్రమంబుననే ఆయము మొదలగులక్షణముల నాలోచింపవలయుననియు మిక్కిలిపొట్టిపొడవులేక సమముగనుండునటుల గృహములుగట్టవలయుననియు నభిప్రాయము॥

(౩౬౧) మూ॥ అయాస్స్యుర్ధ్వజధూమసింహశునకాఉక్షాఖ్యాఖరాఖ్యాః
గజఃకాకోష్టౌ హిక్రమాత్ఫలం తాంచమరణంశశ్వజ్జయంచామయం। రాజ్యందుః
ఖకరంసదాశుభకరం తస్మిన్ఫలంచక్రమాత్ప్రాదిష్వపిసంయుతా గృహపతే
దద్యుర్ధ్వజాద్యాఃఫలం॥ వ్యా॥అ॥అథధ్వజాద్యాయానాం క్రమాత్ఫలమాహ॥
అయాఇతి॥ధ్వజధూమసింహశునకాశ్చత్వారఃఉక్షా వృషభాఖ్యఃఖరః ఖరాఖ్యః
గజః కాకఇతిచత్వారఃఏతేమిళిత్వాఅష్టావాయాఃస్యుఃధ్వజాద్యాః ధ్వజాద్య
ష్టాయాఃక్రమాత్ ప్రాగాదిషుప్రాగాద్యష్టదిక్షుసంయుతాఃయుక్తాస్సంతఃగృ
హపతేర్యజమానస్యఫలందద్యుఃయథాధ్వజాయఃప్రాచ్యాందిశికృతార్థతాంమ
నోరథసిద్ధింధూమః ఆగ్నేయ్యాంమరణంసింహోదక్షిణస్యాంశశ్వత్ సర్వ
దాజయంశునకాయఃనైఋత్యాం ఆమయంరోగంఉక్షాపశ్చిమేరాజ్యం ఖరో
వాయవ్యాం దుఃఖ గజఉదీచ్యాం సదాశుభంకాకాయ ఈశాన్యాం తస్మిన్ఫ
లంతస్య యజమానస్యఃఫలం ఫలాభావంకుర్యాదుఏతేధ్వజాద్యాస్స్వోక్తా
తిరిక్తస్థానసహితాఏవఉక్తఫలదాభవంతిస్వస్థానేతుసర్వేసత్ఫలదా ఏవేత్య
వధేయంస్వదిక్ష్వర్థదాఇతివక్ష్యమాణత్వాత్ స్వసామాకారం సదేతిప్రా
గుక్తత్వాచ్చైత్॥అ॥ ధ్వజాయము మొదలగు నెనిమిదింటికిఫలముల జెప్పుచున్నా
డు॥తా॥ ధ్వజాయముధూమాయముసింహాయముశునకాయము వృషభాయ
ము ఖరాయముకాకాయము ఇవితూర్పుమొదలుగ నీశాన్యదిక్కువరకు
వరుసతప్పకయుండనేని గృహపతికిసత్ఫలంబునిచ్చును వరుసదప్పెనేనిక్రమము
బుగ ఇష్టసిద్ధిమరణముజయముగోగముగాజ్యముదుఃఖముశుభము ఫలాభావ
ము ఈఫలంబులగలుగ జేయుననుట॥ *

(౩౬౨) మూ॥ పాదాధికస్సమోధ్వజోయదిగజఃపాదేన హీనస్స
మఃపాదోనోవిషమోహరిస్తువిషమస్సాంఘ్రిర్వృషాయోభవేత్। ధ్వాంక్షా
యస్తుభవేత్కేవలసమసాధోనసమాయఃఖరఃశ్వాయస్స్యాద్విషమస్తుసాధ
నసమోధూమస్స్వదిక్ష్వర్థదాః॥ వ్యా॥అ॥ ధ్వజాదీనాంస్వరూపం నిరూప
యతి॥పాదాధిక్యేతి॥ పాదాధిక్యసమఃపాదేనఅధిక్యసమఃనచాసౌసమశ్చపా
దాధిక్యసమః సమసంఖ్యాకః అయామః పాదాధిక్యోయదిధ్వజః ధ్వజాయః
స్యాత్ పాదేనహీనః ఏకపాదశూన్యఃసమఃసమాయఃగజఃగజాయస్స్యాత్
విషమోవిషమసంఖ్యాకఃపాదోనః పాదన్యూనశ్చేత్ హరిస్సింహాయఃవిషమః
విషమసంఖ్యాయామః అంఘ్రిణా సహితస్సాంఘ్రిః తేనసహితి తుల్యయో
గఇతిబహువ్రీహిఃపాదాధికోయం వృషాయోవృషభాయస్స్యాత్తు॥ ని॥ పా
దఃపదంఘ్రిశ్చరణో స్త్రియాంమిత్యమరః కేవలసమఃకేవలశబ్దేన పాదా
ద్యానాతిరిక్తశ్చేత్ ధ్వాంక్షాయః కాకాయోభవేత్ అసమాయోవిషమా

న్యూనస్య శ్వేత శరశిఖరాయోశ్చ వేత్ విషమస్య కేవలవిషమస్య వ్యయస్య చ
శాయః స్యాత్ సార్థసమః అర్థాదధిక సమాయః అర్థాద్ధీనాయః స్యాత్ షి
శాలస్తు సర్వత్ర జతుస్సంఖ్యాంకః ఏవ బో స్యాపే తేఆయాః స్వభిహ స్వస్వ కది
స్యు అర్థాదాభవంతి పతేనాసూత్రదితు అను భ వా ఇస్య థాల్ల భ్యతే॥ అ॥ ధ్వజా
ద్యాయాధ్యాయముల స్వరూపమును దెలియజేయుచున్నారు॥ తా॥ గృహమ్ము గట్టు
టకై యేర్పరచిన ప్రదేశమునందాయుంటికినిడివిస్తారిలవగా వాపరిమాణము షాతి
కయధికముగా సమసంఖ్యగలదైయున్న ధ్వజాయముగు. పాతికెతక్కువగా సమ
సంఖ్యలదైయున్న గజాయముగు పాతికెతక్కువచేసిసంఖ్యగలదైయున్న సింహా
యముగు పాతికె హెచ్చుగా జేసి సంఖ్యగలదైయున్న వృషభాయముగు పెచ్చుతగ్గు
లు లేక సమసంఖ్యగలదైయున్న కాకాయము గు అర్థమధికముగ విషమసంఖ్యగల
దై యున్న ఖరాయము గు కేవలవిషమసంఖ్యగలదైయున్న శునకాయముగు. అర్థ
ము తీశ యంబుగ సమసంఖ్యగలదైయున్న ధూమ్రాయము గు. ఈ చెప్పబడిన ధ్వజా
ద్యాయములన్నిటికిని వెడల్పుచతుస్సంఖ్యాకమై యుంకవలయును. ఈ యాయములు
ము న్ను చెప్పియున్న తెలంగున తమకు మదిక్కులయందున్న శుభకరంబులగునని
తాత్పర్యము॥ *

(౨౬౩) మూ॥ ఉష్ట్రాద్రామపిదంతినాంచ భవనం కార్యం ధ్వజేనాగ
జే ర్యాశ్వానాంస వసంఘ్ర జేచ వృషభే యః స్వపశూనామపి। స్త్రీశయ్యాసన
భాజనాది కమణ భవనం సింహోధ్వజేవా వృషేసర్వేషామపి సర్వకర్మణ సుసదా
కాన్యో ధ్వజాయోర్హదః॥ వ్యా॥ అ॥ అథోష్ట్రగజాదశానాం మాయవిశేషమా
హ॥ ఉష్ట్రాగ్రామిషు॥ ఉష్ట్రాణాందంతినాంగజానామపి భవనం శాలా ధ్వజే ధ్వ
జాయే గజే గజాయే వా ధ్వజాయేన గజాయేన వేత్యర్థః కార్యం నిర్మాతవ్యం అ
శ్వానాంపశూనాంవసదనంగృహంధ్వజే ధ్వజాయేయద్వా వృషభే వృషభాయే
వా కార్యం. స్త్రీశయ్యాసన యాత్రకర్మ భవనం స్త్రీత్రాం శయ్యాభాజనంఆసన
భవనం స్థానమంటపం యాత్ర కర్మ అభిచారకర్మతద్భవనం సింహే ధ్వజే వృ
షే వా కార్యం యద్వా సర్వేషామష్టానాం సర్వకర్మసు ధ్వజాయః స్వర్గ్వదా
అర్థాదశసంపత్కరో భవతి॥ అ॥ గజతురంగాది సాలల గట్టుటకు నాయముల
నిర్ణయించుచున్నారు॥ తా॥ ఏనుగులకును బండ్లకును ధ్వజగజాయములలో
నొకటిచేతను వృషభములకును పశువులకును ధ్వజవృషభాయములలో నొకటిచే
తను. స్త్రీలకు శయనించుటకు ఆస్థానమునకును యాత్రకర్మములకును సింహ ధ్వజ
వృషభాయములలో నొకటిచేతను గృహములు గట్టరేని శుభములు గలుగును. ఇది
గాక ఈ చెప్పబడిన యన్నియిండ్లకును ధ్వజాయము శుభకరంబగునని॥ *

(౨౬౪) మూ॥ ఆశ్వేపాకకథిక్ష గేహా కోష్ఠ వృత్తరాధార్కేస్తే

బ్రహ్మర్క్షాద్యమపాదగతయది చంద్రేగ్నిధిష్ణ్యాన్వితే । భౌమేకాగ్నిముఖాం
త్యభాగ్యసవితృత్వాష్ట్రాదిపుష్యాన్వితే స్యాద్దుఃఖంబహుధాహ్యతేచ భవనం స్తం
భప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా॥ అ॥ అథ దుష్టభాగ్యం శ్లో॥ భాగ్యంగృహానిర్మాణసిద్ధకా
లము. వా॥ అరఘ ఇతి। స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే అర్కే సూర్యే
త్రస్యోత్తరార్ధగతే బ్రహ్మర్క్షాద్యమపాదగే రోహిణీనక్షత్రస్యప్రథమ పా
దగసతివా చంద్రేవా వాశబ్దస్సముచ్చయార్థకః॥ ని॥ వా స్యాద్వికల్పేపిసముచ్చయే
రేవార్థేచసముచ్చయఇతి కేశవః అగ్నిధిష్ణ్యాన్వితే కృత్తికానక్షత్రగతే సతిచ
భౌమేఅంగారకే అగ్నిముఖాంత్యభాగ్యసవితృక్త్వాష్ట్రపుష్యాన్వితే కృత్తికా
మఖా రేవత్యుత్తరఫల్గునిహస్తమూలాపుష్యేషు సప్తనక్షత్రేషుస్థితేసతివా
దిబహుదుఃఖంస్యాత్ గృహపతేరితి శేషః - కించ భవనంవేద్గృహందహ్యతే భ
స్మీభవిష్యతి ॥అ॥ రెండుశ్లోకములచేస్తంభకట్టుటకు కొరగానికాలములజెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ సంభప్రతిష్ఠ చేయునవసరంబున సూర్యుడు కృత్తికానక్షత్రము
దయినను భరణీనక్షత్రోత్తరార్ధమందయినను రోహిణీనక్షత్రప్రథమపాదమం
దయినను చంద్రుడుకృత్తికయందుండగను అంగారకుడు కృత్తికామఖారేవత్యు
త్తరఫల్గునీహస్తమూలపుష్యము ఈనక్షత్రములయందుయినను ఈరీతిగానుండ
నీగృహపతికి బహుదుఃఖను గల్గుటయగాక యాగృహంబు దగ్ధమగునని యం
ను తాత్పర్యము॥

(౨౬౪)మూ॥ మిత్రేంద్రద్విసలభాజపాద్వయయమేష్వస్తేషుసంస్థితే
సౌరిత్వద్యాతునిగృహ్యతేను బాభిదైత్యేయయత్నాదిభిః। పతిశ్శత్రుగృహస్థితో
శమగో ద్యూనస్థితో వా గ్రహస్సద్దేహంపరహస్తగంఖలుభవేన్నిర్మాణలగ్నాబ
లాత్తు॥ వ్యా॥ మిత్రేతి॥ మిత్రేంద్రద్విసలభాజపాద్వయయమేషు అనూరాధాజ్యే
ష్ఠాస్వాతీపూర్వాభాద్రోత్తరాభాద్రభరణీషుషట్సునక్షత్రేషుస్థితే సతి
స్వవనంక్రియతే తస్యగృహం గృహంబునందుశీఘ్రమే వసుభిభిరస్యంతబలవద్భిః దైత్యే
యయత్నాదిభిః దైత్యేయాః రాక్షసాఃయత్నాః ఇంద్రజాలాదయః తైర్నిగృ
హ్యతే ఏకో గ్రహశ్శుభః పాపో వా శత్రుగృహస్థితః నీచరాశిగతస్సన్ దశమగః
స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్తు దశమగతో వాద్యూనస్థితస్సప్తమలగ్నగతో వా యది త
ద్గేహంపరహస్తగంపరాధీనం భవేత్తు ఖలు ఖల్వితినిశ్చయే నిర్మాణ[illegible]త్తు
నిర్మాణలగ్నస్య అబలాత్తుబలహీనత్వాదితి సర్వత్రాపి హేతుర్దశగంతవ్యః॥ తా॥
శనైశ్చరుడు- అనూరాధ- జ్యేష్ఠ- స్వాతి- పూర్వాభాద్ర- ఉత్తరాభాద్ర- భరణి-
ఈనక్షత్రములయందుండగ కట్టినగృహము పిశాచబ్రహ్మరాక్షసులకాలయంబు
బగును ఒకశుభగ్రహముగాని పాపగ్రహముగాని శత్రుక్షేత్రగతమయిన్ను

భప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు-౧౦-౯-౩-ఉతంతగ గస్థితిన గృహముఅన్నా ప్రారంభమగు న
నితాత్పర్యము॥

(౩౬౮) మూ ॥ చిత్రాద్యార్యమహస్తచంద్ర విధిషుస్థాయింబుధశ్శ్రీ
ప్రదో బ్రహ్మేర్యేంద్వహివైష్ణవోత్తరజలేష్విజ్యస్థితః పుత్రదః । రుద్రాదిత్య
వసుద్విదైవజలరాట్ చిత్రాస్థితో ధాన్యదశ్శుక్రస్సప్తగ ఏవ చేద్గృహదలక స్తం
భప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా॥అ॥ గృహనిర్మాణే ముఖ్యకాలమాహ॥ చిత్రేతి॥ స్తంభప్ర
తిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే చిత్రాద్యార్యమహస్తచంద్రవిధిషు చిత్రాశ్వన్యు
త్తరఫల్గునీహస్తమృగశీర్షరోహిణీషు షట్సుబుధః స్థాయిస్థితశ్చేత్ గృహపతే
ర్యజమానస్య శ్రీపదః ఐశ్వర్యప్రదో భవేత్తు - బ్రహ్మేర్యేంద్వహి వైష్ణవోత్తర
జలేషు రోహిణీపుష్యమృగశీర్షా శ్లేషాశ్రవణోత్తరాత్రయ పూర్వాషాఢాసు
ఇజ్యో గురుః స్థితశ్చేత్తు పుత్రప్రదో భవేత్తు - శుక్రః రుద్రాదిత్యవసుద్విదైవజల
రాట్ చిత్రా స్థితః - ఆర్ద్రాపునర్వసూధనిష్ఠవిశాఖాశతభిషక్చిత్రాసుస్థితశ్చేత్తు
ధాన్యద్య అథవా శుక్రస్స సప్తగవ చేత్తు స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్సప్తమ లగ్నగ
తో వా గృహగతః స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నగతో పివా ధాన్యదో భవేత్తు గృహపతేర
తి సర్వత్రానుషంగః॥ అ ॥ గృహనిర్మాణమునకు ముఖ్యకాలమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలమందు చి- అశ్వ-ఉఫ- హ- మృ-రో-ఈ౬ నక్ష
త్రములయందును బుధుండుండిన గృహపతి నైశ్వర్యప్రదుండగును- రో-పుష్య
మృ-అ-శ్లే-శ్ర-ఉష-ఉషా-ఉభా-పూషా- ఈ నక్షత్రములయందు బృహస్పతి
యుండిన-పుత్రప్రదుండగును-ఆర్ద్ర-పున-ధ-శ-చి ఈ౬ నక్షత్రములయందైనను
స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నమందయినను-లగ్నమునకు ౭టనయినను శుక్రుడుండిన ధా
న్యప్రదుండగునని తా॥

(౩౬౯) మూ॥ పాపేషు త్రిభవారిగేషు బలిషు స్తంభప్రతిష్ఠాలయా
త్కేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణ సహితేష్వార్యజ్ఞకావేందుషు । స్వోచ్చ స్వాలయ
మిత్రరాశిసహితే ష్వరాతిదిమద్రవ్యదం కార్యంసద్మగురౌ భృగౌరిపుగతేని
చస్థితేవా శ్రీదం॥ వ్యా॥అ॥ అథ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నస్యగ్రహస్థితిఫలమాహ ॥ పా
పేష్వితి॥ బలిషు స్థానాదిబలయుక్తేషు పాపేషు క్రూరగ్రహేషు స్తంభప్రతి
ష్ఠాలయాత్ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్ త్రిభవారిగేషు తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగ
తేషు సత్సువా ఆర్యజ్ఞకావేందుషు గురుబుధశుక్రచంద్రేషు - స్తంభప్రతిష్ఠా
లయాత్కేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణ సహితేషు కేంద్రద్వితీయతృతీయైకాదశ నవ
పంచమైస్సహితేషు సత్సువా- అరాతిద్వేష్వేతేషు పాపేషు శుభేషు చ స్వోచ్చ
స్వాలయమిత్రరాశిసహితేషు స్వోచ్చానిస్వకీయోచ్చస్థానాని స్వాలయాః స్వ
క్షేత్రాణి మిత్రరాశయః మిత్రస్థానాని తైస్సహితేషు- తేషు స్థితేషు సత్సు స్వోచ్చస్థి

స్వాత్తథోక్తా గ్రహాదికాద్దృష్టిఃదశమేతృతీయభవనేతృతీయలగ్నేచ పాదాఖ్యా
ఫాదసంజ్ఞికాభవంతి గ్రహాణామితి శేషః నవమేపంచమగృహేంచద్విపదాభి
దా చతుర్థేఅష్టమేచరాశౌత్రిపదాఅథసప్తమగృహేసంపూర్ణదృష్టిః మందా
ర్యభౌమాఃశనిగుర్వంగారకః పరేచక్రమాత్ ఏకద్విత్రిచతుష్పదేషుబలినః శనిః
పాదదృష్టిస్సన్ బలవాన్ గురురర్ధదృష్టిస్సన్ బలవాన్ కుజస్త్రిపాదదృష్టిస్సన్ బల
వాన్ పరేఃసూర్యచంద్రబుధశుక్రాఃపూర్ణదృష్టిమంతోబలవంతఇత్యనేనసంపూ
ర్ణదృష్టిమంతఇత్యవగంతవ్యం॥అ॥గ్రహములదృష్టినిర్ణయమునుదెల్పుచున్నాడు॥
తా॥గ్రహములకుతమరాశిమొదలుకొని౩-౧౦- ఈరాసులయందు పాదదృష్టి
యు౫-౯-ఈరాసులయందర్ధదృష్టియు-౪౮ ఈరాసులయందుత్రిపాదదృష్టియు
౭-వరాశియందుపూర్ణదృష్టియుఁగలిగియుండును అందు పాదదృష్టిచేశనియుఅ
ర్ధదృష్టిచేగురుండును త్రిపాదదృష్టిచేకుజుండునుపూర్ణదృష్టిచేసూర్యచంద్ర బుధ
శుక్రులునధికవీక్షణముగలవారని॥

(౨౮౨)మూ-ఏకశ్చేత్పరభాగగోదశమగోజాయాస్థితో వాగ్రహస్తద్గే
హంపరహస్తయాతమథవాతత్సద్మవేశాలయాత్ క్రూరాలాభరిపుత్రిగాశ్శుభ
ఫలాఃకేంద్రత్రికోణస్థితాఃసౌమ్యాస్సౌమ్యనిరీక్షితేస్థిరగృహేరాత్రావాదివావావి
శేత్॥వ్యా॥అ॥ప్రవేశలగ్నస్యగ్రహస్థితిఫలమాహ।ఏకఇతి॥ ఏకశ్శుభోవాపాపో
వాగ్రహఃపరభాగగఃశత్రుభాగగతస్సన్ వేశాలయాత్ ప్రవేశలగ్నాత్ దశమ
గఃజాయాస్థితస్సప్తమరాశిగతోవాయదితద్గేహంపరహస్తయాతం పరాయ
త్తంస్యాత్ అథవాప్రవేశలగ్నాత్ క్రూరాఃపాపగ్రహాఃలాభరిపుత్రిగాఃఏకాదశ
షష్ఠతృతీయస్థానగతాస్సంతఃశుభఫలాశుభఫలదాభవంతి సౌమ్యాశ్శుభగ్రహా
స్తుకేంద్రత్రికోణస్థితాశ్శుభఫలాఃసౌమ్యనిరీక్షితేశుభగ్రహదృష్టే స్థిరలగ్నేరా
త్రౌవాదివాదివాభాగువాతత్సద్మనూతనగృహంవిశేత్ ప్రవిశేత్।అగృహప్రవే
శలగ్నములకుగ్రహస్థితినిజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ఒకగ్రహముశత్రువుయొక్క అం
శమునుబొందియుండిలగ్నమునకు౭-౧౦ఈస్థానముల యందున్నైనేనియాగృహ
ముపరాధీనమగును పాపగ్రహములు౩-౬-౧౧ఈస్థానములయందుశుభగ్రహ
ములు కేంద్రత్రికోణస్థానములయందుండగశుభగ్రహములచేజూడబడుచున్నస్థి
రలగ్నమునందునూతనగృహమునుప్రవేశించినశుభఫలంబులుగలుగుననుట॥

(౨౮౩)మూ॥అష్టౌమేషకులీరచాపఘటగోకుంభాళిమీనాఃక్రమాత్ జై
యాయామ్యాదిగాదయఃప్రతిదిశంత్వేకైకరాశిర్భవేత్। తత్రద్రాశిభవస్యతద్దిశ
గృహేమృత్యుప్రదంనోవిశేద్భశ్మస్థానగృహంతుకేసరిమృగస్త్రీయుగ్మజా
నాంతథా॥వ్యా॥అ॥తత్రద్రాశిజాతానాంతత్తద్దిగీశగృహప్రవేశనిషేధమాహ
అష్టావితి మేషకుళీరచాపఘటగోకుంభాళిమీనాఃమేషకర్కటధనుస్తులావృషభ

కుంభవృశ్చికమీనా ఇత్యష్టౌ రాశయః యాన్యర్ధిగాద యశ్చ క్రమాత్ జ్ఞేయాః త థా సతి ఏకైక రాశిః ప్రతిదిశః ప్రత్యాదిశో భవేత్ తత్తస్మాత్తద్రాశి భవనృపం సః తద్దిశి గృహే తద్రాశి దిశి గృహే తల్లగ్నే న ప్రవిశేదితి భావః యథా మేషః దక్షిణదిగీశః అతో మేషరాశిజాతః మేషరాశౌ దక్షిణదిశి గృహం న ప్రవిశేత్ కర్కటో నైరృతి దిగీశః అతః కర్కటరాశిజాతః కర్కటరాశౌ నైఋతిదిశి గృహం న ప్రవిశేత్ ఏవం సర్వత్ర యోజ్యం బ్రహ్మస్థానం గృహం మధ్యమగృహం తు కేసరిమృగస్త్రీయుగ్మజాతానాం సింహ మకర కన్యా మిధున రాశిషు జాతానాం న్నృణాం స్వతద్రాశిషు తదా మృత్యుప్రదత్వాన్న ప్రవిశేత్ ॥ అ॥ జన్మరాసియందు గృహప్రవేశమునకు కోరగాని విషయమును జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ మేష కర్కట ధను తులా, వృషభ వృశ్చిక మీన రాసుల క్రమంబున దక్షిణదిక్కు మొదలుగ నెనిమిది దిక్కులకున ధిపతులు గా న్గృహపతి జన్మరాసి యేదిక్కున కధిపతియైయుండునో యాదిక్కునందుండెడి గృహమును జన్మరాసి లగ్నమందును మధ్యమగృహమును, సింహ, మకర, కన్యామిధున రాసులయందు బుట్టిన నరులు యీ లగ్నములయందును ప్రవేసించి రేని మరణము గలుగునని తా॥

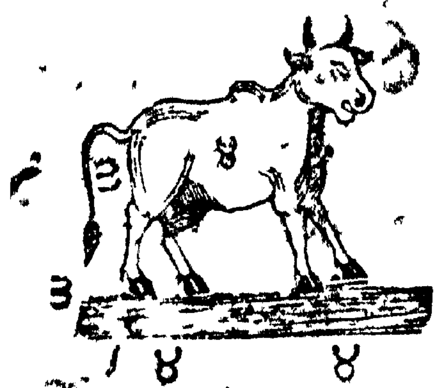
---

౨౦౮ మూ॥ యస్మిన్ భే అర్కయుత స్తదాదిగణయేచ్చ క్రాస్విత స్తాంతతః కుర్యాన్మృత్యు ముడుత్రయం శిరసి చ ప్రాక్పాదయోర్దిగ్దశామ్ చత్వార్యేవతు పశ్చిమాంఘ్రియుగళే స్థైర్యం చ చత్వారి తత్పృష్ఠే తు భ్రమణం త్రయం చతురథో వామేతు పార్శ్వే ర్ధకృత్ ॥ వ్యా॥ అ॥ అథ ద్వాభ్యాం గృహ ప్రవేశ విషయే వృషభ చక్రగత నక్షత్రాణాం ఫలమాహ॥ యస్మిన్ని॥ వృషభాకారం చక్రం విలిఖ్య మస్తకాద్యవయవేషు వక్ష్యమాణక్రమేణ సర్వనక్షత్రాణి విన్యసేత్, యేవం చ సతి యస్మిభే యస్మిన్నక్షత్రే అర్కయుతః యస్మిన్నక్షత్రే సూర్యస్స్థితిత్యర్థః తదాది తన్నక్షత్రమారభ్య చంద్రాస్విత స్తాంత తః నిత్యనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్ ॥ యేవం చ సతి వృషభ శిరస్థిత ముడుత్రయం నక్షత్రత్రయం మృత్యుం కుర్యాత్ గృహపతేరితి శేషః ప్రాక్పాదయోః అగ్రపాదయోః చత్వారి నక్షత్ర చతుష్టయం దుర్దశాం కుర్యాత్ - పశ్చిమాంఘ్రి యుగళే చరమ పాదద్వంద్వే స్థితాని చత్వారి నక్షత్ర చతుష్టయం స్థైర్యం స్థిర కాలస్థితిం తత్పృష్ఠే వృషభలాంగూలే స్థితం త్రయం నక్షత్రయం భ్రమణం కుర్యాత్ అథో వామ పార్శ్వే చత్వారి నక్షత్ర చతుష్టయం అర్థకృత్ చంపత్కరం చ స్యాత్ ॥

౨౦౯ మూ ॥ ధాన్యం దక్షిణపార్శ్వకే చతురథో పృష్ఠే త్రయం సంపదం వక్త్రే త్రి భత్రితయం పశూన్ ప్రచురు తేచక్రం వృషాఖ్యేత్విదం ద్వం ద్వాఖ్యే గృహభయాది కేచ నురుషతే ర్యాత్రా వృత్తౌ ఖనస్సం వేశవిధీస్వ సినా

తగృహేసర్వంవిచింత్యంబుధైః ॥వ్యా॥ ధాన్యమితి॥దక్షిణపార్శ్వాకేస్థితంత్రయం

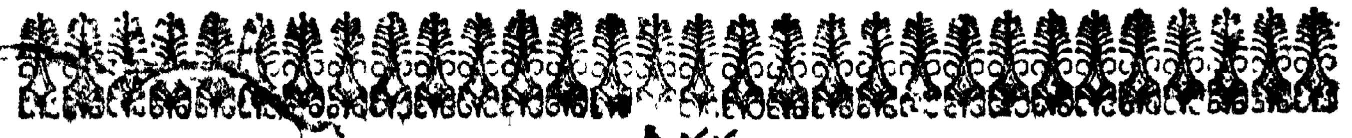
౩ - ౪

భజిత్సహితనక్షత్రచతుష్టయంధాన్యంప్రకురుతే అథోనంతరంపష్ఠేచరమాంగేత్రయంనక్షత్రత్రియంసంపదంప్రకురుతేవక్త్రేత్రిఆననేభత్రితయం నక్షత్రత్రితయంపశూన్‌ప్రకురుతెఇదమేవవృషాఖ్యంచక్రంవృషభచక్రమిత్యుచ్యతెఇదంచక్రన్ద్వన్ద్వాఖ్యేద్వ ద్వయుద్ధే - అగ్నిభయాదికేచనృపతేః రాజ్ఞఃయాత్రాని వృత్తౌప్రతిప్రయాణే పునస్సంవేశేరాజ్ఞాంయాత్రానివృత్తానాం పునర్గృహప్రవేశే-స్వనిర్మితగృహేనూతనగృహప్రవేశేచ-అయంనిధిఃపర్యాలోచనీయః - బుధైః -పండితైఃసర్వంపూర్వోక్తంవిచింత్యంసమ్యగ్విచార్యం ॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేగృహప్రవేశవిషయమైవృషభచక్రగతనక్షత్రములకుఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా ॥ వృషభాకారమగుచక్రమునువ్రాసి దానిశిరస్సుమొదలగునవయవంబులయందీచెప్పబొయ్యెడితెరంగుననసూర్యుడున్ననక్షత్రముమొదలుగవ్రాసియదిమొదలునిత్యనక్షత్రమువరకుగణనజేయగానక్షత్రముచక్రరూపమైనవృషభముయొక్క శిరస్సునందు ౩-నక్షత్రములలోనున్నమృత్యువునుముందరకాళ్ళలోనున్న౪-నక్షత్రములైనదురవస్థనువెనకటికాళ్ళయందున్న౪నక్షత్రములచిరకాలముండుటనుతోకయందున్నమూడునక్షత్రములుదేశభ్రమణమునుపెడమపార్శ్వమందున్న౪నక్షత్రములుధనమునుకుడిపక్క౪-నక్షత్రములుధాన్యమునుపృష్ఠభాగమందున్న౩-నక్షత్రములుసంపదనుముఖమందున్న౩-నక్షత్రములు పశువులనుంగలుగజేయుననియు-ఇదివృషభచక్రమనియు-నీచక్రముద్వంద్వయుద్ధముజేయునపుడునురాజులుయాత్రబోవునపుడునుమరలవచ్చునపుడును -నూతనగృహప్రవేశకాలమందును-ఇత్యాదికార్యములయందుపండితులచెజూడదగినదనియుననుట॥

శ్లో - ౭౭ - మూ ॥ చక్రంస్యాత్కలశస్వరూపమథతత్సంలిఖ్యమూర్ధ్న్యేకభంప్రాగాద్యాసుచతుశ్చతుః ప్రతిదిశంచత్వారితన్మధ్యమే । కంఠేత్రీణిగుదే త్రయంచవిలిఖేద్భానాం త్రిమాత్తత్ఫలం వక్ష్యేరాక్స్వితభాదతశ్చగణయేత్సం వేశనష్టాంగతః॥౭౭ ॥మూ॥ శీర్షచ్ఛేదమపి ప్రవాస్తమభయంధాన్యం తతోనిర్గనంగచ్ఛ స్థానమథశ్రియం గృహపతేర్ద్వావృత్తాయస్సదా । సంక్రామాఖీలదుర్గశైలనగరప్రాసాదదేవాలయక్షేత్రారామగృహప్రవేశసమయేజ్ఞేయంహిచక్రద్వయం॥ వ్యా ॥ అ ॥ అథద్వాభ్యాంకలశచక్రస్వరూపం నిరూపయన్ తద్గతనక్షత్రాణాం గృహప్రవేశవిషయేఫలమాహ ॥ చక్రమితి ॥ శీర్షచ్ఛేదమితిచ ॥ కలశస్వరూపం ఘటాకారచ

క్రంయథాస్యాత్తథా సంలిఖ్య అథచక్రలేఖనానంతరం అర్కాస్థితభాంశ తతః ...ర్యాధిష్ఠిత నక్షత్రమారభ్యసంవేశ దిష్ణ్యాంతః గృహప్రవేశ నక్షత్ర పర్యంతంగణ యేత్తు అథమూర్ధ్నికలశ శిరసిఏకభం ఏకనక్షత్రంప్రాగా ద్యాసుప్రదిప్రభృతి చతుర్దిక్షు - ప్రతిదిశం చతుర్నక్షత్రాణి - తన్మధ్యేచ త్వారికం తేత్రిణిగుదేత్రయం- చాభిజిద్వర్జంవిలిఖేత్తుభానాంమూర్ధాదిగతనక్ష త్రాణాంక్రమాత్ఫలంవక్ష్యేయథాశిరోగతనక్షత్రేప్రవేశశ్చేద్గృహపతేశ్శిరశ్ఛేదనంకలశస్యప్రాగ్భాగస్థితనక్షత్రచతుష్టయం ప్రవాసంసర్వదా దేశాంత రగమనందక్షిణభాగస్థితనక్షత్రచతుష్టయంఅభయంభయాభావం - పశ్చిమ భాగగత నక్షత్రచతుష్టయం ధాన్యంఉదగ్భాగ గతనక్షత్రచతుష్టయం సర్వ సందారిద్ర్యం - మధ్యమగతనక్షత్రచతుష్టయం గర్భస్రావంయజమాన భా ర్యాయాఇతివేద్యం - కంఠగతనక్షత్రత్రయంశ్రియంసంపదంగుదస్థితనక్షత్రత్ర యంశతాయుర్దద్యాత్తుసంగ్రామ ఖిలదుర్గశైలనగరప్రాసాదదేవాలయ కృషిభూమ్యుద్యానగృప్రవేశకాలేచ క్రద్వయంవృషభకలశచక్రయోర్ద్వయం జ్ఞేయంవిచింత్యాంహి॥అ॥ రెండుశ్లోకములచేతకలశచక్రముపొందిననక్షత్రముల కుఫలములజెప్పుచున్నారు॥తా॥ కలశాకారంబగునొకచక్రమువ్రాసియందునీ చెప్పబోయ్యెడిక్రమంబునసూర్యుడున్ననక్షత్రముమొదలుగా ౨౮ - నక్షత్ర ములనువ్రాసియదిమొదలుగృహప్రవేశ నక్షత్రమువరకునెంచగా నాప్రవేశ నక్షత్రముకలశశిరస్థంబగునొకనక్షత్రమైయున్నగృహపతి శిరశ్ఛేదంబును- కలశమునకు ప్రాగ్భాగమందున్న ౪-నక్షత్రములలోనొకటియైన నెల్లకాల ముపరదేశగమనమును-దక్షిణభాగమందున్న ౪-లోనొకటియైననెల్లకాలము పరదేశగమనమును-దక్షిణభాగమందున్న- ౪ -లోనొకటియైనధాన్యమును ఉత్తరంబుననున్న ౪-లోనొకటియైన దారిద్ర్యమును - మధ్యభాగముననున్న౪-లోనొకటియైన గృహపతిభార్యకుగర్భస్రావంబుకంఠస్థానమందున్న- ౩-లోనొకటియైనసంపదయు అధఃప్రదేశమందున్న ౩- లోనొకటియైనపూర్ణాయువున్నలుగును ఈ చెప్పబడినవృషభకలశచక్రములురెండునుయుద్ధదుర్గ పర్వత-పుర-సౌధదేవతాలయ-కృషిభూమి-ఉద్యానవన నూతనగ్రహములను ప్రవేశించునప్పుడు చూడవలెయుననుట॥

శ్రీరస్తు

కాలామృతేసవ్యాఖ్యానే - సప్తమబిందుప్రారంభః॥

౨౮౧ ॥ మూ॥ వారేష్వేవకవిజ్ఞజీవశశిశాంత్రీణత్రయేచోత్తరాత్ప్రాదిత్యకరద్వయాంత్యాశభృద్ధస్రప్రజేశోడుషుభ। దాప్యాణక్షజయాసుచోద

గయనేశుక్రేజ్యయోర్వ్యక్తయోః కుర్యాత్తామదినం విహాయ చకుహ్వాం దేవ
ప్రతిష్ఠాం శుభాం॥వ్యా॥అ॥అథ సకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాలమాహ॥ౘారేష్వితి కవి
జ్ఞజీవశశినాం శుక్రబుధగురుచంద్రాణాం వారేషు శ్రోత్రమే శ్రవణదనిష్ఠాశతభిష
క్ క్రమే ఉత్తరా మైత్రాదిత్యకరద్వయాన్త్యశశభృద్ధ్రుపజేశోడుషు ఉత్తరోత్త
రాషాఢోత్తరాభాద్రానూరాధా పునర్వసూహస్తచిత్రా రేవతి మృగశీర్షాశ్వి
నీరోహిణీ దక్షత్రేషు భద్రాపూర్ణా జయాః భద్రతిథయః పూర్ణతిథయో జయాతిథ
యశ్చ తాసు ఉదగయనే ఉత్తరాయణే శుక్రేజ్యయోః శుక్రబృహస్పత్యోః వ్యక్త
యోః అనస్తంగతయోస్సతోః గురౌ శుక్రే మౌఢ్యరాహిత్యే సతీత్యర్థః జయతిథిషు
క్తామదినం త్రయోదశీం పూర్ణతిథిషు కుహూమమావాస్యాం చ త్యక్త్వా పూ
ర్వోక్తశుభదివసే శుభాం దేవప్రతిష్ఠాం కుర్యాత్॥అ॥ సకలదేవతాప్రతిష్ఠలకు
కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉత్తరాయణమందు గురు శుక్రుల స్తమింపక
యుండగా శుక్రబుధగురుసోమవారములును-శ్ర-ధ-శ-శత-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-అ
నూ-పున-హ-చి-రే-మృ-అశ్వి-రో-ఈనక్షత్రములు భద్రతిథులను అమావాస్యావ్య
తిరిక్తపూర్ణతిథులును త్రయోదశీవ్యతిరిక్తజయతిథులును ఇవి సకలదేవతాప్రతి
ష్ఠలకు ప్రశస్తములనుట।

౨౮౯ ||మూ|| ఆర్ద్రాజైకపదాంత్యమూలశశభృత్తోయాగ్నిభేష్వర్ధ
దంశస్త్వం స్యాత్పశుబన్ధనం గురుభృగుబ్రధ్నాఖ్యవారేష్వపి త్యక్త్వా త్వష్ట్రుజనా
ర్దనోత్తరవిధీ దర్శం కలిం చాష్టమీం చాంద్రిం వా పశుజన్మవారమపి తచ్ఛేషా తిథి
శోభనా॥వ్యా॥అ॥అథ పశుబంధనకాలమాహ॥ఆర్ద్రేతి॥ ఆర్ద్రాజైకపదాంత్య
మూలశశభృత్తోయాగ్నిభేషు ఆర్ద్రాపూర్వాభాద్రరేవతీమూలమృగశిరపూ
ర్వాషాఢాకృత్తికాసు ఏతేషు సప్తనక్షత్రేషు గురుభృగుబ్రధ్నాఖ్యవారేషు
గురుశుక్రాదిత్యవారేషు పశుబంధనం అర్ధదంశం పత్కారంశస్తం ముఖ్యం స్యాత్-
బంధనమితి గోష్ఠప్రవేశాదీనామప్యుపలక్షణం త్వష్ట్రుజనార్దనోత్తరవీధీః చిత్రా
శ్రవణోత్తరాత్రయరోహిణీ దర్శమమావాస్యాం కలిం చతుర్దశీం అష్టమీం చ కలిం చ
చాంద్రిసోమవారసరం పశుజన్మవాసరం చ త్యక్త్వా తచ్ఛేషా ఉక్తాతిరిక్తా తిథిః శో
భనా శుభకరా తిథిరిత్యుక్తాతిరిక్తవాసరర్క్షాదీనామప్యుపలక్షణం॥అ॥ పశుబంధ
నకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆర్ద్ర-పూభా-రేమూ-మృ-పూషా-కృ-ఈ
నక్షత్రములును గురుశుక్రభానువారములును పశుబంధనగోష్ఠప్రవేశాదులకు
ముఖ్యంబులనియు చి-శ్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-రోహిణి ఈనక్షత్రములును- అమా
వాస్య-చతుర్దశి-అష్టమి-సోమవారము పశుజన్మవారములివి నిషిద్ధంబులనియు-త
ద్భిన్నతిథివారాద్యశుభకరములనియు నభిప్రాయము-గోష్ఠమనగా పశ్వాలయము
౨౯౦ ||మూ|| యావంత్యో ఘటికాదినే విఘటికాస్సర్వాశ్చ సుస్యాత్సమం

కాలంపంచవిధంక్రమాత్సగణనాత్ ప్రాతస్తతస్సంగమః మధ్యాహ్నాస్త్వప
రాహ్ణాఇత్యథభవేత్సాయంతనీ మాసికేదర్శేచాబ్దికేఏవవాపితృతిథిస్సాసర్వకా
లాయది॥వ్యా॥అ॥అథపైతృకప్రసంగంవివక్షుస్తావత్తిథినిర్ణయమాహ॥ యా
వంత్య ఇతి॥దనేదివాభాగేఘటికావిఘటికాశ్చయావంత్యఃయావత్సంఖ్యాభవం
తితాస్సర్వాదినప్రమాణఘటికావిఘటికాశ్చసమంఅన్యూనానతిరిక్తంయథా
తథాగణయేత్-కాలంపంచవిధంకుర్యాత్ సకాలఃక్రమాత్ ప్రాతఃసంగవః మ
ధ్యాహ్నఃఅపరాహ్ణఃఅథానంతరంసాయన్తనినేతిపంచవిధోభవతియాతిథిస్స
ర్వకాలఉక్తపంచవిధకాల వ్యాప్తాసాతిథిమాసికేదర్శేఅబ్దికేసాంవత్సరికేష
యోగ్యాభవేదితిసామాన్యోక్తిః ॥అ॥ పితృక్రియావిధానమిదెలుపువారైముందు
తిథినిర్ణయముసామాన్యముగాదెలియజేయుచున్నా॥తా॥ అహః ప్రమాణ
ఘటికలవిఘటికలతోకూడ సమంబుగనైదుభాగములుజేయగానవిక్రమంబున
ప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నపరాహ్ణసాయంకాలములనంబడును-ఈ౫-విధము
లగుకాలములయందునువ్యాపించుయున్నతిథిఅబ్దికాదిపితృక్రియలకుయోగ్యంబ
నితాత్పర్యము॥

౭౧॥మూ॥ కార్యాస్యాద్వ్యపరాహ్ణయోస్సమధికా సామ్యాత్తుపూ
ర్వాద్వయోఃపూర్వాసాయదినద్వయోరథ రాత్ప్రాగస్తకాలాద్రవేఃసాన్నోచే
త్త్రిముహూర్తగాపితృతిథిస్సాయంతనీచేద్ద్వయోస్స్యాదేవాత్రపరాబ్దికేవి
ధిరయంతర్శేథవామాసికే॥వ్యా॥అ॥అథమాసికాదీనాంవిశేషకాలమాహ॥కా
ర్యేతి॥ ద్వ్యపరాహ్ణయోఃద్వయోఃపరాహ్ణయోర్మధ్యేయాసమధికాయాతాత్రప
రాహ్ణేఅధికకాలవ్యాపినిసాతిథిఃకార్యాశ్రాద్ధకార్యాద్వయోఃపరాహ్ణయోస్సా
మ్యాత్తుల్యవ్యాపినీతుపూర్వాపూర్వాతిథిఃఅత్రాయంవిశేషః తిథిక్షయేతుపూ
ర్వావృద్ధౌసామ్యేపిపరేతితథాచోక్తంసుమంతునా॥శ్లో॥ క్షయమాణేతుపూ
ర్వైవవర్ధమానేతువైపరా।సమత్వేపితథైవాసావపరాహ్ణద్వయేయదీతిసాపి
తృతిథిఃయద్దినద్వయోఃద్వయోరపరాహ్ణయోఃసవ్యాపినీ యదితదారవేరస్తకా
లాత్తు-ప్రాక్సూర్యాస్తమయాత్పూర్వంహతిథిఃత్రిముహూర్తగాముహూర్త
వ్యాపినీచేత్తదాపిపూర్వైవనోచేత్తురవేరస్తమయాత్ప్రాక్త్రిముహూర్తగా
నయా[illegible]రాకార్యా తదేరపరాహ్ణవ్యాపిత్వాభావేపికుతపకాలవ్యాపి
త్వాత్తుపితృతిథిద్వయో స్తథోక్తిఃసాయంతనీసాయంతనవ్యాపినీస్యాద్యదిఅత్రాపి
పక్షేపరాఅబ్దికేప్రతిసాంవత్సరికేదర్శే అయావాస్యాయాంమాసికేచసర్వప
క్షానాంఅయంవిధిఃగ్రాహ్యః॥అ॥రెండుదినములయందొక్కతిథివ్యాపించియుం
డుటవలనగలిగెడుతిథిసందేహమునునివర్తిన్పజేయుచున్నాడు॥తా॥ఒకతిథిరెండు
[illegible]గలవ్యాపించియున్నప్పుడెద్దియపరాహ్ణమంద

తీక్షముగనుండునో ఆతిథియందును. రెండవ పరాహ్ణములయందును సమముగా నుండెనేని పూర్వతిథియందును - ఒకటి యు పరాహ్ణమునందైనను వ్యాపించక - పూర్వదినంబున సూర్యాస్తమయమునకు ముందు - ౬ - గడియలు వ్యాపించియుండెనేని పూర్వతిథియందును - అట్లు లేకయున్నప్పుడును - రెండు సాయంకాలములయందు ఒకతిథి వ్యాపించియున్నప్పుడును పరతిథియందును ప్రతిసాంవత్సరిక పక్ష శ్రాద్ధ మాసికములు జేయవలెను. రెండు పరాహ్ణములయందు సమముగా నున్న యెడల తిథిక్షయగాలమందు పూర్వతిథియు - వృద్ధిసామ్యకాలములయందు పరతిథియు సుగ్రాహ్యంబులు॥

శ్లో - ౨ మూ॥ కుర్యాద్భాద్రపదే ప్రమీతపితృక స్తత్కృష్ణపక్షాదితః పక్షశ్రాద్ధమథాశ్వినప్రతిపదాయుక్తం చ పక్షాదితః। పక్షాదావయ సూతకాదిసహితస్తత్పంచమీవాష్టమీయద్వా స్యాద్దశమీ తదాదిషు సతాతత్పక్ష శేషేషు వా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ పంచభిశ్శ్లోకైర్మహాలయనిర్ణయమాహ॥ కుర్యాదితి॥ ప్రమీతపితృకో మృతపితృకః పుమాన్ భాద్రపదేమాసే కృష్ణపక్షాదితః కృష్ణపక్షప్రభృతి ఆశ్వినప్రతిపదాయుక్తం మహాలయం నామ షోడశత్యాదితిథావపి తత్ప్రసిద్ధం పక్షశ్రాద్ధం - అత్ర తచ్ఛబ్దస్యాప్రసిద్ధార్థకత్వాన్న యచ్ఛబ్దాపేక్షా। ఉక్తం చ దండినా ప్రక్రాంత ప్రసిద్ధానుభూతార్థవిషయ తచ్ఛబ్దో యచ్ఛబ్దం నాపేక్షత ఇతి కుర్యాత్ పక్షాదౌ భాద్రపద కృష్ణపక్షాదౌ సూతకాదిసహితః సూతకాదినా యుక్తో యది అధిశబ్దేన పత్నీరజోదర్శనాదికం గృహ్యతే తదా తత్పంచమ్యష్టమీ వా యద్వా దశమీ తదాదిషు పంచమ్యష్టమీదశమ్యాదిషు తత్పక్షే శేషేషు కృష్ణపక్ష శేషదివసేషు వా - పక్షశ్రాద్ధం సదా కుర్యాత్ తు సదైవ నైన పక్షశ్రాద్ధమత్యావశ్యకమితి గమ్యతే॥ ఈ॥ ౫ శ్లోకముల చేత మహాలయకాలమును నిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ మృతపితృకుడగు నరుడు భాద్రపద బ౧౧ మొదలు ఆశ్వయుజ శుద్ధ ౧ తో జేరిన ౧౬ - దినములను పక్షశ్రాద్ధము జేయవలయును. ఒకవేళ యాపక్ష ప్రథమదివసమందు జేయుటకు అశౌచము - పత్నీరజోదర్శనము ఇత్యాదులగు నభ్యంతరములు సంభవించెనేని యాపక్షమందు పంచమి - అష్టమి దశమి వీటిలో నేదినమైన మొదలుగ నాపక్ష శేషదినములయందు మహాలయం బావశ్యకముగ జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

శ్లో ౩॥ మూ॥ పంచమ్యాదిషు చేత్ప్రదోషం దివ శేష్వేవ ప్రకుర్యాత్పురా ద్వాదశ్యాం యతిపైతృకం కలిదినేశ స్త్రీహతానాం పునః। వర్గ్యైకాపది నేపి పైతృభయుక్తే హస్తాన్వితే భాస్కరే స్యాత్సంకల్ప విధిశ్చ పార్వణ తిథిర్వా ద్వా పితృప్రీతిదః॥ వ్యా॥ అ॥ సకృన్మహాలయకాలమాహ॥ పంచమ్యాదిష్వితి॥ శేషేషు పంచాంగ శుద్ధిదినశేషు పంచమ్యాదిషు దివశేష్వేవ సకృన్మహాలయం కుర్యాత్ ఏవకారేణ పంచమ్యాః పూర్వదివసేష్విత్యర్థో లభ్యతే యతిపై

తృకేలయాతిమహాలయం కలిదీనే చతుర్దశ్యాంకుర్యాత్తు శస్త్రహతానాంపున
స్సన్త్రహతానాంమహాలయం కలిదినేచతుర్దశ్యాంకుర్యాత్‌పునరిత్యనేనయ
స్మిన్కస్మింశ్చిద్దినేనపార్వణవిధానేన శ్రాద్ధంకృత్వాపునశ్చతుర్దశ్యామేకోద్ది
ష్టవిధానేనకార్యమిగమ్యతేఉక్తంచమాధవీయే॥ శ్లో॥ సత్వమాగతే స్యాపి
విషశస్త్రహతస్యచ। ఏకోద్దిష్టంసుతైః కార్యంచతుర్దశ్యాంమహాలయ ఇ వ
ర్జ్యే మహాలయనిషిద్ధేపికామదీనేత్రయోదశదినేపైతృభయుతే మఘానక్ష
త్రియుక్తే సతిభాస్కరేహస్తాస్విత హస్తనక్షత్రగతేసతి సంకల్పవిధిః సం
కల్పశ్రాద్ధం యద్వాపార్వణవిధిఃపార్వణశ్రాద్ధంవాపితృప్రీతిదస్యాత్‌ఏతద్యో
గేసత్యేవత్రయోదశ్యాంకార్యం నత్వన్యథా యియమేవగచచ్ఛాయేత్యుచ్య
తే॥తదుక్తం॥శ్లో॥యదెందుః పితృదైవత్యేహంసశ్చైవకరేస్థితః। యావాతిథి
ర్భవేచ్ఛాహిజగచ్ఛాయాప్రకీర్తితా॥ అత్రేయంవ్యవస్థాద్రష్టవ్యాయజమానః
పుత్రవాంశ్చేతు మఘాయుక్తత్రయోగస్యాంసంకల్పశ్రాద్ధం నోచేత్పార్వణ
శ్రాద్ధమేవకుర్యాత్పుత్రియత్నతఃపిండదానంనకుర్వీత యదీచ్ఛేజీవినస్సుతానితి
అ॥ఈశ్లోకములచేతసకృన్మహాలయమునకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు ॥తా॥
పంచాగశుద్ధిగలకృష్ణపక్షపంచమిమొదలగుదీనములయందేసకృన్మహాలయము
జేయవలయునవియతికి ద్వాదశియందుజేయవలయుననియువిషశస్త్రాదులచే
మృత్తులైనవారలకితరదీనములయందు పార్వణశ్రాద్ధముచేసినను చతుర్దశినా
డేకోద్దిష్టవిధీచేజేయవలయుననియుసూర్యుడుహస్తనక్షత్రమందుండీనను చం
ద్రుడుమఖయన్దుండినవుడుమహాలయనిషిద్ధమైనత్రయోదశియందునుమహాల
యముసంకల్పవిధీచేతనైనపార్వణవిధిచేతనైనంజేసినపితృప్రీతికరంబనియుమ
ఘానక్షత్రముతోగూడినదీనమునందునుయుగాదీయందునుభరణీనక్షత్రమందు
నుఆవశ్యకంబుగజేయదగినశ్రాద్ధమునుశ్రాద్ధకర్తపుత్రవంతుడైయుండెనేనిసం
కల్పవిధీగానేచేయవలయుననియునభిప్రాయము॥

౨౧౮ ॥మూ॥ కారుణ్యాన్వితపైత్రుకంశుభదినేతత్పక్షఏవాచరేత్క
న్యాయాంయదిభాస్కరేప్యగతికఃకన్యాదిమాసద్వయేయావద్వృశ్చికదర్శనా
త్సనృతిబలాదేకంచవాపైతృకంకామ్యత్వాచ్చసకృన్మహాలయదీనంశుద్ధ్యాయు
తంప్రేత్యుద్ధృతం॥వ్యా॥కారుణ్యాన్వితేతి॥ భాస్కరసూరేకన్యాయాంయదికన్యా
రాశిగతేసతితత్పక్షఏవభాద్రపదకృష్ణపక్షఏవశుభదీనేకస్మింశ్చిద్దినే - కారు
ణ్యాన్వితపైతృకంకారుణ్యప్రయుక్తిశ్రాద్ధంఆచరేత్కుర్యాత్తు-పక్షశ్రాద్ధకృ
తేపికారుణ్యశ్రాద్ధమావశ్యకమిత్యాశయః అగతికోయదీదరిద్రశ్చేత్తుభాస్క
రేకన్యాదీ మాసద్వయేకన్యాయాంతులాయాం చస్తితేసతియావద్వృశ్చిక
నగనాతువృశ్చికషరీకేకాతత్పూర్వమేకేత్యర్థఃసన్నృతిబలాత్రం॥శ్లో॥వృశ్చికాదర్శ

నాద్యాంతినిరాశౌః శితరోగతాశ్రితాః॥ ఏకంచవాప్యపస్మృకం శ్రాద్ధం కుర్యాత్- ఆస మర్థస్యాపి ఏకం కారుణ్యశ్రాద్ధం కార్యమిత్యావశ్యకవిధిః- సకృన్మహాలయదినంశు ద్ధ్యాయుతంవక్ష్యమాణప్రకారేణ పంచాంగ శుద్ధియుక్తం చేచ్ఛుభంభవేత్- అ త్ర హేతుమాహ-సకృన్మహాలయస్య కామ్యత్వాదితిపక్షశ్రాద్ధస్యాఽత్యత్వాన్నా యంనియమః॥ తా॥ పితృపక్షమునందున్న దినములయందు నిత్యశ్రాద్ధము చేసినను ఒక దినమున సకృన్మహాలయము బహుదైవత్యముగ చేయవలయుననియు ఆ కారుణ్య శ్రాద్ధము కామ్యమగుటచేత నాదినంబు పంచాంగశుద్ధిగలదైయుండవలయునని యు ఆ పక్షమున చేయుటకు దారిద్ర్యము చేతనైనను- అనుపపత్తి చేతనైనను సంద ర్భించకపోయెనేని తులామాసముతుదవరకు శుద్ధిగలదినముల జేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౯౫) మూ॥ వర్జ్యాస్స్యేకమహాలయే జననభం నందాశ్చ నాను కరిశు క్రారాహ్యదినానిసూతకదినం పత్నీ రజోదూషితం। తారాస ప్తదశస్య రేవతు భదాపిష్ట్యా గార్ధ్ర త్రయాహస్త్యన్యా మిత్ర చతుష్టయాద్య శశభృద్భాగ్యార్యయా మ్యాభిధా॥ వ్యా॥ అ॥ సకృన్మహాలయే వర్జ్యాన్యాహ॥ వర్జ్యా ఇతి। ఏకమహాలయే సకృ న్మహాలయే జననభం జన్మనక్షత్రం నందాతిథయః ప్రాగుక్తాః కామత్రయోద శికలిశ్చతుర్దశీ చ శుక్రారాహ్యర్క్యదినాని శుక్రభాగురువాసరాః- సూతక దినం- పత్నీరజోదూషితం స్వభార్యారజోదూషితదినంచ- ఏతాని వర్జ్యాని- ఏతేషు సకృన్మహాలయం నకుర్యాదిత్యర్థః- సకృన్మహాలయే సౌభాగ్యనక్షత్రా ణ్యాహ- విష్ణుత్రయం శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః అర్కత్రయం హస్త చిత్రా స్వాత్యః- అహిరాశ్లేషా ఆర్ద్రా ప్రసిద్ధా మిత్ర చతుష్టయం అనూరాధా జ్యేష్ఠామూలాపూర్వాషాడాః ఆద్యః అశ్వినీయ శశభృత్ మృగశీర్షం- భా గ్యం- ఉత్తర ఫల్గునీ - అర్యపుష్యాయామ్యం భరణీ ఇత్యభిదాః ఏతత్సం జ్ఞికాః సప్తదశాతారాః సకృన్మహాలయే శుభదాస్స్యుః యేవ కారేణా న్యానిదశ నక్షత్రాణి త్యాజ్యానీతిస్ఫుట మగవగంతవ్యం ఏతచ్ఛ్లోకోక్త ప్రథ మోపక్రమణవిషయం॥ అ॥ సూతకముగ సకృన్మహాలయమునారంభింప నయో గ్యతిథివారనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నందతిథులు త్రయోదశి- చతు ర్దశి-ఈతిథులును శుక్ర భాను గురువారములు- సూతకదినంబులను- భార్యరజ స్వలయైయున్న దినంబులును- జన్మనక్షత్రము- కృత్తి- పునర్వసు పూఫ- ఉషా- పూభా-ఉభా- రేవతి ౧౦-నక్షత్రములును నిషిద్ధములనియు- తక్కిన నక్షత్రా దులు ముఖ్యంబులనియు నభిప్రాయము॥ ❋

(౨౯౬) మూ॥ నోకుర్యాద్యది పక్షమేకదివసం వాసల్పమల్పంచ వా దారిద్ర్యాద్బహుదుఃఖవ్యచపరేద్వాగత్యశేషాన్యసః। దాతుః పుత్రధనంభ

[illegible]పరేస్వర్గాదిపశ్చాద్భవే దిత్యుక్త్వాస్వగృహంవిసృజ్య పితరస్స్వంస్వం
విశేయుః పదం।వ్యా॥అ॥మహాలయాకరణేదోషంకరణేఫలంచదర్శ యతి॥ నో
ఇతి॥పక్షంపక్షశ్రాద్ధంవా ఏకదివసం సకృన్మహాలయంఅనల్పం అధికవాసమ
ర్థశ్చేదితిభావః । అర్వంవాదరిద్రశ్చేదితిభావః నోకుర్యాద్యది- తదాతస్యనః
దారిద్ర్యం బహుదుఃఖందౌర్గత్యందుర్గతిత్వంస్యాత్- దాతుమహాలయప్రదా
తుఃఇహఅస్మిన్లోకే భూలోకేపుత్రాదిధనం- పరేపరతఃస్వర్గాదిచ- భవేదిత్యుక్త్వా
పశ్చాత్పితరఃస్వగృహంవిసృజ్యస్వం స్వంపదం స్వస్వస్థానం పితృలోకంవిశే
యుః॥అ॥పితృపక్షమునునిత్యశ్రాద్ధసకృచ్ఛ్రాద్ధములచేసినగలిగెడి ఫలమున్నుజే
యకపోవుటవలనగలిగెడిదోషమునుదెలియ జేయుచున్నాడు॥ తా॥ పక్షశ్రా
ద్ధమునైనను సకృన్మహాలయమునైననుజేసిన కర్తకు ఇహంబున పుత్రజన్మాది
సంపదలును-జేయనివానికిహంబునపుత్రధననాశదుఃఖములును- పరంబుననర
కాదులుంగలుగునట్లువానిపితృదేవతలుశపింతురనితా॥ *

(౨౯౮)మూ॥ మన్వాద్యాశ్చమహాలయాయుగదినాన్యాదిత్యసం
క్రాంతయోదర్శాశ్చవ్యతీపాతవైధృతిదినాన్యన్వష్టకాః పైతృకే । కావాష్ష
ణ్ణవతిస్స్మృతాశ్చసతతందాతుస్సుపుత్రార్థ దావాయంతోయవనేరిపూరిప్రబ
కాలోకారిపుస్తత్క్రమాత్తు॥ వ్యా॥అ॥ అథషణ్ణవతిస్వరూపమాహ॥ మన్వా
ద్యాఇతి॥ మన్వాద్యాఃనాయంఅక్షరసంఖ్యయాచతుర్దశమహాలయం తోయం
షోడశయుగదినానియుగాదయః వసంచత్వారి ఆదిత్యసంక్రాంతయః రిపుః
ద్వాదశదర్శాః రిపుద్వాదశవ్యతీపాతవైధృతిదినానివ్యతీపాతదినానిదికాః త్ర
యోదశవైధృతిదినానిచలోకాః త్రయోదశ- అన్వష్టకాః త్రిసోష్టకాః రిపుః
ద్వాదశఏతేమిళిత్వాషణ్ణవతిస్స్మృతాః షణ్ణవతిశబ్దప్రవిదితాఃకాలాః పైతృకే
పితృకర్మణిక్రమాను క్తక్రమాత్తు దాతుఃసుపుత్రార్థదాభవంతి॥ అ॥ షణ్ణవతి
శ్రాద్ధస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ మన్వాదులు౧౪ - మ
హాలయములు౧౬- యుగాదులు౪-సంక్రాంతులు౧౨- అమావాస్యలు ౧౨-
వ్యతీపాతదినములు౧౩-వైధృతిదినములు౧౩అన్వష్టకదినములు౧౨- ఈ౯౬- దిన
ములయందునుశ్రాద్ధముజేయువారలకుపుత్రపౌత్రధనాభివృద్ధిగలుగుననితా॥ *

(౨౯౯)మూ॥కృష్ణాభాద్రపదేష్టమీయుదినభోదర్శశ్చశేషాస్సతా ఆషా
ఢేదశమీత్యేషేచనవమీసాకార్తికుద్వాదశీ। జ్యేష్ఠే ఫాల్గునచైత్రయోరపిశుభా
పూర్ణేతిథిఃపూర్ణిమామాఘేమాఘ్యతసప్తమీనుభపరాపౌషేసితైకాదశీచైత్రే
భాద్రపదేచమాసయుగశేగేయాస్తృతీయాతిథిస్మ న్యాద్యాశ్చచతుర్దశైవతేష
యోఃభ్రుణ్యాయుగాద్యాశ్చతుః। శుక్లాశ్వినవమీసితేవశుభదార్శాభేతృతీయాంతిథి
ర్మాసేందర్శతిథిర్నభస్యబహుళేకామఃకృత్వాద్యాఇమా॥వ్యా॥అ॥ కృష్ణేతి॥చై

త్ర ఇతిచ॥ భాద్రపదేమాసికృష్ణాష్టమీనభోదర్శశ్రావణబహుళేమావాస్యాచ ఏ
తేద్వేకృష్ణపక్షగతేశేషావక్ష్యమాణాస్సర్వాశ్శుక్లపక్షగతాః ఆషాఢేదశమీ శు
క్లపక్షదశమీఇషేతు ఆశ్వయుజేనవమీశుక్లపక్షనవమీచ కార్తికేమాసేసాద్వా
దశీజ్యేష్ఠే ఫాల్గుణచైత్రయోఃశుచౌఆషాఢేతూర్జేకార్తికేచపూర్ణిమాతిథిః అథ
మాఘేమాసిసప్తమీపౌష్యేమాసిస్యైకాదశీశుక్లైకాదశీచైత్రే భాద్రపద ఇతి
మాసయుగళేచతృతీయాతిథిశ్శుక్లతృతీయాచసర్వేమిళిత్వాచతుర్దశతిథయఃమ
న్వాద్యాఃమన్వాదిసంజ్ఞికాఃశుభఫలాఃశుభఫలదాః జ్ఞేయాఃశ్రాద్ధే కర్తురితిశే
షః ఊర్జేకార్తికేమాసిశుక్లానవమీరాధేవైశాఖేమాసితృతీయాతిథిః మా
ఘేదర్శతిథిఃనభస్యబహుళేభాద్రపదబహుళపక్షే కామఃత్రయోదశీ ఇమాశ్చస
స్త్రీనయఃక్రమేణకృతాద్యాఃకృతత్రేతాద్వాపరకలియుగాదయఃపుణ్యాఃజ్ఞేయాః
ఇతిపూర్వేణాన్వయః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతమన్వాదియుగాదులజెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ భాద్రపదబహుళ౮-శ్రావణబ౩౦-ఆషాఢశుద్ధ౧౦- ఆశ్వయుజశుద్ధ౯-
కార్తికశుద్ధ౧౨-చైత్రజ్యేష్ఠాషాఢ కార్తికఫల్గునమాసములయందు పూర్ణిమ
మాఘశు౭-పుష్యశు౧౧-చైత్రభాద్రపదశు౩- ఈ౧౪-దినంబులునుమన్వాదులనం
బడునుకార్తికశు౯-వైశాఖశు౩-మాఘబ౩౦భాద్రపదబ౧౩-ఇవినాలుగును క్ర
మంబునకృతత్రేతాద్వాపరకలియుగాదులనంబడునుగాననీమన్వాది యుగాదు
లయందుశ్రాద్ధముచేయుటవలనశుభంబుగలుగునని తాత్పర్యము॥ *

(౩౦౦) మూ॥ పౌషే ఫాల్గునసౌమ్యయోరసితధామాఘేంత్యరక్షేషుచే
త్సప్తమ్యత్రతథాష్టమీచనవమీతిస్రోష్టకాద్వాదశ। షష్ఠే మాసిమహాలయాంతర
గతాస్తిస్రోష్టకాస్తర్హినోదర్శాద్యాస్తదనుప్రసిద్ధదివసాఃశ్రాద్ధాపితృప్రీతిదా॥
వ్యా॥ అ॥ అష్టకాశ్రాద్ధతిథినిర్ణయమాహ॥ పౌషఇతి। పౌషేమాసా॥ పౌషఇతి॥
పౌషేమాసిఫాల్గునమార్గశీర్షయోఃతథామాఘేపితేషు చతుర్షు మాసేషు
అంత్యపక్షేషుకృష్ణపక్షేషుచేత్ సప్తమీఅష్టమీనవమీచమిళిత్వాద్వాదశాష్ట
కాభవంతియద్యపిషష్ఠేమాసేభాద్రపదమాసేతిస్రోష్టకాఃమహాలయాంతర
గతాభవంతితర్హితత్స్మర్తాకరణాత్-నో-తన్మాసేతిస్రోష్టకాన సంతిఆర్ధ
జ్యేష్ఠమాసమాత్రేతిస్రోష్టకా ఇతిస్మృత్యంతరేవిద్యమానత్వాత్ భాద్రపదేపిత
ృప్రీత్యర్థంతన్నివారణార్థంమహాలయాంతరగతా ఇత్యుక్తమిత్యనుసంధేయంతద
నుతతఃదర్శాద్యాఃఅమావాస్యాసంక్రాంతివ్యతీపాతవైధృతయోమేప్రసిద్ధదివ
సాఃతేచఏతచ్ఛ్లోకచతుష్టయోక్తాషణ్ణవతిశ్రాద్ధాపితృప్రీతిదాఃపితృసంతోషప్ర
దాభవంతి॥ అ॥ అష్టకాశ్రాద్ధములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మార్గశీర్ష పుష్యమాఘ
ఫాల్గునమాసకృష్ణపక్షములయందుసప్తమిఅష్టమినవమి-ఈతిథులు౧౨- ను-తి
స్రోష్టకలనంబడునని యు మన్వాద్యాదియనుశ్లోకము మొదలు నాలుగుశ్లోకముల

యందును జెప్పబడిన ఈ దినములయందును శ్రాద్ధము జేసిన పితృదేవతలు ప్రీతి
పొందుదురని యభిప్రాయము॥ *

(౩౦౧) మూ॥ పిత్రాదేర్బహుమానకర్మఫలదం తత్ప్రీతిప్రదం స్వర్గదం సాయుజ్యప్రదమేవ వా తదపి యత్కించిద్గయాపార్వణే । సా యాత్రాప్యథవా మహాసుఖకరీ దైవాచ్చ కర్తుర్మృతిః స్యాద్యదైవ తత్ర మోక్షదైన సహాతత్కర్తాపి తృణాం భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ గయాశ్రాద్ధఫలమాహ॥ పిత్రాదేరితి॥ యత్కించిదపి న్యూనమపి గయాపార్వణం గయాయాం పిండదానం పిత్రాదేః పితౄణాం బహుమానకర్మఫలదం బహుదానకర్మాణి షోడశమహాదానాదికర్మాణి తేభ్యో యత్ ఫలం తద్దదాతీతి తత్ప్రీతిప్రదం స్వర్గదం చ సాయుజ్యప్రదం మోక్షప్రదం చ భవతి కించ సా యాత్రా గయాముద్దిశ్య యా యాత్రా సాపి మహాసుఖకరీ అథవా దైవాత్ దైవవశాత్ కర్తుః గయాప్రయాణకర్తుః మృతిర్మరణం స్యాద్యది సా యాత్రా తత్కర్తుః గయాశ్రాద్ధకర్తుః సహ పితౄణాం ముక్తిదా భవేత్ దేవ గయాముద్దిశ్య ప్రయాతస్య గయాశ్రాద్ధాత్పూర్వమేవ దైవవశాన్మృత్యుర్భవతి చేత్ గయాశ్రాద్ధఫలం భవేదిత్యర్థః॥ అ॥ గయాశ్రాద్ధఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గయయందు స్వల్పముగనైన పిండప్రదానము చేసినవాని పితృదేవతలకు షోడశమహాదానాది కర్మలవలన గలిగెడి ఫలమును సంతుష్టియు స్వర్గంబును మోక్షంబును గలుగు ననియు గయాయాత్రయు పరమగు నానందము గలుగ జేయు ననియు దైవవశము వలన గయకు బోవుచుండగ మార్గమధ్యంబున దేహాత్యయము సంభవించినను గయయందు పిండదానము చేసిన ఫలము గలుగునని తా॥ *

(౩౦౨) మూ॥ నిత్యశ్రాద్ధం భవేన్న వ కాలబలవాన్నైకం వినా సూతకం. శుద్ధ్యాస్సూతకనిర్గమే సు దివసే కార్యం తు దైవాబ్దికం । తారాచంద్రబలం వినాపి యదివా పత్న్యా రజోదూషితా యద్యప్యష్టతిథిశ్చ పితృతిథిః కార్యం న నిత్యం యదా వ్యా॥ అ॥ నిత్యశ్రాద్ధప్రాబల్యం చ కమోర్నిర్ణయమాహ॥ నిత్యశ్రాద్ధమితి॥ ఏకం సూతకం జాతకం మృతకం వా వినా నిత్యశ్రాద్ధవిధిః ప్రతిదివసకర్తవ్యశ్రాద్ధవిధిః స్వకాలబలవాన్ ప్రత్యహం బలవత్తరః అథ కాచిదసమర్థం వినా ప్రత్యహం నిత్యశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యర్థః సూతకే ప్రాప్తే గతిమాహ సూతకనిర్గమే సూతకే సమాప్తే సతి అథ దివసే అనంతరదివసే ఏవ న్యాయతః సాంవత్సరికం కార్యమిత్యాహ॥ కార్యమితి॥ అబ్దికం పితృసాంవత్సరికం పితృదైవ సూతకే ప్రాప్తే నిర్గమనదివసే తారాచంద్రబలం వినాపి కార్యం కించ సూతకనిర్గమనదివసే పత్నీ యజమానభార్యా రజోదూషితాపి సా ద్వా అనంతరతిథిః పంచాంగశుద్ధిరహితా యద్యపి నిత్యాపి పిత్ర్యతిథిః క్షాత్త్యావస్యా కాలే సూతకే ప్రాప్తే తన్నివృత్త్యనంతరతిథిః చంద్రతారాబలాదిగుణైరయుక్తాపి కార్యేత్యర్థః నిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మణాం మకరం దైరయుక్తాపి కార్యేత్యర్థ

నిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మనామకరణైరయుక్తాపి కార్యేత్యర్థః నిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మ నామకరణే ప్రత్యవాయశ్రవణాచ్చేతి భావః॥ అ॥ నిత్యశ్రాద్ధప్రతిబంధకత్వాదికము లనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆశౌచదినములందు రిత్యజించి తక్కినసకలదినంబులయందును నిత్యశ్రాద్ధము చేయవలయుననియు ఆశౌచము సంభవించి నపుడాయాశౌచము సమాప్తమైనమరునాడావశ్యకముగ జేయవలయుననియు ప్రత్యాబ్దికము సూతకము సంభవించినయెడల తత్సమాప్త్యనంతరదినంబుననే చేయవలయు- గాక తక్కినయే హేతువు సంభవించిన నభ్యంతరము చేయక యామృత తిథియందు శ్రాద్ధము చేయవలయునని తాత్పర్యము॥ ❋

(303) మూ॥ ఆద్యం షోడశసంయుతం మృతతిథౌ రేకాదశాహే తథా దాహాదేరథ యజ్వనాం త్వనుగతస్త్రీణాం తు భర్తృక్షయాత్తు కుర్యాద్రుద్రగణాన్వితం వృషపరిత్యాగానుయుక్తం క్రమాన్నగ్నశ్రాద్ధమథాదిమేహ్న్యవిషమే శుద్ధే ద్వితీయేథవా॥ వ్యా॥ ఆ॥ ఏకాదశాహవిధిమాహ॥ ఆద్యమితి॥ మృతుథే మృతదినానంతరం ప దశాహే ఏకాదశదినే షోడశలంయుతం రుద్రగణాన్వితం వృష పరిత్యాగానుయుక్తం వృషోత్సర్జనసహితం ఆద్యశ్రాద్ధం కుర్యాత్ అనాహితాగ్నినామితి శేషః అహితాగ్నేర్విశేషమాహ॥ దాహాదేరితి॥ యజ్వనాం అహితాగ్నినాంతు దాహాదేః దహనదినమారభ్య ఏకాదశాహే ఆద్యం కుర్యాత్తు దాహాదేరిత్యనేన అంతర్దశాహే వా బహిర్దశాహే వా విధిపూర్వక దాహాదిజాదారభ్య ఏకాదశాహే ఆద్యం కుర్యాత్తు దాహాదేరిత్యనేన అంతర్దశాహే వా బహిర్దశాహే వా విధిపూర్వక ధాహదినాధారభ్య ఏకాదశాహ ఇతి వ్యక్తం వం నతు లౌకికాగ్ని దహనదినాధారభ్యేతి అనుగతస్త్రీణాం తు భర్తృక్షయాత్ భర్తృమరణాధారభ్య ఏకాదశాహే భర్తృమృతదినాతిరిక్తదివసే మృత్యుర్యది తథాపి భర్తృమరణాధారభ్యైవేత్యర్థః నగ్నశ్రాద్ధం తు ఆదిమేహ్ని దహనదివస ఏవ అథవా విషమే తృతీయ పంచమ సప్తమ నవమానామన్యతమే వా కుర్యాత్తు అథవా శుద్ధే పంచాంగశుద్ధే ద్వితీయేదివసే వా లగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధం కుర్యాత్తు॥ ఆ॥ ఏకాదశాహవిధిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజ్ఞము చేయక మృతులైనవారలకు మరణదినము మొదలుగను ఆహితాగ్నులకు విధియుక్త దహనదినము మొదలగను సహగమనము చేసిన స్త్రీలకు భర్తృమరణదినము మొదలుగను ౧౧ వదినంబున షోడశము రుద్రగణము వృషోత్సర్జనము వీనితోడ ఆద్యశ్రాద్ధము చేయవలయుననియు నగ్నశ్రాద్ధము ప్రథమదినమున జేయవలయుననియు ఆదినము దప్పినేని బేసిదినములలో నొక బేసిదినంబుననైనను పంచాంగశుద్ధియుక్తంబగు ద్వితీయదినంబుననైనను జేయవలయుననియు నభిప్రాయము॥ ❋

(304) మూ॥ షట్కుక్ష్యాద్విషమేషు షట్స్వపి నవశ్రాద్ధాని నైకాదశసద్వా

శ్యైకదినేప్యశక్తవిషయేవం చైవ కేషాంతుచిత్। అస్థ్నాం సంచయనం భవేన్మృత దినాద్ధాద్యర్ధ్వమేదినే కుర్యాదావిషమేషు భేష్వహ్నాయదివా। కేషాంచతుర్థేమతం వాక్యాత్॥ అ॥ నవశ్రాద్ధసంఖ్యాపస్థిసంచయనకాలం దర్శయతి॥ షడితి॥ విషమేషుషట్సు దివసేషు ఏకైకశః నవశ్రాద్ధానిషట్సుస్యుః ఏకైకైతవవిషమేదినే ఏకైకం నవశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యర్థః అశక్తవిషయే తు షడపి నవశ్రాద్ధాని ఏకదినే కుర్యాత్ కేషాంచిత్తు ఆశ్వలాయనానాం తు పంచైవ తత్ కంచశివస్వామినా॥ శ్లో॥ నవశ్రాద్ధాని పంచ స్యుః ఆశ్వలాయనశాఖినాం ఆపస్తంబాస్తు షట్కుర్యుర్వ్యవధానత దితరేషు హి తిత్త త్రియాశాం సప్తవైశ్యానాం నవ॥ శ్లో॥ నవసప్తవశాం రాజా నవశ్రాద్ధాన్యనుక్ర మాత్తు। ఆద్యంతయోర్వ్యర్థయోస్తు షడిత్యాహుర్మహర్షయః ఇతి భవిష్యోక్తేః అద్యై దినేదహనదినే అథవా దహనదినాద్ద్వితీయేహ్ని వా అస్థ్నాం సంచయనం భవేత్తు- యదివా యుగ్మాసు భే పంచాంగశుద్ధే విషమే కస్మింశ్చిద్విషమేహ్ని వా కుర్యాత్తు చ తుర్థే మృతదినాచ్చతుర్థేహ్ని సంచయనం కేషాంచిన్మతం అస్మిన్ పక్షే దినశుద్ధి విచార్యా తథా చాపరకృష్ణీయే॥ శ్లో॥ చతుర్థే దివసే చైవాస్థిసంచయనం యది। తిథివారాదిదోషాణామనపేక్షేతి గౌతమ ఇతి వచనాత్తు అ॥ నవశ్రాద్ధసంఖ్యను-అస్థిసంచయనకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మృతదినము మొదలు ౧౧వ దినమువరకు బేసిదినములయందొక్కొక్క శ్రాద్ధము వరుసగ నారు-శ్రాద్ధములాపస్తంబ సూత్రవంతులు ౯-వ దివసమువరకున్ను ౫ శ్రాద్ధములాశ్వలాయనసూత్రవంతులు జేయవలయుననియు అశక్తవిషయమునన్నింటి నొక్క దినంబున జేయవచ్చుననియు-అస్థిసంచయనము దహనదినమునైనను ౨వ దినమునైనను జేయవలయుననియు అట్లుగాకున్న పంచాంగశుద్ధిగల బేసిదినమునైనను కొందరిమతానుసారముగ పంచాంగశుద్ధి వివక్షచేయక ౪ దినంబుననైనను జేయవచ్చునని తా॥

(౩౦౫) మూ॥ కర్త్రైవ ప్రథమేహ్ని తేన సహ వా సంవాపయేత్ సప్తమాదర్వాగ్యేద్దశమే ప్రమేత్రపితృకో జ్ఞాతిః కనిష్ఠో యది। పూర్వాహ్ణే సకలామథానమధ్యాహ్న్యాహ్నే లేభవేదన్నశ్రాద్ధమథాదిమేహ్ని తు నవశ్రాద్ధం వినా స్యాదథ॥ అ॥ వపనవిధిమాహ॥ కర్త్రేతి॥ కర్త్రా ప్రథమేహ్ని దహనదినే సంవాపయేత్ క్షౌరం కారయేత్ ప్రథమేహ్ని నాన్య ఇత్యేవకారార్థః, సప్తమాదర్వాక్ సప్తమదివసాత్పూర్వం ప్రమీతపితృకః జ్ఞాతిః సపిండకః కనిష్ఠో యది మృతస్య కనిష్ఠో యది సోపి తేన కర్త్రా సహ దశమదినే సంవాపయేత్- కనిష్ఠ ఇత్యనేన జ్యేష్ఠస్య రలభ్య తేయాది జ్యేష్ఠోగ్నిదః తస్య వపనమావశ్యకమే- కర్త్రైవ ప్రథమేహ్నీతి సామాన్యోక్తి। అథామదానాన్నశ్రాద్ధయోః కాలనిర్ణయమాహ॥ సకలామదానం సకలనవశ్రాద్ధాని నగ్నప్రచ్ఛాదనం చ పూర్వాహ్ణే కుర్యాత్- అన్నమధ్యాహ్నకాలే వా భవేత్ ఆదిమేహ్ని అన్నశ్రాద్ధం స్యాదిమేహ్ని ఏకాదశదిన ఇతి యావత్ అప్రాప్తఫః అ

పరాహ్ణే అన్నశ్రాద్ధం భవేత్॥ నవశ్రాద్ధం విశాపకాదశేహ్ని నవశ్రాద్ధేష్వశేష్వ పూర్వేద్యుర్భోక్తృ త్వేపి ఆమదత్వైస్తైః నవశ్రాద్ధం సన్నత్వే నతదపి పూర్వాహ్ణే ఏవ॥ అ॥ వ పనవిధానంబును-ఆమశ్రాద్ధాన్న శ్రాద్ధ కాలంబునుం జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ దహ నదినమున కర్త గాకయితరులకు వపనయుంగూడదనియు సప్తమపురుషునకు లోబడి నజ్ఞాతులలో వయస్సునధికునికంటెచిన్నవాండైన మృతపితృకులుకర్తతోగూ డ ౧౦ వదినమున క్షౌరము చేసుకొనవలయుననియు - ఒకవేళ నామృతునికిజ్యేష్ఠ డగ్నిప్రదానము చేసె నేని యతండు దశమదినమునందే క్షౌరము జేసుకొ నవలయుననియు, ఆః ముకో జేయతలసిన నవశ్రాద్ధలగ్న శ్రాద్ధములు పూర్వా హ్ణమందు జేయవలయు ననియునట్లు గాకున్న మధ్యాహ్నము వరకు జేయవచ్చునని ఆద్యశ్రాద్ధము మొదలగునన్నశ్రాద్ధము పరాహ్ణమందు జేయవలయు ననియుం దె నుట॥

(౩౦౬.) మూ॥ కర్తామేష్వధకాంజలీన్ తిలయుతాన్ ప్రాగ్దద్యరాదిష్వగ దినే చైకైకోత్తరవృద్ధి మాద్యదినేవంత్యేపి స్యాత్తిలాయాంపతు॥ మృతస్నానత్ర యంభవేస్ప్రతిదినం వసోదకానాం త్రయం పిండస్త్వేక ఇహాకృతం యది పితంగ చ్ఛర్దశాహేఖిలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ తిలోదకవాసోదకయోర్నిర్ణయమాహ॥ కర్తారి త్యాది॥ కర్తారస్సర్వే పుత్రాః పితృస్త్రియై తిలాయాంతిలయుతాన్ నుదకాంజలీన్ ఆద్యేదినేదద్యుః తతః అవశిష్టనాతి దశదినమభివ్యాప్య ఏకోత్తరవృద్ధియథా తథా ద్వితీయేదినే చతురః తృతీయే పంచ ఇత్థం పంచసప్తతితిలోదకానివిప్రాదద్యుః క్షత్రి యాణాంతు॥ శ్లో॥ చతుష్షష్టి పంచషష్టిర్నవతిః పంచసప్తతిః క్షత్రియవిట్ఛూద్రః విప్రాణాంవర్ణానాంస్తు తిలోదకం క్షత్రియాణాం ప్రత్యహంపంచ న్యాదశేహ్ని వ-వై శ్యానాం ప్రత్యహంచత్వారిచదశాహేన వః శూద్రాణాం ప్రత్యహం త్రీణిపంచ దశాహపక్షేషట్-తిలోదకానిసర్వవర్ణానాం ప్రతిదినం మృతస్నాత్రితయం వృ త్తికాస్నానత్రయం-వసోదకానాంత్రయంచ- ఆశౌచసమాప్తిర్యావత్ పిండ స్త్వేక ఏవ ప్రత్యహమేకైక ఏవ సర్వవర్ణానాం ఇహదశాహమధ్యేఅకృతంతిలోదకా టకంనకృతం యదిఅఖిలంతిలోదకాదికం గశాహేవాకుర్యాత్॥ అ॥ తిలోదకవా సోదకాదులనిర్ణయమును చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణులకు పుత్రులందరును పితృప్రీతికొఱకు శిలయందు తిలోదకమును ప్రథమదినంబున మూడుమారును అది మొ దలుకొని ఒక్కొక్కదినంబున నొక్కొక్కమారధికముగ విడువగ ౧౦ దినములవరకు విడువ న్నియు ౭౫ అగుననియు క్షత్రియులకు మరణదినము మొదలు ప్రతిదినంబున ౫-మార్లును ౧౦ దినంబులును విడువగనవియన్నియు ౬౫-అగుననియు వై శ్యులకు ప్రతిదినంబును ౪ మార్లును ౧౫-దినంబులును ౩౦ దినములైనను వి డుసను ౩౫-దినములైనను విడువగలవి ౯౦-అగుననియు సకలవర్ణములను ఆశౌచ

నివృత్తిపర్యంతము ప్రతిదినంబును - అన్నృత్తికాస్నానములు ౩- వాసోదకములుగ పిండ దానము చేయవలయునని యాయాదినంబుల జేయకున్న నాశౌచాంత్యదినంబున జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౩౦౭) మూ॥ దర్శశ్చావదశాహమధ్యదివసే యర్హ్యామతే స్సంక్రమో ప్యన్యేషాం న సమాప్యపింకుముదకం దేయ - పితృభ్యాం వినా। పిత్రోశ్చైవ సమాప నమత్రి(ది)నతస్స్యాచ్చేత్పరంతద్ద్వయం పూర్వం చేన్న సమాపయేత్త్రి(ది)నతస్స్యాత్స్యాల మాత్రం సందా॥ వ్యా॥ అ॥ తిలోదకాదీనాం నిషిద్ధకాలమాహ॥ దర్శ ఇతి॥ శావదశాహమధ్యదివసే యుతా శౌచమధ్యదినే దర్శస్సంక్రమో వా అపి స్యాత్ప్రాప్తశ్చేత్॥ తదా పితృభ్యాం వినా - అన్యేషాం తు పిండ - ఉదకం తిలోదకం వాసోదకం చ సమాప్య ఉత్తరదినకృత్యం సర్వం సంగృహ్య - దేయం ... పిత్రోస్తు యథా పూర్వమేవ పిండముదకం దాతవ్యమిత్యర్థః ... దివసతః పరం త్రిదినానంతరం ... ద్వయం దర్శసంక్రాంతిద్వయం స్యాద్యది - తదా త్రిరాత్ర పిండాది ... మాపయేత్తు సంగృహ్య ప్రదద్యాత్తు ఇదమనౌరసపుత్రవిషయం ఔరసస్తు హం దద్యాత్తు శత మక్తం యల్లాజీయే॥ శ్లో॥ దశాహమధ్యే దర్శశ్చేత్పిండదానం తిలోదకం। ఔరసః ప్రత్యహం దద్యాన్న చ దర్శే సమాపయేదితి॥ ఔరసస్తు తర్హి తద్దినేషు కిం కర్తవ్యమిత్యత ఆహ॥ స్నానసూత్రమేవ సదా స్యాత్తు శివా స్నానమేవ కుర్యాతు - త్రిదినతః పూర్వం తద్ద్వయం చేన్న సమాపయేత్తు - కింతు యథాక్రమమేవ దేయమిత్యర్థః॥ అ॥ తిలోదకాదులనిషిద్ధకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తల్లిదండ్రులుగాక తక్కినవారలకు కర్మ జేయునపుడు దశదినాశౌచమధ్యమున నమావాస్యయైనను సంక్రాంతియైనను సంభవించెనేని యాపిమ్మట జేయదగిన సకలతిలోదక వాసోదక పిండదానములను తత్పూర్వదినంబున జేర్చి సేయవలయుననియు ౩- దినములైన పిమ్మట నాదర్శసంక్రాంతులు సంభవించెనేని దత్తపుత్రాదులు చేయునప్పుడు తల్లిదండ్రులకు బూర్వోక్తక్రమంబున జేయవలయుననియు ఔరసపుత్రులు యథాక్రమంబున జేయవచ్చుననియు ఆసంగ్రహించి చేసినపురుషుడు తక్కిన దినముల యందు శిలాస్నానయాత్రము చేయవలయుననుట॥ ※

(౩౦౮) మూ॥ త్యక్త్వా బాంధవసూతకే తు సకలం చాద్యాదికశ్చేత్కరే తాత్కార్యం శల్లఘుసూతకే తు విహితం చాద్యాదియచ్చోదితం। సాపిండ్యార్థము పకృష్యమఖిలం శ్రాద్ధం పరిత్యజ్య తత్సాపిండ్యాద్విహితోదకుంభమథవా పూర్వం చ పశ్చాచ్చరేత్తు॥ వ్యా॥ అ॥ ఏకాదశాహాత్ప్రాగ్సూతకప్రాప్తౌ గతిమాహ॥ త్యక్త్వేతి॥ బాంధవసూతకే సమానజ్ఞాతిమృతసూతకే ప్రాప్తే సతి దశాహే ఏకాదశాహే తు శేషకసకల ... వ్యాదికాద్యమాసికాదాషోడశశ్రాద్ధాని త్యక్త్వా పరిత్యజ్య పశ్చాద్బాంధవసూతకనివృత్త్యనంతరం చ రేత్కుర్యాత్ ఏకశ్చింత్యం

శ్లో॥ఆద్య శ్రాద్ధమశుద్ధోపి కుర్యాదేకాదశేహని। కర్తుస్తాత్కాలికీ శుద్ధిరశుద్ధః పున
రేవ సః॥ఇతిమాధవోక్తేః లఘుసూతకే బాంధవత్రిరాత్రాశౌచాదికప్రాప్తేపి తద్వి
హితమావశ్యకంఆద్యాదియత్ ఉదితేము క్తంతత్ కార్యం గురుణాలఘుశ్చశుద్ధ
త్వాదితిభావః-సాపిండ్యార్థంద్వాదశేహనిసపిండీకరణంకర్తుమిచ్ఛేచ్చేత్ విహి
తోదకుంభంద్వాదశేహని-విహితోదకుంభంపరిత్యజ్యఅపకృష్యసంగ్రాహ్యంఅ
ఖిలమూనాద్యఖిలాతత్శ్రాద్ధంఆద్యమాసికేనసహకుర్యాత్ అథవా ఊనమప్యూ
నమాసికాదీన్యపిసాపిండ్యాత్పశ్చాత్-సపిండీకరణానంతరంతత్తత్కాలేషు పున
రపికుర్యాదిత్యర్థః॥ఉదకుంభమపిపశ్చాచ్చరేత్। అ॥ ఏ: దశాహమునకు ముందు-
జ్ఞాత్యాశౌచముసంభవించిన జేయదగినవిధిని జెప్పుచున్నాడు ॥తా॥౧౦వ- దినము
ననైన-౧౧వ-దినముననైనను జ్ఞాతిసంబంధమైనదశరాత్రాశౌచముసంభవించి
నేని౧౧-దినంబునఆద్యమాసికమనగానేకాహశ్రాద్ధముజేసి అశౌచము నివృత్తి
యైనపిమ్మటతక్కినకృత్యముల జేయవలయుననియు-త్రిరాత్రాశౌచముసంభవిం
చె నేనిఆద్యైకాహశ్రాద్ధముతోడనప్పుడు చేయదగినయన్నిశ్రాద్ధము జేయవచ్చు
ననియు౧౨-దినంబునసపిండీకరణముచేయనిచ్ఛగలపురుషుడాదినంబునచేయద
గినసోదకుంభశ్రాద్ధమునువదలితక్కిన౧౬-ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధముంజేర్చి ౧- దినం
బునజేసిసపిండీకరణంబయినపిమ్మటమరలనాయాకాలములయందూనాదిమాస
శ్రాద్ధములకుతక్కినసోదకుంభశ్రాద్ధములనుజేయవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౩౦౯)మూ॥త్రిపక్షాత్ర్యబ్దదుచత్రిపక్షవిషయేమాసేత్రిమాసేథవాషా
ణ్మాసేనవమాఖ్యమాసవిషయేప్యాబ్దసేవత్సరే। కార్యంతత్రసపిండనం దశ
సుతత్తాలేషుశుద్ధదినేస్యాత్త్రైపక్షికకర్మపంచసుదినేష్వేవత్రిపక్షాదిషు॥ వ్యా॥
అ॥సాపిండ్యత్రైపక్షికయోః కాలనిర్ణయమాహ॥త్రిష్వితి॥ఆద్యాదిషు ఏకాదశ
ద్వాదశత్రయోదశేషుత్రిషుదివసేషుత్రిపక్షవిషయే తృతీయేపక్షేమాసే ప్రథమ
మాసేత్రిమాసేతృతీయమాసేఅథవాషణ్మాసేషష్ఠమాసేవానవమాఖ్యమా
సవిషయేనవమమాసే-ఏకాదశేమాసి-అథవావత్సరేసంవత్సరాంతేవా ఏతేషు
దశసుకాలేషుశుద్ధదినేయస్మిన్నస్మింశ్చిచ్ఛుభదినేసపిండనంసపిండీకరణంకార్యం
కర్తవ్యం-త్రైపక్షికకాలమాహ॥స్యాదితి॥త్రిపక్షాదిషుపక్షఃతృతీయపక్షః-ఆది
శ్లోషాం తేషుపంచసుదినేషుతృతీయపక్షాంత్యేషుపనచసుదినేష్విత్యర్థః- చత్వా
రింశద్దినాదూర్ధ్వమితివచనాత్ త్రైపక్షికకర్మస్యాత్ కుర్యాదిత్యర్థః- తృతీయప
క్షవిహితంకర్మత్రైపక్షికమిత్యన్వర్థసంజ్ఞేవ॥అ॥సపిండీకరణత్రైపక్షిక శ్రాద్ధ
మునకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥మృతాహస్సు మొదలు౧౧-౧౨-౧౩- ఈ
దినములలోనైనను౩-వపక్షంబుననైనను౧-౩-౬-౧౧-౧౨- ఈమాసలలోనైన
సోకపంచాంగశుద్ధయుక్తదినంబునసపిండీకరణముచేయవలయుననియు౩వ ప

ఊంభున నాటియందుగం-దినములకుపిమ్మట౨౫-దినములలోనొకదినంబున త్రైపక్షికశ్రాద్ధముచేయవలయుననుతాత్పర్యము॥

(౩౧౦)మూ॥నిత్యం ద్వాదశవాసరే మృతదినాదూనం తు సర్వస్య తన్నో చేన్మాస తృతీయభాగ విషమే శుద్ధే హ్ని కార్యం పునః॥ ఊనం యుగ్మమపంచకే శుభదినే పక్షే తథా ద్వాదశే పూర్వ్యానం చాంతిమపంచకే న్యదపి తత్పక్షే చతుర్వింశకే॥ వ్యా॥ అథోనత్రయకాలనిర్ణయమాహ॥నిత్యమితి మృతదినాత్తు ద్వాదశవాసరే ద్వాదశదినే సర్వస్య సర్వశాఖినామిత్యర్థః ఊనమూనమాసికం తు నిత్యం ఆవశ్యకమిత్యర్థః తదూనం నో చేద్ద్వాదశేహ్ని నసంభవేద్యది మాసతృతీయభాగవిషమే మాసస్య ప్రథమమాసస్య యస్తృతీయో భాగః తత్ర కస్మింశ్చిద్విషమే-ఆద్యమాసే వింశతిదినానంతర విషమదిన ఇత్యర్థః శుద్ధేహ్ని పునః దైవత్త్వేన సపిండీకరణానంతరం కార్యం-ఏకాదశేహ్ని ప్రేతత్వేన కర్తవ్యమిత్యుక్తత్వాత్పునరితి ఉక్తం ద్వాదశేహ్నితు-శుభదినాదికం నవిచార్యం-ద్వాదశే పక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశే పక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశే పక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశే పక్షే యుగ్మమపంచకే ద్వితీయపంచకేకస్మింశ్చిచ్ఛుభదినే ఊనమూనషాణ్మాసికం కుర్యాత్తు-తథా చతుర్వింశకే పక్షే అంతిమపంచకే శుభదినే అన్యదపూర్వ్యానమూనాబ్దికం కుర్యాత్॥ అ॥ ఊనత్రయకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తె॥ మృతదినమునకు-౧౨వ-దినంబున ఊనమాసిక మవశ్యముగ జేయవలయుననియు-ఆదినంబున జేయుటకనుపపత్తి సంభవించెనేని ౨౦-దినములకు పైపగా దినములలో శుద్ధిగలయుశ్య-భదినంబున జేయవచ్చుననియు ౬-వ మాసమున ౨౦-దినముల మొదలు ౨౫-దినమునకు లోగా శుద్ధిగల యొకదినంబున ఊనషాణ్మాసికంబును ౧౨ వ మాసంబును ౨౫దినములకు పైపనొక శుద్ధి యుక్త దినంబున ఊనాబ్దికమాసికంబును జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౩౧౧)మూ॥ నందాదర్శచతుర్దశీభృగుశనిష్వగ్నిత్రిపూర్వాసు రేషానాస్త్యేవ నహి త్రిపుష్కరదినేష్వన్యేషు జన్మస్వపి॥ కుర్యాదుత్తరమాసికేన సహ తత్షాణ్మాసికం చాకృతం నత్రైపక్షికమూనకర్మ చ తథా పశ్చాచ్చరేద్దేవతత్॥ వ్యా॥ అ॥ ఊనత్రయస్య కాలమాహ॥నందేతి-నందాః-నందతిథయః- దర్శోమావాస్యా చతుర్దశీపక్షద్వయగతా-భృగుశనిశుక్రశనివాసరౌ ఏతేషు చ-అగ్నికృత్తికా-త్రిపూర్వా పూర్వాఫల్గునీపూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాః అసురంమూలం ఏతేషు చ తథా త్రిపుష్కరదినాని వక్ష్యమాణాని-ఏతేషు చ అన్యేషు కర్తవ్యేతరిక్తేషు నక్షత్రేషు ద్విపాత్త్రిపాన్నక్షత్రేషు చ-ఊనాన్యేవ న కార్యాణి-మాసికాదీనాం మయానియమోనాస్త్యేవ కార్యార్థః-మాసికానామంతరితేగతిమాహ॥ ప్రాజ్మాసికమితి॥ ప్రాజ్మాసికం అకృతం చేత్ తత్ అంతరితం మాసికం ఉత్తరమాసికేన సహాకుర్యాత్ త్రైపక్షికం ఊనకర్మ చ అతీతం యది పశ్చాత్ నకర్తవ్యం॥ అ॥ ఊనత్ర

యమునకునిషిద్ధకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నందతిథులును ఆరు వాస్యయు
ఉభయపక్షచతుర్దశీతిథులును. శుక్రశనివారంబులును- కృత్తికా పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రా
మూ-స్వాపా త్రి) పా నక్షత్రంబులును చెప్పబడ్డ త్రిపుష్కరదినంబులు- నివి
పూర్ణమాసికములకు నిషిద్ధంబులనియు- అనుపపత్తి చేతనిలిచియున్న మాసికస్థా
నాబ్దికమాసికములో తీర్చ చేయవచ్చుననియు పూనత్రైపక్షికమాసికముల్లో చే
యగూడదనియు తాత్పర్యము॥ ❁

(312) మూ॥ త్రింశత్కర్కటకే తు పూర్వమయనే నాడ్యః పరే వింశతి
ర్ద్వే త్యారంఘ్రిషు నాడికాస్సృపమితా మేషే తులాయాందశ। షష్టిశ్చాపరేష
పుణ్యఫలదాః స్నానంచ దానం పితుః శ్రాద్ధం కార్యమివాబ్జయోర్గ్రహణయో
స్తద్వత్ప్రకీర్తితమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ సంక్రాంతిపుణ్యకాలనిర్ణయమాహ॥ త్రింశది
తి॥ కర్కటకే కర్కటసంక్రాంతౌ- పూర్వం సంక్రమణాత్పూర్వం త్రింశన్నాడికాః
అయనే మకరే తు పరే సంక్రమణానంతరం వింశతిర్నాడ్యః పుణ్యఫలదాః- దివా సం
క్రమణవిషయమేతత్ రాత్రౌ తు చత్వారింశద్ఘటికాః పుణ్యాః తదుక్తం హేమా
ద్రౌ॥ శ్లో॥ త్రింశత్కర్కటకే నాడ్యో మకరే తు దశాధికాః తా ఏవ దక్షిణే పూర్వా
ఉత్తరే చోత్తరాయణే॥ అస్తాత్ప్రాక్సంక్రమే సంక్రేత దహః పుణ్యం సమాచరేత్॥ ప్రదో
షే వార్ధరాత్రౌ వా స్నానం దానం పరేహనీతి చైత్యార్యం- ఘ్రిషు విష్ణుపదఖ్యకా
లేషు నృపమితాః షోడశ నాడికాః పూర్వా మేషే తులాయాం చ దశ పూర్వాః పంచ
ఉత్తరే పంచ నాడ్యః పరేషు మిథునకన్యాధనుర్మీనేషు షడశీతిషు- షష్టిర్నా
డికాః పూర్వోత్తరయోరితి వివేకః ఏతేషు స్నానం దానం పితృశ్రాద్ధం చ కార్యం క
ర్తవ్యం అబ్జయోః సూర్యచంద్రమసోః గ్రహణయోః తద్వత్ శ్రాద్ధాకం పిప్రకీ
ర్తితం భవతి॥ అ॥ సంక్రాంతిపుణ్యకాలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కటకసం
క్రమణమునకు పూర్వమున- 30- గడియలును మకరసంక్రమణము పగటియందైన
తదనంతరంబున- 20- గడియలును- రాత్రియందైన 40- గడియలును- వృషభ-సిం
హ- వృశ్చిక- కుంభ- సంక్రాంతులు విష్ణుపదపుణ్యకాలములకు పూర్వంబున- 16-
గడియలును మేషతులాసంక్రమములకు పూర్వంబున- 5- గడియలును- పరంబున-
5- గడియలును- మిథున- కన్యా ధనుర్మీనములనెడి షడశీతిపుణ్యకాలములకు పూ
ర్వంబున- 30- గడియలును పరంబున- 30- గడియలును- పుణ్యఫలప్రదంబులుగాన
నీపుణ్యకాలములయందును- సూర్యచంద్రగ్రహణకాలములయందును - స్నాన
దానపితృశ్రాద్ధాదులావశ్యకంబుగ జేయవలయునని తాత్పర్యము॥ ❁

(313) మూ॥ సంప్రాప్తా సుదితారకాశ్చతిథయస్స్యుస్తా అఖండా భిధా
అపరోదయసంయుతానశుభదాస్సర్వవ్రతానామపి। యద్వా గోదయగా
శ్చాస్తసహితాస్తా అస్యఖండాః పరే ప్రాహుర్వ్యాదినఖండమస్యతిగ తాస్తా అ

ష్యఖండా ఇతి॥ వ్యా॥ అ॥ అఖండతిథినక్షత్రనిర్ణయమాహ॥ సంపూర్ణ ఇతి॥ తా రా
కా స్తిథయశ్చయాస్సంపూర్ణా-సూర్యోదయమారభ్యాపరేహ్నిసూర్యోదయాప
ర్యంతం వ్యాప్నువంతి తాస్తారకా స్తిథయశ్చ అఖండాభిధా. అఖండసంజ్ఞికాః అ
ర్కోదయసంయుతా అపిసూర్యోదయకాలమాత్రమభివ్యాప్యాపరకాలానభి
వ్యాప్తా యది తాస్తు సర్వవ్రతానామపి నశుభదాః ఖండతిథినక్షత్రేషు వ్రతారంభ
వ్రతోద్యాపనంచ న కుర్యాదిత్యర్థః తథాచ దైవజ్ఞతిలకే సత్యవ్రతః॥ శ్లో॥ ఉదయ
స్థా తిథిర్యాహి న భవేద్దినమధ్యగా। సా ఖండా న ప్రధానా స్యాద్వ్రతారంభే స
మాపన ఇతి యద్వా అర్కోదయకాః సూర్యోదయగతాస్సత్యః ఇనాస్తసహితాః
సూర్యాస్తమయయుక్తాః సూర్యోదయప్రభృతి సూర్యాస్తమయపర్యంతం యాః
ప్రవర్తంతే తాః ఇత్యర్థః తా అప్యఖండా భవంతి యాదినఖండం దివసపూర్వార్ధం అ
తీగతాః అతిక్రాంతాస్తా అప్యఖండా ఇతరే ప్రాహుః కేచిద్వదంతి అఖండతిథి నక్ష
త్రేష్వేవ వ్రతారంభ వ్రతోద్యాపనంచ కర్తవ్యమిత్యాశయః-వ్రతాంతేతు నా
యం నియమః స్వకాలే బలవత్త్వాత్॥ అ॥ అఖండ సతిథినక్షత్రనిర్ణయమును జెప్పు
చున్నాడు॥ తా॥ సూర్యోదయము మొదలు మరునాడు సూర్యోదయము వరకు వ్యా
పించి యున్న తిథినక్షత్రంబులును కొందరి మతంబున సూర్యోదయము మొదలు మ
ధ్యాహ్నకాలము వరకున్ను తిథినక్షత్రంబులును అఖండంబులనియు నివి వ్రతారం
భ వ్రతోద్యాపనములకు యోగ్యంబులనియు సూర్యోదయమందు మాత్రమున్న తి
థినక్షత్రములు సర్వవ్రతంబులకు నయోగ్యంబు ననియు వ్రతసమాప్తికి నీనియమము
పని లేదనియు ననుట॥ *

(౩౧౪) మూ॥ శుక్లే భాద్రపదే చతుర్థదివసే భూపుత్రవారాన్వితే చిత్రా
ధిష్ణ్యయుతేప్యఖండతిథిభే సిద్ధేశపుత్రవ్రతమ్। కుర్యాద్భాద్రపదే సితే కలిదినే నైనం
తవ్రతం శ్రీపదం భాద్రేపంచదశేప్యఖండదివసే కుర్యాదుమేశవ్రతమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అ
ఖండతిథినక్షత్రేషు కర్తవ్యాన్ విశేషవ్రతాన్యాహ॥ శుక్ల ఇతి॥ భాద్రపదమాసె శు
క్లే శుక్లపక్షే భూపుత్రవారాన్వితే చిత్రాధిష్ణ్యయుతే చిత్రానక్షత్రయుక్తేపి అ
ఖండతిథిభే అఖండతిథినక్షత్రే సితే శుక్లపక్షే కలిదినే చతుర్దశ్యాం అఖండదివసే శ్రీ
ప్రదమైశ్వర్యప్రదమనంతవ్రతం కుర్యాత్ భాద్రే భాద్రపదే పంచదశే పౌర్ణమా
స్యాం అఖండదినే అఖండదివసే ఏవ ఉమేశవ్రతము మామహేశ్వరవ్రతం కుర్యా
దారభేత్॥ అ॥ అఖండతిథినక్షత్రములయందారంభింపదగిన వ్రతముల జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ భాద్రపదశుద్ధంబున కుజవార చిత్రానక్షత్రములతో గూడిన యఖండ చ
తుర్దశియందు ననంతవ్రతంబును అట్టి పూర్ణిమయందుమామహేశ్వరవ్రతంబు నా
రంభింపవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౩౧౫) మూ॥ శ్రీశాద్రిమితక్రమేషు నిషిద్ధేత్వాషాఢ్యమీద్వాదశీ నందా

పర్వచతుర్దశీవ్రతపితృశ్రాద్ధేషు దీక్షాస్వపి। యాత్రాహే మృతసూతకే కుజకవిబ్ర
ధ్నార్క్యవారేషు నాభ్యంగం శిశువృద్ధరోగిషు యద్విద్రవ్యాంతరస్థం శుభం॥
వ్యా॥ అ॥ అభ్యంగనిషేధకాలమాహ॥ శ్రీశేతి॥ శ్రీశార్ద్రాదిమశక్రభేషు శ్రవణా
ర్ద్రాశ్వినీజ్యేష్ఠానక్షత్రేషు నిశి రాత్రౌ పాతే వ్యతీపాతమహాపాతదినే చ అష్టమీశు
క్లాష్టమీద్వాదశీపక్షద్వయగతా నందాః పూర్వోక్తతిథయః పర్వాణి పంచ చ
తుర్దశీ శుక్లచతుర్దశీ వ్రతాని వ్రతదినాని పితృశ్రాద్ధాని దినాః ఏతేషు దీక్షాసు దీక్షా
తిథిష్వపి కించ యాత్రాహే ప్రయాణదివసే మృతసూతకే మృతాశౌచమధ్యే కుజక
విబ్రధ్నార్క్యవారేషు వా అంగారకశుక్రాదిత్యగురువాసరేష్వపి అభ్యంగ తైలా
భ్యంగం న కుర్యాత్ శిశువృద్ధరోగిషు విషయే తు ద్రవ్యాంతరస్థం యది దూర్వాదిద్ర
వ్యాంతరయుతం చేత్ తైలం తు శుభం తు ప్రదం భవేత్॥ శ్లో॥ రవౌ దూర్వాం గురౌ పు
ష్పం భృగౌ గోమయమేవ చ భౌమే చ యోజయేన్మృత్స్నాం తైలదోషాపనుత్తమ
ఇతి వచనాత్ శేషేషు శోభనమిత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ అభ్యంగనిషేధకాలము జె
ప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శ్ర-ఆర్ద్ర-అశ్వి-జ్యే-ఈనక్షత్రములను రాత్రియు వ్యతీపాత
మహాపాతలతో జేరిన దినంబులును శుక్లాష్టమియు పక్షద్వయగత ద్వాదశియు
నందతిథులును పంచపర్వంబులును శుక్లచతుర్దశియు వ్రతదినంబులును స్వకర్తృక
శ్రాద్ధదినంబులును దీక్షామధ్యదినంబులును ప్రయాణదినంబులును మృతాశౌచమ
ధ్యదినంబులును కుజశుక్రభానుగురువారంబులును ఏనియందభ్యంగనము చేయ
గూడదనియు బాలవృద్ధరోగులకు భానువారము దూర్వము గురువారంబున పు
ష్పంబును శుక్రవారమున గోమయంబును కుజవారమున మృత్తికయు తైలముతో
జేర్చి యభ్యంగనము జేయ దోషంబు లేదనియు నీ చెప్పిన దినములు గాక తక్కిన దినం
బులు శ్రేష్ఠములనియును తాత్పర్యము॥ ౯

(౩౧౬)మూ॥ అభ్యంగం శుభమత్ర దుష్టసమయే వ్యాద్యంతయోర్వా శం
భే స్వాతీయుక్తదినే త్విషే చ బహుళే త్రిష్వేషు భూతాదిషు। పూర్వస్మిన్ దివసే ర
వౌ మృగయుతే హ్యాశౌచపూర్వే దినే వర్షాదౌ భృగువాసరోత్తరదశే చేదర్ధకా
మీ భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ నిషిద్ధదివసే అభ్యంగవిధిమాహ॥ అభ్యంగమితి॥ శుభే వివా
హాద్యుపనయనకాలే శుభకర్మణి విషయే ఆద్యంతయోర్దివసయోర్వా ఇషే ఆశ్వ
యుజమాసే బహుళే కృష్ణపక్షే స్వాతీయుక్తనక్షత్రదినే స్వాతీనక్షత్రయుక్తది
వసే భూతాదిషు చతుర్దశ్యాదిషు త్రిష్వేవ రవౌ మృగయుతే మకరసంక్రమణే సతి
పూర్వస్మిన్ దివసే ఆశౌచపూర్ణదివసే చ వర్షాదౌ చైత్రశుక్లప్రతిపది దుష్టస
మయే దుష్టవారతిథినక్షత్రేషు శుభం మంగళప్రదమభ్యంగం కుర్యాత్ భృగు
వాసరోత్తరదశే సిద్ధే భృగువాసరే ఉత్తరదశే దివసోత్తరార్ధే అర్ధకామీ భవే
ద్యది అభ్యంగం కుర్యాత్॥ అ॥ నిషేధదివసములయందు నభ్యంగము చేయవలసిన వి

థిని చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహాదిశుభకాలముయొక్క ఆద్యంతదినములగు ఆశ్వయుజబహుళంబును స్వాతీనక్షత్రముతో గూడినదినమనగా దీపావళియు మకరసంక్రమణమునకు తొలిదినము నగా భోగిపండుగయు జాతాశౌచ పూర్ణ దినంబును సంవత్సరాదియు నీదినములు పూర్వశ్లోకోక్తనిషిద్ధదినములతో జేరియుండినను ఈకాలములయందు మంగళకరంబగు నభ్యంగమావశ్యకముగ జేయవలయునని ధనకాముడగునరుడు శుక్రవారమందు మధ్యాహ్నానంతరంబున నభ్యంగము జేయవలయునను టు॥ *

(౩౧౭) మూ॥ ఆర్ద్రాగ్నేయమఘాసు రౌంద్రభరణీపూర్వాంబునాథోరగస్వాతీత్వష్ట్రస॰మేషు కృష్ణవిజయారిక్తాసు సేష్ట్యామపి। మూ హేయామరపూజ్యమందదినకృద్వారర్క్షలగ్నాంశకే యః కుర్యాత్సమరం సజైత్రవిభవః స్యాద్వీరకర్మా చిరం॥ వ్యా॥ అ॥ యుద్ధనక్షత్రవారలగ్ననిర్ణయమాహ॥ ఆర్ద్రేతి ఆర్ద్రాగ్నేయమఘాసు రౌద్రభరణీపూర్వాంబునాథోరగస్వాతీత్వష్ట్రహయేషు ఆర్ద్రాకృత్తికామఘామూలాజ్యేష్ఠా భరణీపూర్వాత్రయశతతారాశ్లేషాస్వాతీ చిత్రాశ్వనీషు చతుర్దశనక్షత్రేషు కృష్ణ విజయాః కృష్ణపక్షజయతిథయః రిక్తాః ప్రసిద్ధా ఏతాసు చ విష్ట్యాం భద్రకరణేపి మూ హేయామరపూజ్యమందదినకృద్వారర్క్షలగ్నాంశకే కుజగురుశన్యాదిత్యవాసరేషు ఏతత్సంబంధిషు బుధేషు మేషవృశ్చికధనుర్మీనమకరకుంభసింహరాశిషు ఏతేషు చంద్రాధిష్ఠితేషు లగ్నేషు ఏతేదంశేషు చ సమరం యుద్ధం యః పుమాన్ కుర్యాత్ సజైత్రవిభవః జయశీలపరాక్రమః చిరం చిరకాలవీరకర్మా చ స్యాత్॥ అ॥ యుద్ధమునకు తిథివారనక్షత్రలగ్నములనిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ ఆర్ద్రా-కృ-మ-జ్యే-భ-పూ॥ఫ-పూ॥షా-పూ॥భా-శ-ఆశ్లే-స్వా-చి-అశ్వి ఈ౧౪నక్షత్రములయందును కృష్ణపక్షజయతిథులయందును- రిక్తతిథులయందును-భద్రకరణమునందును-కుజగురుశనిభాను వారములయందును వీనిసంబంధములగు- మేషవృశ్చిక-ధనుర్మీనమకర- కుంభ సింహరాసులలో చంద్రుండుండగా నీలగ్నములయందును వీనియంశములయందును యుద్ధమునకు బోవునపురుషుడు జయశీలపరాక్రమవంతుండు స్థిరతరంబగు శౌర్యముగలవాడును నగునను టు॥

(౩౧౮) మూ॥ భానౌ బాణనగాబ్ధయశ్చ శశినే తోయర్తుశైలాః కుజే ర్గామే ష్వక్షిబుధే ఘిసాగరశలాజీవేక్షితిత్ర్యష్టమాః॥ శుక్రే శైలదృగగ్నయశ్చ నిదినే స్వ షట్కపష్టాః క్రమాద్యామార్ధం యమకంటకాఖ్యగుళికాఖ్యార్ధప్రహారాభిధాః॥ వ్యా॥ అ॥ యమకంటకగుళికార్ధప్రహారస్వరూపమాహ॥ భానావి॥ భానౌ రవివాసరే బాణనగాబ్ధయః పంచమచతుర్థాః యామార్ధ యామార్ధ మితిస్వత్రాను షంగః శశిదినే సోమవాసరే తోయర్తుశైలాః చతుర్థషష్ఠసప్తమార్ధ యామాః కుజే భౌమవాసరే షష్ఠ తృతీయ ద్వితీయార్ధయామాః బుధే అక్షిసాగ

రశేరాశిస్థ్వాయచత్ర్థపంచమార్థయామాఃజీవేగురుశ్చాసారేకేతత్స్వేష్ఠమాఃప్ర థమవృత్తీయాష్టమార్థయామాఃతుర్కేతుక్రవాసరేశ్శైల్యాగస్త్యయాఃసప్తమ ద్వితీయత్తృతీయార్థయామాఃశనిదినేతిలష్టైకవష్టాఅష్టమప్రథమషష్ఠార్థయామాఃక్ర మాత్తుయమకంటకాఖ్యాఃగుళికాఖ్యాఅర్థప్రహారాభిధాశ్చభ వేయుఃపి తేశుభ కర్మసువర్జ్యాఇతి శేషః॥అ॥యమకంటకగుళిక ర్థప్రహారములస్వరూపమును జెప్పు చు... తా॥ అహఃప్రమాణఘటికలనెనిమిదిభాగములుచేసి భాగములలో- ఆదివారంబున౫ వభాగను యమకంటకంబును౭భాగముగుళికయు౮ భాగము ర్థప్రహారంబును ఈరీతినసోమవారంబును-౪-౬-౭-కుజవారమున౩-౫-౬ బుధ వారమున౨-౪-౫గురువారమున౧-౩-౪శుక్రవారమున ౭-౨-౩ శనివారమున ౬-౧౭ ఈభాగములకుపచ్చెడి యర్థయామకాలము క్రమంబునయమకంటక గుళికార్థప్రహారములనంబడును కావనివిశుభకర్మలయోగ్యంబులనుట॥ *

(౩౧౯)మూ॥ఏకస్మిన్నపిదారఏవతిథియోర్వ్యాప్తా ధాయాస్సావమాత్రిద్య స్పృక్త్రిషువాసరేషుచతిథిశ్చైకాతెనిం ద్యాసదా। ప్రత్యక్షానవమీప్రయాణన మీకార్యేషుసర్వేషుయాత్రాధిష్ణ్యపునః ప్రవేశనవమీతిస్త్రీష్వన్యత్ర్యప్రదాః॥ వ్యా॥అ॥అవమాత్రిద్యుస్పృక్త్రివిధనవమీస్వరూపమా హ॥ఏకస్మిన్నితి॥యస్త్రి థయఃఏకస్మిన్ వాసరేవాసరఏవ-వ్యాప్తాస్సంక్రాంతాశ్చేత్తు, తదాసాతిథీరవ మాఅవమాసంజ్ఞికాపేకాతిథిః త్రిషువాసరేషుచవ్యాప్తాయదిసాత్రిద్యుస్పృక్ సాఅవమాసు... నకర్మణిఅతినింద్యాఅతిదుష్టాస్యాత్తు, సర్వేషుసకలేషు కార్యేప్రత్యక్షానవమీప్రయాణనవమీచ,యాత్రాధిష్ణ్యపునఃప్రవేశనవయాత్రా ధిష్ణ్యాన్నవమనక్షత్రేనవమదివ సేవాపునః ప్రవేశనవమీఏతా స్త్రిస్రశ్చమృత్యుప్ర దాఃస్యుః॥ అ॥ అవమాత్రిద్యుస్పృక్త్రివిధనవమీస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఒకవారమున ౩-తిథులువ్యాపించియున్నదిఅవమదినియు- ౩-వారముల యందొకతిథివ్యాపించియున్నదిత్రిద్యుస్పృక్కనియునసంబడుంగానరెండు తిథులుశుభకార్యములకత్యంతాయోగ్యంబులని,ప్రత్యక్షనవమియు,ప్రయాణన వమియు, ప్రవేశనవమియు, నీమూడును సకలకార్యములకునతినింద్యంబులని యుతా॥ *

(౩౨౦) మూ॥ యావత్యశ్చరణప్రభాఃప్రతిదినంమేషాదిషట్స్వేవష డ్భోజ్యాశ్చైవతులాదిషట్సుజలధిత్రిద్వ్యష్టిరామ బ్ధయః॥అర్ధేకృత్యాదినప్రమా ణఘటికా...ప్తాపతాడికాస్తావవంత్యోపరపూర్వయోఃస్థితగతాయత్సా ర్వసంఖ్యానిభాః॥వ్యా॥అ॥పాదచ్ఛాయాగతఘటికాప్రమాణయాహ॥ యావం త్యఇతి॥ప్రతిదినంప్రత్యహంచరణప్రభాఃపాదచ్ఛాయాఃయావంత్యోయావత్సం ఖ్యాకాఃతాసుమేషాదిట్సు, మేషాదిషట్సంక్రాంత్రిషు,క్రమాత్తజలధి త్రిద్వ్య

క్షిరామాబ్ధయో జలధయశ్చ రసాః తస్యాః ద్వే ద్వయం అక్షిణీ ద్వే రామాస్త్రయః అబ్ధయశ్చత్వారః, ఇతి షట్ షట్సంఖ్యా ఏవ యోజ్యాః, తులాదిషట్సు తులాదిషట్కం క్రాంతం చక్రమాత్ - ఏతాః షట్సంఖ్యా ఏవ యోజ్యాః తాః పృథక్ స్థాపనీయాః తతః దినప్రమాణఘటికాః అర్ధీకృత్య సప్తాహతాః సప్తభిర్గుణితాః యాస్తాః జలధిత్ర ద్వ్యక్షిరామాబ్ధి సంఖ్యాయుతాభిః పాదచ్ఛాయాభిః విభజేదితి శేషః తేనయత్పూర్వసంఖ్యాభిధా పూరం యావత్సంఖ్యాకా నాడికాః తావంత్యో నాడికాః ఘటికాః అపరపూర్వయోః దినాపరార్ధ పూర్వార్ధయోః స్థితగతాః శక్తితాశ్చ గతాశ్చ క్రమేణ భవేయుః దినపరార్ధే స్థితా పూర్వార్ధగతా ఇత్యర్థః॥ అ॥ పాదచ్ఛాయవలన ఘటికా ప్రమాణమును దెలుసుకొను విధము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తననీడదన అడుగుల చే గొలిచి ఆ యడుగుల సంఖ్యతోడ, మేష, కన్యా తులా, మీన మాసములయందు ౪ ను, వృషభ సింహ వృశ్చిక కుంభ మాసములయందు ౩ ను, మిధున, కర్కాటక ధనుర్మకర మాసములయందును, ౨ ను జేర్చి ఆ పూర్వ ప్రమాణఘటికల ౨ భాగములు జేసి యందొక భాగము నేడింట గుణించి పూర్వోక్తంబగు నధిక సంఖ్యతో జేరిన పాదచ్ఛాయల సంఖ్య చే భాగింపగా నేర్పడిన న్ని గడియలు ప్రొద్దు, మధ్యాహ్నమునకు ముందుగ నైన జరిగినదనియు మధ్యాహ్నమునకు పిమ్మట నైన నున్నదనియు నెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౩౨౧) మూ॥ త్యక్త్వారాట్ స్వితభాదిసప్తసు నిశి స్వేద్యావంతి మధ్యాహ్న
భాన్యేకైకస్యతు నాడికాద్వయమిదం చోర్ధ్వాంఘ్రియుక్తిక్రమాత్తు। లగ్నా
నామపి షట్కమేవ నియతం సూర్యోదయాద్యాలయాత్పూర్వస్యాస్తమయాదిచే
న్నిశిత థాలగ్నానిషట్చక్రమాత్తు॥

వ్యా॥ అ॥ పూర్వశ్లోకే పాతచ్ఛాయయా దివాభాగే ఘటికానిర్ణయముక్త్వా ఇదానీం రాత్రౌ ఘటికానిర్ణయమాహ॥ త్యక్త్వేతి॥ నిశి రాత్రౌ చేత్తు అర్కాన్వితభా వసూర్యాధిష్ఠితనక్షత్రప్రభృతి మధ్యాహ్నభానియావంతి నభోమధ్యగత నక్షత్ర పర్యంతం గణయా యావత్సంఖ్యాకాని నక్షత్రాణి భవంతీత్యర్థః- తేషు సప్తకానిత్యక్త్వా విహాయ అవశిష్టాన్యయాని- తేష్వేకైకస్య నక్షత్రస్య నాడికాద్వయం- ఇదం చ ఊర్ధ్వాంఘ్రియుక్తిక్రమాత్ సూర్యాధిష్ఠిత నక్షత్రమారభ్య-వత్యయా ణాః పాదాయావంతః తేషామేకైకస్య అర్ధఘటికా నియమేన జ్ఞేయ ఇతి భావ-నిర్ణయాంతరమాహ సూర్యోదయాద్యాలయాత్తు సూర్యాధిష్ఠిత రాశిమారభ్య లగ్నానామిః షట్కమేవ నియత దివసస్య ప్రమాణం నిశిరాత్రౌ చేత్తు సూర్యాస్తమయాది యథా తథా పునస్సూర్యోదయపర్యంతం తథా క్రమాత్తు లగ్నాని షట్ దేవ నియతాని ష వేయుః॥ అ॥ రాత్రియందు ప్రొద్దును దెలుసుకొనుటకు సాధకము ను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రతిదినమందు సూర్యుడున్న నక్షత్రము మొదలుచ్చగత నక్షత్రము వరకు గణన చేసి అందు ౭-నక్షత్రముల

విడచితక్కిన నక్షత్రములకునొక్కొక్క నక్షత్రమునకు ౬౦ డేసిగడియలుచొప్పు
ననున్న సూర్యుడు తానున్ననక్షత్రమందెన్నవపాదమందుండునో- ఆపాదము
మొదలుతక్కిన పాదములలో నొక్కొక్క పాదములకు ౧౫ గడియచొప్పుననున్న
గణనచేయగా నేర్పడిన మొత్తమప్పటికి గతించినగడియలనియు సూర్యుడున్న రా
శి మొదలు సూర్యాస్తమయము వరకు ౬ రాసులనియు అస్తమయము మొదలు మరు
నాడు సూర్యోదయము వరకు ౬ రాసులనియభిప్రాయము॥

౩౨౨ । మూ॥ రాకాపూర్వదలేష్టమీతిదినయోర్విష్టిస్సితే మృత్యుదా స్సై
కాదశ్యపి మృత్యుకృత్పరదలే ష్టిశ్చతుర్థీతితయోః సప్తమ్యుత్రిచతుర్దశీతిదినయో
ర్ద్వితౌతు పూర్వాతయోర్విష్టిస్స్యాద్దశమీతయోః పరదలే కృష్ణే తృతీయా సదా
వ్యా॥అ॥ విష్టిదీర్ఘాన్యాహ॥ రాకేతి సితే శుక్లపక్షే రాగా పూర్ణిమా అష్టమీ ప్రసిద్ధా
ఇతి దినయోర్ద్వినసయోః- పూర్వదలే పూర్వార్ధే విష్టిర్భద్రకరణం స్యాత్ సా మృ
త్యుదా- మరణకారిణీ భవేత్ అన్యశుక్లపక్షస్య సంబంధినోః ఏకాదశీ చతుర్థీతిత
యోర్ద్వయోరపి పరదలే ఉత్తరార్ధే విష్టిః స్యాత్ కృష్ణే బహుళపక్షే సప్తమీ చతు
ర్దశీ దినయోస్తు విష్టిః పూర్వా పూర్వార్ధవ్యాపినీ జాతా స్యాత్ అస్మిన్పక్షే ఏవ దశమీ
తృతీయోరపరదలే ఉత్తరార్ధే సదా సర్వదా విష్టిః స్యాత్ ఏషా మృత్యుకృద్భవేత్
శుభకర్మస్వితి శేషః॥ భద్రకరణదినములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుక్లాష్టమీ పూర్ణి
మా కృష్ణచతుర్దశీ కృష్ణసప్తమీ తిథుల పూర్వార్ధమందును శుక్లైకాదశీ శుక్లచతుర్థీ
కృష్ణదశమీ కృష్ణతృతీయలయుత్తరార్ధమందు భద్రకరణము సంభవించుచున్నది
గాననది శుభకర్మలవిషయమై మృత్యుప్రదమని తాత్పర్యము॥

౩౨౩॥ మూ॥ స్యాచ్చక్రం హలనామకం సమచతుష్కోణం లిఖేచ్చేత్ త్రి
మాదీశాన్యాం రవిభుక్తభాదివిలిఖేద్ధిష్ణ్యాని త్ర్యష్టసు। గంగాగాంగమాగురు
శ్వసతతం జ్ఞేయం మహాదిక్షుభం దద్యాత్పూర్ణఫలం విదిక్షు విఫలం భూమిప్రవేశే
కృషౌ॥ వ్యా॥ అథ హలచక్రమాహ॥ స్యాదితి॥ సమచతుష్కోణం సమచతురశ్రం చ
క్రం విలిఖేచ్చేత్ హలనామకం లాంగలాఖ్యం చక్రం స్యాత్ - అత్ర ఈశాన్యాం యీ
శానదిక్ప్రభృతీత్యర్థః క్రమాత్ అష్టసు దిక్షు రవిముక్తభాదిసూర్యవిస్పష్టనక్షత్ర
ప్రభృతి యథా తథా - గంగాగాంగమాగురుః - అక్షరసంఖ్యయా గం త్రీణి గా త్రీణి
ణ పంచ - గ త్రీణి మా పంచ గు త్రీణి రుః ఏవం ధిష్ణ్యాని సప్తవింశతి నక్షత్రాణి విలిఖే
చ్చేత్ మహాదిక్షు భం పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరాసు చతసృషు దిక్షు స్థిత నక్ష
త్రాణీత్యర్థః కృషౌ కృషికర్మణి విషయే భూమిప్రవేశే - పూర్ణఫలం పూర్ణలాభం -
సతతం దద్యాదితి జ్ఞేయం - విదిక్షు ఈశాన్యాగ్నేయనైరృతివాయవ్యేషు స్థిత నక్ష

త్రాణివిఫలంఫలాభాం దద్యురితి క్షేయం-దైవజ్ఞైరితి శేషః॥అ॥ హలచక్రము జెప్పుచున్నాడు॥తా॥సమచతుష్కోణమగుహలచక్రమునువ్రాసి అందుతత్కాలమున సూర్యునుండి వదిలినక్షత్రము మొదలుగ నీశాన్యాద్యష్టదిక్కులయందును క్రమముగ-౩- -౩-౫-౩-౫-౩-౭-యీ సంఖ్యలప్రకారముగ ౨౭-నక్షత్రములువ్రాయగా-ప్రాగ్దక్షిణపశ్చిమోత్తరదిశలనున్ననక్షత్రములయందు కృషి చేయుటకు భూమిని ప్రవేశించిన సంపూర్ణముఫలంబును యీశాన్యాదిదిక్కులయందున్ననక్షత్రములలో కృషిభూమిం ప్రవేశించిన నిష్ఫలముంగలుగునని తా॥

౩౨౪ ॥మూ॥ మైత్రత్రయరోహిణీవసుమఘాదస్రోత్తరాంత్యాసు రేష్వార్యారజ్జికవేర్కినేషుశుభదో మధ్యస్తు చాంద్రే దినే।త్యక్త్వారిక్తదినాదిదగ్ధదివసాన్ దర్శానమావైధృతివ్యాఘాతవ్యతిపాతవిష్టిదివసాశ్శేషాః కృషౌ శోభనాః॥వ్యా॥అ॥భూమిప్రవేశతిథివారనక్షత్రాణ్యాహ॥మైత్రేతి॥ మైత్రాన్ త్రయ రోహిణీవసుమఘాదస్రోత్తర్యాం త్యాసు రేషు అనూరాధా-హస్త-చిత్తస్వాతి రోహిణి-ధనిష్ఠా మఘ అశ్విన్యుత్తరాత్రయ రేవతీమూలేషు ఏతేషు త్రయోదశ నక్షత్రేషు ఆర్యారజ్జికవేఃగురుకుజబుధశుక్రాణామిత్యర్థః- దినేషు వారేషు శుభదః శుభఫలదః కృషి ప్రారంభ ఇతి శేషః-చాంద్రే దినే సోమవారేషు మధ్యో మధ్యఫలప్రదః రిక్తదినాదిగతదివసాన్ రిక్తాః ప్రసిద్ధాః దినాదిః- ప్రతిపత్తు దగ్ధదివసాః ప్రసిద్ధతిథయశ్చ ఏతాన్ దర్శో మావాస్యా అవమా పూర్వోక్తా వైధృతివ్యాఘాతవ్యతీపాతాః ప్రసిద్ధాః విష్టిర్భద్రికరణం-ఏతాన్ దివసాన్ త్యక్త్వా విహాయ శేషాస్తిథయః కృషౌ కృషికర్మణి శోభనాః శుభఫలప్రదాః॥అ॥కృషిభూమిని ప్రవేశించుట కు తిథివారనక్షత్రములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥అనూ,హ,చి,స్వా,రో,ధ,అశ్వి,ఉప,ఉభా,ఉషా,రేమూ,యీ౧౩నక్షత్రములును భౌమబుధగురుశుక్రవారంబులను కృషిప్రారంభమునకు శుభకరములనియు సోమవారము మధ్యమమనియు రిక్తతిథులును దగ్ధతిథులును ప్రతిపత్తును అమావాస్యయు పూర్వోక్తమైన అవమయు వైధృతీ-వ్యాఘాతవ్యతీపాతనామయోగ్యములును భద్రికరణమును వీనింబరిత్యజించి తక్కిన దినములు కృషికి యోగ్యములనియు తాత్పర్యము॥

౩౨౫ ॥మూ॥ బిందూనామపి సప్తవింశతిమృజుం సంలిఖ్య బింద్వగ్రతో రేఖాబిస్తిసృభిః పులః పునరథ శ్చోర్ధ్వ వచ్చ తన్మూలతః తస్యాగ్రే తులి ఖేట్వాలోమతఇహస్వర్క్షానుభాద్గణ్యతే నక్షత్రేష్వపి నిత్యచక్రచలనాద్రాహోర్గతస్తాదివా॥వ్యా॥అ॥బీజఘణిచక్రమాహ॥బిందూనామితి॥ ఋజుమవక్త్రాం బిందూనాం సప్తవింశతిం సంలిఖ్య బింద్వగ్రతః ప్రథమద్వితీయబింద్వగ్రమారభ్యేత్యర్థః దిశేఖాభిస్తి

భిః రేఖాత్రయేణ అధఃఅధోభాగే చతుర్థబిందుం పరిత్యజ్య సప్తమబిందుః ర్యత్వాం. షరివేష్టయేదితి శేషః తతః మూలతః పూర్వం యస్మిన్ బిందౌ రేఖా సమాప్తితిసం. మూలమారభ్య ఊర్ధ్వమూర్ధ్వభాగే సబిగు త్రయాంసంవేష్టయేత్తుం అష్టమ బిన్దుః విహాయ ఏకాదశ బిందుపర్యంతమితీ శేషః ఏవం పునః పునః రేఖా సమాప్తి బిందు మారభ్య అధోభాగే ఊర్ధ్వభాగేచ ద్వాదశ షోడశ వింశతి చతుర్వింశతి బిందూ వేష్టయేత్ బిందుపరిత్యాగః కుతో లభ్యత ఇతి చేత్ వక్ష్యమాణ శ్లోకే బహిస్తు సడపిస్యాత్ త్వాత్తు సత్య భీజఫణిచక్రస్య అగ్రే ప్రథమం బిందౌ లిఖేత్తు రాహ్వాధిష్ఠిత నక్షత్రమితి శేషః తతః స్వర్భానుబాత్తు ర్భాహ్వాదిష్ఠిత నక్షత్రమారభ్య నక్షత్రేషు చక్రగనక్షత్రేషు మధ్యే నిత్యచక్ర చలనాన్నిత్య నక్షత్ర పర్యంతం విలో. మతః గణ్యతే నక్షత్రజాతమితి శేషః యద్వా రాహు రాహు సంబంధిగత ర్క్షాది వాముక్తనక్షత్ర ప్రభృతి వా గణ్యతే॥ అ॥ బీజఫణిచక్రస్వరూపమును జెప్పుచున్నా డు॥ తా॥ ఒకవరుసగ ౨౭ బిందువులను గా ఇట్టిచిన్నాములు వ్రాసి అందు మొదటను న్నమూడు బిందువులయందు మూడు రేఖల నారంభించిరవ బిందువును వదలి ముందు వ్రాసియున్న రేఖల ౪-౬-౭ ఈ బిందువులతో గలిపి మరల రవ బిందునుబరి త్యజించి ఈరీతిన ౩ బిస్దువులకొకొక బిందువు వరుసన పరిత్యజించుచు తక్కిన బిం దువులలో నుక్త క్రమంబున రేఖల వ్రాయగా బీజఫణిచక్రమగును ఆచక్రంబున మొ దటి బిందువునందు రాహువున్న నక్షత్రమునైనను తత్కాలమున రాహువును వద లిన నక్షత్రమునైనను వ్రాసి అది మొదలు తలక్రిందుగ నన్ని నక్షత్రములను ౨౭ బిందు వులయందును వ్రాయవలయునని తాత్పర్యము॥

౩౭౬ మూ॥ చక్రం బీజఫణం విలిఖ్య ఫణభాత్తన్మూర్ధ్ని నాశం త్రయం కణ్ఠే త్రీణ్యపి కజ్జలంచ వరరేఖా నిక్రమాద్ద్వాదశ దద్యాచ్చాన్న సమృద్ధిమత్ర కృషి తో నిస్తండులత్వం త్రయం పుచ్ఛే త్వతిభయం బహిస్తు షడపి ప్రాగ్బీజసంస్థాపనే॥ వ్యా॥ అ॥ చక్రఫలమాహ॥ చక్రమితి॥ బీజఫణి పూర్వోక్తం చక్రం విలిఖ్య ఫణిభాచ్చ క్రస్థితనక్షత్ర ప్రభృతి తన్మూర్ధ్ని ఫణిశిరసి త్రయం నక్షత్రత్రితయం నాశకం రేబి జఫణికం రేత్రీణి నక్షత్రత్రయమపి కజ్జలమంజనం అంజనవర్ణ స్యమితర్ధః జఠరేఉ దరే ద్వాదశ బాని ద్వాదశ నక్షత్రాణి అన్నసమృద్ధిః పుచ్ఛే పుచ్ఛభాగే త్రయం త్రీణి కృషితః కృషికర్మణి నిస్తండులత్వం ధాన్యాభావం బహిర్భాహ్యదేశే స్థితాని షనక్షత్రాణితు ఈతిభయం శలభాదిభయం క్రమాత్ క్రమశః ప్రాగ్బీజసంస్థాప నే ప్రథమ బీజావాపే దద్యురితి సర్వత్ర సంబంధః ఆచక్రఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వోక్త క్రమంబున నన్ని నక్షత్రముల వ్రాయగా చక్రశిరమున బొందియుం

న్న 3 నక్షత్రములు బిజావాపవిషయమై హానికంత మునన్నున్న 3 నక్షత్రములుక్న్న ధాన్యమును కుక్షిలోనున్న ౧౦ నక్షత్రములు అన్నసమృద్ధిని లోకమందున్న 3 నక్షత్రములు తండులాభావమును మూడేసి బిందువులనదుమ పరిత్యజింపబడియున్న ౬ బిందువులలోనున్న నక్షత్రములు పైర్లకు మిడతలు మొదలయిన ఈతిబాధలం గలుగజేయుననియు తాత్పర్యము॥

3౨౭-మూ॥ జ్యేష్ఠాయామథమూలభే శుభగ్రహేలగ్నే విశుద్ధేష్టమేసంపూజ్యాఖిలదేవతాః కృషిభువం సంస్పృశ్య సన్మంగళైః ఓంవిశ్వేచ హీ తేన మో భగవతి త్యేతేన సంమంత్రితాం బీజావాపనమాద్యమేవ ఫలదం కుర్యాత్సు తారాసు వా॥ వ్యా॥ అ॥ బీజావాపనమంత్రవిధిమాహ॥ జ్యేష్ఠాయామితి॥ జ్యేష్ఠాయాం జ్యేష్ఠనక్షత్రే అథవా మూలభే మూలనక్షత్రే శుభగ్రహే శుభగ్రహసంబంధిని లగ్నే అష్టమే లగ్నే బీజావాపనలగ్నాదష్టమలగ్నే విశుద్ధే గ్రహరహితే సతి అఖిలాః దేవతాః గణపత్యాదిసకలదేవతాః సంపూజ్య పవ్యగర్చ్యయిత్వా ఓంవిశ్వేచహీ న మో భగవతిఇత్యేతేన మంత్రేణ సంమంత్రితాం సమ్యగభిమంత్రితాం కృషిభువ కృషిభూమిం సన్మంగళైః సంస్పృశ్య స్పృష్ట్వా ఆద్యం ప్రథమం బీజావాపనం సుతారాసు శుభనక్షత్రేషు వా కుర్యాత్॥ అ బీజావాపనమంత్రవిధిని జెప్పుచున్నాడు॥ అత్యంత ముఖ్యంబులగు జ్యేష్ఠామూలనక్షత్రములయందైనను శుభనక్షత్రమయందైనను అష్టమశుద్ధిగల శుభగ్రహసంబంధలగ్నమున్నందు సకలదేవతలం బూజించి ఓంవిశ్వేచహీ తేన మో భగవతి అనునీమంత్రముచేత నభిమంత్రింపబడిన కృషిభూమిని మంగళవాద్యాదులతో డస్పృశించి ప్రథమబీజావాపనము జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

3౨౮-మూ॥ రిక్తాసర్వవిషప్రదోషరహితేవారే శుభానాం గ్రహే క్షిప్రస్వాతీమృదుధ్రువాసురమఘావిష్ణుత్రయాఖ్యోడుషు బీజావాపనమాద్యమేవ ఫలదం స్యాత్పూర్వసస్యేపరేయద్యన్యగ్రహవాసరేషు యదివా తద్వర్ణ బీజం వపేత్తు॥ వ్యా॥ అ॥ బీజావాపే తిథివారనక్షత్రాణ్యాహ॥ రిక్తేతి॥ రిక్తాః ప్రసిద్ధాః పర్వాణి పంచపర్వాణి విషాః విషఘటికాః ప్రదోషకాలః ఏతైరహితే తిథౌ శుభానాం శుభగ్రహాణాం వా రేవాసరే గ్రహే శుభానాం లగ్నే క్షిప్రస్వాతీ మృదుధ్రువాసురమఘావిష్ణుత్రయాఖ్యాసు నక్షత్రాణి అశ్వినీహస్తపుష్యాణి స్వాతీ ప్రసిద్ధా మృదూని చిత్రా రేవతీ మృగశీర్షానూరాధాః ధ్రువాణి రోహిణ్యుత్తరాత్రయం అసురం మూలం మఘా ప్రసిద్ధా విష్ణుత్రయం శ్రవణ ధనిష్ఠా శతతారాః ఏతదాఖ్యేషు ఏతత్సంజ్ఞికేషు ఉడుషు నక్షత్రేషు చ పూర్వసస్యే వా ఆద్యం ప్రథమం బీజా

బాపసంఫలదమేవస్యాత్ యదివాయద్వా యద్వర్గగ్రహావాసకేషు యాద్వ శోపనయోగ్రహాఃత ద్వాబ రేషుతద్వర్ణబీజంవపేత్ భానుకుజవారయోఃరక్త బీజానిసోమశుక్రవాసరయోః శ్వేతబీజానిబుధగురువాసరయోఃపీతబీజానిశనివ సరేతుకృష్ణబీజానివపేతిభావః॥అ॥వి త్తనములజల్లుటకుశీఘ్రకార నక్షత్రములు జెప్పుచున్నాడు॥తా॥రిక్తతిథులును పంచపర్వంబులును త్యాజ్యఘటికలును ప్రదోషకాలంబులువీనింబరిత్యజించితక్కిన తిథులయందునుశుభగ్రహసంబంధంబుల గురువారములయందునుక్షిప్రసంజ్ఞికంబులగు నక్షత్రములయందునుమృదుసంజ్ఞికంబులగు నక్షత్రములయందునుమృదుసంకజ్ఞితాచిత్రా రేవతీమృగశిరానురాధలయందును స్థిరసంజ్ఞి కంబులకురోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలయందును స్వాతీపునర్వసుమూల మఘశ్రవణము ధనిష్ఠశతభిషమ్ము యీనక్షత్రములయందును విత్తనము జల్లినఫలంప్రదంబగుననియు నొకపక్షంబున శేషన్నెగలవిత్తనముజల్లుటకావన్నెగల గ్రహములవారలుశుభకరంబులనియుననుట॥

౩ శ్లో॥మూ॥మేషే చేత్పశునాశనంబహుఫలం చేత్కర్కటే చేద్ధటేకు ర్యాత్ప్రాణహృతించసస్యహరణంలగ్నే మృగే సర్వదా। సింహేచోరభయంఘ టేబహుభయంబీజాప్తిరాద్యాశుభాకన్యాగోమిథునయుగ్మవృశ్చికధనుష్వేతే షుధాన్యప్రదా॥వ్యా॥అ॥బీజావాప్తౌలగ్నఫలాన్యాహ॥మేషఇతి॥ ఆద్యాప్రథమాబీజాప్తిర్బీజావాపః మేషలగ్నే చేత్ పశునాశనంఅనడ్వాన్నాశనంకుర్యా త్ కర్కటే చేత్ బహుఫలవధీకలాభంఘటేతులాయాంప్రాణహృత్ప్రాణనాశనంమృగేలగ్నేమకరలగ్నేసర్వదాసస్యహరణంసింహేసింహలగ్నేచోరభయం ఘటేకుంభలగ్నేబహుభయమధికభీతింకుర్యాదిసర్వత్రసంబంధఃకన్యాగోమిథు నయుగ్మవృశ్చికధనుష్వేతేషులగ్నేషుబీజాప్తిః శుభాశుభప్రదాధాన్యప్రదా చస్యాదీతి శేషః॥అ॥విత్తనముజల్లనారంభిస్చుటకు లగ్నఫలమును జెప్పుచున్నాడు.॥ తా॥ మేషలగ్నమునందువిత్తనముజల్లుటకారంభించినపశునాశంబును-కటకమునందుబహుఫలంబును,తులయందుప్రాణహానియుమకరంబునందుసస్యహానియుసింహమునందుచోరభయంబును-కుంభమునందధికభీతియు-కన్యావృషభ మీనమిధునవృశ్చికధనుర్లగ్నములయందుశుభసమృద్ధియుధాన్యసమృద్ధియుంగలుగుననితాత్పర్యము॥

యజ్వనా వెంకటాఖ్యేన రచితాయాం సంతోషముదే।
కాలామృతస్యటీకాయాంసప్తమోబిందురస్యభూత్॥
కాలామృతమునసప్తమబిందువుసమాప్తము.

శ్రీః

విషయసూచిక ప్రారంభః.

శ్లోకసంఖ్య. విషయములు. శ్లోకసంఖ్య.

౧ ఇష్టదేవతా ప్రార్థన.
౨ తిథివారాధిపతులనిర్ణయము.
౩ నక్షత్రాదిపతులనిర్ణయము,
౪ నక్షత్రములకుక్షిప్రాదిసంజ్ఞలు.
౫ గ్రహముల క్రూర సౌమ్య పురుష
స్త్రీ నపుంసక సంజ్ఞాజాతినిర్ణయము.
౬ చంద్రునిపూర్ణక్షీణత్వఫలములు,
౭ ప్రథమరజోదర్శనవిషయము
౧౨ గర్భాదానవిషయము.
౧౩ ఋతుకాలనిర్ణయము.
౧౪ పుంసవనకాలము.
౧౫ సీమంతకాలము.
౧౬ జాతకర్మకాలము.
౧౭ నామకరణకాలము.
౧౮ అన్నప్రాశనకాలము.
౨౦ కేశఖండనవిషయము.
౨౧ కర్ణవేధవిషయము.
౨౨ చౌళకాలము.
౨౩ అంకురార్పణకాలము, (నిర్ణయము.
౨౪ గ్రహాణాంస్వక్షేత్రమూలత్రికోణని

— ※ద్వితీయబిందువు.※ —

౨౫ ఉపనయనప్రకరణము.
౨౯ వేదాధిపతులనిర్ణయము.
౩౫ షడ్జన్మనక్షత్రస్వరూపము. (ములు.
౩౬ జన్మనక్షత్రమున జేయదగిన కార్య
౩౮ అక్షరాభ్యాసకాలము.
౩౯ విద్యారంభవిషయము.
౪౦ అనధ్యయనవిషయము.
౪౪ వేదవ్రతగోదానవ్రతములకాలని(ర్ణయము.)
౪౫ సమావర్తనకాలము.

— ※తృతీయబిందువు.※ —

౪౬ వివాహప్రకరణము.
౫౭ చంద్రగురుశుక్రులకువృద్ధత్వ
నిర్ణయము.
౫౮ త్రిజ్యేష్ఠస్వరూపము.
౬౨ వివాహయోగ్యాయోగ్య
౬౭ షడ్వర్గనిర్ణయమునకు
రాశ్యాధిపతినిర్ణయము.
౭౭ కుజాస్తమభృగుషట్కదోషము
౮౫ కాలహోరాస్వరూపము.
౮౬ ఖార్జూరచక్రలక్షణము
౯౧ పంచశలాకచక్రలక్షణము.
౯౧ విషనాడీదోషము.
౯౭ వివాహలగ్నమునకు గ్రహసంపత్తి
౧౦౩ వివాహలగ్నమునకుదోషాప
వాదము.
౧౦౭ నాడీకూటలక్షణము.
౧౧౧ రాశికూటము.
౧౧౪ గ్రహమిత్రత్వములు.
౧౧౬ యోనికూటము.
౧౧౯ స్త్రీదూరకూటము.
౧౨౦ గణకూటము.
౧౨౨ మాహేంద్రకూటము.
౧౨౫ వశ్యవర్గు

శ్లోకసంఖ్య	విషయములు.	శ్లోకసంఖ్య	విషయములు.
౧౨౬	దినకూటము.	౧౬౭	చంద్రగర్భసమ్మతి
౧౩౧	రజ్జుకూటము.	౧౬౯	అడలస్వరూపలక్షణము.
౧౩౯	బ్రాహ్మణాదులకుత త్తద్వర్ణోచితపక్షములు.	౧౮౦	త్ర్యంకస్వరూపలక్షణము.
	—※చతుర్థబిందువు.※—	౧౮౩	యాత్రాచంద్రకంటక నిర్ణయము.
౧౪౫	శ్రావణాద్యాషాఢాంత కాలము.	౧౮౪	యాత్రాలాటము.
౧౪౮	శోకకాలము.	౧౮౬	గమనవర్జకాలము.
౧౪౯	రాజకుమారులకు చురికాబంధకాలము.	౧౮౮	అధిశేషదగ్ధనక్షత్రసంచారమందు గమననిషేధనిర్ణయము.
౧౫౧	నూతనవధూగృహప్రవేశకాలము.	౧౮౭	నానాయాత్రలకు నిర్ణయము.
౧౫౧	నిషేకాలనిర్ణయము	౧౭౦	స్థిరచరయోగినులకు ఫలము.
౧౫౪	నూతనవస్త్రభూషణధారణకాలనిర్ణయము.	౧౭౩	గమననిషిద్ధనక్షత్రములు.
౧౫౫	ద్వాదశలగ్నములకు ఘటికాప్రమాణనిర్ణయము.	౧౭౪	దినభుక్తినాడభుక్తి స్వరూపములు.
	—※పంచమబిందువు.※—	౧౭౮	చంద్రద్వాదశావస్థాప్రకారద్వయము.
౧౫౮	ఈశ్లోకంమొదలు యాత్రాప్రకరణము.	౧౭౯	ఖచరయోగము.
		౧౯౧	బాల్యాదిస్వరనివేదనము.
౧౬౧	వారశూలనక్షత్రశూలలు.	౧౯౩	రాహుచక్రనిరూపణం.
౧౬౨	పరిఘదండచక్రలక్షణము.	౧౯౭	సూర్యచంద్రనాడీనిర్ణయము.
౧౬౩	నక్షత్రరాశులకుదిగ్ద్వారనిర్ణయము.	౧౯౯	సర్వదిగ్గమననిర్ణయము.
		౨౦౦	ప్రయాణనక్షత్రములు.
౧౬౪	ద్వాదశలగ్నములకుగమనవిషయమైఫలం	౨౦౨	యాత్రాయోగములు.
		౨౦౩	తారాబలనిర్ణయము.
౧౬౫	ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోషములు	౨౦౪	చంద్రబలనిర్ణయము,
౧౬౬	పూర్వోక్తప్రతిశుక్రాదిదోషములకు గోత్రభేదములచేత బరిహారము.	౨౦౫	నిర్గమనలక్షణము-
		౨౦౬	యాత్రాశుభాశకునములు
		౨౦౯	శుక్రోక్తపత్రములు
౧౬౮	యాత్రాపరిచ్ఛేదలక్షణము.	౨౧౦	గౌళీవాక్పతనఫలములు.

శ్లోకసంఖ్య	విషయములు.	శ్లోకసంఖ్య	విషయములు
౨౧౧	కాకరుతఫలము.		..*సప్తమబిందువు.*...
౨౨౩	ప్రతిప్రయాణాదులు	౨౭౭	సకలదేవతా ప్రతిష్ఠాకాలము.
౨౨౯	ప్రయాణవిషయమై విప్రాదులకు నియతిష ములు	౨౭౯	పశుబంధనకాలము.
	—*షష్ఠబిందువు.*	౨౮౦	ఈశ్లోకము మొదలు క్షైత్రిక విషయము.
౨౩౨	ఇదిశేషలు ప్రాస్తుస్థితులు	౨౮౧	మాసికాముఖవిశేషకాలము.
౨౩౩	రాజ్యభృత్యార్వణము.	౨౮౨	మహాలయనిర్ణయము.
౨౩౪	గ్రామార్వణాలక్షణము.	౨౮౪	షణ్ణవతిశ్రాద్ధస్వరూపము.
౨౩౫	క్షేత్రార్వణము.	౩౦౧	గయాశ్రాద్ధఫలము.
౨౩౬	నామనక్షత్రాదులయందు చేయవలసిన కార్యములు.	౩౦౨	నిత్యశ్రాద్ధ సాంవత్సరిక నిర్ణయము.
౨౪౧	శిలగతి కూపఖననములకు దిఙ్నిర్ణయము	౩౦౪	నవశ్రాద్ధస్వరూపం అస్థిసంచయన కాలము.
౨౪౧	గృహకర్ణికాచక్రలక్షణము.	౩౦౫	వపనవిధి.
౨౪౩	క్షేత్రమునకునవర్గగణిత చక్రము.	౩౦౬	తిలోదకవాసోదక నిర్ణయము.
		౩౦౯	సాపిండ్య త్రైపక్షికములకు కాలనిర్ణయము.
౨౫౨	నక్షత్రతిర్యగధోర్ధ్వ ముఖములు.	౩౧౦	ఊనత్రయనిర్ణయము.
౨౫౪	వాస్తుపురుషస్థితిక్రమము.	౩౧౨	సంక్రాంతిపుణ్యకాలనిర్ణయము.
౨౫౫	శకునలక్షణము.	౩౧౬	అభ్యంగనవిధి-
౨౫౯	గృహాదిజ్నిర్ణయము.	౩౧౭	యమకంటకగుళికార్ధప్రహరః
౨౬౨	ధ్వజాద్యాయములు.	౩౧౯	అవమాత్రిస్పృశాదిః
౨౬౬	గృహముగట్టుటకుముఖ్య కాలము.	౩౨౦	పాదచ్ఛాయాగత ఘటికానిర్ణయః.
౨౬౯	స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నరాశి యోగములు.	౩౨౧	విష్టిదినములు,
౨౭౨	గృహప్రవేశవిషయములు.	౩౨౩	హలచక్రము-
౨౭౬	గృహములకుద్వారనిర్ణయము.	౩౨౫	బీజవపనచక్రము.
౨౭౧	గృహదృష్టినిర్ణయము.	౩౨౪	బీజావాపనమంత్రవిధి-
౨౭౪	వృషభచక్రలక్షణము.	౩౨౭	జానాపతిథివార నక్షత్రములు.
౨౭౬	కలశచక్రము.	౩౨౭	బీజావాపలగ్నఫలనిర్ణయః.

విషయసూచికసమాప్తము.